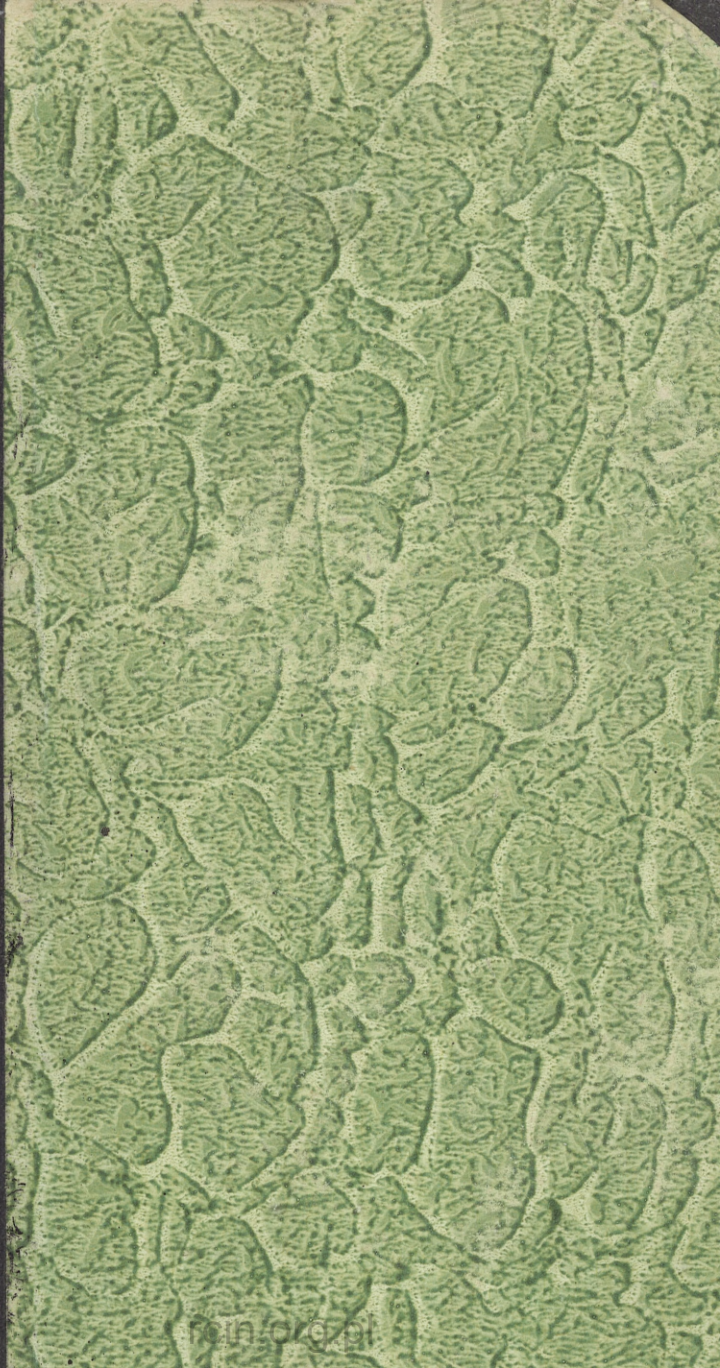

P.1765

Z KSIĘGÓW
Prof. Dr. J. Grochmalickiego
2518.
L. inw. Rokice
Dział
L. p. Dz. 181.

J. Grochmalicki

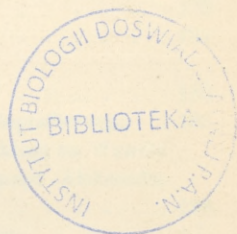
ROCZNIK POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI

ROK 1930/1931.

W KRAKOWIE 1932
NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — LUBLIN — ŁÓDŹ — POZNAŃ — WILNO —
ZAKOPANE

**ROCZNIK
POLSKIEJ AKADEMJI
UMIEJĘTNOŚCI**

ROK 1930/1931.

W KRAKOWIE 1932
NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — LUBLIN — ŁÓDŹ — POZNAŃ — WILNO —
ZAKOPANE

KRAKÓW. — Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego
pod zarządkiem Józefa Filipowskiego.

TREŚĆ.

Skład Polskiej Akademji Umiejętności	I—LXXIX
Sprawozdanie z czynności i wydawnictw P. A. U. od czerwca 1929 do czerwca 1930	1
Posiedzenie publiczne dnia 13 czerwca 1930:	
Przemówienie Prezesa Kazimierza Kostaneckiego	71
Sprawozdanie Sekretarza Generalnego Stanisława Kutrzeby	77
Stanisław Estreicher: Najstarsze kodeksy prawne świata	89
Nowi członkowie P. A. U.	174
Sprawozdania i wnioski co do nagród z fundacji ś. p. Probusa Barczewskiego i F. Jasińskiego	178
Nagrody	181
Ważniejsze akty urzędowe:	
Regulamin Komisji Rewizyjnej P. A. U.	182
Regulamin wydawnictwa Polskiego Słownika Biograficznego	183
Statut funduszu na odnowienie Zamku Królewskiego na Wawelu zebranego w drodze centowych składek przez Aleksandrę z Borkowskich Ulanowską	186
Statut funduszu wieczystego im. K. Olszewskiego	188
Konkurs z fund. im. ś. p. Pawła Tyszkowskiego	193
Konkurs z fund. ś. p. Władysława Józefa Fedorowicza	194
Wykaz stosunków Akademji z zagranicznymi instytucjami na- ukowemi	195
Zamknięcie sumaryczne rachunków za rok 1930	199

The first of these is the fact that the
 government has been unable to
 secure a stable and effective
 political system. This has
 led to a series of military
 coups and counter-coups, which
 have prevented the country from
 developing a democratic
 system. The second is the
 fact that the government has
 been unable to secure a
 stable and effective economic
 system. This has led to a
 series of economic crises, which
 have prevented the country from
 developing a strong and
 stable economy. The third is
 the fact that the government
 has been unable to secure a
 stable and effective social
 system. This has led to a
 series of social crises, which
 have prevented the country from
 developing a strong and
 stable society.

SKŁAD

POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI

(STAN W DN. 1 LISTOPADA 1931 R.)

ZARZĄD

- Prezes:* **Kazimierz Kostanecki.**
- Wiceprezes:* **Stanisław Wróblewski.**
- Sekretarz Generalny:*
Stanisław Kutrzeba.
- Delegat Walnego Zgromadzenia:*
Leon Marchlewski.
- Dyrektor Wydziału filologicznego:*
Stanisław Tomkowicz.
- Dyrektor Wydziału historyczno-filozoficznego:*
Ks. Jan Fijałek.
- Dyrektor Wydziału matematyczno-przyrodniczego:*
Emil Godlewski.
- Dyrektor Wydziału lekarskiego:*
vacat.
- Sekretarz Wydziału filologicznego:*
Kazimierz Nitsch.
- Sekretarz Wydziału historyczno-filozoficznego:*
Władysław Semkowicz.
- Sekretarze Wydziału matematyczno-przyrodniczego:*
Karol Dziewoński.
Stanisław Maziarski.
- Sekretarz Wydziału lekarskiego:*
Stausisław Ciechanowski.
- Delegaci P. A. U.*
Lwów: **Władysław Abraham.**
Warszawa: **Józef Morozewicz.**

CZŁONKOWIE.

A) Czynnici.

I. Wydział filologiczny.

a) Krajowi.

- Leon Sternbach**, dr filoz., prof. filologii klasycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 13 maja 1902. — (Korespondentem od 9 maja 1893). — Kraków, ul. Batorego 14.
- Ludwik Ćwikliński**, dr filoz., b. prof. filologii klasycznej Uniw. Lwowskiego, hon. prof. Uniw. Poznańskiego. — Wybrany człon. czyn. 13 maja 1904. — (Korespondentem od 9 maja 1893). — Poznań, aleja Marcinkowskiego 2a.
- Tadeusz Zieliński**, dr filoz., prof. filologii klas. Uniw. Warszawskiego. — Wybrany człon. czyn. 6 maja 1907. — Warszawa, Uniwersytet.
- Stanisław Tomkiewicz**, dr filozofji. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — (Korespondentem od 4 maja 1894). — Kraków, ul. Podwale 2.
- Leonard Lepszy**, em. starszy radca górniczy. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — (Korespondentem od 14 maja 1897). — Kraków, ul. Bracka 13.
- Jan Michał Rozwadowski**, dr filoz., prof. językoznawstwa porównawczego Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — (Korespondentem od 11 maja 1903). — Kraków, ul. Smoleńska 21.
- Marjan Zdziechowski**, dr filoz., prof. historii literatury powszechnej Uniw. Wileńskiego. — Wybrany człon. czyn. 15 maja 1908. — (Korespondentem od 13 maja 1902). — Wilno, ul. Antokolska 42.
- Ignacy Chrzanowski**, dr filoz. h. c., em. prof. historii literatury polskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 22 maja 1914. — (Korespondentem od 11 maja 1906). — Kraków, al. Słowackiego 15.
- Stanisław Witkowski**, dr filoz., prof. filologii klasycznej Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człon. czyn. 22 maja 1914. — (Korespondentem od 23 maja 1910). — Lwów, Nowy Uniwersytet.

- Jan Czubek**, em. prof. Gimnazjum V. — Wybrany człón. czyn. 17 maja 1918. — (Korespondentem od 21 maja 1902). — Kraków, ul. Czarnowiejska 15.
- Tadeusz Sinko**, dr filoz., prof. filologii klasycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człón. czyn. 28 listopada 1919. — (Korespondentem od 23 maja 1910). — Kraków, Zwierzyńiec, ul. Księcia Józefa 13.
- Stanisław Windakiewicz**, dr filoz., prof. historii literatury polskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człón. czyn. 28 listopada 1919. — (Korespondentem od 22 maja 1914). — Kraków, ul. Krupnicza 7.
- Wilhelm Bruchnalski**, dr filoz., prof. literatury polskiej Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człón. czyn. 15 czerwca 1923. — (Korespondentem od 19 maja 1905). — Lwów, ul. Długosza 27.
- Kazimierz Nitsch**, dr filoz., prof. języka polskiego Uniw. Jag. — Wybrany człón. czyn. 17 czerwca 1924. — (Korespondentem od 19 maja 1911). — Kraków, Salwator, ul. Gontyna 12.
- Edward Porębowicz**, dr filoz., prof. filologii romańskiej Uniw. Lwowskiego. — Wybrany człón. czyn. 15 czerwca 1926. — (Korespondentem od 23 maja 1910). — Lwów, ul. Długosza 27.
- Juljusz Kleiner**, dr filoz., prof. historii literatury polskiej Uniw. we Lwowie. — Wybrany człón. czyn. 10 czerwca 1927. — (Korespondentem od 28 listopada 1919). — Lwów, ul. Supińskiego 11 A.
- Władysław Kotwicz**, prof. nauk orientalistycznych Uniw. we Lwowie. — Wybrany człón. czyn. 10 czerwca 1927. — (Korespondentem od 15 czerwca 1926). — Lwów, ul. Marszałkowska 1, Uniwersytet.
- Jan Gwalbert Pawlikowski**, dr praw, literat. — Wybrany człón. czyn. 10 czerwca 1927. — (Korespondentem od 12 czerwca 1925). — Lwów, ul. Trzeciego Maja 5.
- Stanisław Kot**, dr filoz., prof. historii kultury w Polsce Uniw. Jagiell. — Wybrany człón. czyn. 8 czerwca 1928. — (Korespondentem od 12 maja 1921). — Kraków, ul. Straszewskiego 7.
- Stanisław Wędkiewicz**, dr filoz., prof. filologii romańskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człón. czyn. 8 czerwca 1928. — (Korespondentem od 15 czerwca 1923). — Kraków, ul. Łobzowska 27.

Gustaw Przychocki, dr filoz. prof. filologii klasycznej Uniwer. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 7 czerwca 1929. — (Korespondentem od 15 czerwca 1923). — Warszawa, ul. Brzozowa 12, m. 10.

Włodzimierz Demetrykiewicz, dr praw, prof. archeologii przed-historycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 11 czerwca 1930. — (Korespondentem od 11 maja 1903). — Kraków, ul. Garbarska 7 A.

Witold Klinger, dr filoz., prof. filologii klasycznej Uniwersytetu w Poznaniu. — Wybrany człon. czyn. 11 czerwca 1930. — Korespondentem od 27 czerwca 1922). — Poznań, ul. Marszałka Focha 64, II p.

Roman Dyboski, dr filoz., prof. filologii angielskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1931. — (Korespondentem od czerwca 1923). — Kraków, ul. Jana Kochanowskiego 24.

aa) Członkowie przybrani nadliczbowi

Z Wydziału historyczno-filozoficznego wybrany 11 czerwca 1923
Ks. Jan Fijałek.

b) Zagraniczni.

Aleksander Brückner, dr filoz., em. prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Berlinie. — Wybrany człon. czyn. 31 października 1889. — Berlin-Wilmersdorf, Wilhelmsaue 18.

Antoni Meillet, prof. gramatyki porównawczej w Collège de France. — Wybrany człon. czyn. 22 maja 1914. — (Korespondentem od 19 maja 1911). — Paris VIIe, 24 rue de Verneuil.

Fryderyk Jerzy Kenyon, dyr. British Museum w Londynie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — London, British Museum.

Henryk Omont, człon. Institut de France i dyr. oddz. rękop. Bibliothèque Nationale w Paryżu. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Paris, rue de Richelieu, Bibliothèque Nationale.

Fortunat Strowski, prof. literatury francuskiej w Sorbonie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Paris, Sorbonne.

- Aleksander Belić**, prof. filologii słowiań. Uniwersytetu w Belgradzie. — Wybrany czł. czyn. 15 czerwca 1923. — Beograd, Universitet.
- Józef Strzygowski**, dr filoz., prof. historii sztuki Uniwersytetu w Wiedniu. — Wybrany czł. czyn. 15 czerwca 1923. — Wien, Hörlgasse 6.
- Lubomir Miletič**, prof. filol. słowiańskiej Uniw. w Sofji. — Wybrany czł. czyn. 17 czerwca 1924. — Sofja, Universitet.
- Abraham Bredius**, czł. Académie des Beaux-Arts w Paryżu. — Wybrany czł. czyn. 12 czerwca 1925. — Monaco, Villa Evelyne, bd de Belgique.
- Emil Mâle**, prof. historii sztuki w Sorbonie. — Wybrany czł. czyn. 12 czerwca 1925. — Paris, Sorbonne.
- Karol Ernest Muka**, dr filoz., em. wicedyrektor gimn. we Freibergu Saskim. — Wybrany czł. czyn. 12 czerwca 1925. — (Korespondentem od 2 maja 1895). — Bautzen, ul. Wylemowa 16.
- Holger Pedersen**, prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Kopenhadze. — Wybrany czł. czyn. 12 czerwca 1925. — (Korespondentem od 12 maja 1921). — Kobenhavn, Ellinorsvej 8, Charlottenlund.
- Michał I. Rostowcew**, prof. histor. starożytnej i archeologii klasycznej, Yale University, New Haven, (U. S. A.). — Wybrany czł. czyn. 12 czerwca 1925. — New Haven (U. S. A.).
- Ludwik Radermacher**, dr filoz., prof. filologii klasycznej Uniw. w Wiedniu. — Wybrany czł. czyn. 10 czerwca 1927. — Wien XVIII, Hermann Pachergasse 7.
- Adolf Wilhelm**, dr filoz., prof. starożytności greckich i epigrafiki Uniw. w Wiedniu. — Wybrany czł. czyn. 10 czerwca 1927. — Wien IX/1, Wasagasse 8.
- Olaf Broch**, prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Oslo. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Oslo, Universitét.
- Borys M. Lapunow**, filolog słowiański, członek Akademji Nauk w Leningradzie. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Leningrad, Akademja.

- Józef J. Mikkola**, prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Helsinkach. — Wybrany człon. czyn. 7 czerwca 1929. — (Korespondentem od 12 maja 1921). — Helsinki, Uniwersytet.
- Mateusz Murko**, prof. filologii południowo-słowiańskiej Uniw. Czeskiego w Pradze. — Wybrany człon. czyn. 7 czerwca 1929. — Praha, Bubeneč, Na Piač 8.
- Mikołaj van Wijk**, prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Lejdzie. — Wybrany człon. czyn. 7 czerwca 1929. — (Korespondentem od 12 maja 1921). — Leiden, Nieuwstr. 36.
- Ferdynand Baldensperger**, prof. literatury nowożytnej w Sorbonie. — Wybrany czł. czyn. 11 czerwca 1930. — Paris, 55 rue de Vaugirard.

II. Wydział historyczno-filozoficzny.

a) *Krajowi.*

- Michał Bobrzyński**, dr praw, em. prof. Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 10 listopada 1883. — (Korespondentem od r. 1879). — Garby, p. Sulęcín (Wielkopolska).
- Oswald Balzer**, dr praw, prof. prawa polskiego Uniw. we Lwowie. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1900. — (Korespondentem od r. 1888). — Lwów, ul. Zyblikiewicza 24.
- Władysław Abraham**, dr praw, prof. prawa kanonicznego Uniw. we Lwowie. — Wybrany człon. czyn. 13 maja 1902. — (Korespondentem od 9 maja 1893). — Lwów, ul. Długosza 16.
- Leon Piniński**, dr praw, prof. prawa rzymskiego Uniw. we Lwowie. — Wybrany człon. czyn. 11 maja 1903. — (Korespondentem od r. 1895). — Lwów, ul. Matejki 4.
- Szymon Askenazy**, dr filoz. — Wybrany człon. czyn. 23 maja 1910. — (Korespondentem od 6 maja 1907). — Warszawa, ul. Czackiego 10.
- Bronisław Dembiński**, dr filoz., prof. hist. powszechnej Uniw. w Poznaniu. — Wybrany człon. czyn. 29 maja 1917. — (Korespondentem od 17 maja 1900). — Poznań, ul. Chełmońskiego 2.

- Stanisław Wróblewski**, dr praw, hon. prof. Uniw. Jagiell., em. prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa. — Wybrany czł. czyn. 17 maja 1918. — (Korespondentem od 23 maja 1910). — Kraków, ul. św. Jana 15.
- Stanisław Kutrzeba**, dr praw, prof. prawa polskiego Uniw. Jagiell. — Wybrany czł. czyn. 17 maja 1918. — (Korespondentem od 22 maja 1914). — Kraków, ul. Studencka 15.
- Ks. Jan Fijałek**, dr teologii i prawa kanonicznego, em. prof. historii kościelnej Uniw. Jagiell. — Wybrany czł. czyn. 28 listopada 1919. — (Korespondentem od 11 maja 1903). — Kraków, ul. Kanonicza 20.
- Jan Korwin Kochanowski**, prof. hist. pol. wieków średnich Uniw. w Warszawie. — Wybrany czł. czyn. 28 maja 1920. — (Korespondentem od 28 listopada 1919). — Warszawa, ul. Koszykowa 67.
- Fryderyk Papée**, dr filoz., em. dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej z tyt. prof. Uniw. Jagiell. — Wybrany czł. czyn. 28 maja 1920. — (Korespondentem od 6 maja 1907). — Kraków, ul. Wolska 40.
- Franciszek Bujak**, dr filoz., prof. polskiej i powszechnej historii gospodarczej Uniw. we Lwowie. — Wybrany czł. czyn. 27 czerwca 1922. — (Korespondentem od 29 maja 1917). — Lwów, ul. Grunwaldzka 11 a.
- Władysław Semkowicz**, dr praw, prof. nauk pomocniczych histor. i histor. średniowiecznej Uniw. Jagiell. — Wybrany czł. czyn. 15 czerwca 1923. — (Korespondentem od 28 listopada 1919). — Kraków, ul. Studencka 15.
- Marceli Handelsman**, dr filoz., prof. historii powszechnej Uniw. w Warszawie. — Wybrany czł. czyn. 17 czerwca 1924. — (Korespondentem od 28 maja 1920). — Warszawa, ul. Mokotowska 50.
- Władysław Heinrich**, dr filoz., prof. filozofji Uniw. Jagiell. — Wybrany czł. czyn. 17 czerwca 1924. — (Korespondentem od 28 listopada 1919). — Kraków, plac Groble 8.
- Adam Krzyżanowski**, dr prawa, prof. ekonomji politycznej i polityki ekonomicznej Uniw. Jagiell. — Wybrany czł. czyn. 10

czerwca 1927. — (Korespondentem od 28 maja 1920). — Kraków, ul. Łobzowska 12.

Kazimierz Twardowski, dr filoz., em. prof. filozofji Uniw. we Lwowie. — Wybrany człón. czyn. 10 czerwca 1927. — (Korespondentem od 19 maja 1911). — Lwów, ul. św. Zofji 46.

Stanisław Zakrzewski, dr filoz., prof. historii pol. Uniw. we Lwowie. — Wybrany człón. czyn. 10 czerwca 1927. — (Korespondentem od 28 listopada 1919). — Lwów, ul. Długosza 25.

Wacław Sobieski, dr filoz., prof. historii powszechnej Uniw. Jagiell. — Wybrany człón. czyn. 8 czerwca 1928. — (Korespondentem od 28 maja 1920). — Kraków, ul. Wielopole, gmach P. K. O.

Stanisław Starzyński, dr prawa, hon. i em. prof. prawa politycznego Uniw. we Lwowie, — Wybrany człón. czyn. 8 czerwca 1928. — Lwów, ul. Akademicka 11.

Fryderyk Zoll, dr prawa, prof. prawa cywilnego Uniw. Jagiell. — Wybrany człón. czyn. 8 czerwca 1928. — (Korespondentem od 22 maja 1914). — Kraków, ul. Studencka 25.

Stanisław Estreicher, dr praw, prof. prawa zachodnio-europejskiego Uniw. Jagiell. — Wybrany człón. czyn. 11 czerwca 1930. — (Korespondentem od 22 maja 1914). — Kraków, ul. Sobieskiego 10.

Stanisław Ptaszycki, em. naczelny dyrektor Archiwów Państwowych. — Wybrany człón. czyn. 12 czerwca 1931. — (Korespondentem od 17 maja 1904). — Warszawa, ul. Długa 13.

Wacław Tokarz, dr filoz., prof. historii nowożytnej Uniw. w Warszawie. — Wybrany człón. czyn. 12 czerwca 1931. — (Korespondentem od 15 czerwca 1926). — Warszawa, ul. Wspólna 65 a, m. 5.

aa) Członkowie nadliczbowi przybrani.

Z Wydziału filologicznego wybrani d. 30 października 1892, d. 2 kwietnia 1917, d. 26 marca 1919, d. 9 marca 1929:

**Ignacy Chrzanowski, Stanisław Kot, Jan M. Rozwadowski,
Stanisław Tomkowicz.**

b) Zagraniczni.

- Fryderyk Wilhelm Foerster**, dr filoz. — Wybrany człón. czyn. 28 maja 1920. — Paris, 1 rue Newton.
- Helge Almquist**, prof. histor. powszechniej Uniw. w Göteborgu. — Wybrany człón. czyn. 12 maja 1921. — Göteborg, Université.
- Rajmund Poincaré**, adwokat, b. prezes Francuskiej Rady Ministrów. — Wybrany człón. czyn. 12 maja 1921. — Paris XVIe, 26 rue Marbeau.
- Wiktor Scialoja**, prof. prawa rzym. Uniw. w Rzymie. — Wybrany człón. czyn. 12 maja 1921. — Roma, Università.
- Mikołaj Iorga**, prof. historii nowożytnej Uniw. w Bukareszcie. — Wybrany człón. czyn. 15 czerwca 1923. — Bucuresti, Université.
- Slobodan Jovanović**, prof. prawa narodów Uniw. w Belgradzie. — Wybrany człón. czyn. 15 czerwca 1923. — Beograd, Universitet.
- Piotr de Nolhac**, człón. Académie Française. — Wybrany człón. czyn. 12 czerwca 1925. — Paris, 158 bd Haussmann.
- Henryk Pirenne**, prof. historii średniowiecznej Uniw. w Gandawie. — Wybrany człón. czyn. 12 czerwca 1925. — Uccle-Bruxelles, 13 avenue de Fructidor.
- Ludwik Szádeczky**, prof. historii Uniwersytetu w Szeged. — Wybrany człón. czyn. 12 czerwca 1925. — Budapest V, Báthory u. 24.
- Dezydery Csáuki**, dyrektor gen. król. węgierskich archiwów państw. — Wybrany 8 czerwca 1928. — Budapest.
- Jarosław Bidlo**, prof. historii powszechniej Uniw. Czeskiego w Pradze. — Wybrany człón. czyn. 7 czerwca 1929. — Praha, Karlova Universita.
- Piotr Bonfante**, prof. prawa rzymskiego Uniw. w Rzymie. — Wybrany człón. czyn. 7 czerwca 1929. — Roma, Università.
- Emil Bourgeois**, prof. historii najnowszej w Sorbonie. — Wybrany człón. czyn. 7 czerwca 1929. — Paris, Sorbonne.
- Halvdan Koht**, prof. historii Uniw. w Oslo. — Wybrany człón. czyn. 7 czerwca 1929. — Oslo, Université.

Joachim Volpe, prof. historii politycznej nowożytnej Uniw. w Rzymie. — Wybrany człon. czyn. 11 czerwca 1930. — Roma, Università.

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

a) *Krajowi.*

Władysław Natanson, dr filoz., h. c., magister i dr fizyki Uniw. w Dorpacie, prof. fizyki teoretycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1900. — (Korespondentem od r. 1893). — Kraków, ul. Studencka 3.

Leon Marchlewski, dr filoz., prof. chemji lekarskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 11 maja 1903. — (Korespondentem od r. 1899). — Kraków, ul. Zyblikiewicza 8.

Kazimierz Żorawski, dr filoz., prof. matem. Uniwersytetu w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 9 czerwca 1916. — (Korespondentem od 17 maja 1900). — Warszawa, ul. Nowy Zjazd 5, m. 6.

Józef Morozewicz, dr filoz. h. c., magister mineralogji i geognozji, dyrektor Państw. Instytutu Geologicznego. — Wybrany człon. czyn. 17 maja 1918. — (Korespondentem od 12 maja 1902). — Warszawa, ul. Rakowiecka 4, Państw. Instytut Geologiczny.

Michał Siedlecki, dr filoz., prof. zool. Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 28 maja 1920. — (Korespondentem od 11 maja 1903). — Kraków, ul. Ruska 4.

Wacław Sierpiński, dr filoz., prof. matematyki Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — (Korespondentem od 29 maja 1917). — Warszawa, ul. Marszałkowska 55, m. 2.

Stanisław Józef Thugutt, dr chemji, prof. mineralogji Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — (Korespondentem od 2 maja 1913). — Warszawa, ul. Śniadeckich 18, m. 3.

Kazimierz Białaszewicz, dr filoz., prof. fizjologii zwierząt Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — (Korespondentem od 28 maja 1920). — Warszawa, ul. Śniadeckich 8, Instytut Nenckiego.

Karol Dziewoński, dr nauk techn., prof. chemji Uniwersytetu Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — (Korespondentem od 28 listopada 1919). — Kraków, Salwator, ul. Gontyna 1.

- Władysław Szafer**, dr filoz., prof. botaniki i dyr. Ogrodu botanicznego Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — (Korespondentem od 28 maja 1920). — Kraków, ul. Kopernika 27.
- Stanisław Zaremba**, dr nauk matem., prof. matematyki Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1926. — (Korespondentem od 11 maja 1903). — Kraków, Warszawskie, ul. Żytnia 6.
- Tadeusz Banachiewicz**, dr filoz. h. c., mag. astronom., prof. astronomji Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 10 czerwca 1927. — (Korespondentem od 28 maja 1920). — Kraków, ul. Kopernika 27.
- Stefan Kreutz**, dr filoz., prof. mineralogji Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 10 czerwca 1927. — (Korespondentem od 17 maja 1918). — Kraków, al. Słowackiego 15.
- Wojciech Świątosławski**, dr chemji, prof. chemji fizycznej Politechniki w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 10 czerwca 1927. — (Korespondentem od 15 czerwca 1923). — Warszawa, ul. Krzyckiego 10.
- Ignacy Mościcki**, dr filoz., hon. prof. Politechniki w Warszawie, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. — Wybrany człon. czyn. 8 czerwca 1928. — Warszawa, Zamek.
- Zygmunt Wóycicki**, prof. botaniki ogólnej Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 8 czerwca 1928. — (Korespondentem od 28 maja 1920). — Warszawa, ul. Wspólna 16, m. 7.
- Czesław Białobrzeski**, mag. fiz. i geofiz., prof. fizyki teoretycznej Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 7 czerwca 1929. — (Korespondentem od 12 maja 1921). — Warszawa, ul. Akademicka 3, m. 13.
- Stefan Pieńkowski**, dr nauk fiz. i matem., prof. fizyki doświadczalnej Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 7 czerwca 1929. — (Korespondentem od 15 czerwca 1926). — Warszawa ul. Hoża 69, Zakład fizyczny.
- Eugenjusz Romer**, dr fil., prof. geografji Uniwersytetu we Lwowie. — Wybrany człon. czyn. 7 czerwca 1929. — (Korespondentem 9 czerwca 1916). — Lwów, ul. Długosza 25.
- Bolesław Hryniewiecki**, dr botaniki, prof. systematyki i geografji roślin Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 11 czerwca

1930. — (Korespondentem od 12 maja 1921). — Warszawa, Aleja Ujazdowska 6/8.
- Konstanty Janicki**, dr filoz., prof. zoologii Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 11 czerwca 1930. — (Korespondentem od 28 listopada 1919). — Warszawa, Nowy Zjazd 5, m. 13.
- Konstanty Zakrzewski**, dr filoz., prof. fizyki doświadczalnej Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 11 czerwca 1930. — (Korespondentem od 28 maja 1920). — Kraków, ul. Ruska 4.
- Mieczysław Centnerszwer**, dr filoz., dr chem. h. c., prof. chemii fizycznej Uniw. w Warszawie. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1931. — (Korespondentem od 7 czerwca 1929). — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26.
- Jan Hirschler**, dr filoz., prof. zoologii i anatomji porównawczej Uniwer. we Lwowie. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1931. — (Korespondentem od 17 czerwca 1924). — Lwów, ul. Dąbrowskiego 3.
- Jan Nowak**, dr filoz. prof. geologii i paleontologii Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1931. — (Korespondentem od 7 czerwca 1929). — Kraków, ul. Wolska 14.
- Feliks Rogoziński**, dr filoz., prof. fizjologii i nauki żywienia zwierząt Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1931. — (Korespondentem od 10 czerwca 1927). — Kraków, ul. Siemiradzkiego 12.
- Józef Siemiradzki**¹, dr mineralogji, prof. geologii Uniw. we Lwowie. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1931. — Lwów, ul. Zamajskiego 15.

¹ Dane biograficzne nie zostały nadesłane. Drukiem ogłosił następujące prace: 1) Nasze głazy narzutowe (Pamiętn. Fizjograf. 1882). — 2) Die geognostischen Verhältnisse d. Insel Martinique. Dorpat 1884. — 3) Ein Beitrag zur Kenntniss d. typischen Andesitgesteine (N. Jahrb. f. Mineral. 1885). „Z Warszawy do równika“, opis podróży naukowej do Ameryki pd. (Małe Antyle, Ekwador) Warszawa 1885. — 4) Studien im polnischen Mittelgebirge. I. (Jahrb. d. kk. geol. Reichsanstalt 1886). — 5) Sprawozdanie z badań geologicznych we wschodniej części Gór Świętokrzyskich (Pam. Fizjograf. 1887). — 6) Sprawozdania z badań geologicznych w okolicy Kielc i Chęcina (tamże 1888). — 7) Studien im polnischen Mittelgebirge II. (Jahrb. d. kk. geol. RA. 1888). — 8) Sprawozdanie z badań w dorzeczu Warty i Prosną (Pam. Fizjogr. 1889). — 9) Über Dislokationserscheinungen in Polen und d. angrenzenden ausser-karpathi-

aa) Członkowie przybrani.

Emil Godlewski, Henryk Hoyer, Kazimierz Kostanecki, Stanisław Maziarki, Julian Talko-Kryncewicz.

schen Gebieten (Sitzungsber. d. kk. Akad. d. Wiss. Wien 1889). — 10) O faunie warstw brunatnego jura w Popielanach na Żmudzi (Pam. Akad. Umiej. 1889). — 11) Fauna kopalna warstw oxfordzkich i kimerydzkich w okręgu krakowskim (Pam. Akad. Umiej. 1891). — 12) Kritische Bemerkungen über neue u. wenig bekannte Ammoniten a. d. braunen Jura von Popielany in Lithauen (Neu. Jahrb. f. Miner. 1890). — 13) D. oberjurassischen Ammoniten in Polen (Zeitschr. d. Deutsch. geolog. Ges. 1892). — 14) Der obere Jura in Polen und seine Fauna (tamże 1893). — 15) Beitrag zur Kenntnis der Ammonitenfauna der polnischen Eisenoolithe (Zeitschr. d. deutsch. geol. Ges. 1894). — 16) Zarys geologii Warszawy (Pam. Fizjograf. 1895). — 17) wraz z Dunikowskim Szkic geologiczny Królestwa Polskiego, Galicji i krajów przyległych (Pam. Fizjograf. 1891). — 18) Geograficzne rezultaty mojej podróży do pn. Patagonji i Araukanji. Kosmos 1892 (też po niem. Neu. Jahrb. f. Miner.). — 19) Eine Forschungsreise in Patagonien (Pettermanns geograph. Mittheilungen 1893). — 20) „Za morze“, opis podróży naukowej do południowej Brazylii. (Warszawa 1894.) — 21) „Na kresach cywilizacyi“, opis podróży naukowej do Patagonji i Araukanji. (Warszawa 1894). — 22) Geologische Reisebeobachtungen in Südbrasilien (Sitzungsber. d. kk. Akad. d. Wiss. Wien 1898). — 23) Der Staat Sao Paulo und sein Landbau. (Hettner's geograph. Zeitschr. 1899). — 24) Beiträge zur Ethnographie südamerikanischer Indianer (Mittheilung. d. anthropolog. Gesellsch. Wien 1898). — 25) „Szlakiem wychodźców“, opis drugiej podróży do południowej Brazylii (Bibliot. dzieł wyborowych. 1900). — 26) Monographische Beschreibung der Ammonitengattung *Perisphinctes*. Palaeographica. (Monachium 1899). — 27) Constitution géologique de la Podolie Autrichienne (Annales de géographie 1905). — 28) Monografia warstw paleozoicznych Podola (Sprawozd. Kom. fizjograf. Akad. Umiej. 1906). — 29) Die palaeozoischen Gebilde Podoliens (Beiträge z. Palaeontologie Oesterreich-Ungarns u. d. Orients 1906). — 30) Zbiory Ludwika Zejsznera z kieleckiego dewonu (Sprawozd. Kom. fizjograf. Akad. Um. 1909). — 31) Geologia ziem polskich. (Lwów 1909). — 32) Gąbczaki jurajskie ziem polskich (Paleontologia Polska 1913). — 33) Spongien der polnischen Juraformation (Beiträge z. Palaeontologie Oester. Ungarns 1913). — 34) Fauna utworów liasowych i jurajskich Tatr i Pienin (Archiwum Tow. naukowego Lwów 1923). — 35) Podręcznik paleontologii, cz. I Paleozoologia. (Warszawa 1926). — 36) Teoria ewolucyjna w świetle paleontologii (Księga pam. Bol. Orzechowicza) — 37) Piłody kopalne Polski. (Lwów 1926). — 38) O czym mówią kamienie? (Lwów 1929).

b) Zagraniczni.

- Franciszek Vejdovský**, dr filoz., prof. zoologii i anatomji porównawczej Uniw. czeskiego w Pradze. — Wybrany człon. czyn. 11 maja 1903. — Praha II, Riegrovo nábřeží 28.
- Marja Skłodowska-Curie**, Dr ès Sc., prof. fizyki w Sorbonie. — Wybrana człon. czyn. 21 maja 1909. — Paris, 1 rue Pierre Curie.
- Bogusław Brauner**, dr filoz., prof. chemji Uniw. czeskiego w Pradze. — Wybrany człon. czyn. 21 maja 1909. — Praha, Král. Vínohrady, Polská ul. 14.
- Maurycy Lugeon**, dr filoz., prof. geologii i paleontologii Uniw. w Lozannie. — Wybrany człon. czyn. 28 maja 1920. — Lausanne, avenue Secrétan 23.
- Eljasz Cartan**, prof. matematyki w Sorbonie. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Paris, Sorbonne.
- Sir Józef J. Thomson**, F. R. S., O. M., Master Trinity College, Cambridge. — Wybrany człon. czyn. 12 maja 1921. — Cambridge (Anglja), Trinity Lodge.
- Leopold Adametz**, dr filoz., prof. Hochschule für Bodenkultur w Wiedniu. — Wybrany człon. czyn. 27 czerwca 1922. — (Korespondentem od 2 maja 1895). — Wien, Hochschule für Bodenkultur.
- Henryk Lebesgue**, prof. matematyki w Collège de France w Paryżu. — Wybrany człon. czyn. 27 czerwca 1922. — Paris, 35 bis, rue St. Sabin.
- G. H. Hardy**, prof. geometriji Uniw. w Oxfordzie. — Wybrany człon. czyn. 15 czerwca 1923. — Trinity College, Cambridge.
- Maurycy Caullery**, prof. zoologii w Sorbonie. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Paris, 105 bd Raspail (Laboratoire d'Évolution).
- Henryk Ludwik Le Chatelier**, człon. Académie des Sciences w Paryżu. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Paris VIe, 75 rue Notre Dame des Champs.
- Sir F. G. Hopkins**, F. R. S., prof. biochemji Uniw. w Cambridge (Anglja). — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1925. — Cambridge, University.

- Paweł Pelseener**, sekretarz dożywotni król. Akademii Umiejętności w Brukseli. — Wybrany czł. czyn. 12 czerwca 1925. — Bruxelles, Palais des Académies, rue Ducale.
- Lord Rutherford of Nelson**, F. R. S., prof. fizyki Uniw. w Cambridge (Anglja). — Wybrany czł. czyn. 12 czerwca 1925. — Cambridge, University.
- Wiktor Grignard**, prof. chemji organ. Uniw. w Lyonie. — Wybrany czł. czyn. 8 czerwca 1928. — Lyon, 67 rue Pasteur, Institut de Chimie.
- Artur Keith**, anatom i konserwator the Hunterian Museum przy Royal College of Surgeons of England w Londynie. — Wybrany czł. czyn. 8 czerwca 1928. — London.
- Leon Lichtenstein**, prof. matem. Uniw. w Lipsku. — Wybrany czł. czyn. 8 czerwca 1928. — Leipzig C. 1, Gross-Görschenstr. 3.
- Mikołaj Łuzin**, prof. matematyki Uniw. w Moskwie. — Wybrany czł. czyn. 8 czerwca 1928. — Moskwa, Arbat 25, m. 8.
- Henryk Villat**, prof. mechaniki w Sorbonie. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Paris, Sorbonne.
- Ludwik de Broglie**, dr nauk ścisłych, prof. Sorbony. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Neuilly (Seine), 94 rue Perronet.
- Karol Domin**, prof. botaniki Uniw. czeskiego w Pradze. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Praha, Uniwersytet.
- Jan Driesch**, prof. filozofji Uniw. w Lipsku. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Leipzig.
- Kazimierz Fajans**, prof. chemji fizycznej Uniw. w Monachjum. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — München.
- Maurycy Fréchet**, prof. matematyki Uniw. w Strasburgu. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Strasbourg.
- Kurt Herbst**, prof. zoologii doświadczalnej Uniw. w Heidelbergu. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Heidelberg.
- Bogumił Němec**, prof. fizjologii i anatomji roślin Uniw. czeskiego w Pradze. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Praha, Uniwersytet.
- A. G. Tansley**, prof. botaniki Uniw. w Oksfordzie. — Wybrany czł. czyn. 7 czerwca 1929. — Oxford.

IV. Wydział lekarski.

a) *Krajowi.*

- Adolf Beck**, dr medycyny, prof. fizjologii Uniw. we Lwowie. — Korespondent Wydziału matematyczno-przyrodniczego od 2 maja 1913. — Lwów, ul. Asnyka 4.
- Stanisław Ciechanowski**, dr medycyny, prof. anatomji patologicznej Uniw. Jagiell. — Kraków, ul. Szopena 11.
- Witold Chodźko**, dr medycyny, b. minister zdrowia. — Warszawa, ul. Marszałkowska 68.
- Stefan Dąbrowski**, prof. chemji lekarskiej Uniw. w Poznaniu. — Korespondent Wydziału matematyczno-przyrodniczego od 8 czerwca 1928. — Poznań, Uniwersytet.
- Edward Flatau**, dr medycyny, ordynarjusz szpitala. — Warszawa, Chmielna 60.
- Emil Godlewski**, dr medycyny, prof. embriologii i biologji ogólnej Uniw. Jagiell. — Członek czynny Wydziału matematyczno-przyrodniczego od 17 maja 1918. — (Korespondent od 22 maja 1912). — Kraków, ul. św. Jana 20.
- Antoni Gluziński**, dr medycyny, honor. prof. patologji i terapii chorób wewnętrznych Uniw. w Warszawie. — Warszawa, ul. Flory 9.
- Henryk Hoyer**, dr med., prof. anatomji porównawczej Uniw. Jagiell. — Członek czynny Wydziału matematyczno-przyrodniczego od 28 maja 1920. — (Korespondent od 12 maja 1902). — Kraków, ul. Wyspiańskiego 10.
- Kazimierz Kostanecki**, dr med., prof. anatomji opisowej Uniw. Jagiell. — Członek czynny Wydziału matematyczno-przyrodniczego od 12 maja 1902. — (Korespondent od 12 maja 1896). — Kraków, ul. Sienkiewicza 24.
- Józef Markowski**, dr medycyny, prof. anatomji opisowej Uniw. we Lwowie. — Korespondent Wydziału matematyczno-przyrodniczego od 27 czerwca 1922. — Lwów, ul. Piekarska 52.
- Stanisław Maziarski**, dr medycyny, prof. histologii prawidłowej Uniw. Jagiell. — Korespondent Wydziału matematyczno-przyrodniczego od 10 czerwca 1927. — Kraków, ul. Łobzowska 4.

- Jan Mazurkiewicz**, dr medycyny, prof. psychiatrii Uniw. w Warszawie. — Warszawa, ul. Hoża 58, m. 2.
- Roman Nitsch**, dr medycyny, prof. mikrobiologii i serologii Uniw. w Warszawie. — Warszawa, Nowy Świat 19, m. 11.
- Witold Nowicki**, dr medycyny, prof. anatomji patologicznej Uniw. we Lwowie. — Lwów, ul. Kampjana 9.
- Witold Orłowski**, dr medycyny, prof. patologji i terapii chorób wewnętrznych Uniw. w Warszawie. — Warszawa, al. Jerozolimska 17, m. 3.
- Kazimierz Orzechowski**, dr medycyny, prof. neurologji Uniw. w Warszawie, — Warszawa, plac Napoleona 6, m. 8.
- Juljan Talko-Hryncewicz**, hon. prof. antropologji Uniw. Jagiell. — Członek czynny Wydziału matematyczno-przyrodniczego od 10 czerwca 1927. — (Korespondent od 11 maja 1903). — Kraków, ul. Ruska 4.
- Leon Wachholz**, dr medycyny, prof. medycyny sądowej Uniw. Jagiell. — Kraków, ul. Wyspiańskiego 6.
- Rudolf Weigl**, dr filozofji, prof. biologji Uniw. we Lwowie. — Wybrany czł. czyn. 11 czerwca 1930. — Lwów, ul. Wagilewicza 4.
- Adam Wrzosek**, dr medycyny, prof. historii medycyny Uniw. w Poznaniu. — Poznań, ul. Górna Wilda 89.
- Ksawery Lewkowicz**¹, dr medycyny, prof. pedjatrii Uniw. Jagiell. —

¹ Ksawery Lewkowicz urodził się w Krakowie 2 grudnia 1869. Szkoły średnie i uniwersytet ukończył w Krakowie, w r. 1895 uzyskał stopień doktora medycyny. Następnie pełnił służbę w charakterze praktykanta, potem elewa i asystenta w szpitalach w Kra-
wie. W latach 1900—1902 przebywał w Paryżu w klinice dzie-
cięcej prof. Granchera oraz uczestniczył w kursie bakterjologicznym
w Instytucie Pasteura. W r. 1903 otrzymał veniam legendi w Uniw.
Jagiell., w r. 1907 zostaje mianowany profesorem nadzwyczajnym
pedjatrii i dyrektorem kliniki dziecięcej Uniw. Jagiell. W latach
1914—1920 pełnił prowizorycznie funkcje dyrektora tego szpitala.
W r. 1917 otrzymał tytuł i charakter profesora zwyczajnego. W r.
1920 został zwyczajnym profesorem pedjatrii Uniw. Jagiell.

Ogłosił drukiem 1) Ueber den Entwicklungsgang und die
Einteilung der Malariaparasiten, (Zbl. f. Bakt. 1897). — 2) Paso-
rzyty zimnicze, ich stosunek do ciałek i budowa ciała krwi czerw-
Rocznik Akademii 1930/31.

Wybrany czł. czyn. 12 czerwca 1931. — Kraków, ul. Krowoderska 19.

nego, (Przegl. lek. 1897). — 3) O fenokolu, analgenie, chinopytynie i euchininie jako środkach przeciwwzimmniczych, (Przegl. lek. 1898 i też po niem. Klin. Wochenschrift, 1898). — 4) O szerzeniu się zimnicy i możliwości skutecznego zapobiegania jej endemiom, (Przegl. lek. 1898). — 6) O etiologii zapaleń mózgowo-rdzeniowych i znaczeniu rozpoznawczem nakłócia lędźwiowego, (Przegl. lek. 1900 i po niem. in Jahrbuch f. Kindh. 1901). — 7) O enterokoku jako zarazku czerwinkowym, (Przegl. lek. 1901 i też po niem. Zbl. f. Bakt. 1901). — 8) Le cytodagnostic, (La Presse méd. 1901). — 9) Recherches sur la flore microbienne de la bouche des nourrissons, (Arch. de Méd. exp. et d'Anatom. path. 1901). — 10) De la valeur des données cytologiques pour le diagnostic des épanchements inflammatoires, (Bull. de Soc. de Pédiatrie 1902). — 11) Dwa przypadki guza mózgowia. I. Guz wzgórką wzrokowego i czepca szypułki mózgowej ze zbiorem objawów Benedikta. II. Guz czwartej komory, (Przegl. lek. 1903). — 12) O czystych hodowlach prątka wrzecionowatego, zarazka wrzodnego zapalenia jamy ustnej, (Przegl. lek. 1903). — 13) O cytologicznem badaniu wysięków i przesieków, (Przegl. lek. 1904 i też po niem. Klin. Wochenschrift. 1904). — 14) Czyste hodowle prątka wrzecionowatego (bacillus fusiformis), (Rozpr. Wydz. mat. przyr. Akad. Um. T. XLV B). — 15) Ueber die Reinkulturen des fusiformen Bacillus, (Zbl. f. Bakt. 1906). — 16) O mongołowości, (Przegl. lek. 1907). — 17) Postępowanie przy badaniu skuteczności surowic leczniczych w płonicy. Wartość lecznicza surowicy przeciwpaciorkowcowej Palmirskiego, (Przegl. lek. 1908 i też po niem. Wien. med. Wochenschrift 1909). — 18) O prosówce płoniczej, (Przegl. pedjacyjny 1908). — 19) Gruźlica u dzieci, (Przegl. lek. 1910). — 20) O leczeniu płonicy surowicą przeciwpaciorkowcową, (Przegl. lek. 1912, nr 10 i też po niem. Monatschrift für Kinderheilkunde 1912). — 21) Przypadek dotyczący dziecka karmionego piersią macierzystą z oznaczeniem przyjmowanego pokarmu aż do czasu odstawiania, (Przegl. lek. 1913). — 22) z J. Latkowskim: Przypadek zarośnięcia osierdzia na tle gruźlicy z charakterystycznymi elektrodiagramami, (Przegl. lek. 1913). — 23) Zaburzenia odżywienia u niemowląt, (Przegl. lek. 1914). — 24) O leczeniu nagminnego zapalenia opon dokomorowemi i namózgowemi wstrzykiwaniami surowicy swoistej, (Przegl. lek. 1916 i też po niem. Klin. Woch. 1916). — 25) Leczenie swoiste nagminnego zapalenia opon. II. doniesienie. Dokomorowe wskrzykiwanie surowicy. Znaczenie odporności czynnej. Przypadki 15—62, (Przegl. lek. 1917 i też po niem. Klin. Woch. 1918). — 26) Leczenie swoiste nagminnego zapalenia opon. III. doniesienie. Rozłożenie surowicy w płynie mózgowo-rdzeniowym po wstrzykiwaniach. Surowica wyzdrowieńców, szczepionka,

Juljan Nowak¹, dr medycyny, dr medycyny weterynaryjnej, prof. weterynarii i bakterjologii Uniw. Jagiell. — Wybrany człon. czyn. 12 czerwca 1931. — Kraków, ul. Wyspiańskiego 4.

przypadki 63—84, (Przegl. lek. 1919 i też po franc. Archives de Médecine des Enfants. 1919). — 27) Przypadek wyleczenia ropnia mózgowego i ogólnego gronkowcowego zapalenia opon, jako następstw po ranie postrzałowej czaszki, przez stosowanie szczepionki swoistej, (Przegl. lek. 1919 i też po franc. Arch. d. Méd. des Enfants 1920). — 28) Leczenie swoiste nagminnego zapalenia opon. V. doniesienie. Oznaczenie światła komór. Wydzielanie płynu mózgowordzeniowego. Wskaźnik białkowy. Powstawanie wodogłowia. Warunki leczenia u niemowląt, dzieci starszych i osób dorosłych. Wstrzykiwanie surowicy do dolnych rogów komór bocznych. Przypadki 85—114, (Przegl. lek. 1920 i też po franc. Archives de Médecine des Enfants 1921). — 29) Méningites méningococciques à forme ventriculaire, (Arch. de Méd. des Enfants 1921). — 30) Działanie zaziębnienia i urazów w powstawaniu ostrych zakaźnych spraw dróg oddechowych. Zapalenia opon przewlekłe i utajone na tle zakażenia pseudomeningokokiem. Przypadek 115+, (Rozprawy Akad. Nauk Lek. T. I. i też po franc. Arch. de Méd. des Enfants). — 31) Leczenie swoiste nagminnego zapalenia opon. VI. doniesienie. Patogeneza, fizjologia patologiczna i epidemiologia choroby. Dopełniacz. Przypadki 116—140, (Rozprawy Akad. Nauk Lek. T. I. i też po franc. Arch. de Méd. des Enfants 1924). — 32) Leczenie swoiste nagminnego zapalenia opon. VII. doniesienie. Warunki działania surowicy przy zwięzieniu komór mózgowych. Przyp. 141+ i 142+, (Pol. Gaz. lek. i też po niem. Monatschrift f. Kdhlk. 1923). — 33) Leczenie swoiste nagminnego zapalenia opon. VIII. doniesienie. Leczenie napotne a leczenie surowicą, wstrzykiwaną nardzeniowo i dokomorowo. Przyp. 142+ — 148+, (Pol. Gaz. Lek. 1922 i też po niem. Monatschrift f. Kdhlk. 1923). — 34) Die epidemische Genickstarre ist ihrem Wesen nach keine Meningitis sondern eine Chorioependymitis. (Monatschrift f. Kdhlk. 1923, Festschrift für Adalbert Czerny). — 35) Cerebrospinal Fever: A new pathogenic Conception and its Importance for the specific Treatment of the Disease, (Lancet. Bd. 207). — 36) Czy może istnieć „samorządne“ meningokokowe zapalenie opon i czy wymaga ono osobnego leczenia miejscowego? (Pol. Gaz. lek. 1925 i też po ang. Proceedings of the Royal Society of Medicine. Vol. XVIII. The Journal of Neurology and Psychopathology. Vol. VI). — 37) Zagadnienie zachowawczego leczenia ropniaków opłucnych, (Pol. Gaz. lek. 1931 i też po niem. Monatschrift für Kinderheilkunde 1931). — 38) Odporność w zakażeniach a soki ustroju, (Pol. Gaz. Lek. 1931).

¹ Juljan Ignacy Nowak, urodzony w Okocimie w r. 1867. Szkoły średnie ukończył w Krakowie oraz Wydział lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie uzyskał w r. 1893 stopień dra

II*

B) Korespondenci.

I. Wydział filologiczny.

a) Krajowi.

Adam Antoni Kryński, magister nauk filolog.-histor., hon. prof. języka polskiego Uniw. w Warszawie. — Wybrany 13 listopada 1889. — Warszawa, ul. Służewska 5, m. 11.

Karol z Brzezia Lanckoroński, dr praw. — Wybrany 31 października 1891. — Wiedeń III, Jacquingasse 18 i Rozdół (Małopolska).

Bolesław Erzepki, dr filoz., konserwator zbiorów Muzeum Mielżyńskich w Poznaniu. — Wybrany 17 maja 1904. — Poznań, plac Nowowiejski 1.

Tadeusz Grabowski, dr filoz., prof. literatury polskiej Uniw. w Poznaniu. — Wybrany 21 maja 1909. — Poznań, ulica Słowackiego 4/6, III p.

Feliks Kopera, dr filoz., prof. historii kultury w Polsce i wschodniej Europie Uniw. Jagiell. — Wybrany 17 maja 1918. — Kraków, ul. Wyspiańskiego, willa 5.

Gabrjel Karaffa-Korbut, prof. literatury polskiej w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. — Wybrany 28 listopada 1919. — Warszawa, ul. Śniadeckich 8.

Ludwik Bernacki, dr filoz., dyrektor Zakładu nar. im. Ossolińskich we Lwowie. — Wybrany 28 maja 1920. — Lwów, Ossolineum.

wszeczek nauk lekarskich, poczem udał się do Pragi na studja w zakresie bakterjologii i anatomji patologicznej. Po powrocie zamianowany asystentem przy katedrze anatomji patologicznej, habilitował się do tegoż przedmiotu w r. 1896. Rok spędził na studjach w zakresie bakterjologii w Paryżu w Instytucie Pasteura, częściowo zaś w Niemczech, oraz rok na studjach w Akademji weterynaryjnej w Wiedniu. W Akademji weterynaryjnej we Lwowie uzyskał doktorat nauk weterynaryjnych. W roku 1899 został mianowany profesorem weterynaryjki na Wydziale lekarskim dla tegoż Wydziału i dla Wydziału rolniczego oraz profesorem mikrobiologii.

Dane bibliograficzne nie zostały nadesłane.

- Władysław Podlacha**, dr filoz., prof. historii sztuki nowożytnej Uniw. we Lwowie. — Wybrany 28 maja 1920. — Lwów, ul. Nabelaka 29, willa „Jaga“.
- Juljan Pagaczewski**, dr filoz., prof. historii sztuki Uniw. Jagiell. — Wybrany 15 czerwca 1926. — Kraków, ul. Florjańska 40.
- Seweryn Hammer**, dr filoz., prof. filologii klasycznej Uniw. Jagiell. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Kraków, ul. Łokietka 1.
- Tadeusz Kowalski**, dr filoz., prof. filologii orjentalnej Uniw. Jagiell. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Kraków, ul. Łokietka 1.
- Eugenjusz Kucharski**, dr filoz., prof. polskiej literatury porównawczej Uniw. we Lwowie. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Lwów, ul. Jana Kochanowskiego 37.
- Zygmunt Łempicki**, dr filoz., prof. filologii germańskiej Uniw. w Warszawie. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Warszawa, ul. Nowy Zjazd 5, m. 5.
- Władysław Folkierski**, dr filoz., prof. filologii romańskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Kraków, al. Słowackiego 15.
- Bronisław Gubrynowicz**, dr filoz., prof. historii literatury polskiej Uniw. w Warszawie. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Warszawa, Krak. Przedmieście 30, m. 13.
- Józef Kostrzewski**, dr filoz., prof. prehistorji Uniw. w Poznaniu. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Poznań, ul. Mickiewicza 31, m. 10.
- Tadeusz Lehr-Splawiński**, dr filoz., prof. filologii słowiańskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Kraków, Dębniki, ul. Barska 10.
- Mojżesz Schorr**, dr filoz., prof. języków semickich i historii starosemickiego Wschodu Uniw. w Warszawie. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Warszawa, Tłomackie 7, m. 3.
- Adolf Chybiński**, dr filoz., prof. muzykologii Uniw. we Lwowie. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Lwów, ul. Mickiewicza 5, Inst. muzykologiczny Uniw.
- Adam Kleczkowski**, dr filoz., prof. filologii germańskiej Uniw.

- w Poznaniu. — Wybrany 7 czerwca 1929. — Poznań, ul. Marszałka Focha 78/II p.
- Stanisław Łempicki**, dr filoz. prof. historii oświaty Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Lwów, ul. Wincentego Pola 9, III p.
- Stanisław Pigoń**, dr filozof., prof. historii literatury polskiej Uniw. w Krakowie. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Kraków, ul. Zybkiewicza, gmach P. K. O. V/4.
- Zdzisław Jachimecki**, dr muzykologii, prof. historii i teorii muzyki Uniw. Jagiell. — Wybrany dnia 11 czerwca 1930. — Kraków, ul. Grodzka 47.
- Władysław Tatarkiewicz** dr filoz., prof. filozofji Uniw. w Warszawie. — Wybrany dnia 11 czerwca 1930. — Warszawa, ul. Hortensji 1.
- Józef Ujejski**, dr filoz., prof. historii literatury polskiej Uniw. w Warszawie. — Wybrany dnia 11 czerwca 1930. — Warszawa, ul. Chłodna 22, m. 35.
- Jerzy Kuryłowicz**¹, dr filoz., prof. językoznawstwa indoeuropejskiego Uniw. we Lwowie. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Lwów, ul. Orzeszkowej 11.

¹ Jerzy Kuryłowicz, ur. w Stanisławowie w r. 1895. Gimnazjum oraz studia uniwersyteckie ukończył we Lwowie, gdzie uzyskał stopień doktora filozofji. W latach 1923—1925 przebywał w Paryżu, gdzie uzyskał dyplom w École des Hautes Etudes. W r. 1926 habilitował się w Uniwersytecie Lwowskim. W r. 1927 mianowany został zastępcą profesora językoznawstwa indoeuropejskiego, a w r. 1928 profesorem nadzwyczajnym tegoż przedmiotu.

Ogłosił drukiem: 1) Sur quelques mots préromans à propos de l'ā celtique, (Mélanges Vendryes, Paryż, 1925). — 2) Quelques mots romans d'origine orientale, (Rocz. Oriental. II, 1925). — 3) Traces de la place du ton en gathique, (Bibliothèque de l'École des Hautes Etudes, Paryż 1925). — 4) Notes d'étymologie romane, (Prace Filolog. X, 1925). — 5) Miejsce akcentu wyrazowego w języku starszej Awesty, (Sprawozd. Lwow. Tow. Nauk., 1926). — 6) Nowy typ pierwiastków indoeuropejskich, (Sprawozd. Lwow. Tow. Nauk., 1926). — 7) Origine indoeuropéenne du redoublement attique, (Eos XXX, 1927). — 8) Injonctif et subjonctif dans les Gāthās de l'Avesta, (Rocz. Oriental. III, 1927). — 9) Indoeuropejskie *ō*, *ā* w językach bałtyckich, (Sprawozd. Lwow. Tow. Nauk., 1926). — 10) Podstawy

b) *Zagraniczni.*

Eryk Berneker, dr filoz., prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Monachjum. — Wybrany 22 maja 1914. — München, Mauerkirchenstrasse 16.

Marjan Szykowski, dr filoz., prof. hist. liter. polskiej Uniw. Czeskiego w Pradze. — Wybrany 28 listopada 1919. — Praha, ul. Břehova 5.

Mgr. Jan Mercati, prefekt Biblioteca Apostolica Vaticana w Rzymie. — Wybrany 12 maja 1921. — Roma.

Andrzej Mazon, prof. języków i literatur słowiańskich w Collège de France w Paryżu. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Paris.

Jan Melich, prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Budapeszcie. — Wybrany 8 czerwca 1928. — Budapest.

psychologiczne semantyki, (Przegląd Filoz. XXX, 1927). — 11) Les effets du e en indoiranien, (Prace Filolog. XI, 1927). — 12) Andrzej Gawroński, (Biuletyn Pol. Tow. Językoznaw. I, 1927). — 13) e indoeuropéen et h hittite, (Symbolae in honorem J. Rozwadowski, 1927). — 13) Quelques problèmes métriques du Rigvéda, (Rocznik Oriental. IV, 1928). — 15) Intonacje litewskie, (Sprawozd. Lwow. Tow. Nauk. 1927). — 16) Czas i aspekt w językach indoeuropejskich, (Sprawozd. Lwow. Tow. Nauk., 1927). — 17) Le type védique grbhāyāti, (Etrennes Benvéniste, Paryż 1928). — 18) Zasługi Andrzeja Gawrońskiego w dziedzinie językoznawstwa indoeuropejskiego i filologii sanskryckiej, (Lwow. Tow. Nauk., 1928). — 19) Opozycja grecka τόμος — τομός w staroindyjskim, (Sprawozd. Lwow. Tow. Nauk. 1928). — 20) Klasyfikacja genealogiczna znaczeń greckiego medium, (Kwartalnik Klasyczny, 1929). — 21) Le genre verbal en indoiranien, (Rocznik Oriental. VI, 1929). — 22) L'aoriste au point de vue formel, (Eos XXXII, 1930). — 23) La genèse d'aspects verbaux slaves, (Prace Filolog. XIV, 1929, i streszczenie polskie: Powstanie słowiańskich aspektów czasownikowych, Sprawozd. Lwow. Tow. Nauk., 1929). — 24) L'accentuation des composés préfixaux en slave commun (thèmes en -o-), (Bulletin de l'Académie Polonaise 1929) i po polsku: Akcentuacja prasłowiańskich tworów prefiksalnych (tem. na -o-), (Sprawozd. Polskiej Akad. Um. 1929). — 25) Związki metryki z językiem potocznym, (Księga pamiątkowa II-go gimnazjum im. Szajnochy, Lwów 1930). — 26) Le problème des intonations balto-slaves, (Rocznik Sławistyczny X). — 27) Les temps composés du roman, (Prace Filologiczne XV) i po polsku: Uwagi o romańskich czasach złożonych, (Sprawozd. Lwow. Tow. Nauk. 1930). — Prócz tego szereg recenzyj.

- Stefan Mladenow**, prof. gramatyki porównawczej Uniwersytetu w Sofji. — Wybrany 8 czerwca 1928. — Sofija.
- Józef Škultety**, emer. prof. historii i literatury słowackiej Uniwersytetu w Bratysławie. — Wybrany 8 czerwca 1928. — Bratislava.
- Mateusz Bartoli**, prof. językoznawstwa Uniw. w Turynie. — Wybrany 7 czerwca 1929. — Torino, Università.
- Ryszard Ekblom**, prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Upsali. — Wybrany 7 czerwca 1929. — Uppsala, Université.
- Oldřich Hujer**, prof. językoznawstwa porównawczego Uniwersytetu Czeskiego w Pradze. — Wybrany 7 czerwca 1929. — Praha, Karlova Universita.
- Grzegorz Iljiński**, prof. filologii słowiańskiej Uniwersytetu w Moskwie. — Wybrany 7 czerwca 1929. — Moskwa, Université.
- Tore Torbiörnsson**, docent filologii słowiańskiej Uniwersytetu w Upsali. — Wybrany 7 czerwca 1929. — Uppsala, Université.
- Jan Maver**, prof. filologii polskiej Uniw. w Rzymie. — Wybrany 11 czerwca 1930. — Roma, Università.
- Jerzy Rapall Noyes**, prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Berkeley. — Wybrany 11 czerwca 1930. — Berkeley, California, 1486 Greenwood Terrace.

II. Wydział historyczno-filozoficzny.

a) *Krajowi.*

- Ignacy Koschembahr-Łyskowski**, dr praw, prof. prawa rzymskiego Uniw. w Warszawie. — Wybrany 23 maja 1910. — Warszawa, ul. Nowy Zjazd 5, m. 18.
- Przemysław Dąbkowski**, dr praw, prof. prawa zach.-europejskiego i prawa polskiego Uniw. we Lwowie. — Wybrany 29 maja 1917. — Lwów, ul. Mickiewicza 14.
- Witold Rubczyński**, dr filoz. i praw, prof. filozofji Uniw. Jagiell. — Wybrany 28 maja 1920. — Kraków, ul. Jabłonowskich 6.
- Władysław Konopczyński**, dr filoz., prof. historii polskiej Uniw.

Jagiell. — Wybrany 27 czerwca 1922. — Kraków, al. Słowackiego 15.

Juljusz Makarewicz, dr praw, prof. prawa i procesu karnego Uniw. we Lwowie. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Lwów, ul. Mochnackiego 57.

Jan Rutkowski, dr filoz., prof. historii gospodarczej Uniw. w Poznaniu. — Wybrany 17 czerwca 1924. — Poznań, ul. Kossaka 1, III p.

Adam Chmiel, dyrektor Archiwum aktów dawnych m. Krakowa. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Kraków, ul. Jabłonowskich 28.

Jan Dąbrowski, dr filoz., prof. historii średniow. Uniw. Jagiell. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Kraków, ul. Ruska 4.

Roman Rybarski, dr praw, prof. skarbowości Uniw. w Warszawie. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Warszawa, ul. Marszałkowska 153, m. 13.

Jan Kucharzewski, historyk. — Wybrany dnia 15 czerwca 1926. — Warszawa, ul. Piękna 8.

Kazimierz Chodynicki, dr filoz., prof. historii polskiej Uniw. w Wilnie. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Poznań, ul. LiBELTA 14, m. 1.

Stanisław Grabski, dr filoz., prof. ekonomji politycznej Uniw. we Lwowie. — Wybrany dnia 10 czerwca 1927. — Lwów, Wólka panińska 51.

Ks. Konstanty Michalski, dr filoz., prof. filozofji chrześcijańskiej Uniw. Jagiell. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Kraków, ul. Stradom 4.

Roman Grodecki, dr filoz., prof. historii gospodarczej Uniw. Jagiell. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Kraków, ul. Łokietka 1.

Edward Kuntze, dr filoz., dyr. Biblioteki Jagiellońskiej. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Kraków, ul. Łokietka 1.

Ludwik Krzywicki, dr prawa, prof. historii ustrojów społecznych Uniw. w Warszawie. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Warszawa, ul. Langiewicza 25 (Kolonja im. Staszica).

- Rafał Taubenschlag**, dr prawa, prof. prawa rzymskiego Uniw. Jagiell. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7.
- Kazimierz Tymieniecki**, dr filoz., prof. historii średniowiecznej Uniw. w Poznaniu. — Wybrany dnia 8 czerwca 1928. — Poznań, Uniwersytet.
- Stefan Czarnowski**, docent historii kultury Uniw. Warszawskiego. — Warszawa, ul. Szopena 4, m. 2.
- Oskar Halecki**, dr filoz., prof. historii Europy wschodniej Uniw. w Warszawie. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Warszawa, ul. Filtrowa 7.
- Kazimierz Kaczmarczyk**, dr filoz., dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Poznań, ul. Śniadeckich 13.
- Stanisław Kętrzyński**, dr filoz., historyk, b. poseł Rzeczypospolitej Polskiej w Hadze. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Warszawa, ul. Mazowiecka 16, m. 3.
- Ks. Alfons Mańkowski**, prob. w Lembargu, prezes Towarzystwa Naukowego w Toruniu. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Lembarg, p. Konijady, Pomorze.
- Józef Siemieński**, dr filoz., dyrektor Archiwum Głównego akt dawnych. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Warszawa, ul. Długa 24.
- Adam Krokiewicz**, dr filozofji, prof. filologii klasycznej Uniw. w Warszawie. — Wybrany 11 czerwca 1930. — Warszawa, ul. Brzozowa 10, m. 6.
- Bronisław Malinowski**¹, prof. antropologii Uniwersytetu w Londynie. — Wybrany 11 czerwca 1930. — London N. W. 3, 6 Oppidans Road.

¹ Bronisław Malinowski, ur. w Krakowie w r. 1884. Gimnazjum i uniwersytet ukończył w Krakowie, gdzie w r. 1908 uzyskał tytuł doktora filozofji. Następnie studjował w Lipsku i Londynie, gdzie w r. 1916 uzyskał tytuł doktora nauk. W r. 1913/14 wykładał w London School of Economics, University of London. W latach 1914—1920 odbył podróż naukową do Australji, Nowej Gwinei, archipelagów Trobriand, d'Entrecasteaux i Amphlett na Oceanie Spokojnym.

Adam Skalkowski, dr filoz., prof. historii nowożytnej Uniw. w Poznaniu. -- Wybrany dnia 11 czerwca 1930. — Poznań, Uniwersytet.

Edward Taylor, dr praw, prof. ekonomji i skarbowości Uniw. w Poznaniu. — Wybrany dnia 11 czerwca 1930. — Poznań, ul. Fryderyka Skarbka 29.

W latach 1920 i 1921 wykładał w Uniw. w Londynie; w r. 1924 mianowany został profesorem nadzwyczajnym (Reader) w r. 1927 profesorem zwyczajnym, objąwszy pierwszą katedrę zwyczajną antropologii w Wielkiej Brytanji.

Ogłosił drukiem: 1) *The Family among the Australian Aborigines*, (London 1913). — 2) *Primitive Religion and Social Differentiation*, Cracow 1915, (in Polish, out of print). — 3) *Argonauts of the Western Pacific*, (London—New York 1922). — 4) *Myth in Primitive Psychology*, (London—New York 1926). — 5) *Crime and Custom in Savage Society*, (London—New York 1927). — 6) *The Father in Primitive Psychology*, (London—New York 1927). — 7) *Sex and Repression in Savage Society*, (London—New York 1927). — 8) *Sexual Life of Savages in North-Western Melanesia*, (London—New York, Liveright 1929; Leipzig, Ezethlein 1931; Paris, Payot 1931). — 9) *The Economic Aspect of the Intichiuma Ceremonies*, (Festschrift Tillägnad Edvard Westermarck 1912). — 10) *Relations of Primitive Religion to Forms of Social Organisation*, (Bulletin of the Polish Academy of Science 1913). — 11) *The Natives of Mailu*, (Transactions of the Royal Society of S. Australia for 1915). — 12) *Baloma; the Spirits of the Dead in the Trobriand Islands*, (Journal of the Royal Anthropological Institute 1916). — 13) *Fishing and Magic in the Trobriand Islands*, (Man, XVIII, 1918). — 14) *The Primitive Economics of the Trobriand Islanders*, (The Economic Journal, XXXI, 1921). — 15) *Classificatory Particles in the Language of Kiriwina*, (Bulletin of School of Oriental Studies I Dart, IV., 1921). — 16) *The Problem of Meaning in Primitive Languages*, (The Meaning of Meaning 1923). — 17) *The Forces of Law and Order in a Primitive Community*, (Proceedings of the Royal Institution 1925). — 18) *Magic, Science and Religion*, (Science, Religion and Reality 1920). — 19) *Primitive Law and Order*, (Supplement to Nature, 1926). — 20) *Anthropology*, (Encyclopaedia Britannica, new volumes 1926). — *Lunar and Seasonal Calendar in the Trobriands*, (Journal of the Royal Anthropological Institute, LVII., 1927). — 22) *Kinship*, (Man, 1930). — 23) *Race and Labour*, (The Listener, Supplement 1930). — 24) *Parenthood the Basis of Social Structure*, (The New Generation 1930). — 25) *Artykuły w: Encyclopaedia Britannica (1930): a) Social Anthropology, b) Marriage, c) Kinship.*

Ks. Michał Godlewski¹, dr teologii, biskup tytularny Egejski, prof. historii Kościoła Uniw. Jagiell. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Kraków, ul. Garncarska 26.

¹ Ks. Michał Godlewski, biskup tyt. Egejski, ur. 21 października 1872 r. w Warszawie. Po ukończeniu gimnazjum oraz seminarjum metropolitalnego w Warszawie, kształcił się przez cztery lata w Akademii Duchownej R. K. w Petersburgu, gdzie otrzymał stopień magistra teologii. Od roku 1901—1903 studjował historję na Uniwersytecie Fryburskim (Szwajcarja). Powołany na profesora Akademii Duchownej w Petersburgu wykładał patrologję (1903—1904), następnie zaś dzieje Kościoła Powszechnego do 1917 r. W 1907 r. uzyskał w Akademii Duchownej Petersburskiej stopień doktora teologii. W 1928 r. został mianowany profesorem zwyczajnym historii Kościoła na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Z prac ogłoszonych drukiem ważniejsze: 1) *Polonica XV et XVI ss. quae in Bibliotheca Caes. R. C. Eccl. Academiae Patropolitanae asservantur*, (Petropoli 1901). — 2) *Commeratio Fr. J. Stoi-kowic de Ragusio O. P. Constantinopoli 1436 a.*, (Petersburg 1903) — 3) *List prowincjała N. Czajkowskiego O. P. do klasztorów prowincji litewskiej z dnia 22 października 1785 r.*, (Petersburg 1905). — 4) *Śmierć O. Gabryjela Grubera S. J. Z niewyd. źródeł*, (Warszawa 1906). — 5) *Wybór O. T. Brzozowskiego na generała Zakonu Jezusowego w Połocku*, (Warszawa 1907). — 6) *Analecta Historica Petropolitana. Sedes Primatialis Vilmensis (1815—1817)*, (Petropoli 1909). — 7) *Monumenta Ecclesiastica Petropolitana. V voll.* (Petropoli 1906—1913). — 8) *De cardinalatu Stanisłai Sistrzeńciewicz-Bohusz, archieppi Mohyloviensis (1784—1817)*, (Petropoli 1909). — 9) *Ostatnie pragnienie Stanisława Sistrzeńciewicza-Bohusza*, (Warszawa 1911). — 10) *Preliminarja Konkordatu z roku 1847*, (Warszawa 1911). — 11) *Karta z badań dyplomatycznych Ojca P. Pierlinga S. J.*, (Kraków 1912). — 12) *Documenta ad Historiam Seminarii principalis vilmensis pertinentia (1802—1823)*, (Petropoli 1910). — 13) *Journal et Correspondance de Stanisłai Sistrzeńciewicz-Bohusz, premier archevêque-metropolitain de Mohilew. V Parties (1797—1810)*, (Petersbourg 1913—1917). — 14) *Cesarz Paweł I i arcybiskup Sistrzeńciewicz-Bohusz*, (Petersburg 1914). — 15) *Rycerze Maltańscy w Petersburgu, z niewyd. źródeł*, (Petersburg 1915). — 16) *Mowa miana przy otwarciu pierwszego gimnazjum polskiego w Kijowie*, (Kijów 1917). — 17) *Stolica Apostolska i święte Przymierze. Szkic historyczny z niewyd. źródeł*, (Kijów 1918). — 18) *Jubileusz kard. Dezyderego Mercier*, (Warszawa 1924). — 19) *Cesarz Aleksander I jako mistyk. Studjum historyczne z niewyd. źródeł*, (Kraków 1925). — 20) *Mowa miana przy złożeniu do grobu prochów J. Słowackiego w Katedrze na Wawelu*, (Poznań 1928). — 21) *Arcybiskup Sie-*

Roman Longchamps de Berier¹, dr praw, prof. prawa cywilnego
Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie. — Wybrany 12 czerwca
1931. — Lwów, ul. Karpińskiego 11.

b) Zagraniczni.

Michał Hruszewski, historyk. — Wybrany 2 maja 1895. — Kijów.

Robert Howard Lord, b. prof. histor. nowożytnej w Harvard Uni-

strzeńcewicz i Stanisław August w Petersburgu, (Kraków 1928). —
22) Tragedja arcybiskupa Felińskiego (1862—1863). Szkic histo-
ryczny z niewyd. źródeł, (Kraków 1930).

¹ Roman Longchamps de Berier ur. w r. 1883 we Lwowie. Szkołę średnią oraz uniwersytet ukończył we Lwowie, uzyskując w r. 1906 stopień doktora praw. Z początkiem roku 1906 wstąpił do b. gal. Prokuratoji Skarbu i pozostawał w niej a później w lwowskim oddziale Prokuratorji Generalnej do roku 1920 t. j. do zamianowania profesorem uniwersytetu. W r. 1907/08 odbył podróż naukową do Berlina, gdzie pracował pod kierunkiem profesorów Kippa i Kohlera. W r. 1916 habilitował się na Uniwersytecie Lwowskim z prawa cywilnego, w r. 1920 został profesorem nadzwyczajnym a w r. 1922 zwyczajnym prawa cywilnego tegoż Uniwersytetu.

Ogłosił drukiem: 1) Zaufanie w zewnętrzny stan rzeczy (z powodu książki Wellspachera, Przegląd Prawa 1907). — 2) Studja nad istotą osoby prawniczej, (Przegląd Prawa 1911). — 3) Polnische Rechts- und Staatswissenschaftliche Literatur in den Jahren 1902—1910 (Jahrbuch der Internationalem Vereinig. für vergleich. Rechtswiss. u. Volkswirtschaftslehre, Berlin 1912). — 4) Pierwsza i druga nowela do ustawy cywilnej, (Przegląd Prawa 1916). — 5) Rękojmnia z powodu wad i braków a obowiązek świadczenia, (Lwów, Tow. Pop. Nauki Polskiej). — 6) Z dziedziny prawa cywilnego. (Czy nabywca rzeczy wadliwej może domagać się jej naprawy z tytułu rękojmni), (Ks. Pam. ku czci Orzechowicza, Lwów 1916). — 7) Rękojmnia w trzeciej noweli do austrjackiego kodeksu cywilnego, (Przegląd Prawa 1917). — 8) Polska Bibliografja prawnicza 1911—1912, (Dodatek do Przeglądu Prawa 1917). — 9) O podwyższaniu czynszów znizonych w czasie wojny, (Przegląd Prawa 1918). — 10) Wykładnia par. 440 austr. kodeksu cywilnego, (Kwartalnik prawa cyw. i karn. 1919). — 11) Wykładnia par. 878 austr. kodeksu cywilnego i par. 7 noweli naftowej z r. 1907, (Kwartalnik prawa cyw. i karn. 1919). — 12) Ograniczenia kobiet w prawie cywilnem obowiązującym na ziemiach polskich, (Przegląd Prawa 1920). — 13) Ustawa o szkołach akademickich (wspólnie z prof. Makarewiczem, Przegląd Prawa 1920). — 14) Wstęp do nauki prawa cywilnego, (Lublin 1922). — 15) Prawo cywilne b. Król. Kongresowego, (Encyklop.

- versity w Cambridge. — Wybrany 12 maja 1921. — Cambridge (U. S. A.).
- Franciszek Gény**, prof. prawa cywilnego Uniw. w Nancy. — Wybrany 17 czerwca 1924. — Nancy, Université.
- Józef Pekař**, dr filoz., prof. historii czeskiej Uniw. Karolowego w Pradze. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Praga III, Ujazd 25.
- Ernest Champeaux**, prof. historii prawa Uniw. w Strasburgu. — Wybrany 8 czerwca 1928. — Strasbourg, 18 rue Herder.
- Henryk F. Schmid**, prof. filologii słowiańskiej Uniw. w Grazu. — Wybrany 7 czerwca 1929. — Eggenberg bei Graz, Baiernhofweg 5 Oesterreich.
- Karol Völker**, prof. historii kościelnej Uniw. w Wiedniu. — Wybrany 11 czerwca 1930. — Wien III, Invalidenstrasse 7.

prawa obowiązującego w Polsce, Poznań 1925). — 16) Prawo cywilne b. zaboru austr., (tamże). — 17) Ernest Till jako cywilista, (Przegląd Prawa 1916). — 18) Polskie prawo zobowiązań, część szczegółowa (wspólnie z prof. Tillem) projekt wstępny z motywami, (Przegląd Prawa 1928). — 19) Zawarcie i rozwiązanie małżeństwa wedle prawa obow. w Polsce (w wyd. zbiorowem profesorów Uniwersytetu Lubelskiego p. t.: Małżeństwo w świetle nauki katolickiej), (Lublin 1928). — 20) Projekt francusko-włoski prawa o zobowiązaniach, (Gazeta Sąd. Warsz. 1929). — 21) Code des obligations de la République de Pologne, tłum. francuskie projektów Tilla (część ogólna) i Tilla-Longchamps'a (część szczegółowa), (anneksy do tomu la Revue Polonaise de la législation civile et criminelle, Warszawa 1928). — 22) Le problème de l'unification internationale du droit des obligations, (Revue polonaise de la législ. civ et crim. 1929). — 23) Na marginesie projektu ustawy o ochronie drobnych dzierżawców rolnych, (Gaz. Sąd. Warsz. 1930). — 24) Zasada wolności umów w projektach polskiego prawa o zobowiązaniach, (Księga pam. ku czci Abrahama, 1930). — 25) Quelques observations sur le projet franco-italien de code des obligations (partie générale), (Revue Polonaise de la législation civ. et crim. 1931). — 26) Leon Piniński (z okazji pięćdziesięciolecia doktoratu, wspólnie z Stanisławem Witkowskim, Lwów 1931). — Ponadto artykuły okolicznościowe w Przeglądzie Prawa i 46 recenzyj, zamieszczonych w Przeglądzie Prawa i w Allg. Gerichtszeitung.

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

a) *Krajowi.*

- Samuel Dickstein**, hon. prof. matematyki Uniw. w Warszawie. — Wybrany 9 maja 1893. — Warszawa, ul. Marszałkowska 117.
- Józef Eismond**, dr zoologii, emer. prof. biologji i embriologii ogólnej Uniw. w Warszawie. — Wybrany 22 maja 1914. — Warszawa, ul. Koszykowa 45, m. 6.
- Wawrzyniec Teisseyre**, dr filoz., prof. geologii i paleontologii Uniwersytetu we Lwowie. — Wybrany 28 maja 1920. — Lwów, ul. Poniatowskiego 11.
- Jan Zaleski**, dr filoz., prof. chemji farmaceut. Uniw. w Warszawie. — Wybrany 12 maja 1921. — Warszawa, ul. Nowy Zjazd 5, m. 13.
- Władysław Gorczyński**, dr nauk fizycz., b. dyr. Państw. Instytutu Meteorologicznego w Warszawie. — Wybrany 27 czerwca 1922. — Nice (Alp. Mar.), 271 Promenade des Anglais.
- Stefan Mazurkiewicz**, dr filoz., prof. matematyki Uniw. w Warszawie. — Wybrany 27 czerwca 1922. — Warszawa, ul. Oboźna 11, m. 7.
- Jan Waclaw Stach**, dyrektor Muzeum Fizjograficznego Pol. Akad. Umiej. — Wybrany 15 czerwca 1923. — Kraków, ul. Wielopole 28.
- Stefan Banach**, dr filoz., prof. matematyki Uniw. we Lwowie. — Wybrany 17 czerwca 1924. — Lwów, ul. św. Mikołaja 4.
- Jan Czekanowski**, dr filoz., prof. antropologii i etnologji Uniw. we Lwowie. — Wybrany 12 czerwca 1925. — Lwów, ul. Stryjska 24.
- Maksymiljan Huber**, inż., dr nauk technicz., prof. mechaniki technicznej Politechniki w Warszawie. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Warszawa, ul. Lwowska 12, m. 5.
- Edward Loth**, dr med. i filoz., prof. anatomji prawidłowej Uniw. w Warszawie. — Wybrany 10 czerwca 1927. — Warszawa, ul. Składowa 4, m. 3.
- Stefan Kopeć**, dr filoz., doc. zoologii Uniw. w Warszawie i dyr. oddziału zoolog. Instytutu w Puławach. — Wybrany 8 czerwca 1928. — Puławy.

Jan Grochmalicki dr filoz., prof. zoologii Uniw. w Poznaniu. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Poznań, ul. Libelta 14.

Michał Kamiński mag. astr. i geod., prof. astronomji Uniw. w Warszawie i dyrektor Obserwatorjum astronomicznego w Warszawie. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Warszawa, aleja Ujazdowska 6/8.

Edmund Malinowski, dr nauk przyr., doc. botaniki Uniw. w Warszawie i prof. genetyki i hodowli roślin Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. — Wybrany 7 czerwca 1929. — Skierniewice, Osada Pałacowa.

Maksymiljan Rose, dr med., prof. neurologji Uniw. w Wilnie dyrektor Polskiego Instytutu badań mózgu. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Wilno, Letnia 5, Klinika psychiatryczna.

Jan Tur, dr fil., prof. anatomji porównawczej w Uniw. Warszawskim. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Warszawa, ul. Wilcza 9, m. 3.

Mieczysław Konopacki, dr medycyny, prof. histologii i embrjologii Uniw. w Warszawie. — Wybrany 11 czerwca 1930. — Warszawa, ul. Chałubińskiego 5, Zakład histologii i embrjologii.

Józef Trzebiński, dr filoz., prof. botaniki Uniw. we Wilnie. Wybrany 11 czerwca 1930. — Wilno, Uniwersytet.

Wilhelm Friedberg¹, dr filoz., prof. paleontologii Uniw. Jagiell. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Kraków, ul. Kujawska 20.

¹ Wilhelm Friedberg, ur. 29 stycznia 1873 w Borysławiu, gimnazjalne nauki ukończył w Drohobyczu, studja uniwersyteckie we Lwowie, gdzie uzyskał stopień doktora filozofji w r. 1899. Od r. 1896 uczył nauk przyrodniczych w gimnazjum w Rzeszowie, od r. 1903 w IV gimnazjum we Lwowie. W r. 1907 habilitował się z geologii na Politechnice Lwowskiej. W r. 1919 został mianowany zwyczajnym profesorem paleontologii Uniwersytetu Poznańskiego, w r. 1930 Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Ważniejsze prace: 1) Otwornice warstw inoceramowych okolicy Rzeszowa i Dębicy, (Rozpr. Wydz. mat. przyr. Akad. Um. 1902). — 2) Atlas Geologiczny Galicji, zes. 16, (Kraków 1903) i zeszyt 19 (tamże 1906). — 3) Zagłębie miocenne Rzeszowa, (Rozpr.

Seweryn Krzemieniewski¹, dr filozofji, prof. anatomji i fizjologii roślin Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Lwów, ul. Długosza 5.

Wojciech Rubinowicz², dr filoz., prof. fizyki teoretycznej Poli-

Wydz. mat. przyr. Akad. Um., część I 1903, część II 1905). — 4) Eine sarmatische Fauna a. d. Umgebung v. Tarnobrzeg, (Sitzungsber. d. Wiener Akad. 1905). — 5) Das Miocän der Niederung v. Nowy Targ, (tamże 1906). — 6) Młodszy miocen Galicji zach. i jego fauna, (Spraw. Kom. Fizj. Akad. Um. 1905—1906). — 7) Rodzaj Turritella w miocenie ziem polskich, (Rozpr. Wydz. mat. przyr. Akad. Um. 1909). — 8) Miocän in Szczerzec bei Lemberg, (Jahrb. d. Geol. Reichsanst. 1910). — 9) Nowe skamieliny miocenu ziem polskich, (Lwów 1907). — 10) Utwory miocenijskie w Europie i próby podziału tych utworów Polski, (Kosmos, cz. I 1911, cz. II 1912). — 11) Formacja solna w Kosowie, (Spraw. Kom. Fizj. Akad. Um. 1913). — 12) Studja nad formacją miocenijską ziem polskich, (Kosmos, cz. 1—6, 1914—1930). — 13) Ramienionogi miocenijskie zach. Podola, (Poznań 1921). — 14) Zasady geologii, (Warszawa 1923). — 15) Remarques sur le miocène de la Pologne, (Zagrzeb 1925). — 16) Mięczaki miocenijskie ziem polskich, tom I. (Lwów-Poznań 1911—1928). — Szereg innych prac głównie w lwowskim czasop. Kosmos.

¹ Seweryn Krzemieniewski, ur. 1871 w Kowiesach na Podlasiu. Szkołę średnią ukończył w Siedlcach, studja uniwersyteckie odbywał w Warszawie i w Krakowie. W Krakowie uzyskał stopień doktora filozofji i habilitował się z zakresu fizjologii roślin. W r. 1908/9 dzięki stypendjum Akademji Umiejętności przebywał na studjach w Holandji i w Niemczech. Od r. 1909—1919 był profesorem botaniki w Akademji rolniczej w Dublanach, następnie objął katedrę anatomji i fizjologii roślin w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie.

Ważniejsze prace, jakie ogłosił drukiem: 1) W latach 1901—1907 badania botaniczne łąk i doświadczenia na łąkach i pastwiskach w Tatrach. — 2) W latach 1906—1909 szereg rozpraw o wiązaniu azotu przez bakterje. — 3) W latach 1926—1930 wspólnie z H. Krzemieniewską szereg rozpraw o mikrobakterjach Polski. — Ponadto ogłaszał luźne prace z fizjologii roślin i z mikologii, artykuły popularne w „Wszchświecie“ i w „Ogrodnictwie“, artykuły o ochronie przyrody oraz rozprawy krytyczne.

² Wojciech Rubinowicz, ur. 22 lutego 1889 w Sadagórze na Bukowinie, ukończył studja gimnazjalne i uniwersyteckie w Czerniowcach. W r. 1914 uzyskał tamże stopień doktora filozofji. Dalsze studja w Wiedniu, Monachjum (stypendjum z Anschütz-Kämpfe Stiftung) i Kopenhadze (stypendjum z Rask-Oersted Fondet). Był

techniki we Lwowie. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Lwów,
ul. Nabelaka 22.

Kazimierz Smoleński¹, inżynier-technolog, prof. technologii ogólnej

asystentem prof. Geitlera w Czerniowcach i prof. Sommerfelda w Monachjum. W r. 1918 habilitował się jako docent prywatny fizyki w Czerniowcach. W r. 1920 został zamianowany profesorem zwyczajnym fizyki teoretycznej w Uniwersytecie w Lublanie. Od r. 1922 jest profesorem zwyczajnym tegoż przedmiotu na Politechnice we Lwowie.

Ważniejsze prace: 1) Zur Quantelung der Hohlraumstrahlung, (Phys. ZS. 1917). — 2) Die Eigenschwingungen des Bohr-Debyeyschen Wasserstoffmoleküls bei Berücksichtigung der Bewegung der Kerne, (Phys. ZS. 1917). — 3) Die Beugungswelle in der Kirchhoffschen Theorie der Beugungserscheinungen, (Ann. d. Phys. t. 53, 1917). — 4) Bohrsche Frequenzbedingung und Erhaltung des Impulsmomentes, (Phys. ZS. 1918). — 5) Radiometerkräfte und Ehrenhafte Photophorese, I i II, (Ann. d. Phys. t. 62, 1920). — 6) Herstellung von Lösungen gemischter Randwertprobleme bei hyperbolischen Differentialgleichungen zweiter Ordnung durch Zusammenstückelung aus Lösungen einfacherer gemischter Randwertaufgaben, (Monatshefte f. Math. u. Phys. 1920). — 7) Zur Polarisation der Bohrschen Strahlung, (ZS. f. Phys. t. 4, 1921). — 8) Über die Intensitätsdisymmetrie beim Starkeffekt der Balmerlinien, (ZS. f. Phys. t. 5, 1921). — 9) Zur Kirchhoffschen Beugungstheorie, (Ann. d. Phys. t. 73. 1924). — 10) Über die Wärmestrahlung kleiner Metallkugeln, (ZS. f. Phys. t. 35, 1926). — 11) Über die Eindeutigkeit der Lösung der Maxwell'schen Gleichungen, (Phys. ZS. 1926). — 12) Zur Integration der Wellengleichung auf Riemannschen Flächen, (Math. Ann. t. 96, 1927). — 13) Eine Bemerkung zur Multipolstrahlung, (Sommerfeld-Festschrift, Lipsk 1928). — 14) Über „verbotene“ Wasserstofflinien, (Phys. ZS. 1928). — 15) Zur Frage nach der Intensität der Multipollinien, (ZS. f. Phys. t. 53, 1929). — 16) Zum Zeemaneffekt der grünen Nordlichtlinie, (Die Naturwiss. 1930). — 17) Zeemaneffekt der Quadrupollinien, (ZS. f. Phys. t. 61, 1930). — 18) Über Intensitäten und Summenregeln in normalen Quadrupolmultipletts, (ZS. F. Phys. t. 65, 1930).

¹ Kazimierz Smoleński, ur. 4 marca 1876 w Miawie (z. Płocka). Szkoły średnie ukończył w Warszawie, Wydział chemiczny Instytutu Technicznego w Petersburgu, gdzie specjalizował się w zakresie cukrownictwa. W r. 1901 uzyskuje dyplom inżyniera technologa. W latach 1901—1907 pracuje w przemyśle rosyjskim. W latach 1907—1915, powołany przez Wydział chemiczny Instytutu Technicznego w Petersburgu, wykłada tam jako docent, w latach 1916—1919 jako profesor nadzwyczajny. W tym też czasie, w latach 1908—1912

i technologii węglowodanów Politechniki w Warszawie. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Warszawa, ul. Koszykowa 75 B.

wyjeżdża kilkakrotnie na studia zagraniczne do Zurychu i Stockholmu. Prócz wykładów w Instytucie technologicznym wykłada też w innych wyższych uczelniach w Petersburgu. Podczas wojny bierze udział w pracy naukowej nad rozwojem przemysłu chemicznego dla potrzeb wojennych. W r. 1919 zostaje mianowany profesorem zwyczajnym Politechniki w Warszawie. W r. 1925 obejmuje równocześnie stanowisko kierownika Centralnego Laboratorium Cukrowniczego.

Z ważniejszych prac drukowanych są: A) z dziedziny cukrownictwa: 1) W sprawie metody Krausego, (Gaz. Curk. t. 18). — 2) O analizie siarki i gazu siarkowego, (G. C. t. 20). — 3) O analizie elementarnej węgla kamiennego w laboratorium fabrycznym, (G. C. t. 21). — 4) Czy należy uwzględnić osad, tworzący się przy klarowaniu roztworów cukru octanem ołowiu? (G. C. t. 21). — 5) Notatki o osadach z kotłów parowych, (G. C. t. 28). — 6) O składzie niecukrów buraka w latach suchych i mokrych, po ros. (Więstnik sacharnej promyslnennosti t. 7). — 7) Notatki o „normalnym“ soku ze zmarniętych buraków, po ros., (Zapiski po sacharnej promyslnennosti, 37). — 8) Notatka o zastosowaniu podsiarczaniu sodowego do odbarwienia itd. po ros. (tamże 37). — 9) Doświadczenia nad zastosowaniem podsiarczaniu sodowego do odbarwiania soków w cukrowniach, po ros. (tamże 37). — 10) Wodorotlenek glinu jako osad w cedzidłach mechanicznych, po ros. (tamże 39). — 11) Notatka o wodorotlenku żelaza w wapnie i cukrzanie, po ros. (tamże 39). — 12) Niebiałkowe substancje azotowe, zawarte w buraku cukrowym, część I, po ros., (Więstn. sach. promyszl. 11) po niem. (Z. Ver. Deut. Zucker-Ind., 60 i Oester. Ungar. Z. f. Zuckerind. u. Landwirt. 40). — 13) Niebiałkowe substancje azotowe, zawarte w buraku cukrowym, część II, (G. C. 36), po ros. (Więstn. sach. promyszl. 12) i po niem., (Z. Ver. deut. Zucker-Ind. 62). — 14) O sprzężonym kwasie glukuronowym z buraka cukrowego, (G. C. 36), po niem. (Z. physiol. Chem. 71) i po ros. (Więstn. sach. promyszl.) — 15) Mleczan wapnia w melasie rafinerskim, po ros. (Zapiski 40). — 16) Razem z A. Łaniewskim, Skład melasów rafinerskich, (G. C. 37 i 38) i po ros. Zapiski 42). — 17) Kwasy lotne melasów rafinerskich, (G. C. 38), oraz po ros. (Zapiski 42). — 18) Perspektywy rozwoju gospodarki cieplnej w cukrowni, (G. C. 53). — 19) O glukuronidach roślinnych, (Rocz. Chem. 1 i G. C. 54). — 20) Badania nad związkami petrynowemi, (Wstęp, cz. I wspólnie z E. Smoleńska, cz. II, wspólnie z A. Komornicką i W. Stypińskim, Rocz. Chem. 3 i Chem. Zentr. 95). — 21) Próby otrzymywania metyloglukuronidu przez utlenianie metyloglukozydu, (Rocz. Chem. 3 i Chem. Zentr. 95). — 22) Kwas octowy, jako produkt hydrolizy substancji pektynowej

III*

(notatka tymczasowa), (Rocz. Chem. 4 i Chem. Zentr. 95). — 23) Badania fizycznych własności rafinady, (G. C. 56). — 24) Skład chemiczny osadów z zagrzewaczy soku surowego, (G. C. 57). — 25) Razem z H. Teraszkiewiczówną, O tak zwanych „drzewiastych“ burakach, (G. C. 57, 58, 59). — 26) Razem z W. Włostowską, O kwasie d-galaktonowym z substancji pektynowych, (Rocz. Chem. 6 i G. C. 59). — 27) Razem z W. Reicherem, O smarach stałych, stosowanych do łożysk wirówkowych, (G. C. 59). — 28) Przyczynki do poznania roli koloidów w cukrownictwie buraczanem, (G. C. 59 i 60). — 29) Notatki o węglach odbarwiających (częściowo wspólnie z J. Zalesskim i W. Reicherem), (G. C. 60). — 30) Razem z W. Reicherem, O przykrym zapachu worków jutowych, (G. C. 61). — 31) Razem z W. Reicherem, Ciekawy wypadek nieregulowanego biegu pieca wapiennego, (G. C. 61). — 32) Razem z W. Włostowską, Badania nad związkami pektynowymi, (część III, IV, V, VI i VII) (wspólnie z K. Barcińskim, R. Behnkem, S. Birenbaumem, M. Bohdanowiczówną, N. Frydmanem, J. Fuksem, T. Jankowskim, W. Jurewiczem, S. Kłokiem, B. Kwiatkowskim, J. Lewinsonem, W. Reicherem, J. Rytłówną, H. Świderkową i H. Teraszkiewiczówną, (Rocz. Chem. 7). — 33) Jak obliczyć teoretycznie wydajność cukru i melasu z buraków, (G. C. 62). — 34) Razem z W. Reicherem, Studja nad piecami wapiennymi, (G. C. 62). — 35) Razem z M. Werkenthinówną, Oznaczenie napięcia powierzchniowego cieczy, (G. C. 62). — 36) Razem z M. Werkenthinówną, Napięcie powierzchniowe roztworów wodnych czystej sacharozy, (G. C. 62). — 37) Razem z W. Reicherem, Rzeczywisty i pozorny ciężar wapieniaków i koksów oraz ich porowatość, (G. C. 62). — 38) Razem z M. Werkenthinówną, Napięcia powierzchniowe soków i produktów w cukrowniach i rafinerjach, (G. C. 62 i 63). — 39) Razem z H. Teraszkiewiczówną, Zlepki cukrowe, zawierające „dekstran“, (G. C. 63). — 40) O normach sprawności pieców wapiennych i pomp gazowych, (G. C. 64). — 41) Prace Centralnego Laboratorium Cukrowniczego w latach 1926—27, (Warszawa 1927, str. VIII+473+2), (prace prof. K. Smoleńskiego i jego współpracowników, podane i wstępem zaopatrzone przez prof. K. Smoleńskiego). — 42) Razem z W. Reicherem, Niezwykły osad z turbokompresora gazu saturacyjnego, (G. C. 65). — 43) Oczyszczanie soków w czasie kampanji bieżącej, (G. C. 65). — 44) Razem z W. Włoskowską i A. Młynarskim, Badania nad związkami pektynowymi. Część VIII, (Rocz. Chem. 10). — 45) O niektórych miejscach występowania „żabiego skrzeku“ w cukrowniach, (G. C. 66). — 46) O najkorzystniejszym czasie trwania kampanji, (G. C. 66). — 47) Razem z W. Reicherem, Niezwykłe osady z wysączyn kotłów parowych, (G. C. 67). — 48) Razem z M. Werkenthinówną, O suszeniu, chłodzeniu i odsiewaniu cukru białego, (G. C. 67). — 49) Razem z W. Kozłowskim, O napięciu powierzchniowym roztworów wodnych sacharozy, (G. C. 67 i Rocz. Chem. 11). — 50) Działalność

Stanisław Sokołowski¹, dyplomowany leśnik, prof. leśnictwa Uniw. Jagiell. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Kraków, ul. Dietłowska 86, gmach P. K. O.

Centralnego Laboratorium Cukrowniczego w latach 1929 i 1930 (sprawozdanie z prac K. Smoleńskiego i jego współpracowników), G. C. 68). — 5) Razem z M. Werkenthinówną, O nowym sposobie oczyszczania soku według prof. D. Teatini'ego, (G. C. 68). — B) Z innych dziedzin. 1) Wraz z E. Wintersteinem. Boitrago zur Kenntnis der aus Cerealien darstellbaren Phosphatide, (Z. physiol. Chem. 58). — 2) Zur Kenntnis der aus Weizenkeimen darstellbarem Phosphatide, (Z. physiol. Chem. 58). — 3) W kwestji substancji macierzystej moczu, powodującej reakcję Cammidge'a, (Chemik polski, 10 Z. physiol. Chem. 60). — 4) Technologia chemiczna jako nauka (wykład wstępny na Politechnice Warszawskiej, (Przem. Chem. 5). — 5) wraz z Eugenją Smoleńską, O alkiwowaniu amoniaku i amin., (Roczn. chem. 1). — 6) Badania nad pirogenacją ropy naftowej, Część I (wspólnie ze St. Turowiczem, R. Dobrowolskim, M. Świdorskim, A. Zetlem i J. Wierusz-Kowalskim), (Przem. Chem. 5). — 7) O bezpośrednim nitrowaniu małopolskich benzyn aromatycznych, (Roczn. Chem. 2). — 8) O chlorowaniu gazów od pirogenacji ropy, (Roczn. Chem. 2). — 9) Badania nad pirogenacją ropy naftowej, Cz. II, (wspólnie z St. Turowiczem, R. Dobrowolskim, J. Liwowskim, H. Teraszkiewiczówną), (Przem. Chem. 6). — 10) Studja technochemiczne nad małopolskimi ropami naftowymi. — Praca I. badanie t. zw. „ekstraktu toluolowego“ (wspólnie z M. Struszyńskim, R. Dobrowolskim i R. Małachowskim, (Przem. Chem. 7). — 11) Podstawowe zasady technologii chemicznej, (Roczn. Chem. 4, G. C. 57, Przem. Chem. 9). — 12) Studja nad otrzymywaniem niektórych produktów chemicznych z etylenu lub gazów technicznych, zawierających etylen (wspólnie z J. Liwowskim, S. Kowalewskim, J. Dubois, M. Świdorskim, B. Missalą, T. Zamoyskim, S. Szczepaniakiem, S. Wojtowiczem, P. Kąkolewskim, S. Drobnerową, E. Karlsbadem, T. Muszkatem i D. Kleinermanem), (Przem. Chem. 11). — 13) Razem z W. Bądryńskim, Upłynnianie asfaltu naftowego metodą Bergrusa, (Przem. Chem. 12). — 14) Szybkość wypalania marmuru i wapińaków, (Przem. Chem. 13). — 15) Przyczyńki do przemysłowej syntezy gliceryny, (Przem. Chem. 13). — 16) Paliwo ciekłe z etylenu, Przem. Chem. 13). — C) Podręczniki: 1) Razem z A. Siwickim i Br. Nowakowskim (redaktorowie), Przepisy do kontroli fabrykacji w cukrowniach i rafinerjach, (Warszawa 1926).

¹ Stanisław Sokołowski, ur. w r. 1865 w Młoszowej pow. chrzanowski. Po ukończeniu szkół średnich w Krakowie poświęcił się leśnictwu praktycznemu w lasach prywatnych Małopolski i b. Kongresówki. W ciągu 13 letniej pracy praktycznej złożył egz. dojr. jako eksternista w Krakowie w r. 1891 i oba egzaminy państwowe

b) *Zagraniczni.*

Jerzy Bohn, prof. Collège de France w Paryżu. — Wybrany 16 czerwca 1923. — Paris, rue Cuvier, Faculté des Sciences.

Karol Pérez, prof. zoologii w Sorbonie. — Wybrany 8 czerwca 1928. Paris IVe, 1 rue Victor Cousin.

Jerzy Bouligand, prof. mechaniki i matematyki Uniw. w Poitiers. — Wybrany dnia 7 czerwca 1929. — Poitiers, Université.

Bogumił Bydżowski, prof. matematyki Uniw. Czeskiego w Pradze. — Wybrany 11 czerwca 1930. — Praha II, ul. Karlova 2.

dla gospodarzy leśnych we Lwowie. W r. 1893 wstąpił do Akademii ziemskiej w Wiedniu i ukończył ją w r. 1896 z egzaminem dyplomowym. W r. 1897 Wydział krajowy zamianował go profesorem adjunktem Krajowej Szkoły gospodarstwa lasowego we Lwowie; w r. 1898 złożył w Wiedniu egzamin profesorski z grupy przedmiotów: fizjologia roślin, hodowla lasu, użytkowanie i ochrona lasu. W r. 1899 zamianowany docentem Akademii rolniczej w Dublinach; w r. 1904 profesorem fachowym Wyższej Szkoły lasowej we Lwowie. W r. 1912 powierzono mu jako docentowi wykład encyklopedji leśnictwa w Szkole politechnicznej we Lwowie. W r. 1913 Wydział krajowy oddał mu kierownictwo Wyższej Szkoły lasowej, w r. 1916 gmina miasta Lwowa poruczyła mu kierownictwo i nadzór nad gospodarką w lasach miejskich. W r. 1919 zamianowany został profesorem zwyczajnym leśnictwa w Uniw. Jagiell.

Ogłosił drukiem: a) Dzieła 1) Hodowla lasu, (Lwów). — 2) Wstęp do nauki leśnictwa, (Lwów 1910). — 3) Budowa roślin drzewiastych, (Lwów 1927). — b) Rozprawy większe: 1) Z lasów podolskich, (Sylwan 1901). — 2) Szkoła leśna w Warszawie, (Sylwan 1905). — 3) O dwóch odmianach daglezi, (Sylwan 1906). — 4) O ważności i potrzebie badania gleby leśnej, (Sylwan 1907). — 5) Kilka myśli o samosieniu, (Sylwan 1909). — 6) O układzie drzewostanów, (Sylwan 1910). — 7) Z życia drzew i lasu, (Sylwan 1910). — 8) Doświadczenia nad żołądzia sławońską i galicyjską, (Sylwan 1912). — 9) Ogród doświadczalny Wyższej Szkoły lasowej w Winnikach, (Sylwan 1913). — 10) Badania nad stosunkiem ilościowym korzeni pnia i liści, (Sylwan 1915). — 11) O nowszych kierunkach hodowli lasu, (Akademickie wykł. roln.). — 12) Cis na siemiach polskich i w krajach przyległych, (Ochrona przyrody 1921). — 13) Nasze dęby, (Sylwan 1923). — 14) Zasada trwałości w gospodarstwie lasowym, (Las Polski 1925). — 15) Tatry jako Park narodowy, (Nakł. Państw. Rady Ochr. przyr.) 1923. — Oprócz tego ek. 50 rozpraw mniejszych z dziedziny leśnictwa i dendrologii w rozmaitych czasopismach.

Feliks Mesnil, szef oddziału Instytutu Pasteura w Paryżu. — Wybrany 11 czerwca 1930. — Paris XV, 25 rue Dutot, Institut Pasteur.

Michał Petrović, prof. matematyki Uniw. w Belgradzie. — Wybrany 11 czerwca 1930. — Beograd, 22 Kosančićev-Venac.

IV. Wydział lekarski.

a) *Krajowi.*

Wincenty Arnold, dr medycyny, em. prymarjusz państw. szpitala we Lwowie. — Lwów, ul. Krasieńskiego 11.

Marjan Franke, dr medycyny, prof. patologii ogólnej i doświadczalnej Uniw. we Lwowie. — Lwów, ul. Wałowa 29.

Henryk Lubieniecki, dr medycyny, prof. diagnostyki i terapii ogólnej Uniw. w Poznaniu. — Poznań, Górna Wilda 89.

Jerzy Modrakowski, dr medycyny, prof. farmakologii Uniw. w Warszawie. — Warszawa, ul. Brzozowa 12, m. 18.

Franciszek Groër¹, dr medycyny, prof. pedjarji Uniw. we Lwowie. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Lwów, ul. Senatorska 5.

Jan Olbrycht², dr medycyny, prof. medycyny sądowej Uniw. Jagiell. — Wybrany 1 czerwca 1931. — Kraków, ul. Szpitalna 42.

¹ Daty biograficzno-bibliograficzne nie zostały nadesłane.

² Jan Stanisław Olbrycht, ur. w r. 1886. Szkoły średnie ukończył w Bochni. Studja lekarskie odbywał w Uniw. Jagiell. w Krakowie i tu uzyskał w r. 1911 stopień doktora wszech nauk lekarskich. W r. 1909 mianowany asystentem przy katedrze medycyny sądowej Uniw. Jagiell., poświęcił się temu działowi nauk lekarskich. Nadto pracował na oddziałach klinicznych. W latach 1913 i 1914 przebywał na studjach we Wiedniu (prof. Kolisko i Haberda) i w Berlinie (prof. Strassmann, Foerster, Michaelis, Erdmann, Jochmann i inni). W r. 1920 habilitował się, a w r. 1923 został mianowany nadzwyczajnym profesorem medycyny sądowej w Uniw. Jagiell.

Ogłosił drukiem: 1) Wykrywanie śladów krwawych zapomocą epimikroskopji, (Rocz. lek. 1910). — 2) Przypadek otrucia dwuchromanem potasu (wspólnie z S. Gólskim), (Przegl. lek. 1910). — 3) Über die forensische Bedeutung der Bokarius'schen und der Dominici'schen mikrochemischen Spermareaktion, (Aerztliche Sachverständigen-Zeitung 1913). — 4) Nasienie męskie i sposoby jego wykazania, (Rocz. lek. 1916). — 5) O modyfikacji odczynu dyalizacyjnego Abderhaldena, (Przegl. lek. 1916). — 6) Fall von Selbstvergiftung durch Ammoniak, (Zeitschrift für Medizinal-Beamte 1917). —

- 7) Przypadek zatrucia amoniakiem, (Przegl. lek. 1918). — 8) Zmiany anatomo-patologiczne w grypie nagminnej na podstawie 205 przypadków (wspólnie z F. Gawrońskim), (Gaz. lek. 1919). — 9) Rozpoznawanie gatunkowe smółki zapomocą metody odchylenia kompleksu (wspólnie z M. Gieszczykiewiczem), (Przegl. lek. 1919). — 10) O smółce pod względem sądowo-lekarskim, (Kraków 1919). — 11) Przypadek zbrodniczego otrucia nasieniem lulka (semen hyoscyami), (Nowiny lek. 1920). — 12) Studja eksperymentalne i krytyczne nad patogenezą śmierci z oparzenia, (Przegl. lek. 1920). — 13) Śmierć nagła a gruczoły dokrewne, (Pol. Gazeta Lek. 1922). — 14) Przypadek cyklopii, (Lekarz wojskowy 1922). — 15) Badania nad zatorami tłuszczowemi płuc z szczególnem uwzględnieniem ich znaczenia sądowo-lekarskiego, (Pol. Gaz. Lek. 1922). — 16) Experimentelle Beiträge zur Lehre von der Fettembolie der Lungen mit besonderer Berücksichtigung ihrer gerichtsärztlichen Bedeutung, (Deut. Zeitschrift f. d. ges. gerichtl. Medizin. 1922). — 17) Zachowanie się organów śledczych względem dowodów rzeczowych, (Warszawa 1922). — 18) Un cas d'empoisonnement criminel par les graines de jusquiame, (Annales de Médecine Légale 1922). — 19) Le sérodiagnostic d'espèce du méconium par la méthode du fixation du Complément (wspólnie z M. Gieszczykiewiczem), (tamże). — 20) O otruciu solami barowemi, (Pol. Gazeta lek. 1923), nr 8. — 21) Rzadki przypadek otrucia szczawianem potasu, (tamże). — 22) On certain alterations in suprarenal bodies in the anaphylactical shock and after the parenteral introduction of different albuminous substances, (wspólnie z M. Ramułem), (Bulletin internat. de l'Acad. des sciences médic. à Varsovie 1923). — 23) O zmianach w nadnerczach we wstrząsie anafilaktycznym i po parenteralnem wprowadzeniu różnych ciał białkowych (wspólnie z M. Ramułem), (Medycyna doświad. i społeczna 1924), T. II. Z. 1—2. — 24) Der Einfluss der Verbrühung, des anaphylaktischen Schockes und der parenteralen Zufuhr verschiedener Eiweissstoffe auf das histologische Bild der Nebennieren, (Deut. Zeitschrift f. d. ges. gerichtl. Medizin 1924). — 25) Étude expérimentale de la pathogenie de la mort par brûlure, (Revue de Médecine 1924). — 26) Zur Kasuistik der selteneren Vergiftungsarten, (Deut. Zeitschrift f. d. ges. gerichtl. Medizin 1924). — 27) Medycyna kryminalna (wspólnie z prof. Wachholzem), (Warszawa 1924). — 28) Über die Pathogenese des Verbrühungstodes, (Neljas Eesti Arstidepäev Haapsalus, Tartu. 1926). — 29) Niezwykłe powikłanie wrzodu trawiennego żołądka (wspólnie z A. Maciągiem), (Nowiny Lek. 1926). — 30) Badania doświadczalne nad wartością histologiczną próby płucnej u zwęglonych noworodków, (tamże). — 31) O trującym działaniu węglanu barowego na kury, (wspólnie z J. Roblem), (tamże). — 32) Une complication insolite de l'ulcère peptique de l'estomac (wspólnie z A. Maciągiem), Bulletin de l'Académie de Médecine 1926). — 33) Co powinny wiedzieć

Leon Padlewski¹, dr medycyny, prof. mikrobiologii lekarskiej Uniw.

lekarz praktyk o wartości oznaczania grup krwi w przypadkach dochodzenia ojcostwa?, (Praktyka lekarska 1927). — 34) Co powinien wiedzieć lekarz praktyk o t. zw. grupach krwi?, (tamże). — 35) Mikroskopische Untersuchungen von Lungen verbrannter Neugeborener zum Nachweis ihres Geleibthabens, nebst Bemerkungen über forensische Bedeutung der histologischen Lungenprobe, (Deut. Zeitschrift f. d. ges. gerichtl. Medizin 1927). — 36) O badaniu krwi w przypadkach dochodzenia ojcostwa, (Głos Adwokatów 1927). 38) Niezwykły kształt błony dziewiczej: Hymen bilamellatus, (Ginekologia Polska 1927). — 38) Gewaltsamer Tod durch verbrecherische Kastrierung oder natürlicher Tod durch Aortaruptur (wspólnie z prof. Wachholzem), (Beiträge zur gericht. Medizin. 1928). — 39) Forensische Untersuchungsmethoden von Mekoniumpuren (tamże). — 40) Orzeczenie rekursowe, przyjmujące związek przyczynowy między wypadkiem (dźwignięcie nadmiernego ciężaru) a śmiertelnym zapaleniem płuc (kompresyjnym), (Czasopismo Sądowo-lek. 1929). — 41) Untersuchungen über Präcipitine (wspólnie z S. Śnieszka), (Deut. Zeitschrift f. d. ges. ger. Med. 1928). — 42) Anatomical Changes in epidemic influenza, (Pam. IV. Zjazdu Międzynar. Medycyny i Farmacji Wojsk. 1928). — 43) Orzeczenie rekursowe, nieprzyjmujące związku przyczynowego między wypadkiem (dźwignięciem ciężaru) a powstaniem przepukliny pachwinowej, (Czasopismo Sądowo-Lek. 1928). — 44) La docimasie pulmonaire histologique chez les foetus et les nouveau-nés carbonisés, (Annales de Médecine Légale 1929). — 45) Orzeczenie rekursowe, przyjmujące związek przyczynowy między wypadkiem (upadek z wysokości), a udarem apoplektycznym, (Czasopismo Sądowo-lek. 1928). — 46) Z badań nad precypitynami (wspólnie z S. Śnieszka), (Pol. Gazeta Lek. 1929). — 47) Forensische Bedeutung der Schriftveränderung durch Krankheit (wspólnie z prof. Wachholzem), (Deut. Zeitschrift f. d. ges. ger. Med. 1929). — 48) Śmiertelne, samobójcze otrucie formaliną, (Czasopismo Sądowo-lek. 1929). — 49) Zur Kasuistik der selteneren Vergiftungsarten, (Beiträge zur gerichtlichen Medizin 1929). — 50) Wątpliwy stan umysłowy nałogowego oszusta, (Czasopismo-Sądowo-Lek. 1929). — 51) O znaczeniu sądowo-lekarskiem zmiany pisma wskutek choroby (wspólnie z prof. Wachholzem), (tamże). — 52) Beiträge zum Problem: Plötzlicher Tod und endokrine Organe, (Beiträge zur gerichtlichen Medizin 1931).

¹ Leon Juljan Józef Padlewski ur. w r. 1870 w Odesie. Szkołę średnią ukończył w Jekaterynodarze. Medycynę studiował w Akademii Lekarskiej w Petersburgu, gdzie otrzymał stopień lekarza w r. 1895, a stopień doktora medycyny w r. 1904. Za stypendjum musiał przez kilka lat odslużować w wojsku jako lekarz. Studyjac bakterjologię chorób zakaźnych specjalnie poświęcił się badaniom

w Poznaniu. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Poznań, ul. Wrocławska 28/29.

durów i dżumy. W r. 1899, rozpoznawszy epidemję na południu Mandżurji w porcie Ying-Kow jako dżumę, zorganizował zwalczanie tej choroby na terytorjum koncesji kolejowej. W r. 1901—02 ponownie studjował epidemję dżumy w tej samej miejscowości. Zebrany materiał opracowywał przez kilka lat w specjalnie wyznaczonej na te cele pracowni Instytutu Medycyny Doświadczalnej, urządzonej na odosobnionej wysepce około Kronsztađu. W r. 1908 został mianowany pomocnikiem dyrektora Zakładu Bakterjologicznego im. Gabczyńskiego przy Uniw. w Moskwie. Jednocześnie pełnił obowiązki asystenta-bakterjologa przy katedrze patologji ogólnej tegoż uniwersytetu. W r. 1911 jako delegat rządu rosyjsk. brał udział w konferencji i pracach Komisji Międzynarodowej, mającej za cel zbadać epidemję dżumy płucnej w Mandżurji. W tym samym roku wziął udział w naukowej ekspedycji zorganizowanej przez Zakład Pasteura w Paryżu pod przewodnictwem Miecznikowa dla zbadania dżumy i gruźlicy w stepach kirgiskich i kałmyckich. W r. 1913 objął posadę dyrektora zakładu mikrobiologii w Jekaterynosławiu, a w r. 1917 został obrany na prof. bakterjologii na Wydziale lek. Uniw. Jekaterynosławskiego. W r. 1922 powrócił do kraju i powołany przez Wydział lek. Uniw. Pozn. na zastępcę prof., tegoż roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym i dyrektorem Zakładu mikrobiologii lek. Uniw. Pozn.

Ogłosił drukiem następujące prace: 1) Dżuma w Ying-Kow w r. 1899 (ros.). — 2) Epidemja dżumy w Ying-Kow w r. 1901—2, ros., (Woj. Med. Zurnał. 1903). — 3) Sposób grzebania zwłok w Chinach, (ros. Wracz 1904). — 4) Przyczynę do wspomnień o Wł. Turczynowiczu - Wyżnikiewicz. Przypadek zakażenia lab. dżumą, (Przegl. Weter 1904). — 5) Dżuma a nosiciele laseczników, (ros. Zbiór prac Nauk. Kom. dla zbadania dżumy w Mandżurji 1915). — 6) Japońska sanit. organizacja podczas wojny 1904—5, (ros. Woj. Med. Zurnał 1907). — 7) O zastosowaniu żółci w celu wyosobnieniu laseczników grupy durowej, (ros. Wracz. 1906). — 8) O nowym sposobie zastosowania zieleni malachitowej w celu wyosobnienia laseczników grupy durowej, (Gaz. Lek. 1908). — 9) Bemerkung zur Arbeit von Grimm: „Ueber den prakt. Wert einiger Typhusnährboden“, (Hyg. Rund. 1909). — 10) Szczepienia a dur brzuszny, (ros. 1907). — 11) O lasecznikach czerwonej, (ros. Miesięcznik wojsk. lek. Frontu Zach. 1917). — 12) O nowym drobnoustroju epizootji żab., (ros. Wspólnie z d-rem Wenuletem), (Med. Zur. 1913). — 13) Padlewski i Wenulet. Ueber einen neuen während einer Froschepizootie gezuchteten Bacillus, (Centr. für Bakt. Or. 1913). — 14) Eine neue Anwendungsmethode des Malachitgrünagars zum Nachweis von Bacillen der Typhusgruppe, (Centr. f. Bakterj. u. Parasitenk. O. 1908).—

Jakób Parnas¹, dr filoz., prof. chemji lekarskiej Uniw. Jana Ka-

15) Monografie w podręczniku mikrobiologii pod red. prof. dr Tarasiewicza 1912: a) Laseczniki duru brzuszego (ros.), b) Laseczniki duru rzekomego (ros.), c) Laseczniki okrężnicy (ros.), d) Krowianka (ros.). — 16) Pasteur jako biolog., (Poznań 1923). — 17) Jan Danyusz, (Now. Lek 1928). — 18) Współczesny stan wiedzy bakterjol. o paradurach, (Med. Dośw. i Społ. 1928). — 19) Garstka wspomnień o ś. p. Wincentym Buguckim, (Zdrowie 1931).

¹ Jakób Karol Parnas, ur. 16 stycznia 1884 w Tarnopolu, ukończył gimnazjum we Lwowie w r. 1902, studjował chemję w Berlinie, Strasburgu, Zurychu, uzyskał doktorat filozofji w Monachjum, habilitował się w r. 1914 na Wydziale lekarskim Uniwersytetu w Strasburgu. W r. 1916 powołany na Uniwersytet Warszawski, wykładał do r. 1919 chemję fizjologiczną i prowadził Zakład chemji fizjologicznej przy Wydziale lekarskim. W r. 1921 zamianowany profesorem Chemji lekarskiej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i pozostaje tam dotąd. Od r. 1930 jest dyrektorem Oddziału farmaceutycznego organizującego się przy Wydziale lekarskim.

Ogłosił drukiem: A) prace wraz z R. Willstätterem. Über 2. 6-naphthochinon (Ber. der deut. chem. Gesel. 1907, 40) — 2) wraz z R. Willstätterem. Über Amphinaphthochinone II, (tamże). — 3) Über Naphthochinone, (München 1908). — 4) Über Kephalin, (Bioch. Ztschr. 1909, 22). — 5) Über fermentative Beschleunigung der Cannizaroschen Aldehydulagerung durch Gewebssäfte I, (tamże 1910, 28). — 6) Energetik glatter Muskeln, (Archiv die ges. Physiol. 1910, 134). — 7) wraz z Baerem. Über Zuckerabbau und Zuckeraufbau im tierischen Organismus, (Bioch. Ztschr. 1912, 41). — 8) Über Bildung von Glykogen aus Glycerinaldehyd in der Leber, (Zentralbl. f. Physiol. 26). — 9) Über das Schicksal der stereoisomeren Milchsäuren im Organismus der normalen Kaninchens, (Bioch. Ztschr. 1912, 38). — 10) Über die gesättigte Fettsäure des Kephalins, (tamże 1913, 56). — 11) wraz z Wagnerem. Über den Kohlenhydratumsatz isolierter Amphibienmuskeln, (tamże 1914, 61). — 12) Über das Wesen der Muskelerholung, (Zentralbl. f. Physiol. 1913, 30). — 13) Neue Untersuchungen über den Wasserhaushalt der Frösche, (Bioch. Ztschr. 1921, 114). — 14) wraz z Emilją Laska-Mintz. Beeinflussen subminimale Reize den Ablauf chemischer Umsetzungen im isolierten Muskel? (tamże 1921, 116). — 15) Über den Kohlenhydratstoffwechsel der isolierten Amphibienmuskeln II, (tamże). — 16) Über den Kohlenhydratstoffwechsel der isolierten Amphibienmuskeln III. Der Umsatz in Muskeln pankreasdiabetischer Tiere, (tamże). — 17) Über den mechanischen Wirkungsgrad der in isolierten Amphibienmuskeln stattfindenden Verbrennsprozesse, (Vorläufige Mitteilung, tamże). — 18) wraz z Z. Krasieńską. Über den Stoffwechsel der Amphibienlarven, (tamże). — 19) wraz z R. Wagnerem. Über die Ausführung

zimierza we Lwowie. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Lwów, ul. Supińskiego 11a.

von Bestimmungen kleiner Stickstoffmengen nach Kjeldahl, (tamże 1921, 125). — 20) wraz z R. Wagnerem. Beobachtungen über Zuckerneubildung. Nach Versuchen, die an einem Falle besonderer Kohlenhydratstoffwechselstörung angestellt wurden I, (tamże 1922, 127). — 21) wraz z R. Wagnerem. Über eine eigenartige Störung des Kohlenhydratstoffwechsels und ihre Beziehungen zum Diabetes mellitus. Eine klinische experimentelle Studie II, (Bioch. Ztschr. 1921, 25). — 22) wraz z R. Wagnerem. Zur Korrelation der Blutdrüsen, (Mediz. Klinik 1922). — 23) wraz z W. Jasińskim. Über die Verteilung von Zucker, Reststickstoff und Calcium im Blute (nach Analysen am genuinem Blute), (Kl. Wochechr. 1922, 41). — 24) wraz z A. Rosenblüthen i R. Wagnerem. Über den Einfluss der Kohlenhydrate auf den Grundumsatz. Nach Versuchen, die an einem Falle besonderer Kohlenhydratstoffwechselstörung angestellt wurden IV, (Ztschr. z d. Gesam. Exp. Med. 1923, 38). — 25) wraz z J. Hellerem. Recherches sur l'ammoniaque du sang, (C. R. Soc. Biol. 1924, 91). — 26) wraz z Hallerem. Über den Ammoniakgehalt und über die Ammoniakbildung im Blute I, (Bioch. Ztschr. 1924, 125). — 27) Über den Ammoniakgehalt und die Ammoniakbildung im Blute II, (tamże 1925, 155). — 28) wraz z M. Taubenhausem. Über den Ammoniakgehalt und die Ammoniakbildung im Blute III, (tamże 1925, 159). — 29) wraz z W. Mozołowskim. Über eine neue Form der Chinhydronelektrode, (tamże 1926, 169). — 30) A Verben levő ammóniakról es kolethezesi módjakról (Therapia III. Erfoly am Koranyi Szam 1926). — 31) wraz z A. Klisieckim. Über Ammoniakgehalt und Ammoniakbildung im Blute IV, (Bioch. Ztschr. 1926, 169). — 32) wraz z A. Klisieckim. Über den Ammoniakgehalt und die Ammoniakbildung im Blute VI, (tamże 1926, 173). — 33) On Ammonia in Blood, its Formation and its physiological Behavior, (Skand nav. Archiv. f. physiol. 1926, 49). — 34) Existetil des Sels ammoniacaux dans le sang circulant? (Bull. Soc. Chim. biol. 1927, 9). — 35) wraz z W. Mozołowskim. Über den Ammoniakgehalt und die Ammoniakbildung im Muskel und deren Zusammenhang mit Funktion und Zustandsänderung I, (Bioch. Ztschr. 1927, 184). — 36) wraz z Wł. Mozołowskim. Über die Ammoniakbildung in Muskeln und ihren Zusammenhang mit Tätigkeit und Zustandsänderung, (Klin. Wocheschr. 1927, 21). — 37) wraz z Wł. Mozołowskim i W. Lewińskim. Über die Ammoniakbildung im isolierten Muskel und ihren Zusammenhang mit der Muskularbeit, (tamże 1927, 37). — 38) wraz z Wł. Mozołowskim i W. Lewińskim. Über den Ammoniakgehalt und die Ammoniakbildung im Blute IX, (Bioch. Ztschr. 1927, 188). — 39) Badania nad powstawaniem amoniaku i zależnością tej sprawy od czynności i stanu mięśni, (Acta biol. Experim.

Hilary Schramm¹, dr medycyny, prof. chirurgji Uniw. Jana Ka-

1928, 1). — 40) Über den Purinstoffwechsel des Muskels und über die Muttersubstanz des im Muskel entstehenden Ammoniaks, (Klin. Wochenschr. 1928, 30). — 41) Über den Purinstoffwechsel des Muskels und über die Muttersubstanz des im Muskel entstehenden Ammoniaks II, (tamże 1928, 42). — 42) Über die Zusammenhänge der oxydativen und anoxydativen Desaminationen und über die Rolle der Aminopurine im intermediären Gewebstoffwechsel, (tamże 1929, 11) — 43) Über die Ammoniakbildung im Muskel und ihren Zusammenhang mit Funktion und Zustandsänderung VI. (Bioch. Ztschr. 1929, 206). — 44) Le metabolisme des muscles en activité. Rapport présenté à la Reunion plénière de la Société de Biologie, (C. r. Soc. biol. 1929). — 45) Ammonia formation in Muscle and its source, (The American Journal of Physiology 1929), — 46) wraz z Osternem. O rzekomej syntezie kwasu moczowego przez miazgę wątrobową, (Acta Biologiae experimentals 1930, V). — 47) wraz z Lewińskim, B. Jaworską i B. Umschweifen. Über die Ammoniakbildung im Muskel, (Biochemische Ztschr. 1930 228). — 48) Neue Untersuchungen ueber den Chemismus der Muskelcontraction, (Naturwissenschaften 1930, 18). — 49) wraz z Osternem. Über die Ammoniakbildung im isolierten Froschherzen, (Biochemische Zeitschrift 1931, 234). — B) Podręczniki i artykuły w podręcznikach. 1) Chemizm oddychania w Beck i Cybulski, Fizjologia człowieka. — 2) Mięśnie gładkie, (tamże) — 3) Wskazówki i objaśnienia co do ćwiczeń z chemji lekarskiej, (Warszawa 1919). — 4) Chemja fizjologiczna, (Lwów-Warszawa 1929). — 5) Kurs praktyczny chemji fizjologicznej, (Lwów 1923). — 6) Methoden zur Beeinflussung der tierischen Entwicklung durch Gase und zur Bestimmung des respiratorischen Gaswechsels während der Entwicklungsvorgänge, (Aberhaldens Handbuch der biol. Arbeitsmethoden V). — 7) Allgemeines und Vergleichendes des Wasserhaushaltes, (Handbuch der norm. u. patol. Physiol). — 8) Oddychanie I. Chemizm oddychania (w Beck Podręcznik fizjologii). — 9) Czynność wątroby, (tamże). — 10) Mocz, (tamże). — 11) Skład i własność mleka, (tamże). — C) Referaty poglądowe. 1) O związkach tłuszczowych (lipoidach) (Nowiny lek. 25). — 2) Nowe poglądy w nauce o odżywianiu, (o składzie jakościowym pożywienia), (Polskie czasop. lek. 1920). — 3) Analiza chemiczna krwi, (Polska gaz. lek. 1922). — 4) O nowych postępkach w nauce o nowotworach złośliwych, (Przyroda i technika 1925). 5) Energetyka czynności mięśniowej, (tamże 1926). — 6) O kwasicy, (Polskie Archiwum med. wewn. 1923).

¹ Hilary Schramm urodził się w dniu 13 stycznia 1857 r. w Tomaszowie Rawskim. Szkoły średnie i uniwersytet ukończył w Krakowie, gdzie uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich w r. 1880; w r. 1882 udaje się na dalsze studia do Wiednia. W r. 1885

zimierza we Lwowie. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Lwów,
ul. Kraszewskiego 19a.

habilituje się z zakresu chirurgji. W r. 1886 otrzymuje we Lwowie posadę prymarjusza oddziału chirurgicznego w szpitalu św. Zofji dla dzieci, którą zajmuje przez następne 32 lata. Po utworzeniu Wydziału lekarskiego przy Uniwersytecie we Lwowie otrzymuje w r. 1897 veniam legendi z chirurgji, w r. 1903 tytuł nadzwyczajnego profesora a w czerwcu r. 1917 nominację na bezpłatnego profesora nadzwyczajnego chirurgji. W r. 1915 w maju obejmuje zastępczo kierownictwo oddziału chirurgicznego w szpitalu powszechnym, w czerwcu 1920 mianowany zostaje stałym prymarjuszem tego oddziału. W r. 1920 mianowany został narazie zastępcą, a potem zwyczajnym profesorem i dyrektorem Kliniki chirurgicznej.

Ogłosił drukiem następujące prace: 1) *Rozwój nowotworów rakowych skórnych*, (Pam. lek., Warszawa 1881). — 2) *Laparotomia w przypadkach niedrożności jelit*, (Pam. Tow. lekar. 1883). — 3) *Die Laparotomie bei innerem Darmverschluss*, (Langenb. Archiv XXX). — 4) *Beitrag zur Tetanie nach Kropfextirpation*, (Cntrb. f. Chir. 1884, 22). — 5) *Przyczynek do tamowania krwotoków*, (Gaz. lek. 1884). — 6) *Wyniki leczenia jedoformem ran, łączących się z jamami i otworami ciała*, (Gaz. lek. 1885). — 7) *O znaczeniu wlewań solnych dożylnych w ostrej niedokrewności*, (Pam. Tow. lek. 1885). — 8) *Ein Fall von Pylorus-Resektion*, (Cntrb. f. Chir. 1887). — 9) *W sprawie leczenia tęcza zapomocą wstrzykiwań zawiesiny mózgowej*, (Przegl. Lek. 1889). — 10) *Beitrag zur Harnblasenchirurgie*, (Wien. Med. Wochschr. 1890). — 11) *Resekcja jelit u dzieci*, (Przegl. Lek. 1890). — 12) *Elektroliza przy leczeniu raków nie nadających się do operacji*, (Tyg. 29, 1890). — 13) *Doświadczenia z limfą Kocha*, (Tyg. 1891). — 14) *Resektion brandiger Darmschlingen bei Kindern*, (Wien. Med. Wochschr. 1892). — 15) *Przyczynek do chirurgji żołądka*, (Przegl. Lek. 1892). — 16) *Beitrag zur Magenchirurgie*, (Wien. Med. Presse 1892). — 17) *Gruźlica kręgow*, (Nowiny lek. 1895). — 18) *Caries der Wirbelsäule*, (Wien. Med. Wochschr. 1896). — 19) *O potrzebie nauki chirurgji pedjatrycznej*, (Przegl. Lek. 1897). — 20) *Przemieszczenia ścięgien w celu leczenia zniekształtnienia stopy*, (Gaz. lek. 1898). — 21) *Behandlung der Fussdeformitäten in Folge essentieller Kinderlähmung*, (Klin. therap. Woch. 1898). — 22) *Stopa szpotwa wrodzona*, (Przegl. Lek. 1898). — 23) *Leczenie wodogłowia zapomocą sączkowania śródczaszkowego*, (Przegl. Lek. 1898). — 24) *Beitrag zur Behandlung des chronischen Hydrocephalus*, (Klin. Ther. Wochschr. 1899). — 25) *Patologiczne znaczenie uchyłka Meckela*, (Przegl. Lek. 1900). — 26) *Beitrag zur Lehre von den Nabelschnurbrüchen*, (Wien. Med. Woch. 1899). — 27) *W sprawie leczenia ostrego zapalenia wyrostka robaczkowego*, (Przegl. Lek. 1901). — 28) *Zur Behandlung der acuten Entzündung des Wurmfortsatzes*,

Mściwój Semerau-Siemianowski¹, dr medycyny, prof. chorób wewnętrznych Uniw. w Warszawie. — Wybrany 12 czerwca 1931. Warszawa, Żórawia 4a, m. 12.

(Wien. Med. Wochschr.). — 29) W sprawie leczenia gruźliczego zapalenia otrzewnej u dzieci, (Przegl. Lek. 1902). — 30) Ueber den Wert der Laparotomie bei tuberkulöser Peritonitis der Kinder, (Wien. Med. Wochschr. 1903). — 31) Ein Fall von zystischer Degeneration des Netzes, (Contrib. f. Chir. 1903). — 32) Beitrag zur Kenntnis der Tube. der Knochen und Gelenke am kindlichen Fusse, (Wien. Med. Wochschr. 1903). — 33) Przyczynę do nauki o tak zwanem Volkmannowskim niedokrwistym porażeniu i skurczeniu mięśni, (Przegl. Lek. 1904). — 34) Beitrag zur Lehre von der so genannten ischämischen Paralyse und Muskelkontraktur, (Wien. Med. Wochschr. 1904). — 35) Przyczynę do znajomości chłoniaków, (Lwowski Tyg. Lek. 1907). — 36) Beitrag zur Kenntnis der Lymphangiome, (Wien. med. Wochschr. 1907). — 37) Tak zwane tumory sakralne, (Tyg. Lek. 1908). — 38) Zur Kenntnis der sogenannten Sacraltumoren, (Wien. Med. Wochschr. 1908). — 39) Choroby chirurgiczne wieku dziecięcego, (Lwów 1909). — 40) W sprawie leczenia zastarzałych zwichnięć szczęki dolnej, (Lwow. Tyg. lek. 1921). — 41) W sprawie leczenia ostrego ropnego zapalenia opłucnej, (Pol. Czas. lek. 1922). — 42) Leczenie ciałami koloidowymi na podstawie własnych spostrzeżeń, (Pol. Gaz. lek. 1922), — 43) Leczenie skrzywień kręgosłupa metodą Albee, (Przegl. Chir. 1922), T. I. — 44) Leczenie zastarzałych zwichnięć w stawie łokciowym, (Przegl. Chir. 1923). — 45) O leczeniu niektórych postaci niedrożności przewodu żółciowego, (Przegl. Chir. 1924). — 46) Die innere Drainage des Gallenganges, (Ctbl. f. Chir. 1924). — 47) O ropniach mózgu, (Pol. Przegl. Chir. 1925). — 48) Aneurism of the renal artery, (Annals of Surgery 1925). — 49) Rozwój antyseptyki w Polsce, (Pol. Przegl. Chir. 1926). — 50) Nowotwory kiszki grubej, (Pol. Przegl. Chir. 1928). — 51) Gruźlica nerek, (Gruźlica 1930).

¹ Mściwój Marja Tadeusz Semerau-Siemianowski ur. się w Ruszczaku (Bułgarja) w r. 1885. Do szkół średnich uczęszczał w Salonikach (ówczesna Turcja), Poznaniu i w Saverne (Alzacja). Studja uniwersyteckie odbył w Berlinie i w Strasburgu, gdzie w r. 1911 otrzymał stopień doktora medycyny. Od r. 1912—1918 był etatowym asystentem kliniki chor. wewn. Uniwersytetu Strasburskiego, od 1918—1924 adjunktem kliniki chor. wewn. Uniwersytetu Warszawskiego. W r. 1923 habilitował się jako docent w zakresie medycyny wewnętrznej przy Uniwersytecie Warszawskim. W r. 1924 otrzymał ordynaturę miejskiego oddziału chorób wewnętrznych przy szpitalu św. Łazarza. W r. 1929 uzyskał tytuł profesora przy Uniwersytecie Warszawskim.

Dane bibliograficzne nie zostały nadesłane.

Michalina Stefanowska¹, dr zoologii, prof. fizjologii układu nerwowego i narzędzi zmysłów Uniw. w Poznaniu. — Wybrana 12 czerwca 1931. — Poznań, Uniwersytet.

Seweryn Sterling², dr medycyny, ordynator szpitala im. Poznańskich w Łodzi. — Wybrany 12 czerwca 1931. — Łódź, ul. Piotrkowska 3.

¹ Michalina Stefanowska, ur. w r. 1855 w Grodnie, gdzie też ukończyła szkołę średnią. W r. 1883 wstąpiła na Wydział przyrodniczy Uniw. w Genewie, gdzie w r. 1889 uzyskała tytuł doktora zoologii. W latach 1891—1897 przebywała na studiach w Paryżu. W r. 1897 powołana została do Instytutu fizjologicznego Uniw. w Brukseli dla prowadzenia prac nad układem nerwowym. W r. 1907 wróciła do kraju i zamieszkała w Warszawie, gdzie wykładała w latach 1908—1912 fizjologję układu nerwowego i psychologję w Wolnej Wszechnicy Polskiej. W r. 1912 została mianowana dyrektorką gimnazjum żeń. im. Orzeszkowej w Łodzi. W r. 1917 powróciła do Warszawy, gdzie polecono jej zorganizowanie oddziałów dla dzieci umysłowo upośledzonych przy szkołach powszechnych i kierownictwo tych oddziałów. W r. 1921 habilitowała się w Uniw. w Poznaniu, w r. 1923 została mianowana profesorem tytularnym.

Z ważniejszych prac drukiem ogłoszonych są: 1) *Les appendices piriformes des dendrites cérébraux et leurs différents états physiologiques* (1897). — 2) *Le développement des cellules cérébrales chez la souris* (1898). — 3) *Altération des cellules nerveuses sous l'influence de l'éther* (1901). — 4) *La théorie du neurone dans la dernière période décennale* (1896—1906). (Prace z zakresu neurologji drukowane były w *Travaux du Laboratoire de Physiologie de l'Institut Solvay, Bruxelles*, w *Bulletin de l'Académie Roy. de Belgique*, oraz w *Revue Neurologique, Bruxelles*). — 4) W laboratorjum energetyki fizjologicznej, które otworzone było przy Instytucie fizjolog. w Brukseli, przeprowadziła szereg badań nad wykryciem prawa, kierującego przybywaniem wagi ciała u zwierząt i roślin w okresie rośnięcia. Wyniki tych badań ukazały się w dziewięciu komunikatach w *Compt. Rend. de l'Académie des Sciences, Paris* 1903—1905. — W Instytucie fizjolog. w Brukseli przeprowadziła doświadczenia algometryczne (wspólnie z dr Józefą Jotejko). Wyniki tych badań drukowane były w pracach: 1) *Les recherches algésimétriques*, (*Bul. Acad. Méd., Bruxelles*, 1903). — 2) *Psychophysiologie de la Douleur*, (*Paris, Alcan* 1909).

² Seweryn Sterling, ur. w r. 1864. Uniwersytet ukończył w Warszawie w r. 1889. Studja kliniczne odbywał w Warszawie, Wiedniu, Monachjum i Jenie. Praktykował od r. 1891—1894 w Tomaszowie Mazowieckim; od r. 1894 praktykuje w Łodzi. Od 1894

ZMARLI.

Silvio Perozzi, profesor prawa rzymskiego Uniw. w Bolonji — członek czynny zagraniczny Wydziału historyczno-filozoficznego od r. 1925 — zmarł w Bolonji 4 stycznia 1931 r.

Bronisław Sawicki, dr medycyny, honor. profesor chirurgji Uniw. w Warszawie — członek czynny krajowy Wydziału lekarskiego — zmarł w Warszawie 12 stycznia 1931 r.

Albert Brachet, profesor anatomji i embrologji Uniw. w Brukseli — członek czynny zagraniczny Wydziału matematyczno-przyrodniczego od r. 1921 — zmarł w Brukseli w styczniu 1931 r.

Władysław Bylicki, dr medycyny, honor. profesor ginekologii i położnictwa Uniw. we Lwowie — członek czynny krajowy Wydziału lekarskiego — zmarł we Lwowie 28 lutego 1931 r.

Mikołaj Iwanowicz Karejew, dr historii, profesor historii Uniw. w Leningradzie — członek korespondent zagraniczny Wydziału historyczno-filozoficznego od r. 1902 — zmarł w Leningradzie w lutym 1931 r.

Jan Sleszyński, em. profesor matematyki Uniw. Jagiell. — członek korespondent krajowy Wydziału matematyczno-przyrodniczego od r. 1921 — zmarł w Krakowie 9 marca 1931 r.

Józef Zubatý, dr filoz., profesor filologii staroindyjskiej Uniw. w Pradze, prezes czeskiej Akademji Nauk — członek czynny zagraniczny Wydziału filologicznego od r. 1923 — zmarł w Pradze 21 marca 1931 r.

Karol Klecki, dr medycyny, profesor patologji ogólnej i eksperymentalnej Uniw. Jagiell. — członek czynny krajowy Wydziału lekarskiego — zmarł w Krakowie 10 kwietnia 1931 r.

ordynator szpitala fund. Poznańskich na oddziale chorób wewnętrznych. Jest profesorem higieny społecznej na Wolnej Wszechnicy Polskiej (oddział w Łodzi).

Drukiem ogłosił kilkadziesiąt prac z dziedziny medycyny teoretycznej, higieny ogólnej, statystyki, historii medycyny, przede wszystkim zaś z dziedziny medycyny klinicznej i higieny społecznej.

Leon Petrażycki, dr praw, profesor socjologii Uniw. w Warszawie — członek czynny krajowy Wydziału historyczno-filozoficznego — zmarł w Warszawie 15 maja 1931 r.

August Kwaśnicki, dr medycyny, lekarz — członek czynny krajowy Wydziału lekarskiego — zmarł w Krakowie 4 czerwca 1931 r.

Stanisław Dobrzycki, dr filoz., profesor literatury polskiej Uniw. w Poznaniu — członek korespondent krajowy Wydziału filologicznego od r. 1926 — zmarł w Poznaniu 14 lipca 1931 r.

Bohdan Szyszkowski, mag. chemji, profesor chemji fizycznej i elektrochemji Uniw. Jagiell. — członek korespondent krajowy Wydziału matematyczno-przyrodniczego od r. 1929 — zmarł w Myślenicach 13 sierpnia 1931 r.

Ulrych Wilamowicz-Moellendorff, profesor filologii klasycznej Uniw. w Berlinie — członek czynny zagraniczny Wydziału filologicznego od r. 1910 — zmarł w Berlinie 25 września 1931 r.

Franciszek Krzyształowicz, dr medycyny, profesor dermatologii Uniw. w Warszawie — członek czynny krajowy Wydziału lekarskiego — zmarł w Warszawie 20 października 1931 r.

KOMISJE, KOMITETY I ZAKŁADY NAUKOWE.

I. Wydział filologiczny.

1. Komisja historii sztuki.

Przewodniczący: Stanisław Tomkiewicz ¹⁾.

Sekretarz: Zbigniew Bocheński.

Członkowie:

Władysław Abraham (Lwów)

Zofja Ameisenowa

Włodzimierz Antoniewicz (Warszawa)

Oswald Balzer (Lwów)

Zygmunt Batowski (Warszawa)

Ludwik Bernacki (Lwów)

¹⁾ Niewymienienie miejsca oznacza Kraków.

Zbigniew Bocheński	Tadeusz Mańkowski (Lwów)
Adam Bochnak	Kazimierz Michałowski (Warszawa)
Ferdynand Bostel (Lwów)	Wojciech Molé
Kazimierz Buczkowski	Marjan Morełowski (Wilno)
Adam Chmiel	Józef Muczkowski
Aleksander Czołowski (Lwów)	Juljan Pagaczewski
Ludwik Cwikliński (Poznań)	Nikodem Pajzderski (Poznań)
Jan Dąbrowski	Fryderyk Papée
Włodzimierz Demetrykiewicz	Leon Piniński (Lwów)
Ks. Szczesny Dettloff (Poznań)	Władysław Podlacha (Lwów)
Tadeusz Dobrowolski (Katowice)	Ks. Józef Rokoszy (Sandomierz)
Jerzy Dobrzycki	Witold Rubczyński
Ks. Jan Fijałek	Stanisława Sawicka (Warszawa)
Kazimiera Furmankiewiczówna	Władysław Semkowicz
Stanisław Gąsiorowski	Oskar Sosnowski (Warszawa)
Mieczysław Gębarowicz (Lwów)	Władysław Stroner (Lwów)
Marjan Gumowski (Poznań)	Tadeusz Stryjeński
Zdzisław Jachimecki	Tadeusz Szydłowski
Marja Jarosławiecka - Gąsiorowska	Adolf Szyszko-Bohusz
Stefan Komornicki	Stanisław Świerz-Zaleski
Feliks Kopera	Wład. Tatarkiewicz (Warszawa)
Władysław Kozicki (Lwów)	Stanisław Tomkowicz
Ks. Tadeusz Kruszyński	Mieczysław Treter (Warszawa)
Eugenjusz Kucharski (Lwów)	Michał Walicki (Warszawa)
Alfred Lauterbach (Warszawa)	Michał Witanowski (Piotrków)
Leonard Lepszy	

2. Komisja językowa.

Przewodniczący: Jan M. Rozwadowski.

Zastępca Przewodniczącego: Kazimierz Nitsch.

Sekretarz: Henryk Oesterreicher.

Członkowie:

Tytus Benni (Warszawa)	Aleksander Brückner (Berlin)
Eryk Berneker (Monachjum)	Olgierd Chomiński (Wilno)
Wilhelm Bruchnalski (Lwów)	Ludwik Œwikliński (Poznań)

Witold Doroszewski (Warszawa)	Antonina Obrębska
Bolesław Erzepki (Poznań)	Henryk Oesterreicher
Henryk Gaertner (Lwów)	Jan Obrębski (Wilno)
Jan Janów (Lwów)	Holger Pedersen (Kopenhaga)
Piotr Jaworek	Kazimierz Piekarski (Warszawa)
Adam Kleczkowski (Poznań)	Stanisław Ptaszycki (Warszawa)
Zenon Klemensiewicz	Jan M. Rozwadowski
Edward Klich (Poznań)	Mikołaj Rudnicki (Poznań)
Erwin Koschmieder (Wilno)	Stanisław Słoński (Warszawa)
Ks. Stanisław Kozierowski (Poznań)	Ignacy Stein (Poznań)
Adam Antoni Kryński (Warszawa)	Zdzisław Stieber
Eugenjusz Kucharski (Lwów)	Stanisław Szober (Warszawa)
Stefan Kulbakin (Belgrad)	Antoni Śmieszek (Poznań)
Władysław Kuraszkiwicz	Halina Świdorska-Koneczna (Warszawa)
Jerzy Kuryłowicz (Lwów)	Witold Taszycki (Lwów)
Tadeusz Lehr-Spławiński	Adam Tomaszewski (Poznań)
Mieczysław Małecki	Tore Torbiörnsson (Upsala)
Antoni Meillet (Paryż)	Henryk Ułaszyn (Poznań)
Józef Mikkola (Helsinki)	Stanisław Wędkiewicz
Tadeusz Milewski	Helena Willman-Grabowska
Kazimierz Moszyński	Roman Zawiliński
Ernest Muka (Budziszyn)	Juljusz Zborowski (Zakopane)
Eino Nieminen (Helsinki)	Jan Ziłyński
Kazimierz Nitsch	

3. Komisja historii literatury polskiej.

Przewodniczący: Ignacy Chrzanowski.

Zastępca Przewodniczącego: Stanisław Tomkiewicz.

Dyrektor Wydawnictw: Jan Czubek.

Sekretarz: *Vacat.*

Członkowie:

Stanisław Adamczewski (Warszawa)	Franciszek Biela
Karol Badecki (Lwów)	Aleksander Birkenmajer
Ludwik Bernacki (Lwów)	Michał Bobrzyński (Garby)
	Wacław Borowy (Warszawa)

Mieczysław Brahmer
Wilhelm Bruchnalski (Lwów)
Jan Bystrzycki
Adam Chmiel
Ignacy Chrzanowski
Isak Collijn (Stockholm)
Stanisław Cywiński (Wilno)
Jan Czubek
Samuel Dickstein (Warszawa)
Stanisław Dobrzycki (Poznań)
Stanisław Estreicher
Ks. Jan Fijałek
Władysław Folkierski
Monika Gardner (Londyn)
Tadeusz Grabowski (Poznań)
Tad. Stanisław Grabowski
(Rio de Janeiro)
Bronisław Gubrynowicz (Warszawa)
Wiktor Hahn (Lublin)
Mieczysław Hartleb (Lwów)
Ferdynand Hoesick (Warszawa)
Michał Janik
Juljusz Kleiner (Lwów)
Kazimierz Kolbuszewski (Wilno)
Stefan Kołaczkowski
Feliks Koneczny (Wilno)
Feliks Kopera
Gabrjel Korbut (Warszawa)
Stanisław Kościółkowski (Wilno)
Stanisław Kossowski (Lwów)
Stanisław Kot
Aleksander Kraushar (Warszawa)
Manfred Kridl (Warszawa)
Ad. Antoni Kryński (Warszawa)
Juljan Krzyżanowski (Ryga)
Eugenjusz Kucharski (Lwów)

Leon Kulczyński
Jan Lachs
Stanisław Lam (Warszawa)
Leonard Lepszy
Stanisław Łempicki (Lwów)
Maurycy Mann (Warszawa)
Mikołaj Mazanowski
Ks. Kazimierz Miaskowski
(Wierzchosławice)
Henryk Mościcki (Warszawa)
Kazimierz Nitsch
Georg Rapall Noyes (Berkeley)
Kazimierz Piekarski (Warszawa)
St. Pietraszkiewiczówna (Wilno)
Stanisław Pigoń
Leon Płoszewski (Warszawa)
Roman Pollak (Poznań)
Franc. Pułaski (Paryż)
Stanisław Ptaszycki (Warszawa)
Marjan Reiter (Warszawa)
Michał Rolle (Lwów)
Witold Rubczyński
Tadeusz Sinko
Zofja Gąsiorowska-Schmidtowa
(Warszawa)
Stanisław Szpotański (Warszawa)
Zygmunt Szweykowski (Warszawa)
Marjan Szyjkowski (Praga)
Stanisław Tomkowicz
Henryk Trzpis (Bochnia)
Stanisław Turowski (Zakopane)
Józef Ujejski (Warszawa)
Zygm. Wasilewski (Warszawa)
Stanisław Wasylewski (Poznań)
Stefan Vrtel-Wierczyński
(Poznań)

Stanisław Windakiewicz
Kaz. Wóycicki (Warszawa)
Zygmunt L. Zaleski (Paryż)

Roman Zawiliński
Marjan Zdziechowski (Wilno)
Henryk Życzyński (Lublin)

4. Komisja filologiczna.

Przewodniczący: Leon Sternbach.

Zastępca Przewodniczącego: Seweryn Hammer.

Sekretarz: Seweryn Hammer.

Redaktor »Meletemata Patristica«: Leon Sternbach.

Redaktor »Archiwum Filologicznego«: Tadeusz Sinko.

Członkowie:

Marjan Auerbach (Lwów)
Stanisław Bednarski
Michał Bogucki
Edmund Bulanda (Lwów)
Bogusław Butrymowicz
Władysław Chodaczek (Lwów)
Franciszek Chowaniec
Konstanty Chyliński (Lwów)
Ludwik Ćwikliński (Poznań)
Bronisław Daniec
Karol Dąbrowski (Warszawa)
Józef Dziech (Poznań)
Wiktor Hahn (Lublin)
Seweryn Hammer
Michał Jezienicki (Stanisławów)
Jan Kopacz (Lwów)
Stanisław Kot
Adam Krokiewicz (Warszawa)
Jerzy Krókowski (Warszawa)
Kazimierz Feliks Kumaniecki
Tadeusz Lewicki (Lwów)
Piotr Liszkowicz
Franciszek Nagórzański (Lwów)
Wincenty Ogrodziński (Kato-
wice)

Jan Oko (Wilno)
Jan Pelczar
Stanisław Pilch (Lwów)
Ludwik Piotrowicz
Mieczysław Popławski (Lublin)
Gustaw Przychocki (Warszawa)
Artur Rappaport (Lwów)
Joachim Reinhold
Jan M. Rozwadowski
Stanisław Rzepiński
Jan Sajdak (Poznań)
Jerzy Schnayder
Stanisław Seliga (Warszawa)
Tadeusz Sinko
Stanisław Skimina
Franciszek Smolka (Lwów)
Stefan Srebrny (Wilno)
Karol Stach
Leon Sternbach
Stanisław Stroński (Warszawa)
Wincenty Śmiałek (Lwów)
Aleksander Turyn (Warszawa)
Stanisław Wędkiewicz
Józef Winkowski
Stanisław Witkowski (Lwów)

5. Komisja orientalistyczna.

Przewodniczący: Jan M. Rozwadowski.

Zastępca Przewodniczącego: Kazimierz Nitsch.

Sekretarz: Tadeusz Kowalski.

Członkowie:

Ks. Józef Bromski (Warszawa)

Jan Czekanowski (Lwów)

Ks. Bohdan Dawidowicz
(Lwów)

Włodzimierz Demetrykiewicz

Helena Willman-Grabowska

Władysław Kotwicz (Lwów)

Tadeusz Kowalski

Dawid Künstlinger

Jerzy Kuryłowicz (Lwów)

Stanisław F. Michalski (War-
szawa)

Ks. Wilhelm Michalski (War-
szawa)

Kazimierz Nitsch

Ks. Paweł Nowicki (Wilno)

Edward Piekarski (Leningrad)

Bogdan Richter (Warszawa)

Jan M. Rozwadowski

Stanisław Schayer (Warszawa)

Mojżesz Schorr (Warszawa)

Zygmunt Smogorzewski
(Lwów)

Stefan Stasiak (Lwów)

Leon Sternbach

Seraja Szapszał (Wilno)

Jakób Szynkiewicz (Wilno)

Antoni Śmieszek (Poznań)

Juljan Talko-Hryncewicz

J. Wajnberg (Warszawa)

6. Słownik staropolski.

Redaktor: Kazimierz Nitsch.

Pomocnik: Henryk Oesterreicher.

(wspólnie z Wydziałem hist.-fil.).

7. Komitet Słownika łaciny średniowiecznej w Polsce.

Przewodniczący: Ks. Jan Fijałek.

Sekretarz: Ludwik Piotrowicz.

Członkowie: Adam Chmiel, Leon Sternbach.

8. Komitet Biblioteki pisarzy polskich.

Przewodniczący: Jan Czubek.

Sekretarz: *Vacat.*

Członkowie: z Wydziału filolog.: Ignacy Chrzanowski, Stanisław Łempicki (Lwów); z Wydziału histor.-filoz.: Stanisław Estreicher, Stanisław Kutrzeba.

II. Wydział historyczno-filozoficzny.

1. Komisja historyczna.

Przewodniczący i Dyrektor zbiorów i wydawnictw: Ks. Jan Fijałek,

Zastępca Przewodniczącego: Władysław Semkowicz.

Sekretarz: Jan Dąbrowski.

Członkowie:

Władysław Abraham (Lwów)	Marceli Handelsman (Warszawa)
Stan. Arnold (Warszawa)	Kazim. Kaczmarczyk (Poznań)
Oswald Balzer (Lwów)	Witold Kamieniecki (Warszawa)
Eugenjusz Barwiński (Lwów)	Stanisł. Kętrzyński (Warszawa)
Leon Białkowski (Lublin)	Emil Kipa (Warszawa)
Michał Bobrzyński (Garby)	Abdon Kłodziński
Władysław Bogatyński	Adam Kłodziński
Ferdynand Bostel (Lwów)	Ludwik Kolankowski (Warszawa)
W. A. Bruchnalski (Lwów)	Feliks Koneczny (Wilno)
Franciszek Bujak (Lwów)	Władysław Konopczyński
Adam Chmiel	Stan. Kościalkowski (Wilno)
Kazimierz Chodynicki (Wilno)	Stanisław Kot
Ludwik Ćwikliński (Poznań)	Zofja Kozłowska-Budkowa
Aleksander Czołowski (Lwów)	Aleks. Kraushar (Warszawa)
Jan Dąbrowski	Eugenjusz Kucharski (Lwów)
Bronisław Dembiński (Poznań)	Marjan Kukiel
Adrjan Divéky (Warszawa)	Edward Kuntze
Edmund Długopolski	Tadeusz Kupczyński (Warszawa)
Kazimierz Dobrowolski	Stanisław Kutrzeba
Franciszek Duda	Ks. Jan Kwolek (Przemyśl)
Józef Feldman	Leonard Lepszy
Ks. Jan Fijałek	Ks. Henryk Likowski (Warszawa)
Ks. biskup Michał Godlewski	Marjan Łodyński (Warszawa)
Roman Grodecki	Tadeusz Manteuffel (Warszawa)
Oskar Halecki (Warszawa)	

Emil Teofil Modelski (Wilno)
Czesław Nanke (Lwów)
Fryderyk Papée
Alfons Parczewski (Wilno)
Henryk Paszkiewicz (Warszawa)
Bron. Pawłowski (Warszawa)
Ludwik Piotrowicz
Helena Polaczkówna (Lwów)
Stanisław Ptaszycki (Warszawa)
Władysław Semkowicz
Adam Skałkowski (Poznań)

Mieczysław Skibiński (Sanok)
Wacław Sobieski
Adam Szelągowski (Lwów)
Wacław Tokarz (Warszawa)
Kazimierz Tymieniecki (Poznań)
Kazimierz Tyszkowski (Lwów)
Tadeusz Wałek-Czernecki (Warszawa)
Stanisław Windakiewicz
Stanisław Zajączkowski (Lwów)
Stanisław Zakrzewski (Lwów)

Komitet Ekspedycji Rzymskiej.

Przewodniczący: Ks. Jan Fijałek.

Członkowie: Władysław Abraham (Lwów), Jan Dąbrowski, Stanisław Kutrzeba, Władysław Semkowicz, (dla działu historii sztuki także) Stanisław Tomkowicz.

2. Komisja prawnicza.

Przewodniczący: Stanisław Wróblewski.

Dyrektor zbiorów i wydawnictw: Stanisław Kutrzeba.

Sekretarz: Adam Krzyżanowski.

Członkowie:

Władysław Abraham (Lwów)
Oswald Balzer (Lwów)
Michał Bobrzyński (Garby)
Franciszek Bossowski (Wilno)
Józef Brzeziński
Stanisław Bukowiecki (Warszawa)
Józef Buzek (Warszawa)
Marceli Chlamtacz (Lwów)
Edward Dubanowicz (Warszawa)
Tadeusz Dziurzyński
Stanisław Estreicher
Ks. Jan Fijałek
Marceli Handelsman (Warszawa)
Henryk Konic (Warszawa)

Antoni Kostanecki (Warszawa)
Adam Krzyżanowski
Kazimierz Kumaniecki
Stanisław Kutrzeba
Zygmunt Lisowski (Poznań)
Juljan Makarewicz (Lwów)
Antoni Peretiatkowicz (Poznań)
Michał Rostworowski
Jan Rutkowski (Poznań)
Roman Rybarski (Warszawa)
Józef Siemieński (Warszawa)
Adolf Suligowski (Warszawa)
Stanisław Wróblewski
Władysław Wróblewski (Warszawa)
Fryderyk Zoll

3. Komisja historii filozofji polskiej.

Przewodniczący: Witold Rubczyński.

Zastępca Przewodniczącego: Kazimierz Twardowski.

Sekretarz: Ks. Konstanty Michalski.

Członkowie:

Szymon Askenazy (Warszawa)	Jan Łukasiewicz (Warszawa)
Aleksander Birkenmajer	Ks. Konstanty Michalski
Wilhelm Bruchnalski (Lwów)	Ignacy Myślicki (Warszawa)
Jan St. Bystron	Antoni Peretiatkowicz (Poznań)
Ludwik Chmaj	Stanisław Pigoń
Ignacy Chrzanowski	Zenon Przesmycki (Warszawa)
August Cieszkowski (Poznań)	Jan M. Rozwadowski
Zofja Daszyńska-Golińska (Warszawa)	Witold Rubczyński
Samuel Dickstein (Warszawa)	Tadeusz Sinko
Ks. Jan Fijałek	Michał Sobeski (Poznań)
Tadeusz Garbowski	Marjan Szykowski (Praga)
Wojciech Gielecki	Wład. Tatarkiewicz (Warszawa)
Stanisław Gołąb	Kazimierz Twardowski (Lwów)
Tadeusz Grabowski (Poznań)	Józef Ujejski (Warszawa)
Stefan Harassek	Mściśław Wartenberg (Lwów)
Władysław Heinrich	Wiktor Wąsik (Warszawa)
ks. Tadeusz Jachimowski (Warszawa)	Stanisław Windakiewicz
Marjan Heitzman	Władysław Witwicki (Warszawa)
Stanisław Kot	O. Adam Woroniecki (Rzym)
Eugenjusz Kucharski (Lwów)	Adam Wrzosek (Poznań)
	Adam Żółtowski (Poznań)

4. Komisja historii wojskowości w Polsce.

Przewodniczący: Jan Dąbrowski.

Sekretarz: *Vacat.*

Członkowie:

Franciszek Bujak (Lwów)	Bronisław Gembarzewski (Warszawa)
Adam Chmiel	Roman Grodecki
Jan Dąbrowski	

Marceli Handelsman (Warszawa)	Bronisław Pawłowski (Warszawa)
Antoni Hniłko (Warszawa)	Jan Rutkowski (Poznań)
Władysław Konopczyński	Władysław Semkowicz
Marjan Kukiel	Adam Skałkowski (Poznań)
Stanisław Kutrzeba	Juljan Stachiewicz (Warszawa)
Otto Laskowski (Warszawa)	Wacław Tokarz (Warszawa)
Marjan Łodyński (Warszawa)	Adam Wolański
	Stanisław Zakrzewski (Lwów)

5. Komitet Historji Śląska do XIV wieku.

Przewodniczący: Stanisław Kutrzeba.

Sekretarz: Kazimierz Dobrowolski.

Członkowie: Jan Dąbrowski, ks. Jan Fijałek, Roman Grodecki, Silvio Mikucki, Karol Piotrowicz, Władysław Semkowicz, Zygmunt Wojciechowski.

6. Komitet dla wydawnictwa „Źródeł do dziejów życia umysłowego Polski w dobie humanizmu (Stosunki z zagranicą)“.

a) Z Wydziału filologicznego: Ignacy Chrzanowski, Stanisław Kot, Stanisław Windakiewicz.

b) Z Wydziału histor.-filozoficznego: ks. Jan Fijałek, Stanisław Kutrzeba.

7. Komitet wydania dzieł Arystotelesa w tłumaczeniu polskiem.

Przewodniczący: Władysław Heinrich.

Redaktorowie: ks. Konstanty Michalski i Seweryn Hammer.

8. Komitet dla uczczenia 400-ej rocznicy urodzin Stefana Batorego.

Przewodniczący: Stanisław Kutrzeba; członkowie: Oswald Balzer, Jan Dąbrowski, Bronisław Dembiński, ks. Jan Fijałek, Oskar Halecki, Stanisław Kot, Władysław Konopczyński, Marjan Kukiel, Teofil Modelski, Władysław Semkowicz, Józef Siemieński, Wacław Sobieski.

9. Komitet Kwartalnika filozoficznego.

Redaktor: Władysław Heinrich.

Członkowie: Jan Rozwadowski, ks. Konstanty Michalski.

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

1. Komisja fizjograficzna.

Przewodniczący: Henryk Hoyer.

Sekretarz: Jan Stach.

Członkowie:

Leopold Adametz (Wiedeń)	Seweryn Dziubałowski (Warszawa)
Henryk Arctowski (Lwów)	Wilhelm Friedberg
J. Bajerlein (Poznań)	Józef Fudakowski
Tadeusz Banachiewicz	Benedykt Fuliński (Lwów)
Jan Bayger (Lwów)	Anna Gadomska
Franciszek Bieda	Jan Gadomski
Czesław Bieżanko (Gniezno)	Kazimierz Gajl (Warszawa)
Jan Blitek (Katowice)	Tadeusz Garbowski
Ryszard Błędowski (Warszawa)	Antoni Gaweł
Karol Bogdanowicz	Michał Gedroyé (Lwów)
Jan Bowkiewicz (Wilno)	Emil Godlewski
Józef Brzeziński (Prądnik Czerwony)	Walery Goetel
Bolesław Bujalski (Bitków)	Stanisław Goliński (Puławy)
Odo Bujwid (Warszawa)	Władysław Gorczyński (Warszawa)
Jan Czarnocki (Warszawa)	Lucjan Grabowski (Lwów)
Hanna Czczcottowa	Jan Grochmalicki (Poznań)
Jan Czekanowski (Lwów)	Romuald Gumiński (Warszawa)
Juljan Czyżewski (Lwów)	Roman Gutwiński
Kazimierz Demel (Hel)	Bronisław Halicki (Warszawa)
Włodzimierz Demetrykiewicz	Jan Hirschler (Lwów)
Antoni Dobrowolski (Warszawa)	Stefan Hłasek (Warszawa)
Janusz Domaniewski (Zakopane)	Ludwik Horwitz (Warszawa)
Roman Dreżepolski (Poznań)	Henryk Hoyer
Marja Dyrdowska (Poznań)	Bolesław Hryniewiecki (Warszawa)
Władysław Dziewulski (Wilno)	

Eugenjusz Jabłoński (Lwów)
Tadeusz Jaczewski (Warszawa)
Stanisław Jakubisiak (Poznań)
Antoni Jakubski (Poznań)
Kazimierz Jantzen (Wilno)
Jerzy Jarocki (Warszawa)
Jan Jarosz
Stanisław Jaskólski
Hieronim Jawłowski (Warszawa)
Władysław Jedliński (Warszawa)
Marjan Kamiński (Lwów)
Michał Kamiński (Warszawa)
Jan Karpowicz (Cząbrów, pod Nowogródkiem)
Kazimierz Kaznowski (Kielce)
Jan Kinel (Lwów)
Roman Kobendza (Warszawa)
Marjan Koczwarą (Lwów)
Janusz Kołodziejczyk (Warszawa)
Stanisław Kontkiewicz (Warszawa)
Stefan Kopeć (Puławy)
Helena Koporska (Lublin)
Stanisł. Kosińska (Warszawa)
Konst. Kowalewski (Warszawa)
Ludwik Kowalski
Hugo Kowarzyk (Jaworzno)
Karol Koziorowski (Warszawa)
Aleksander Kozikowski (Lwów)
Aniela Kozłowska
Roman Kozłowski (Warszawa)
Zygmunt Koźmiński (Warszawa)
Marja Kraińska (Warszawa)
Adam Krasucki (Lwów)

Jerzy Kremky (Warszawa)
Stefan Kreutz
Ignacy Król
Helena Krzemieniewska (Lwów)
Seweryn Krzemieniewski (Lwów)
Marjan Książkiewicz
Witold Kulesza (Poznań)
Stanisław Kulczyński (Lwów)
Włodzimierz Kulmatycki (Bydgoszcz)
Roman Kuntze (Lwów)
Czesław Kuźniar (Warszawa)
Wiktor Kuźniar
Wacław Lastowski (Bieniakonie)
Stanisław Lencewicz (Warszawa)
Jan Lewiński (Warszawa)
Bernard Liebetanz (Poznań)
Flora Lilienfeldówna
Jerzy Lilpop
Miecz. Limanowski (Wilno)
Stanisław Liskiewicz (Wilno)
Alfred Lityński (Wigry)
Michał Łempicki (Warszawa)
Paweł Łoziński
Walery Łoziński
Józef Łukaszewicz (Wilno)
Adam Łuniewski (Warszawa)
Stefan Macko
Stefan Makowiecki (Lwów)
Marja Marchewianka
Stanisław Małkowski (Warszawa)
Marja Matlakówna (Lwów)
Edward Mazur (Podgórze)
Alojzy Mazurek (Warszawa)
Kazimierz Miczyński
Władysław Mierzejewski (Wilno)

- Stanisław Minkiewicz (Puławy)
Zygmunt Mokrzecki (Warszawa)
Jan Moniak (Lwów)
Ambroży Moszyński (Poznań)
Józef Motyka
Józef Morozewicz (Warszawa)
Jan Muszyński (Wilno)
Wiktor Nechay (Lwów)
Apolinary Negrusz
Władysław Niebrzydowski
(Warszawa)
Witold Niesiołowski
Edward Lubicz Niezabitowski
(Poznań)
Jan Noskiewicz (Lwów)
Jan Nowak
Marjan Nowiński (Tryńcza)
Marjan Nunberg (Cieszyn)
Henryk Orkisz (Lwów)
Józef Paczowski (Białowieża)
Eugenjusz Panow
Edward Passendorfer
Stanisław Pawłowski (Poznań)
Bogumił Pawłowski
Zbigniew Pazdro (Lwów)
Kazimierz Piech
Feliks Piestrak (Tarnowskie
Góry)
Adam Piwowar (Dąbrowa Górna)
Wilhelm Pokorny (Lwów)
Marja Polackówna (Lwów)
Gustaw Poluszyński (Lwów)
Roman Prawocheński
Józef Premik
Jan Prütfer (Wilno)
Ferd. Rabowski (Warszawa)
Jan Radomski (Nisko)
- Paweł Radziszewski (Wilno)
Edward Ralski
Miroslaw Ramułt
Jan Rivola (Poznań)
Wojciech Rogala (Lwów)
Kazimierz Rogóyski (Wilno)
Jan Romaniszyn (Lwów)
Eugenjusz Romer (Lwów)
Romuald Rosłoński (Przemyśl)
Wacław Roszkowski (Warszawa)
Kazimierz Rouppert
Zygmunt Rozen
Marja Rózkowska (Poznań)
Jan Ruszkowski (Poznań)
Jerzy Ruszkowski (Warszawa)
Jan Rychlicki
Bronisław Rydzewski (Wilno)
Jan Rylski (Lwów)
Józef Ryzner (Lwów)
Juljan Rzóska (Poznań)
Jan Samsonowicz (Warszawa)
Edward Schechtel (Poznań)
Antoni Schimitzek (Siersza)
Michał Siedlecki
Wincenty Siemaszko (Skiernie-
wice)
Jan Siemiradzki (Lwów)
Tadeusz Sikorski
Kazimierz Simm (Cieszyn)
Ludwik Sitowski (Poznań)
Kamila Skoczyłówna
Franciszek Skupniewski (War-
szawa)
Witold Sławiński (Wilno)
Piotr Słonimski (Warszawa)
Jerzy Smoleński
Władysław Smosarski (Poznań)

Stanisław Smreczyński sen.
Stanisław Smreczyński jun.
Kazimierz Smulikowski (Lwów)
Marjan Sokołowski
Stanisław Sokołowski sen.
Stanisław Sokołowski jun.
Teodor Spiczakow
Jan Stach
Karol Starmach
Konstanty Stecki (Poznań)
Witold Stefański (Warszawa)
Edward Stenz (Gdańsk)
Stefan Stobiecki
August Stöckl (Lwów)
Konst. Strawiński (Warszawa)
Wacław Strażewicz (Wilno)
Fortunat Stroński (Lwów)
Kazimierz Strzemiński
Ks. Bolesł. Strzeszewski (Płock)
Tadeusz Sulma
Stanisław Sumiński (Warszawa)
Walery Swederski (Lwów)
Michał Świątkiewicz (Lwów)
Bohdan Świdorski (Warszawa)
Władysław Szafer
Janina Szaferowa
Bronisław Szafran
Bronisław Szakien (Wilno)
Wład. Szaniawski (Przegoliny)
Kazimierz Szulc (Warszawa)
Jan Szulczewski (Poznań)
Franciszek Szychliński (Poznań)
Dezydery Szymkiewicz (Lwów)
Wawrzyniec Teisseyre (Lwów)
Szymon Tenenbaum (Warszawa)
F. K. Terlikowski (Poznań)
Juljan Tokarski (Lwów)

Stanisław Tołpa (Lwów)
Jan Trela
Tadeusz Trela (Przemyśl)
Józef Trzebiński (Wilno)
Jan Tur (Warszawa)
Irena Turowska
Seweryn Udziela (Podgórze)
Tadeusz Vetulani (Poznań)
Władysław Vorbrott
Karol Wallisch
Stan. Waśniewski (Mydlnik)
Ks. Franciszek Wawrzyniak
(Dzieskanowice)
Stanisław Weigner
Herkulan Weigt
Zygmunt Weyberg (Lwów)
Szymon Wierdak (Lwów)
Kazimierz Wieze (Poznań)
Jan Wilczyński (Wilno)
Tadeusz Wilczyński (Lwów)
Piotr Wiśniewski (Wilno)
Tadeusz Wiśniowski (Lwów)
Józef Witkowski
Jan Włodek
Adam Wodzieczko (Poznań)
Tadeusz Wolski (Warszawa)
Stan. Wołosowicz (Warszawa)
Jadwiga Wołoszyńska
Tadeusz Woyno (Warszawa)
Kazimierz Wójcik (Poznań)
Zygmunt Wóycicki (Warszawa)
Antoni Wróblewski (Lwów)
Wanda Zabłocka
Jan Zabłocki
Zofja Zaćwilichowska
Jan Zaćwilichowski

Jan Zerndt
August Zierhoffer (Lwów)
Stanisław Zuber

Stanisław Zych (Lwów)
Władysław Zych (Lwów)
Kazimierz Żorawski (Warszawa)

Prace tej Komisji są rozdzielone na pięć ośrodków (Kraków, Lwów, Poznań, Warszawa i Wilno). W Krakowie istnieją 4 sekcje pod kierunkiem: 1) *geologiczna* — prof. Friedberga; 2) *botaniczna* — prof. Szafera; 3) *zoologiczna* — prof. Hoyer a i 4) *rolniczo-leśna* — prof. RoupPERTA.

2. Komisja historii nauk matematyczno-przyrodniczych.

Przewodniczący: Vacat.

Sekretarz: Aleksander Birkenmajer.

Członkowie:

Aleksander Birkenmajer
Franciszek Bujak (Lwów)
Stanisław Ciechanowski
Isak Collijn (Stockholm)
Samuel Dickstein (Warszawa)
Tadeusz Estreicher
Franciszek Fuchs
Franciszek Giedroyc (Warszawa)
Bolesław Hryniewiecki (Warszawa)

Aleksander Kraushar (Warszawa)
Feliks Kucharzewski (Warszawa)
Jan Lachs
Władysław Natanson
Jan Nowak
Eugenjusz Romer (Lwów)
Władysław Szumowski
Jan Tur (Warszawa)
Leon Wachholz
Władysław Zahorski (Wilno)

3. Muzeum Fizjograficzne.

Dyrektor: Jan Stach.

Kustosz działu zoolog.: Józef Fudakowski.

Kustosz działu botan.: Jerzy Lilpop.

Kustosz działu geolog.: Eugenjusz Panow.

Konserwator zbioru motyli: Witold Niesiołowski.

Rada Muzeum fizjograficznego.

Przewodniczący: Henryk Hoyer.

Członkowie: Stefan Kreutz, Michał Siedlecki, Jan Stach, Władysław Szafer.

IV. Wspólne.

1. Komisja antropologii i prehistorji.

Przewodniczący: Henryk Hoyer.

Zastępcy przewodniczącego: Juljan Talko-Hryncewicz¹.
Włodzimierz Demetrykiewicz².

Sekretarz: Józef Żurowski.

Członkowie:

Leopold Adametz
Włodz, Antoniewicz (Warszawa)
Michał Bernstein (Wilno)
Jan Bryk (Lwów)
Stanisław Ciechanowski
Jan Czekanowski (Lwów)
Bol. Czapkiewicz (Tarnów)
J. L. Červinka (Kojetin)
E. Czepurkowskij (Władystok)
M. Ćwirko-Godycki (Poznań)
Włodzimierz Demetrykiewicz
Michał Drewko (Warszawa)
Bolesław Erzepki (Poznań)
Henryk Hoyer
A. Hrdlička (Washington)
Roman Jakimowicz (Warszawa)
Kazimierz Kostanecki
Józef Kostrzewski (Poznań)
Leon Kozłowski (Lwów)
Ludwik Krzywicki (Warszawa)
Stefan Krukowski (Warszawa)
Gabrjel Leńczyk
Edward Loth (Warszawa).

ks. Władysław Łęga (Grudziądz)
Aleksander Maciesza (Płock)
Jan Mydlarski (Warszawa)
Lubor Niederle (Praga)
Jan Olbrycht
G. Papillaut (Paryż)
Roman Prawocheński
Michał Reicher (Wilno)
Tadeusz Reyman
Ludwik Sawicki (Warszawa)
Ludomir Sedlaczek-Komorowski
Olga Spitzer-Willerowa
Karol Stojanowski (Poznań)
Kazim. Stołyhwo (Warszawa)
Tadeusz Sulimirski (Lwów)
J. Talko-Hryncewicz
Stanisław Tomkowicz
Seweryn Udziela
Leon Wachholz
Adam Wrzosek (Poznań)
Edmund Załęski
Zygmunt Zakrzewski (Poznań)
Józef Żurowski

¹ Kierownik Sekcji antropologicznej i redaktor części antropologicznej „Prac Komisji antropologii i prehistorji“.

² Kierownik Sekcji prehistorycznej i redaktor części prehistorycznej „Prac Komisji antropologii i prehistorji“.

2. Komisja etnograficzna.

Przewodniczący: Jan M. Rozwadowski.

Zastępca Przewodniczącego: Seweryn Udziela.

Sekretarz: Jan Stanisław Bystron.

Zastępca Sekretarza: Tadeusz Seweryn.

Członkowie:

Włodzimierz Antoniewicz (Warszawa)	Tadeusz Kowalski
Michał Arnaudow (Sofja)	Ludwik Krzywicki (Warszawa)
Henryk Biegeleisen (Lwów)	Włodzimierz Kubijowicz
Włodzimierz Bugiel (Paryż)	Eugeniusz Kucharski (Lwów)
Franciszek Bujak (Lwów)	Leonard Lepszy
Jan Stanisław Bystron	Bronisław Malinowski (Londyn)
Adam Chętnik (Nowogród nad Narwią)	Kazimierz Moszyński
Adolf Chybiński (Lwów)	Kazimierz Nitsch
Jędrzej Cierniak (Warszawa)	Czesław Pietkiewicz (Warszawa)
Stefan Czarnowski (Warszawa)	Stanisław Poniatowski (Warszawa)
Jan Czekanowski (Lwów)	Jan M. Rozwadowski
Kazimierz Dobrowolski	Edmund Schneeweis (Prah)
Cezarja Ehrenkrentzowa (Wilno)	Władysław Semkowicz
Stanisław Estreicher	Tadeusz Seweryn
Adam Fischer (Lwów)	Juljan Talko-Hrynecwicz
Eugenjusz Frankowski (Poznań)	Seweryn Udziela
Roman Grodecki	Leon Wachholz
Milovan Gavazzi (Zagreb)	Stanisław Windakiewicz
Jerzy Horák (Prah)	Helena Windakiewiczowa
Zdzisław Jachimecki	Roman Zawiliński
Witold Klinger (Poznań)	Kazimiera Zawistowicz-Kintopfowa (Warszawa)
Filaret Kolessa (Lwów)	Juljusz Zborowski (Zakopane)

3. Komisja geograficzna.

Przewodniczący: Eugenjusz Romer.

Zastępca przewodniczącego: Władysław Semkowicz.

Sekretarz: Jerzy Smoleński.

Członkowie:

Henryk Arctowski (Lwów)	Franciszek Bujak (Lwów)
Stanisław Arnold (Warszawa)	Jan Stanisław Bystron

Janusz Domaniewski (Zakopane)
Seweryn Dziubałtowski (Warszawa)

Benedykt Fuliński (Lwów)

Adam Gądomski (Warszawa)

Walery Goetel

Wład. Gorczyński (Warszawa)

Jan Grochmalicki (Poznań)

Marc. Handelsman (Warszawa)

Jan Hirschler (Lwów)

Bolesław Hryniewiecki (Warszawa)

Jan Jakubowski (Warszawa)

Antoni Jakubski (Poznań)

Jan Czarnocki (Warszawa)

Stefan Czarnowski (Warszawa)

Jan Czekanowski (Lwów)

Juljan Czyżewski (Lwów)

Regina Danysz-Fleszarowa
(Warszawa)

Kazimierz Demel (Hel)

Władysław Deszczka (Warszawa)

Marja Dobrowolska

Antoni Dobrowolski (Warszawa)

Aleks. Janowski (Warszawa)

Juljusz Jurczyński (Łódź)

Witold Kamieniecki (Warszawa)

Kaz. Kaznowski (Warszawa)

Jan Kinel (Lwów)

Roman Kobendza (Warszawa)

Marjan Koczwarą (Katowice)

Stanisław Korbel

Jan Kornaus (Baranowicze)

Józef Kostrzewski (Poznań)

Władysław Kotwicz (Lwów)

Tadeusz Kowalski

Ks. Stan. Kozierowski (Winogóra)

Aleksander Kozikowski (Lwów)

Aniela Kozłowska

Stefan Kreutz

Włodzimierz Kubijowicz

Stanisław Kulczyński (Lwów)

Witold Kulesza (Poznań)

Stanisław Kutrzeba

Stan. Lencewicz (Warszawa)

Jan Lewiński (Warszawa)

Mieczysław Limanowski (Wilno)

Alfred Lityński (Wigry)

Jerzy Loth (Warszawa)

Walery Łoziński

Stan. Małkowski (Warszawa)

Władysław Massalski (Warszawa)

Stan. Minkiewicz (Puławy)

Zygmunt Mokrzecki (Warszawa)

Kazimierz Moszyński

Józef Motyka

Jan Natanson-Leski (Warszawa)

Stanisława Niemcówna

Edward Niezabitowski (Poznań)

Kazimierz Nitsch

Jan Noskiewicz (Lwów)

Jan Nowak

Stan. Nowakowski (Poznań)

Bolesław Olszewicz (Poznań)

Zdzisław Opolski (Krzemieńce)

Wiktor Ormicki

Józef Paczoski (Poznań)

Bogumił Pawłowski

Stanisław Pawłowski (Poznań)

Bronisław Piątkiewicz (Warszawa)

Marja Polaczkówna (Lwów)
 Stan. Poniatowski (Warszawa)
 Eugenjusz Romer (Lwów)
 Kazimierz Rouppert
 Mikołaj Rudnicki (Poznań)
 Jan Samsonowicz (Warszawa)
 Edward Schechtel (Poznań)
 Władysław Semkowicz
 Michał Siedlecki
 Wacław Sieroszewski (Warszawa)
 Ludwik Sitowski (Poznań)
 Jerzy Smoleński
 Marjan Sokołowski (Warszawa)
 Stanisław Sokołowski
 Jan Stach
 Konstanty Stecki (Poznań)
 Kazimierz Stołyhwo (Warszawa)
 Antoni Sujkowski (Warszawa)
 Władysław Szafer
 Bronisław Szafran
 Kazimierz Szulc (Warszawa)

Jerzy Wojciech Szulczewski
 (Poznań)
 Teofil Szumański (Lwów)
 Dezydery Szymkiewicz (Lwów)
 Juljan Talko-Hryniewicz
 Henryk Teisseyre (Lwów)
 Józef Trzebiński (Warszawa)
 Seweryn Udziela
 Roman Umiasztowski (Wilno)
 Antoni Wagner (Warszawa)
 Józef Wąsowicz (Lwów)
 Herkulan Weigt
 Szymon Wierdak (Lwów)
 Tadeusz Wileczyński (Lwów)
 Walenty Winid (Poznań)
 Stan. Wołosowicz (Warszawa)
 Jadwiga Wołoszyńska
 Zygmunt Wóycicki (Warszawa)
 Bohdan Zaborski
 Juljusz Zborowski (Zakopane)
 August Zierhoffer (Lwów)
 Tadeusz Zubrzycki (Warszawa)

Nadto należą do Komisji delegaci następujących towarzystw i instytucyj naukowych: Towarzystwa Naukowego w Warszawie, Lwowie, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, Wilnie, Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Wojskowego Instytutu Geograficznego, Głównego Urzędu Statystycznego, Państw. Instytutu Meteorologicznego, Centralnego Biura Hydrograficznego, Państw. Instytutu Geologicznego, Inst. Nauk Antropol. w Warsz. Tow. Nauk., Towarzystwa Geologicznego, Botanicznego, Etnologicznego, Przyrodników im. Kopernika, Pol. Towarzystwa Tatrzańskiego, Pol. Towarzystwa Krajoznawczego, Państw. Komisji Ochrony Przyrody i Zrzeszenia Pol. Nauczycieli Geografji.

4. Komisja dla dziejów oświaty i szkolnictwa w Polsce.

Przewodniczący: Stanisław Kot.

Sekretarz: Stanisław Pigoń.

Członkowie:

Majer Bałaban (Warszawa)
 Henryk Barycz

Ludwik Bernacki (Lwów)
 Aleksander Birkenmajer

Wanda Bobkowska
Ferdynand Bostel (Lwów)
Michał Brenstein (Wilno)
Wilhelm Bruchnalski (Lwów)
Stanisław Bystróż
Adam Chmiel
Adolf Chybiński (Lwów)
Ks. Paweł Czaplewski (Byszewo)
Jan Czubek
Przemysław Dąbkowski (Lwów)
Jan Dąbrowski
Bronisław Dembiński (Poznań)
Samuel Dickstein (Warszawa)
Kazimierz Dobrowolski
Stanisław Estreicher
Tadeusz Estreicher
Ks. Jan Fijałek
Józef Fritz (Lwów)
Franciszek Gedroyć (Warszawa)
Tadeusz Grabowski (Poznań)
Jan Grochmalicki (Poznań)
Roman Grodecki
Oskar Halecki (Warszawa)
Kazimierz Hartleb (Lwów)
Michał Janik
Kaz. Kaczmarczyk (Poznań)
Ludwik Kamykowski (Lublin)
Adam Kleczkowski (Poznań)
Juljusz Kleiner (Lwów)
Kazimierz Konarski (Warszawa)
Stanisław Kościalkowski (Wilno)

Stanisław Kot
Jan Kucharzewski (Warszawa)
Zygmunt Kukulski (Lublin)
Stanisław Kutrzeba
Jan Lachs
Józef Lewicki (Warszawa)
Maciej Lorek (Rzym)
Stanisław Łempicki (Lwów)
Ks. Alfons Mańkowski (Lembarg)
Ks. Karol Mazurkiewicz (Poznań)
Ks. Konstanty Michalski
Stanisław Michalski (Warszawa)
Jan Muszkowski (Warszawa)
Kazimierz Piekarski
Stanisław Pigoń
Hanna Pohoska (Warszawa)
Stanisław Ptaszycki (Warszawa)
Helena Radlińska (Warszawa)
Ludwik Ręgorowicz (Katowice)
Witold Rubczyński
Mojżesz Schorr (Warszawa)
Władysław Szumowski
Stanisław Tomkowicz
Stanisław Tync
Leon Wachholz
Alejzy Wańczura (Lwów)
Stefan Wierczyński (Poznań)
Stanisław Windakiewicz
Adam Wrzosek (Poznań)
Ks. Bronisław Żongolłowicz
(Warszawa)

5. Komisja Terminologiczna Morska przy P. A. U.

Przewodniczący: Adam Kleczkowski.

Sekretarz: Zygmunt Zagórowski.

Członkowie:

Bogusław Bagniewski (Warszawa)

Witold Doroszewski (Warszawa)

Antoni Garnuszewski (Gdynia)	Kazimierz Nitsch
Gustaw Kański (Gdynia)	N. Rossowski (Warszawa)
Adam Kleczkowski (Poznań)	Karol Stadtmüller
Adam Ant. Kryński (Warszawa)	Tadeusz Stoklasa (Warszawa)
Marjan Mieczkowski (Warszawa)	Marjusz Zaruski (Warszawa)
	Zyg. Zagórowski (Warszawa)

6. Komitet Encyklopedji Polskiej.

Prezes P. A. U. — Sekretarz Generalny — Sekretarze Wydziału I i II — Redaktor: Stanisław Estreicher.

7. Komitet dla uczczenia 100-ej rocznicy śmierci Jana Śniadeckiego.

Prezes: Kazimierz Kostanecki.

Sekretarz Generalny: Stanisław Kutrzeba.

Sekretarz Komitetu: Stanisław Kot.

Członkowie: Tadeusz Banachiewicz, Ignacy Chrzanowski, Samuel Dickstein (Warszawa), Władysław Natanson, Wiltold Rubczyński, Władysław Szumowski.

8. Polski Słownik Biograficzny.

A) Komisja Wydawnicza.

Przewodniczący: Sekretarz generalny P. A. U.

Sekretarz: Stanisław Ciechanowski.

Członkowie: sekretarz Wydziału filologicznego P. A. U.

” ” historyczno-filozoficznego P.A.U.

” ” matematyczno-przyrodniczego

” ” lekarskiego P. A. U.

B) Redaktor główny: Władysław Konopczyński.

C) Komitet Redakcyjny.

Przewodniczący: Redaktor główny.

Członkowie: Aleksander Birkenmajer, Franciszek Bujak (Lwów), Stefan Demby (Warszawa), Ks. Tadeusz Głemna, Roman Grodecki, Oskar Halecki (Warszawa), Marcełi Handelsman (Warszawa), Janusz Iwaszkiewicz (Wilno), Stanisław Kot, Marjan Kukiel, Leonard Lepszy, Adam Lewak (Warszawa), Bronisław

Pawłowski (Warszawa), Adam Skałkowski (Poznań), Kazimierz Tyszkowski, Adam Wrzosek (Poznań).

D) Rada Słownika.

Przewodniczący: Prezes P. A. U.

Sekretarz: Redaktor główny.

Członkowie: 1) członkowie Komisji Wydawniczej, 2) członkowie Komitetu Redakcyjnego, 3) trzej delegaci Polskiego Towarzystwa Historycznego: *vacat*, 4) reprezentanci towarzystw i instytucyj naukowych: a) Wydziału Archiwów Państwowych Min. W. R. i O. P.: Leon Białkowski, Antoni Rybarski, Józef Siemieński, b) Wydziału Bibliotek Państwowych Min. W. R. i O. P.: Stefan Demby, c) Biura Historycznego Wojskowego: Bronisław Pawłowski, d) Towarzystwa Naukowego we Lwowie: Ignacy Chrzanowski, Władysław Semkowicz, e) Towarzystwa Naukowego w Warszawie: Leon Kryński, Władysław Tatariewicz, f) Towarzystwa Naukowego w Toruniu: ks. Alfons Mańkowski, g) Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu: Kazimierz Kaczmarczyk, zastępca: Antoni Jakubski, h) Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie: *vacat*, i) Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku: ks. Emil Szramek; 5) członkowie powołani przez Zarząd P. A. U.: Adam Chmiel, Samuel Dickstein (Warszawa), Antoni Gałęcki (Poznań), ks. Michał Godlewski, Bolesław Hryniewiecki (Warszawa), Zdzisław Jachimecki, Ludwik Krzywicki (Warszawa), Feliks Kucharzewski (Warszawa), ks. Konstanty Michalski, Władysław Natanson, Witold Rubczyński, Tadeusz Sinko, Stefan Surzycki, Władysław Szumowski, Władysław Tatariewicz (Warszawa), Stanisław Tomkowicz, Leon Wachholz.

9. Muzeum Archeologiczne.

Dyrektor: Włodzimierz Demetrykiewicz.

Zastępca: Tadeusz Reyman.

Rada Muzeum archeologicznego.

Przewodniczący: Henryk Hoyer.

Członkowie: Włodzimierz Demetrykiewicz, Julian Talko-Hrynciewicz.

10. Biblioteka Pol. Akademji Umiejętności.

Inspektor: Fryderyk Papée.

Dyrektor: Karol Piotrowicz.

Bibliotekarka: Helena d'Abancourt.

Pomocnicy: Ludwik Wyrostek, Walerja Suszyłówna,
Jadwiga Czapska.

Komitet Biblioteki Pol. Akademji Umiejętności.

Przewodniczący: Stanisław Kutrzeba.

Członkowie: ks. Jan Fijałek, Edward Kuntze, Kazimierz
Nitsch, Fryderyk Papée, Michał Siedlecki, Leon Wachholz.

Stacja Naukowa w Paryżu.

(Biblioteka Polska).

6, Quai d'Orléans, Paris IVme

(Stan 1 listopada 1931).

Delegat P. A. U.: Franciszek Pułaski.

Biblioteka Polska.

Kustosz: *Vacat.*

Zastępca: Czesław Chowaniec.

Bibliotekarz: Tadeusz Szymborski.

Komitet miejscowy.

Przewodniczący: Alfred Chłapowski.

Zastępca przewodniczącego: Marja Curie-Skłodowska.

Sekretarz: *Vacat.*

Członkowie: Stanisław Henryk Badeni, Adam Czartor-
yński, Marja Mickiewiczówna, Dionizy Zaleski, Zygmunt
Zaleski.

Muzeum Adama Mickiewicza.

Kustosz honorowy: Marja Mickiewiczówna.

Kustosz: Bronisława Mońkiewiczówna.

Stacja Naukowa w Rzymie.

Roma, 15 via delle Botteghe Oscure.

Dyrektor: *Vacat.*

Bibliotekarz: Józef Michałowski.

Polskie Komitety Narodowe Unij Naukowych Międzynarodowych.

1. Komitet narodowy astronomiczny.

Przewodniczący: Tadeusz Banachiewicz¹.

Zastępca przewodniczącego: *Vacat.*

Sekretarz Komitetu: Michał Kamieński (Warszawa).

Członkowie: Władysław Dziewulski (Wilno), Lucjan Grabowski (Lwów), Felicjan Kępiński (Warszawa), Józef Witkowski (Poznań).

2. Komitet narodowy biologiczny.

Przewodniczący: Henryk Hoyer.

Członkowie: Kazimierz Białaszewicz (Warszawa), Emil Godlewski, Jan Hirschler (Lwów), Bolesław Hryniewiecki (Warszawa), Konstanty Janicki (Warszawa), Kazimierz Kostanecki, Michał Siedlecki, Władysław Szafer.

3. Komitet narodowy chemii czystej i stosowanej.

Przewodniczący: Leon Marchlewski.

Członkowie: Mieczysław Centnerszwer (Warszawa), Karol Dziewoński, Wojciech Świętosławski (Warszawa) — oraz czterech wybranych przez Polskie Towarzystwo Chemiczne w Warszawie: Kazimierz Kling, Stanisław Tołłoczko, Edmund Trepka, Józef Zawadzki.

4. Komitet narodowy fizyczny.

Przewodniczący: Władysław Natanson.

Członkowie: Czesław Białobrzeski (Warszawa), Stefan Pieńkowski (Warszawa), Czesław Reczyński (Lwów), Mieczysław Wolfke (Warszawa), Konstanty Zakrzewski.

¹ Niewymienienie miejsca oznacza Kraków.

5. Komitet narodowy geodezyjno-geofizyczny.

Przewodniczący: Tadeusz Banachiewicz.

Przewodniczący Sekcji geofizycznej: Henryk Arctowski (Lwów).

Przewodniczący Sekcji geodezyjnej: Kasper Weigel (Lwów).

Sekretarz Komitetu: Edward Warchałowski (Warszawa).

Członkowie: Bolesław A. Dobrowolski (Warszawa), Władysław Dziewulski (Wilno), Władysław Gorczyński (Warszawa), Stanisław Kalinowski (Warszawa), Michał Kamieński (Warszawa), Władysław Natanson, Eugenjusz Romer (Lwów), Mieczysław Rybczyński (Warszawa), Michał Siedlecki, T. Zubrzycki (Warszawa).

6. Komitet narodowy geograficzny.

Przewodniczący: Eugenjusz Romer (Lwów).

Sekretarz Generalny: Jerzy Smoleński.

Członkowie: Henryk Arctowski (Lwów), Jan Czekanowski (Lwów), Władysław Gorczyński (Warszawa), Antoni Jakubski (Poznań), Stanisław Lencewicz (Warszawa), Mieczysław Limanowski (Wilno), Władysław Massalski (Warszawa), Stanisław Pawłowski (Poznań), Władysław Semkowicz, Władysław Szafer.

7. Komitet narodowy matematyczny.

Przewodniczący: Waclaw Sierpiński (Warszawa).

Członkowie: Stefan Banach (Lwów), Samuel Dickstein (Warszawa), Antoni Hoborski, Zdzisław Krygowski (Poznań), Antoni Łomnicki (Lwów), Stefan Mazurkiewicz (Warszawa), Wiktor Staniewicz (Wilno), Stanisław Zaremba, Kazimierz Żorawski (Warszawa).

8. Delegaci do Union Académique Internationale.

Bruxelles, Palais des Académies.

Jan M. Rozwadowski, ks. Konstanty Michalski.

9. Delegaci do Conseil International de Recherches.

London, Burlington House.

Kazimierz Kostanecki, Władysław Natanson.

10. Komitet wydania polskiego Corpus Vasorum Antiquorum.

Przewodniczący: Jan M. Rozwadowski.

Sekretarz Generalny: Stanisław Kutrzeba.

Członkowie: Edmund Bulanda (Lwów), Kazimierz Bulaś, Stanisław Gąsiorowski, Rajmund Gostkowski, Wojsław Moló, Ludwik Piotrowicz, M. Ruxerówna (Poznań), Tadeusz Sinko.

11. Komitet wydania Corpus philosophorum medii aevi.

Przewodniczący: Jan M. Rozwadowski.

Członkowie: Aleksander Birkenmajer, Ks. Jan Fijałek, Władysław Heinrich, Adam Krokiewicz (Warszawa), Stanisław Kutrzeba, ks. Konstanty Michalski, Witold Rubczyński, Kazimierz Twardowski (Lwów).

KOMITETY FUNDUSZY SPECJALNYCH.

Komitet fund.

im. ś. p. Erazma i Anny małżonków Jerzmanowskich.

Zarząd Pol. Akademji Umiejętności oraz delegaci:

Wydziału filologicznego: Ignacy Chrzanowski.

Stanisław Witkowski.

Wydziału histor.-filozoficznego: Władysław Abraham.

Wydziału matem.-przyrodniczego: Kazimierz Białaszewicz,

Czesław Białobrzęski.

Wydziału lekarskiego: Jan Mazurkiewicz.

Witold Nowicki.

**Komitet fund.
im. ś. p. Probusa Barczewskiego.**

Dla przyznania nagrody: 1) za pracę historyczną, składa się z dwóch członków Wydziału filolog. i trzech członków Wydziału hist.-filozof.; 2) za pracę malarską, składa się z trzech członków Wydziału filolog. i dwu członków Komisji historii sztuki, wybranych przez Wydział filolog. Wyborów dokonuje się co roku w grudniu.

**Komitet fund.
Feliksa Jasińskiego i Witolda Łozińskiego.**

Dla przyznania nagrody z zakresu grafiki, rzeźby albo muzyki składa się z członków działu artystycznego fund. ś. p. Probusa Barczewskiego oraz a) profesora muzykologii na Uniw. Jagiell., b) delegata Towarzystwa Muzycznego w Krakowie.

**Komitet naukowy fund.
ś. p. Władysława Józefa Fedorowicza.**

Prezes, Sekretarz Generalny, Rektor i Prorektor Uniw. Jagiell.
Dziekan i Prodziekan Wydziału rolniczego Uniw. Jagiell.

**Komitet naukowy fund.
im. Pawła Tyszkowskiego.**

Prezes: Kazimierz Kostanecki.

Sekretarz Generalny: Stanisław Kutrzeba.

Dyrektor Wydziału matem.-przyrodn.: Emil Godlewski.

Dyrektor Wydziału lekarskiego: *Vacat.*

Członkowie wybrani przez Wydz. mat.-przyrodn.: Kazimierz Białaszewicz, Leon Marchlewski; wybrani przez Wydz. lekarski: Adolf Beck, Jan Mazurkiewicz,

Sekretarz Komitetu: Henryk Hoyer.

Komitet wydawnictw ekonomicznych.
(* funduszu naukowego Zrzeszenia Urzędników Banku Polskiego).

Przewodniczący: Adam Krzyżanowski.

Sekretarz: Tomasz Buczkowski (Warszawa).

Członkowie: Franciszek Bujak (Lwów), Zygmunt Karpiński (Warszawa), Stanisław Kutrzeba, Stanisław Wróblewski.

Zastępcy: Adam Heydel, Czesław Madey, Mieczysław Szawlewski (Warszawa).

DELEGACI P. A. U. DO INSTYTUCYJ POZA AKADEMIA.

Państwowy Instytut Meteorologiczny.

Delegat P. A. U.: Czesław Białobrzęski (Warszawa).

Fundacja Zakładów Kórnickich.

Delegaci P. A. U.: Stanisław Wróblewski, ks. biskup Stanisław Adamski (Katowice).

Fundacja im. Suszyńskich.

Delegat P. A. U.: Leon Marchlewski.

Kasa im. Mianowskiego w Warszawie.

Delegat P. A. U.: Wojciech Świątosławski (Warszawa).

Komisja Organizacyjna Morskiego Laboratorium.

Delegat P. A. U.: Emil Godlewski.

Komitet nagrody literackiej m. Łodzi.

Delegat P. A. U.: Ignacy Chrzanowski.

Polska Komisja Międzynarodowej Współpracy intelektualnej przy Lidze Narodów.

Warszawa, Pałac Staszica, Nowy Świat 72.

Delegaci P. A. U.: *vacat*.

Stefan Pieńkowski (Warszawa).

Komisje dla ustalenia nazw topograficznych.

Delegaci P. A. U. w komisji przy Min. Spraw Wewnętrznych:
Kazimierz Nitsch, ks. Stanisław Kozierowski (Winnogóra).

Delegat P. A. U. w komisji przy Urzędzie Wojew. w Krakowie: Władysław Semkowicz.

Słownik geograficzny.

Delegat P. A. U. Eugenjusz Romer.

Dom Polski.

Wien, Boerhavegasse 25.

Delegaci P. A. U.: Stanisław Kutrzeba, Fryderyk Zoll.

Komisja rewizyjna.

Przewodniczący: Fryderyk Zoll.

Członkowie: Władysław Szafer, Adam Wrzosek (Poznań).

Zastępca: Kazimierz Białaszewicz (Warszawa).

Syndyk Pol. Akademji Umiejętności.

Dr Józef Skąpski, Kraków, ul. św. Jana 12.

Tel. nr 10443.

Kancelarja Polskiej Akademji Umiejętności.

Według § 21 statutu Akademji znajduje się pod zarządem Sekretarza Generalnego.

Tel. nr 10039.

Dyrektor: Silvio Mikucki.

Urzednicy: Marja Wróblewska, Wanda Engelmanówna,

Urzednicy ekspedycji wydawnictw: Tadeusz Machowski,
Marja Sermetówna.

Kasjer: Józef Patykiewicz.

Rachmistrz: Edward Pompa.

Zastępca: Anselma Fabiszowa.

[Kancelarja Gospodarcza dóbr P. A. U.

Tel. nr 12920.

Według § 21 statutu Akademji znajduje się pod zarządem Sekretarza Generalnego.

Inspektor: Inż. Jan Krzesiwo.

Rachmistrz: Stefan Dobruchowski.

Urzednicy: Helena Antecką, Stanisława Łuczyńska.

Kancelaria Gubernarska dot. P. A. U.

Wszystko co do tej sprawy...
Wszystko co do tej sprawy...
Wszystko co do tej sprawy...

Dotyczy

Dotyczy sprawy...
Dotyczy sprawy...

Dotyczy

Dotyczy sprawy...
Dotyczy sprawy...

Dotyczy

Dotyczy sprawy...
Dotyczy sprawy...

Dotyczy

Dotyczy sprawy...
Dotyczy sprawy...

Dotyczy sprawy...

Dotyczy sprawy...
Dotyczy sprawy...

Dotyczy sprawy...

Dotyczy sprawy...

Dotyczy sprawy...

Dotyczy sprawy...

SPRAWOZDANIE Z CZYNNOŚCI
I WYDAWNICTW
POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
OD CZERWCA 1930 DO CZERWCA 1931.

SPRAWOZDANIE Z CZYNNOŚCI
I WYDAWNICTW
TOWARZYSTWA
OD CZERWCA 1900 DO CZERWCA 1901

Sprawozdanie z wydawnictw i czynności Polskiej Akademji Umiejętności od czerwca 1930 do czerwca 1931.

Sprawozdania z czynności i posiedzeń ukazują się regularnie, Bulletin Wydziału I-II wyszedł za drugi, kończy się drukować za trzeci i czwarty kwartał 1930 r., w składaniu za pierwszy kwartał 1931 r.

Z racji otwarcia nowego gmachu Akademji nauk w Nowym Jorku wydano niewielką broszurę w języku angielskim, dającą obraz działalności Akademji Um. od jej założenia: *The Polish Academy of Sciences and Letters 1872—1930*, opracowaną przez sekretarza generalnego i sekretarzy Wydziałów. Czł. L. Lepszy opracował katalog obrazów, będących własnością Akademji; druk tego katalogu musiał ulec odroczeniu z powodu braku funduszków, które możnaby na ten cel przeznaczyć.

Encyklopedia Polska. Prace nad powtórny wydaniem tomu, poświęconego dziejom Literatury Pięknej są na ukończeniu. Druk rozpocznie się według uzasadnionych nadziei jeszcze w ciągu roku bieżącego. Na jesień spodziewanem jest dostarczenie pozamawianych od dłuższego czasu artykułów do działu Obyczaju ludo-

wego, a na początek przyszłego roku do Historji wojskowości w Polsce. Wszystkie trudności, połączone z dobraniem autorów dla tych dwóch dotąd syntetycznie nie opracowanych działów naszej kultury, zostały już pokonane.

Biblijografia Polska. Czł. Stan. Estreicher przygotował do druku następny tom „Biblijografji“, który obejmie literę *Sod—Sr*. Druk rozpocznie się w lipcu.

Podręczniki. Z podręczników wydano w r. 1930 książkę czł. K. Zakrzewskiego: O promieniotwórczości. Kończy się drukować Gramatyka sanskrycka śp. czł. A. Gawrońskiego, prowadzona przez prof. H. Willman-Grabowską. Przyjęto do druku czł. T. Sinki Historję literatury greckiej, która obejmie 2 tomy w 3 częściach; dotąd złożono już 26 arkuszy. Czł. J. Markowski opracował już w przeważnej mierze ostatnią część Anatomji człowieka, obejmującą mózg. Od stanu funduszków zależy przyjęcie do druku tomu II Patologii Ogólnej czł. K. Kleckiego.

Na dokończenie Gramatyki sanskryckiej śp. Gawrońskiego i Historji literatury greckiej czł. Sinki przyznał Senat Uniwersytetu Jagiellońskiego subwencję w kwocie 30.000 zł z dochodów Drukarni Uniwersyteckiej.

Polski Słownik Biograficzny. Akademia podjęła myśl wydania Polskiego Słownika Biograficznego, który obejmie czasy dawnego państwa polskiego, jak i porzoborowe; na rzecz Akademji ustąpiły inicjatywy: Towarzystwo historyczne we Lwowie co do słownika biograficznego epoki porzoborowej i komitet historyków krakowskich, który się zajmował słownikiem za czas niepodległości; ten ostatni komitet przekazał też Akademji

zebrany już materiał. Na cele Słownika obok zasiłku z fund. im. Bucewicza, który przekazał Zarząd, i daru prywatnego wpłynęła dotacja z fund. Kultury Narodowej w kwocie zł 6.000.

Zarząd Polskiej Akademji Umiejętności powołał do życia osobny doraźny komitet dla ułożenia regulaminu Komitetu Słownika. Regulamin ten następnie przyjął Zarząd. Redaktorem głównym został czł. Wł. Konopczyński (zastępcy narazie nie mianowano), który ma dodany do pomocy Komitet redakcyjny, złożony z 16 członków. Kwestje finansowe ma w rękach Komitet wydawniczy, złożony z sekretarza generalnego i sekretarzy Wydziałów. Do Rady Słownika, która ma decydować o zasadach słownika, powołano (obok członków komitetu redakcyjnego i wydawniczego) towarzystwa i instytucje naukowe w liczbie 10, które wysła swoich delegatów (po 1—3), oraz narazie 17 osób, zaproszonych indywidualnie.

Komitet redakcyjny odbył już pierwsze posiedzenie, na którym ustalił propozycje zasad, które będą przedstawione w jesieni Radzie, oraz omówił program Słownika. Redaktor główny przygotowuje przy pomocy biura kartotekę nazwisk; odbył też podróże do Lwowa, Poznania, Wilna i Warszawy dla zorganizowania pracy w tych ośrodkach.

W ciągu roku zostanie ustalony spis nazwisk. Dal-szy ciąg pracy, tj. rozpoczęcie pisania poszczególnych monografij i druk, mógłby za rok nastąpić, o ile znajdą się na ten cel potrzebne znaczne fundusze; Akademia ich nie posiada, przyrzekł poparcie tej sprawy dyrektor funduszu Kultury Narodowej p. Stanisław Michalski.

Komisja Antropologii i Prehistorji od-

była dnia 30 czerwca nadzwyczajne posiedzenie jubileuszowe, zwołane celem wręczenia czł. Demetrykiewiczowi, długoletniemu członkowi Komisji, sekretarzowi i redaktorowi jej wydawnictw oraz dyrektorowi Muzeum Archeologicznego, księgi pamiątkowej, wydanej przez Polskie T-wo Prehistoryczne w Poznaniu dla uczczenia 70-lecia urodzin. W posiedzeniu wziął udział Zarząd Akademji, licznie zebrani prehistorycy oraz uczniowie prehistorji wszystkich uniwersytetów polskich.

W okresie sprawozdawczym odbyto 6 posiedzeń naukowych i 2 administracyjne. Na posiedzeniach naukowych przedstawiono 13 prac i komunikatów z zakresu prehistorji i 3 antropologiczne, mianowicie: czł. Wł. Demetrykiewicz: Nowe oświetlenie autentyczności wykopalisk mnikowskich, II; czł. J. Kostrzewski: a) Wykopaliska w Rzucewie i kultura rzucewska, b) Grodziska w Jedwabnie, w pow. toruńskim; przyczynek do relatywnej chronologii ceramiki pomorskiej okresu wczesnohistorycznego; dr G. Leńczyk: Kurhany rassawskie; Z. Rajewski: Omentarzysko łużyckie we Wronkach, w pow. szamotulskim; dr T. Reymann: a) Sprawozdanie z badań archeologicznych w Pobiedniku i Tropiszowie, w pow. miechowskim, b) Anulowanie zabytku, znanego z literatury; dr T. Sulimirski: Kultura Wysocka; A. Szinagel: Rasowe zróżnicowanie oezodołów oraz metody ich badań; L. Wilkoński: Grób ciałopalny okresu wczesno-rzymskiego na przedmieściu Sandomierza; prof. dr E. Załęski: Ciekawy wypadek rozszczepienia barwy włosów; dr J. Zabłocki i doc. dr J. Żurowski: Wiadomość o znalezieniu lithospermum w dwu stanowiskach kultury małopolskiej; doc. dr J. Żurowski: a) W sprawie

grodzisk zachodniej Małopolski, w szczególności Tyńca;
b) Pierwsze groby kultur ceramik wstęgowych w Polsce,
c) W sprawie badań jezior Powiśla w związku z osadnictwem przedhistorycznym; dr St. Żejmo-Żejmis: Pałaczenie, ludność żnińsko-mogilniańska.

Uchwałą Komisji, zatwierdzoną przez Zarząd Akademji, rozdzielono dotychczasowe wspólne wydawnictwo obydwu sekcji Komisji na dwa. Dział prehistorji wychodzić będzie odtąd pod redakcją J. Żurowskiego i obejmować: Prace prehistoryczne i Materiały prehistoryczne. Jako nr 1 Prac rozpoczął się już druk Kultury Wysokiej dra Sulimirskiego. Tom I Materiałów jest w przygotowaniu, a druk jego niedługo się zacznie. W dziale I-szym Materiałów, naukowym, znajdzie pomieszczenie szereg artykułów z zakresu wszystkich epok przedhistorycznych. Dział II-gi będzie poświęcony specjalnie działalności Muzeum Archeologicznego P. A. U.

W Bulleynie I—II ukazały się streszczenia wyników badań archeologicznych, gdzieindziej nie publikowanych (Kostrzewski: Rzucewo, Żurowski: Sandomierz-Św. Jakób), i jednej pracy (Sulimirski: Wysocko).

Dział antropologii przygotowywał do druku w dalszym ciągu tabele statystyczne do pracy czł. J. Talko-Hryncewicza p. t. Materiały do antropologii górali polskich. Dotychczas przepisano i skolacjonowano około 2/3 wszystkich tabel, wynoszących około 120 sztuk.

Starsi uczniowie prehistorji, grupujący się w Kole Prehistoryków U. J., podjęli z własnej inicjatywy pracę nad sporządzeniem indeksu (osobowego i miejscowości) dotychczasowych wydawnictw Komisji (razem t. 36, od

r. 1877 do r. 1927). Redakcją indeksu kieruje dr G. Leńczyk, naczelna redakcja spoczywa w rękach czł. Wł. Demetrykiewicza. Indeks jest ukończony w rękopisie i obecnie przeprowadza się końcowe korekty. Komisja postanowiła indeks powyższy wydać i w r. ub. udzieliła funduszu na dotychczasowe nad nim prace.

Czł. Talko-Hryncewicz rozpoczął z zasiłku Komisji próbne badania rodzinne, obecnie zalecane w antropologii dla prześledzenia dziedziczenia cech antropologicznych. Badania te były w roku ub. prowadzone na jednym rodzie polskim, znacznie rozmnożonym i osiedlonym w jednej okolicy. Dotychczas wykonano pomiary 12 osób obu płci z 4 generacyj. Prof. Olbrycht prowadził ze swoim asystentem z zasiłku Komisji badania serologiczne i oznaczył przynależność grupową krwi u 1.923 osób obojga płci w więzieniach sandomierskiem i krakowskiem oraz wśród studentów U. J.; zakupił również całą aparaturę dla dalszych badań. Dr T. Sulimirski otrzymał z funduszu Komisji zasiłek na podróż do Rumunii celem zebrania materiałów w tamtejszych muzeach do swej pracy o kulturze wysockiej.

Uzupełniono inwentarz klisz drukarskich o 45 sztuk w dziale antropologii i o 110 sztuk prehistorycznych.

Komisja etnograficzna odbyła jedno posiedzenie, na którym wygłoszono następujące referaty: T. Seweryn: Technika ludowego malowania na szkle; S. Udziela: Święte miejsce w lasach augustowskich; J. Gołąbek: Car Maksymiljan.

W druku znajdują się z Prac Komisji: nr 13, J. Obrębski: Indeks do „Lecznictwa ludu polskiego“ H. Biegeleisena; nr 14, P. Caraman: Obrzęd kolendo-

wania u Słowian i Rumunów; nr 15, K. Dobrowolski: Włościańskie rozporządzenia ostatniej woli.

Ukazała się jako nr 1 nowego wydawnictwa Komisji p. t. „Sztuka ludowa“ praca p. St. Matuszkówny: Zdobnictwo ludowego stroju żywieckiego.

Komisja geograficzna odbyła w okresie sprawozdawczym dwa posiedzenia administracyjne i jedno posiedzenie naukowe. Na posiedzeniu naukowym przedstawiono zakres i stan badań, prowadzonych w uniwersyteckich zakładach geograficznych w Polsce, a mianowicie: St. Pawłowski: Prace i badania naukowe Zakładu Geograficznego Uniwersytetu Poznańskiego, M. Limanowski: Badania naukowe Zakładu Geogr. Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, St. Lenciewicz: Badania naukowe Zakładu Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego, J. Czyżewski (w zast. czł. E. Romera): Prace i badania naukowe Zakładu Geogr. Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, J. Smoleński: Prace i badania Instytutu Geogr. Uniwersytetu Jagiell. w Krakowie.

Ukończono druk pierwszego tomu Prac Komisji, zawierającego obszerną monograficzną rozprawę p. Z. Hołub-Pacewiczowej: Życie i osadnictwo pasterskie w Tatrach.

Do wydania Kopernika Opera Omnia odpisał dr Aleksander Birkenmajer szereg mniejszych traktatów, które mają być pomieszczone w t. II-im.

Komisja do dziejów oświaty i szkolnictwa w Polsce rozpoczęła druk Conclusiones Universitatis Jagellonicae (1441.—1588) w opracowaniu dra Henryka Barycza; Senat Uniwersytetu

Jagiellońskiego przyznał dla tego wydania darmo 20 egzemplarzy druku w Drukarni Uniwersytetu.

Druk tomu I Korespondencji Jana Śniadeckiego ukończono, materiały na dwa dalsze tomy są zebrane, jeszcze w bieżącym roku rozpocznie się druk tomu II w granicach rozporządzałnej dotacji.

Komitet do dziejów życia umysłowego w Polsce. Czł. Stanisław Kot prowadził dalej poszukiwania za materiałami do życia Polaków za granicą w szeregu archiwów uniwersyteckich francuskich poza Paryżem; stan zdrowia jednak nie pozwolił mu jeszcze na rozpoczęcie druku pierwszego tomu, przygotowanego już do wydania.

Wydział filologiczny wydał w r. ubiegłym „Clementis Janicii poetae laureati Carmina“, przygotowane do druku i opatrzone aparatem krytycznym przez czł. L. Ćwiklińskiego.

Jest to t. VI wydawnictwa „Corpus antiquissimorum poetarum Poloniae latinorum“, które w ten sposób po dłuższej przerwie znów postępuje.

Jako osobna książka wyszła czł. T. Grabowskiego: Krytyka literacka w epoce romantyzmu. W druku znajdują się prof. J. St. Bystronia: Przysłowia polskie.

Natomiast nie wydrukowano ani jednego numeru Rozpraw. Stało się to tylko z powodu braku funduszków, bo w druku znajduje się t. LXIII nr 3: Wł. Kuraszkiewicza: Studja nad polskimi samogłoskami nosowymi, a czeka swej kolei 5 innych prac, przyjętych do druku, z nich 3 z historii literatury polskiej, 2 z filologii klasycznej.

Na posiedzeniach Wydziału przedstawiono nastę-

pujące referaty: z filologii klasycznej: czł. A. Wilhelm: ΔΑΙΤΩΝΔΑΣ; czł. T. Sinko: Spicilegium Herodoteum; czł. G. Przychocki: Charakterystyka tragedji rzymskiej epoki republikańskiej; czł. W. Klinger: 1) Z mniej jasnych podań w historii Herodota: Ofiary na wzgórzu Trojańskim; 2) Kiedy żył Tyrteusz? Z historii literatur słowiańskich: czł. M. Szykowski: Polski udział w czeskim odrodzeniu: 3. Polonistyka Józefa Jungmanna; 4. Dookoła Wacława Hanki. Z historii literatury polskiej: Z. Niemojewska-Gruszczyńska: Walka Boga z szatanem w polskim dramacie romantycznym; czł. I. Chrzanowski: Źródło pomysłu rozprawy Jana Śniadeckiego „O pismach klasycznych i romantycznych“ (1819); J. Bujanski: Wyspiański — człowiek teatru; prof. J. Krzyżanowski: Domenichi w „Facecjach polskich“; czł. T. Grabowski: 1) Z dziejów humanizmu w Królewcu (1550—56), 2) Krytyka literacka w Polsce w epoce realizmu, cz. II. Z filologii nowożytnej: K. Dobrowolski: Studja nad nazwami miejscowemi Karpat polskich. Z historii języka polskiego: czł. K. Nitsch: Polskie *chy*, *hy* i *chi*, *hi*.

Na propozycję Ministerstwa Przemysłu i Handlu Akademia przejęła od Ligi Morskiej i Rzecznej pracę nad Słownikiem morskim, finansowanym przez to Ministerstwo, a wydawanym przez Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy. Z dotychczasowej komisji zorganizowała w Warszawie Komitet Terminologii Morskiej, powierzając jego kierownictwo czł. A. Kleczkowskiemu

Komisja historii sztuki. Na posiedzeniach Komisji przedstawiono następujące rozprawy i komuni-

katy: dr Marja Jarosławiecka: O materiałach do budowli jezuickich w Polsce z końca XVI i z XVII w., znajdujących się w Cabinet des Estampes w Bibliothéque Nationale w Paryżu; ks. dr Tadeusz Kruszyński: Ornamentyka monet i pieczęci od czasu renesansu; dr Tadeusz Mańkowski: Stanisław August i jego galerja; doc. dr Kazimierz Michałowski: Portrety greckorzymskie na Delos; dr Tadeusz Przytkowski: Jan Pfister (ur. 1573 we Wrocławiu, um. ok. 1640 we Lwowie); dr Władysław Terlecki: Minjatury Graduału Katedry Krakowskiej fundacji króla Jana Olbrachta (1501—1506), cz. II; dr Michał Walicki: Polptyk kaliski na tle problemu „Mistrza z Giessmannsdorf“.

W tym czasie ukończono druk I zeszytu V tomu Prac Komisji historii sztuki, którego treść podana została w poprzednim sprawozdaniu. Osobno wydano pracę doc. dra Adama Bochnaka: Ze studjów nad rzeźbą lwowską z epoki rokoka.

Akademja prowadziła w dalszym ciągu wydawanie Przeglądu Historji Sztuki. Rozpoczęto druk I zeszytu II rocznika, w którym szczególny nacisk położono (poza rozprawami i artykułami naukowemi) na działy informacyjne, w szczególności recenzyj i sprawozdań, kroniki i korespondencji zagranicznej. W zeszycie pierwszym znajdują pomieszczenie artykuły i rozprawy: Z. Ameisenowej, M. Jarosławieckiej, N. Pajzderskiego, I. Piotrowskiej, T. Mańkowskiego, W. Tatariewiczza, oraz recenzje pióra T. Szydłowskiego, W. Molè i T. Mańkowskiego, wreszcie kronika.

Komisja językowa wydała część pierwszą

słownika gwary wilamowickiej jako numer 18 swych prac: Herman Mojmir: Wörterbuch der deutschen Mundart von Wilamowice. Erster Teil A-R, bearbeitet von Adam Kleczkowski. Na ukończeniu jest druk pracy I. Ziłyńskiego: Opis fonetyczny języka ma-loruskiego. Komisja udzieliła też — jak corocznie — bardzo licznych odpowiedzi na pytania, głównie z za-kresu poprawności językowej.

Do Słownika Staropolskiego opracowano następujące zabytki: Bandtkie, Ius Polonicum; Akt sprze-daży łąki w języku polskim z r. 1463 (Rozprawy Wydz. Fil. P. A. U. t. XXII str. 382 i n.); Dekalogi rymowane (w pięciu redakcjach, ogółem 31 rękopisów); Spowiedź powszechna i wstęp do niej (4 rękopisy); Urywek kazań dla młodzieży (Pr. Fil. I 199—204); Pieśń o zabiciu Tęczyńskiego; Pieśń o św. Annie; Satyra na leniwych chłopów; Mamotrekt osiecki; Fragment Glogera; Głosy z w. XV (SKJ I 300—14, V 240—336, Pr. Fil IV 590, 615—7, 623, 630, 663—4, Bibl. Warsz. I 316, R. Fil. PAU. XXII 351—9); nadto z Maciejowskiego „Dodatków do piśmiennictwa polskiego“ Magnificat (31—2), Kazanie z XIV w. (35), Wiersz miłosny (44), dwie modlitwy (91, 102), urywek kazania (148); z Ma-ciejowskiego „Pamiętników o... piśmiennictwie Słowian“ dwa zapiski z w. XIV (349—50); wreszcie z Maciejow-skiego „Historji prawodawstw słowiańskich“ tomu VI: Statuta Konrada Mazowieckiego 1498 r. (str. 272 i n.) oraz Statut ziemski chełmski z r. 1477 (str. 413 i n.).

Atlas językowy Polski. „Atlas polskich gwar góralskich“, który ma być pierwszą próbą pełnego za-stosowania metody geografji językowej przed przystą-

pieniem do pracy nad atlasem lingwistycznym całej Polski, szybko postępuje naprzód. Według planu, ułożonego przez czł. K. Nitscha i doc. dra M. Małeckiego, ten ostatni zbadal 35 punktów mniej więcej równomiernie rozłożonych na obszarze Podkarpacia, tak że pozostają jeszcze do zbadania 4 punkty. Część pierwsza pracy, zbieranie materiału, dobiega więc końca. Zebrany materiał przenosi się już na mapy. Koszty pokrywa się z dotacji Funduszu Kultury Narodowej.

Mapa języka litewskiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Mapa granicznego obszaru litewskiego w obrębie Rzeczypospolitej jest gotowa, tylko tekst objaśniający wymaga jeszcze pewnych uzupełnień ze strony p. Olgierda Chomińskiego.

Praca nad narzeczem twereckim doznała pewnej przerwy wskutek długiej choroby prof. Jana Otrębskiego, który jednak dalej ją prowadzi. Jednakże opracowując wyczerpująco to narzecze przy stałej pomocy p. Dasisa, doszedł prof. Otrębski do przekonania, że najpierw trzeba przedstawić dokładnie obcy, słowiański wpływ na narzecze i odnośny materiał zestawić, a nawet oddzielnie ogłosić, ponieważ rozsadałby gramatykę twerecką. Tę pracę wykonał i ma ją w najbliższym czasie do druku przesłać. Resztę zaś t. j. gramatykę i słownik litewskiego języka Twerecza pragnie tego lata przy pomocy p. Dasisa do jesieni zakończyć, tak aby — o ile mu stan zdrowia pozwoli — rękopis mógł w jesieni, jeżeli nie cały naraz, to częściowo nadsyłać.

Czł. Jan Rozwadowski nie mógł niestety dojść do tego, aby swoim materiałom litewskim nadać postać gotową do druku.

O tem, co się stało z materiałami czł. Porzezińskiego po jego śmierci, nie można było niestety dowiedzieć się nic pewnego. Ostatnio przy sposobności pobytu w Warszawie polecił czł. Rozwadowski tę sprawę gorąco warszawskim kolegom.

I tego wydawnictwa koszty pokrywa dotacja Fundacji Kultury Narodowej.

Słownik łaciny średniowiecznej. W roku sprawozdawczym 1930/1 (do 31. III 1931) przy tym samym składzie współpracowników wygotowano dalszych 57.835 kartek, tak że ogólna ich suma wynosi 360.373.

Komisja orientalistyczna. Komisja odbyła jedno posiedzenie naukowe, na którym czł. Tadeusz Kowalski przedstawił pracę dra Ananjasza Zajączkowskiego: Sufiksy imienne i czasownikowe w języku zachodnio-karaimskim.

Ukończono druk dwóch nowych numerów Prac Komisji: nr 7a, Izydor Kopernicki: *Textes tsiganes* (zeszyt drugi i ostatni) i nr 13, Joachim W. Hirschberg: *Der Diwān des as-Samaḡ'al ibn 'Ādijā'*. Na ukończeniu jest druk nru 14, Stanisław Schayer: *Ausgewählte Kapitel aus der Prasannapadā*. Rozpoczęto druk nru 15, Ananjasz Zajączkowski: Sufiksy imienne i czasownikowe w języku zachodnio-karaimskim.

Wymieniona w poprzednim sprawozdaniu i przyjęta do druku praca czł. Tadeusza Kowalskiego: *Zur osmanisch-türkischen Dialektologie* nie ukaże się w Pracach Komisji orientalistycznej, ponieważ za zgodą Komisji została wydrukowana w nieco skróconej postaci w międzynarodowej Encyklopedji Islamu.

Komisja filologiczna wydała w okresie spra-

wozdawczym osobny tom celem uczczenia dwutysiąclecia Wergilego, zawierający następujące prace filologów polskich: J. Kowalskiego: De amicitia et amore in Vergilii Bucolicis, J. Schnaydra: De portus Sybici descriptione Vergiliana, T. Sinki: De Vergilii rebus bacchicis, J. Smereki: De dinosi Vergiliana, L. Sternbacha: Quaestiones apiariae Vergilianae, K. F. Kumnieckiego: De studiis Vergilianis in Univ. Jag. priore s. XVI parte florentibus, St. Skiminy: De Bernardo Silvestri Vergilii interprete, M. Popławskiego: Mesjanistyczny poemat Wergiljusza.

W Bibliotece przekładów z literatury starożytnej ukończono druk I tomu Komedyj Plauta w przekładzie czł. G. Przychockiego (brak jeszcze wstępu) i rozpoczęto druk tomu II.

Zeszyt II tomu I-go Archivum Neophilologicum (pod redakcją czł. St. Wędkiewicza) w druku. Obejmuje prace z zakresu filologii francuskiej, włoskiej, hiszpańskiej i rumuńskiej oraz angielskiej i niemieckiej następujących autorów: M. Brahmery, R. Dyboskiego, K. Dobrowolskiego, J. Grünbauma, St. Ciesielskiej-Borkowskiej, Z. Milnera, St. Wędkiewicza.

Komisja historii literatury polskiej ukończyła w bieżącym roku druk XVII-go tomu Archiwum; wypełnił go w całości Dziennik podróży Stanisława Staszica, wydany przez p. Cz. Leśniewskiego. Rozpoczęto składać tom XVIII-ty, a mianowicie Korespondencję Michała Grabowskiego, zebraną i opracowaną przez dra Ad. Bara (dotąd 13 arkuszy). W tece posiada Komisja gotową zupełnie do druku korespondencję Goszczyńskiego w opracowaniu czł. St. Pigonia.

Ostatniego tomu Archiwum Filomatów (Materiałów tom III), przygotowanego do druku przez p. St. Pietraszkiewiczównę, złożono dotąd 19 arkuszy.

Biblioteka pisarzy polskich ukończyła w okresie sprawozdawczym druk tomu 83-go, a mian. Obłożenia Jasnej Góry X. Walentego Odymalskiego pieśni XII w wydaniu czł. J. Czubka. Rozpoczęto druk tomu 84-go: wypełni go Apologeticus, to jest Obrona Confederacyiey, opracowany przez prof. Edmunda Burschego na podstawie druku z 1582 r., dziś unikat w prywatnem posiadaniu.

W tece posiada Komitet: Transakcję mojego życia Anny Stanisławskiej, przygotowaną do druku z rękopisu Biblioteki petersburskiej przez p. Idę Kotową, oraz zupełny zbiór poezyj Zbigniewa Morsztyna, zebrany i opracowany przez p. Zofję Mianowską.

Wydział historyczno-filozoficzny. Posiedzeń naukowych od maja 1930 do końca kwietnia 1931 r. odbyło się 10, na których przedstawiono 16 prac, a mianowicie: 1 z zakresu historii filozofji (czł. A. Krokiewicz: Sekstusa Empirikusa „Zarysów Pirrońskich“ ksiąg 3); 5 z zakresu historii polskiej (czł. M. Handelsman: Sprawa polska a Anglja i Francja w czasie wojny krymskiej, dr K. Piwarski: Między Francją a Austrią, z dziejów polityki Jana III w latach 1687—1690, M. Stecka: Towarzystwo Demokratyczne Polskie 1832—6, dr J. Feldman: Vergennes wobec Polski 1774—1787, czł. J. Dąbrowski: Przyczyny szkodowania Śląska 1327—31), 2 z zakresu historjografji (czł. Wł. Semkowicz: Kalendarz trzebnicki z I poł. XIII w., bisk. M. Godlewski: Źródła do działalności biskupów

Królestwa Kongresowego w r. 1831), 3 z historii prawa i procesu polskiego (czł. R. Taubenschlag: Ewikeja w prawie polskim średniowiecznym, tenże: Geneza pozwu pisemnego, tenże: Zachodźca i prokurator w dawnym procesie polskim), 1 z historii gospodarczej (czł. R. Rybarski: Wielickie żupy solne w latach 1497—1594), 3 z zakresu ekonomji (dr F. Zweig: Cztery systemy ekonomiczne, dr O. Lange: Statystyczne badanie konjunktury gospodarczej, dr J. Korzeniec: Psychologja konjunktury i przesilenia).

Tom 67 Rozpraw zamknięto rozprawą czł. J. Siemieńskiego p. t.: Drugi akt konfederacji warszawskiej 1573 r. Rozpoczęto druk t. 68 pracą dra M. Niwińskiego: Opactwo Cystersów w Wąchocku, która opuściła już prasę; obecnie składa się praca czł. R. Rybarskiego, Gospodarstwo Księstwa oświęcimskiego w XVI w.

Jako osobna książka ukazało się dra A. Vetulaniego: Lenno pruskie, obecnie zaś składa się książka czł. W. Konopczyńskiego: Kazimierz Pułaski.

Wydawnictwo Aktów Unji Polski z Litwą w opracowaniu czł. St. Kutrzeby i czł. W. Semkowicza zostało doprowadzone — jeśli chodzi o teksty — do końca. Nowo znalezione, głównie w Kórniku, akta wydrukowano w Dodatku do wydawnictwa. Obecnie przystąpi się do druku indeksu imiennego w opracowaniu dra M. Friedberga i indeksu rzeczowego w opracowaniu prof. Z. Wojciechowskiego.

Komitet dla tłumaczenia dzieł klasyków filozofji na język polski wydał przekład Ustroju politycznego Aten Arystotelesa w opracowaniu prof. L.

Piotrowicza i rozpoczął druk Zarysów Pirrońskich Sekstusa w opracowaniu czł. A. Krokiewicza.

Historja Śląska do końca XIV wieku. Druk pierwszego tomu Historji przeciągnął się z powodu rozszerzenia rozdziałów czł. R. Grodeckiego i czł. J. Dąbrowskiego; kończy się składać rozdział, opracowany przez czł. J. Dąbrowskiego i równocześnie składa się rozdział końcowy tego tomu, opracowany w szerokich rozmiarach przez prof. Z. Wojciechowskiego; indeks do tego tomu przygotowuje M. Wojciechowska.

Komisja historyczna. Z końcem ub. r. wyszedł t. 2-gi serji 2-giej Archiwum Komisji, którego treść zamieszczono w Roczniku za r. 1929/30 na str. 21. Przystąpiono do druku t. 3-go, w którym wydrukowano najstarszą „Kronikę czasów Stefana Wielkiego Mołdawskiego (1457—1499)“, z trzema podobiznami tekstu, w opracowaniu i wydaniu dra Olgierda Górki ze Lwowa. — Druk tomu I Aktów sejmikowych województwa krakowskiego, obejmujący lata 1572—1620, w wyd. czł. Stan. Kutrzeby został ukończony, indeks w opracowaniu dra K. Lepszego jest prawie na ukończeniu. — Będący w druku Kodeks dyplom. katedry i diecezji wileńskiej doszedł do 25 formy (r. 1440). Komisja postanowiła przystąpić do reedycji średniowiecznych kronik polskich, której plan opracowuje osobny komitet. Na ukończeniu jest inwentaryzacja zbiorów komisji.

Ekspedycja Rzymska. W dziale nuncjatury: Comendoniana (1563/65) opracowywał dr Henryk Barycz do końca czerwca 1930 r. w Rzymie, a w początkach lipca we Florencji, gdzie mogła być sfotografowana przy-

najmniej część nieznanego i niedostępnego dotychczas materiału z archiwum Grazianiego, które znajduje się w Città di Castello (koło Florencji). W dziale regestów papieskich z pocz. wieku XV-go doc. dr Helena Polaczko wna ze Lwowa do początku lipca 1930 r. kontynuowała pracę nad regestami lateraneńskimi, rozpoczętą poprzednio przez prof. Abdona Kłodzińskiego; dr Edmund Długopolski do zamknięcia Archiwum Wat. w połowie lipca 1930 r. uzupełniał i kończył zbieranie materiału z ostatnich lat pontyfikatu Bonifacego IX-go. W roku 1930/1 prof. Abdon Kłodziński sporządzał od końca października do połowy kwietnia w d. c. odpisy z a) regestów watykańskich i lateraneńskich papieży Innocentego VII, Grzegorza XII i Jana XXIII (1404—1415), z których regesta watykańskie już ukończył; b) akta skarbowe (kameralne) w Archiwum Wat. w Prato pod Florencją, tudzież w Bibliotece Nar. we Florencji; c) zapiski soborowe pizańskie (1409) i konstancjańskie (1414—1417) w Bibliotece Wat., tak że objął niemal całość materiału wydawniczego z lat 1404—1417; pod jego kierunkiem pracował od paźdz. 1930 r. i pracuje jeszcze dalej dodany mu do pomocy ks. magister Mieczysław Żywczyński z Warszawy. Niestety w bieżącym roku nie drukowano żadnego z wydawnictw, opartych na materiałach z Archiwum watykańskiego. Niedługo zostanie oddany do druku wstęp do nuncjatury Bolognietiego z r. 1581/82 oraz indeks, sporządzony przez dra E. Kuntzego; bardzo daleko posunięte są prace nad przygotowaniem do druku kilku tomów Monumenta Vaticana, które obejmą akta z końca XIV i początków XV wieku w opracowaniu prof. J. Da-

browskiego, prof. Abdona Kłodzińskiego i dr E. Długopolskiego.

Komisja prawnicza. Druk obszernego indeksu do Najstarszej księgi Sądu najwyższego na zamku krakowskim w wydaniu prof. Abdona Kłodzińskiego doszedł do litery J. Niestety ani czł. ks. J. Fijałek nie oddał jeszcze do druku wstępu do Statutów Mikołaja Trąby, ani czł. O. Balzer nie mógł podjąć dalszego druku tomu IV Corpus iuris polonici.

Do wydania Źródeł prawa niemieckiego w Polsce w opracowaniu czł. St. Estreichera przepisano i skolejonowano resztę zbiorów ortyli, w szczególności wielki zbiór Wargockiego, obejmujący ortyle krakowskie z XV i XVI wieku.

Komisja Atlasu historycznego Polski. Mapa województwa krakowskiego w dobie sejmu czteroletniego została ukończona; opuścił prasę wstęp metodyczny do tej mapy w opracowaniu dra K. Buczka. W przygotowaniu Słownik geograficzno-historyczny do Mapy województwa krakowskiego, przyczem zużytkowano Opisy parafij z lat 1783-4, świeżo rewindykowane z Rosji. Postępuje praca nad przygotowaniem map dwóch dalszych województw: sandomierskiego i lubelskiego. Równocześnie Komisja warszawska pod kierunkiem prof. St. Arnolda przygotowuje Mapę województwa płockiego. Z inicjatywy prof. Z. Wojciechowskiego zreorganizowana została Komisja poznańska, która przystąpi niebawem do pracy nad Mapą województwa poznańskiego.

Komisja historii wojskowej. Ukończono druk pierwszego zeszytu Archiwum Komisji, obejmującego Materjały do dziejów kampanji konfederackiej, wydane

przez czł. Wł. Konopczyńskiego. Drugi zeszyt ma objąć dziennik gen. Sokolnickiego (Dziennik historyczny przedniej straży wojska polskiego od dnia 15 kwietnia 1809 do końca kampanji wraz z korespondencją polową), przygotowany przez pułk. B. Pawłowskiego, trzeci Artykuły hetmańskie, przygotowane do druku przez czł. St. Kutrzebę.

Komisja do badań historii filozofji w Polsce ogłosiła drukiem w roku sprawozdawczym tom IV Archiwum, zawierający dra Bohdana Chrzanowskiego: Podstawy logiczne Analityki Trentowskiego. Czekaają na druk dokumenty do usunięcia Józefa Gołuchowskiego z katedry wileńskiej w opracowaniu ks. dra T. Jachimowskiego oraz dwa tomy listów Trentowskiego w opracowaniu czł. J. Czubka, wreszcie korespondencja Cieszkowskiego z Micheletem.

Kwartalnik filozoficzny. W roku 1930 wyszły cztery zeszyty, tworzące tom VIII wydawnictwa, o objętości 32 arkuszy druku. Tom ten zawiera 13 prac oryginalnych i sprawozdania z literatury. W druku pierwszy zeszyt tomu IX.

Wydział matematyczno-przyrodniczy odbył w czasie sprawozdawczym 10 posiedzeń, z tych jedno w Warszawie. Przedstawiono ogółem 124 prac, z których przyjęto do druku 118.

Według treści było prac z zakresu matematyki 13, fizyki 14, astronomji 4, geofizyki 2, chemji 28, mineralogji i petrografji 6, geologji i paleontologji 7, botaniki 8, anatomji 14, zoologji 9, fizjologji 6.

Wydano następujące publikacje:

1) Bulletin International de l'Acad. Pol. des Sciences et des Lettres. Classe de Sc. Mathém. et Nat. Série A. Sciences mathém. Année 1930 (Nr 5—10) i 1931 (Nr 1—3).

2) Bulletin international de l'Acad. Pol. des Sciences et des Lettres. Classe des Sciences Mathém. et Nat. Série B. Sciences Naturelles: I. 1930 (Nr 1—10) i 1931 (Nr 1—2), II. 1930 (Nr 3—10) i 1931 (Nr 1).

3) Mémoires de l'Acad. Pol. des Sciences et des Lettres. Classe des Sc. Math. et Nat. Série B: Sciences Nat. Année 1930, Nr 3 (L. W. Wiśniewski: Rodzaj Archigetes R. Leuck).

4) Mémoires de l'Acad. Pol. des Sciences et des Lettres. Classe des Sc. Math. et Nat. Série B. Sciences Nat. Année 1930. Nr 4 (T. Cyge: Studja anatomiczno-ekologiczne nad liśćmi storczyków krajowych).

5) Comptes Rendus Mensuels des séances de la Classe des Sciences Mathém. et Naturelles. Année 1930 (Nr 6—10) i Année 1931 (Nr 1—5).

6) Rozprawy Wydziału matem.-przyrodn. Pol. Akademji Umiejętności. Tom 68. Dział B (Serja III, Tom 28 A i B) 1928. Tom 69. Dział B (Serja III, Tom 29 A i B) 1929. Tom 70. Dział B (Serja III. Tom 30 A i B) 1930.

7) Jako nowe wielkie wydawnictwo rozpoczęto Atlas Flory Polskiej. Wydano na początek zeszyt 2 tomu III. W druku zeszyt 2 tomu II-go.

Wykopaliska w Staruni. Plan badań dyluwjalnych ilów Staruni z doskonale zachowaną tam ówczesną fauną i florą obejmował w r. budż. 1930/31 dalsze poszukiwania w terenie oraz należyte zakonserwo-

wanie i opracowywanie materiałów, wydobytych w bieżącym roku sprawozdawczym i w ubiegłym.

Poszukiwania tegoroczne na miejscu, w którym znaleziono nosorożca, jako też w najbliższym sąsiedztwie, dały pomyślne wyniki, jakkolwiek z powodu szczupłych funduszy ograniczyć się musiały do niewielkiej przestrzeni. Wydobyto dużą ilość ilów, zawierających prócz szczątków fauny i flory dyluwjalnej resztki wnętrzości nosorożca, znalezionej w roku ubiegłym, oderwany szczyt jego lewego ucha, pokryty jeszcze resztkami bujnego uwłosienia, i nieco kości. Wydobyto też prawie cały kręgosłup trzeciego nosorożca, przód jego głowy oraz części odnóży, co dozwoli wyznaczyć rasę nosorożca staruńskiego już na podstawie trzech okazów, pochodzących z tego samego czasu i tej samej miejscowości. Materiał, który wyplukano z ilów staruńskich w Muzeum Fizjograficznem, powierzono do gruntownego określenia i opracowania naukowego kilkunastu specjalistom, uwzględniając w pierwszym rzędzie przyrodników polskich. Dołączono też w Muzeum rekonstrukcji postaci nosorożca i podjęto pracę nad zlepianiem kości wydobytego z ciała nosorożca szkieletu, rozbitego niestety na mnóstwo drobnych kawałków.

Wydatki zarówno na poszukiwania w Staruni, jak i na przeprowadzenie badań w pracowni, pokryto z dotacji Funduszu Kultury Narodowej, przyznanej w r. 1930 w kwocie 60.000 zł.

Komisja fizjograficzna wydrukowała znaczną część VII-go tomu Monograficznych Prac Komisji Fizjograficznej, obejmującego drugi tom obszernego dzieła faunistycznego J. Romaniszyna i F.

Schillego: Fauna motyli Polski. W tomie tym zestawiono poznane dotychczas w kraju gatunki t. zw. motyli drobnych (Microlepidoptera).

Wydano też 65-ty tom Sprawozdań Komisji Fizjograficznej za rok 1930, w którym pomieszczono 15 prac z dziedziny botaniki, geologii i zoologii, będących rezultatami badań współpracowników oddziału krakowskiego (9 prac) i poznańskiego (6 prac).

Podobnie jak w latach poprzednich, korzystała Komisja Fizjograficzna i w roku sprawozdawczym z funduszu, udzielonego jej przez Wydział Nauki Min. W. R. i O. P. na badania fizjograficzne kraju. Fundusz ten w ogólnej sumie 50.000 zł. rozdzielono jako zasilek na badania fizjograficzne w terenie pomiędzy 176 współpracowników, należących do wszystkich pięciu oddziałów Komisji, a sprawozdanie roczne Kom. Fizj., na które złożyły się sprawozdania z czynności wszystkich oddziałów, objęło przegląd całokształtu badań fizjograficznych, podjętych w kraju z ramienia Komisji fizjograficznej. Wszystkie te sprawozdania, pomieszczone w tomie 65-tych Sprawozdań Komisji Fizjograficznej, obejmują przeszło 3 arkusze druku.

W dniach 3 i 4 marca 1930 r. odbył się w Krakowie Zjazd delegatów wszystkich oddziałów Kom. fizj., podczas którego sekretarz nac. Kom. fizj. przedstawił pracę Kom. fizjogr. od czasu rozszerzenia działalności jej na całą Polskę, t. j. za okres 5-letni, a po omówieniu na 4 posiedzeniach najważniejszych spraw Komisji uchwalono dla Kom. fizjograficznej nowy regulamin.

Muzeum fizjograficzne. Z dotacji sprawiono dalsze gabloty, potrzebne do należytego pomieszczenia

i wystawy pewnej części zbiorów, pokryto wydatki, związane z konserwacją zbiorów i opłaceniem personelu, pracującego nad uporządkowaniem i inwentaryzacją materiałów, nagromadzonych w Muzeum. Poza pracą czysto muzealną wykonano w pracowniach Muzeum szereg prac naukowych oraz utrzymywano żywe stosunki z muzeami i wieloma krajowymi oraz zagranicznymi przyrodnikami, którzy korzystali ze zbiorów i biblioteki Muzeum.

Część wystawowa Muzeum powiększyła się przede wszystkim o wypchany okaz nosorożca dyluwjalnego ze Staruni. Bezcenny ten unikat muzealny ustawiony został w osobnej sali muzealnej, gdzie pomieszczono też odlew gipsowy ze zwłok tego nosorożca w pozycji, w jakiej je znaleziono w ziemi. Tam stanie też zmontowany szkielet. Zwiększyła się część wystawowa także w innych działach Muzeum i przybyły różne okazy oraz zbiory, złożone głównie przez przyrodników krakowskich.

Bardzo znacznie wzrosła liczba osób zwiedzających Muzeum Fizjograficzne, szczególnie przyrodników polskich i zagranicznych oraz ogromnej rzeszy młodzieży, miejscowych i zamiejskowych szkół.

Szczegółowe, obszerne sprawozdanie z pracy, dokonanej w roku sprawozdawczym w Muzeum Fizjograficznym, oraz nabytków, pomieszczone zostało w 65 tomie Sprawozdań Kom. Fiz. za rok 1930.

Wydział lekarski odbył od swego założenia i podjęcia pracy w październiku 1930 r. do końca kwietnia 1931 r. naukowych posiedzeń 5, na których przedstawiono 29 prac, a to z zakresu anatomji 1, fizjologii 6, histopatologii 4, patologji eksperymentalnej 8 (w tem 6 dotyczy nowotworów), bakte-

riologji i chorób zakaźnych 5 (w tem 2 dotyczą chorób wenerycznych), serologji 4 (w tem 1 dotyczy nowotworów), farmakologji eksperymentalnej 1.

Wydano następujące publikacje:

1) Bulletin International de l'Acad. Pol. des Sciences et des Lettres, Classe de Médecine. Année 1930 (N° 1—4) i 1931 (N° 1—3). 2) Comptes Rendus Mensuels des séances de la Classe de Médecine. Année 1930 (N° 1—4) i 1931 (N° 1—3). 3) Rozprawy Wydziału lekarskiego Polskiej Akademji Umiejętności. Tom I. 1931. Zeszyt 1—7.

Wydział lekarski przystąpił do utworzenia Komisji historii medycyny, przyłączając ją do dawniej istniejącej Komisji historii nauk matematyczno-przyrodniczych Wydziału III. Komisja ta wznawia swe prace jako wspólna komisja obu Wydziałów.

* * *

Muzeum Archeologiczne. Prace nad inwentaryzacją zabytków muzealnych doprowadzono do materiału ostatniego dziesięciolecia. Inwentaryzacja tychże materiałów postępuje po przeprowadzonej konserwacji, której w ostatnim roku wiele czasu poświęcono.

Równocześnie prowadzono pracę nad katalogiem kartkowym, przyczem korzystano z odbitek fotograficznych, składanych dla Muzeum Archeologicznego P. A. U. przez uczonych, uwzględniających zabytki Muzeum P. A. U. w swoich pracach. Między innymi dostarczył dla katalogu kartkowego większą ilość odbitek (fotografij około 600 okazów) prof. Antoniewicz z Warszawy ze studjów nad prehistorją Litwy.

Oprócz konserwacji większych grup zabytków, pochodzących z wykopalisk, prowadzonych z ramienia konserwatora dra J. Żurowskiego, przeprowadzono oczyszczenie, konserwację i rekonstrukcję zabytków z Pobiednika i Tropiszowa oraz pojedynczych okazów z dawnych wykopalisk. Prace te zostały wykonane przez stypendystów Muzeum P. A. U.: Fitzkego, Marciniaka, Salewicza i Jamkę, z wydatną pomocą wolontarjuszy stud. U. J.: Bartysa, Noska, Ozimkówny, Suderówny, Szczygielskiego.

Przy pracowni muzealnej technicznej zorganizowano prowizoryczną pracownię fotograficzną, gdzie wykonano szereg fotograficznych zdjęć zabytków.

Z prac kartograficznych wykonali dla Muzeum stypendysty Muzeum P. A. U.: Marciniak i Salewicz plany badań Pobiednika i Tropiszowa.

Kustosz Muzeum Arch. P. A. U. dr T. Reyman przeprowadzał wykopaliska w Pobiedniku i Tropiszowie w pow. miechowski, a dzięki pomocy członków Koła Prehistoryków U. U. J. kosztem Muzeum Arch. P. A. U. można było uratować szereg zabytków. Mianowicie K. Salewicz uratował i przywiózł zabytki z łużyckiego cementarzystwa ciałopalnego z Krzeina, J. Fitzke i J. Bartys przeprowadzili próbne badania osady i cementarzystwa w Goszycach pow. Miechów, dr Leńczyk przeprowadził prowizoryczne pomiary kopca w Łuczycach pow. miechowskiego.

Ze strony doc. dra Żurowskiego, państwowego konserwatora zabytków przedhistorycznych, zostały dokonane w Muzeum Archeologicznym P. A. U. następujące czynności. Przy pomocy stypendystów Muzeum

Akademji zostały wypakowane, częściowo oczyszczone i tymczasowo uporządkowane w pudłach muzealnych wszystkie dotychczasowe materiały konserwatorskie z lat ubiegłych. W szczególności uporządkowano wykopaliska z Giebułtowa i Modlnicy w Krakowskiem. Zakonserwowano część ceramiki malowanej ze wsi Złotej. Ukończono odbudowę naczyń i uporządkowano materiał ceramiczny kilkuset naczyń z cmentarzyska późno-łużyckiego w Prokocimiu oraz zakonserwowano i oznaczono wyroby metalowe z cmentarzyska w Kopkach, jak również znaczną ich ilość z Błonia w Sandomierskiem. Doc. dr Żurowski z p. H. Czajkówną porządkował klisze fotograficzne, pochodzące z dotychczasowych badań konserwatorskich, a stud. K. Salewicz, stypendysta Muzeum Akademji, oraz p. H. Czajkówna wykonali pod jego kierunkiem plan cmentarzyska rzędogo, odkrytego koło kościoła św. Jakóba w Sandomierzu. Dr J. Żurowski pracował nadto sam nad kulturą puharów dzwonowatych, nad zabytkami pochodzącymi z dwóch grobów kultury złockiej, nad grobami kultur ceramik wstęgowych oraz nad zabytkami z dwu jam mieszkalnych w Książnicach Wielkich, zawierających lithospermum. Wyniki tych prac zostały opublikowane, jużto w całości, jużto w streszczeniach.

W Muzeum złożył dr Żurowski zabytki, pochodzące z badań, przeprowadzonych w następujących miejscowościach: Samborzec¹ (osada z kulturą ceramiki wstęgowej rytej, kłutej i morawskiej malowa-

¹ Brak powiatu oznacza, że miejscowość znajduje się w pow. sandomierskim.

nej); Podgórze, pow. Kraków (płaska siekierka z łupku, asymetryczna kultur wstęgowych); Łojowice, Radoszki (osady kultury puharów lejkowatych); Janikowice, pow. Miechów (osada kultury ceramiki małopolskiej); Wilczyce (grób kultury cer. sznurowej); Krzeczkowice (okaz pochodzący ze skarbu wiórów krzemiennych); Łojowice (osada kultury trzcinieckiej); Dębica, pow. Ropczyce, i Zakrzów, pow. Wieliczka (groby ciałopalne kultury łuzyckiej); Borek Swolszowski Mały, pow. Tomaszów (ceramika z wydmy o charakterze późno-łuzyckim); Marcinkowice (grodzisko), pow. Nowy Sącz (brązowy wisior dwuspiralny); Kunów, pow. Opatów (groby kultury podkloszowej); Błonie (cmentarzisko lateńskie); Wola Duchacka i Podgórze, pow. Kraków (osady okr. rzymskiego); Krzeczkowice i Łukawa, Wawrzyńczyce, pow. Miechów (cer. grodziskowa); Kunów, pow. Opatów (cer. i narzędzia żelazne średniowieczne).

Za pośrednictwem tegoż konserwatora otrzymało Muzeum w darze zabytki z następujących miejscowości: Lubień Wk., pow. Gródek Jagielloński (siekierka krzemienna, dar p. A. St. Żurowskiego), Trenczyn, okolica (próbki słowackiej ceramiki kanelowanej, dar Muzeum Miejskiego w Trenczynie); Kwaczała i Jankowice, pow. Chrzanów (wykopaliska z cmentarzysk ciałopalnych, dar rodziny śp. L. Chrząszcza z Graboszye); Rosiejów, pow. Pińczów (cer. okr. po Chr., dar p. J. Tańskiego jun.); Kraków (cer. XVII w., dar p. L. Sedlaczka-Komorowskiego).

Do Muzeum bezpośrednio ofiarowali: prof. J. Kostrzewski zabytki krzemienne, zebrane z członkami Koła preh. U. U. J. na wycieczce prehistorycznej na

Krzemionkach pod Krakowem; p. J. Zubrzycki z Wilkowa, pow. Miechów, popielnicę z okresu lateńskiego; p. B. Czapkiewicz ceramikę łużycką z wczesnego okresu żelaza z Faćmiechu; p. Pilecki, asyst. Zakładu arch. klas. U. J., fragmenty ceramiki łużyckiej. Z wykopalisk dr T. Reymana weszły do Muzeum zabytki z jam mieszkalnych neolitycznych i grodziskowych i jednego grobu neolitycznego w Pobiedniku, pow. Miechów, i fragmenty ceramiki i pieca z osady fabrycznej w Tropiszowie, pow. Miechów, z okresu wędrówek ludów. Rodzina po śp. L. Chrzászczu z Graboszyce darowała wykopaliska z Kwaczały i Jankowic (wczesny okres żelaza), przy pomocy życzliwego poparcia ze strony p. dr St. Komornickiego.

Zakupiono siekierkę kamienną z pod Chodorowa.

W Muzeum pracowali nad zagadnieniami archeologicznymi uczeni krajowi i zagraniczni, a mianowicie: prof. Raymond Vaufrey z Paryża (nad paleolitem), dr Engel z Królewca nad zabytkami z Prus Królewskich i krajów sąsiednich, prof. dr Wł. Antoniewicz z Warszawy nad zabytkami z Litwy, dr H. Cehakówna ze Lwowa nad plastyką neol. ceramiki malowanej, dr Lewko Czykałenko z Warszawy nad ceramiką malowaną, J. Fitzke nad osadą ceramiki nordyjskiej i kultury trzcinieckiej, dr R. Jakimowicz z Warszawy nad zabytkami wczesno-historycznymi, mg. R. Jamka nad zabytkami z Woli Duchackiej, Kopek i Błonia oraz nad materiałem, odkrytym w czasie wycieczki na Śląsk, mg. K. Jażdżewski z Poznania nad neol. kulturą małopolską, prof. J. Kostrzewski z Poznania nad różnymi zagadnieniami prehistorycznymi, prof. L. Kozłowski nad paleolitem, dr G.

Leńczyk nad zabytkami wczesno-historycznymi z kurhanów rassawskich, dr Z. Podkowińska z Warszawy nad ceramiką wstęgową neol., dr T. Reyman nad wykopaliskami z Tropiszowa i Pobiednika, dr T. Sulimirski ze Lwowa nad analogjami do swej pracy Czechy Wysocko, M. Śmieszko ze Lwowa nad zabytkami z późnego okresu rzymskiego.

Muzeum jest dostępne dla publiczności w piątki przez dwie godziny.

Biblioteka Akademji. Opróżnione z powodu śmierci śp. Władysława Barana stanowisko dyrektora Biblioteki objął z dniem 1. kwietnia 1931 r. dr Karol Piotrowicz.

W okresie sprawozdawczym korzystało ze zbiorów bibliotecznych 401 osób 5.736 razy. Dostarczono do czytelnici 5.483 dzieł i czasopism w 7.935 tomach i 1.380 rękopisów. Wypożyczono członkom i osobom poleconym przez członków Akademji 983 dzieła w 1.836 tomach instytucjom w obrębie Polski 173 dzieła w 302 tomach i 84 rękopisy. Wypożyczono do Biblioteki Akademji z innych Bibliotek 632 dzieła w 846 tomach oraz 63 rękop.; przeważna część wypożyczonych dzieł służyła do pracy nad Biblijografią Estreicherów.

Zbiory Biblioteki powiększają się zasadniczo drogą wymiany wydawnictw z instytucjami zagranicznymi i krajowemi. Tą drogą wpłynęło do Biblioteki 1.726 wydawnictw (w 4.030 tomach) z 68 akademij i 713 instytucyj zagranicznych z 47 krajów wszystkich części świata; 527 wydawnictw (w 1.983 tomach) z instytucyj i towarzystw naukowych polskich, częścią w drodze wymiany, częścią w darze. Prócz wydawnictw powiększyły się

zbiory o 381 dzieł (w 427 tomach), z czego 367 dzieł otrzymano jako dary autorów lub nakładców, zaś 14 zakupiono.

Prócz darów firm nakładowych, wymienionych w sprawozdaniach ubiegłych lat, ofiarował swe prace szereg autorów. Z większych darów wpłynęły: p. Władysławowej Baranowej, Georges Bouligant'a, Mieczysława Orłowicza, Józefa Siemieńskiego i ks. Grzegorza Uthy.

Biblioteka Polska w Paryżu. Czytelnia Biblioteki Polskiej jest otwarta w dnie powszednie od 9—5 pp. (w soboty do 12-ej). Liczba czytelników przecięciowa waha się od 6 do 11 osób dziennie (maj 241, czerwiec 189, 1/2 lipca 68, 1/2 września 57, październik 160, listopad 157, grudzień 156, styczeń 183, luty 172, 1/2 marca 75). Oprócz udostępniania zbiorów w czytelni Biblioteka wypożycza uczonym w Paryżu i poza Paryżem książki, a instytucjom naukowym także rękopisy. Dłuższe poszukiwania w czytelni Biblioteki Polskiej przeprowadzali w okresie sprawozdawczym: dr Józef Feldman, gen. W. Sikorski, dr Kolbuszewski, prof. Z. L. Zaleski, Jan Topass, Rafał Blüth, dr C. Chowaniec, Marja Czapska, dr Różycki, Krakowski, A. Wyleżyńska, J. P. Palewski, K. Smogorzewski i t. d. Z cudzoziemców: P. Raphael, J. Bonnero, de Laroche. Przybyło w niej w ciągu roku dzieł 1.374.

Dzięki funduszom pozyskanym (od M. W. R. i O. P. 4.500 zł na uporządkowanie rycin obcych i 5.000 fr. od Wystawy Stulecia Polski na ryciny polskie) skatalogowano przy udziale sił fachowych, dra Stanisławy Sawickiej i dra Jerzego Sienkiewicza, oraz sił pomocni-

czych, jako też personalu bibliotecznego, z ogólnego zbioru 17.889 rycin obcych 3.800, pozostaje jeszcze do skatalogowania 3.694.

Na dokończenie katalogowania rycin obcych ofiarował hr. St. Badeni 6.000 fr. fr. Z tych rycin 1.000 najlepszych będzie pomieszczonych na wystawie, którą rządzi w Warszawie departament sztuki M. W. R. i O. P.

Dokończeniem inwentaryzacji rękopisów, będących własnością Biblioteki, zajął się dr Czesław Chowaniec: w dziale tym znajdują się poza papierami Biblioteki i emigracyjnymi bardzo cenne inne materjały, jak część archiwum ks. Ksawerego saskiego z lat 1764—1780, archiwum Rządu Narodowego z 1830 r. i t. d.

Sprawą rozwoju charakteru Biblioteki jako stacji naukowej zajęła się w b. r. Komisja historyczna. Wybrany przez tę Komisję komitet, złożony z sekretarza gen. St. Kutrzeby, czł. M. Handelsmana, czł. W. Sobieskiego i del. Fr. Pułaskiego omówił program pracy, zakreślając jako jego cel 1) inwentaryzację poloników w archiwach i bibliotekach francuskich i 2) wydawnictwo materjałów do stosunków dyplomatycznych polsko-francuskich. Program wydawniczy zaczął się urzeczywistniać, gdy M. S. Z. przyznało na ten cel subwencję, narazie wypłaconą w kwocie 5.000 fr. fr. Przygotowaniem materjałów do tomu pierwszego zajął się dr Cz. Chowaniec pod kierunkiem delegata p. Fr. Pułaskiego.

Biblioteka zorganizowała rozpoczęty w marcu szereg odczytów uczonych polskich i obcych, mianowicie: prof. M. Jorgi, prof. F. Foerstera, p. de Guichen p. J. P. Palewskiego, ks. inf. Stanisława Krzeczwickiewicza, prof. Tadeusza Grabowskiego; nadto

cykl odczytów o Śląsku wygłosili pp. L. Eisenmann, I. Autel, A. Meillet, E. Martoune, R. Pinon, A. Tibul, Ch. Dupuis, J. de Consanges, M. Michel, M. Huet, ks. M. de Beylié, A. de Monfort, wojewoda M. Grażyński i inni

Biblioteka użyczała sali na zebrania naukowe i narodowe; w szczególności i w tym roku obradowała w Bibliotece komisja Unji Akademickiej dla wydania średnio-wiecznych tłumaczeń Arystotelesa.

Muzeum Adama Mickiewicza. W lutym 1931 r. wyszedł Katalog Rękopisów Muzeum Ad. Mickiewicza w opracowaniu p. Adama Lewaka.

W okresie sprawozdawczym zwiedziło Muzeum 336 osób różnej narodowości, w tem kilka wycieczek. Wycieczki zbiorowe były zazwyczaj poprzedzane pogadanką o Bibliotece Polskiej i Muzeum. Korzystali ze zbiorów rękopiśmiennych Muzeum m. i. pp. Blüth, Brandstaetter, Chojecka, Grodek, Jaroszyńska, Kolbuszewski, Sienkiewicz. Wypożyczono ze zbiorów Muzealnych na wystawę „Polska 1830—1930“ około 50 obiektów (portrety, medale, rękopisy, biusty). Na wystawę Goethego w Gdańsku wysłano fotografie pamiątek i rękopisów (24 zdjęcia).

Stacja Rzymska. Lokal Stacji został jeszcze powiększony przez wynajęcie kilku dalszych pokoi na II piętrze. Wobec tego można było rozszerzyć na I piętrze pomieszczenie dla biblioteki i czytelnicy, tak że obejmują one obecnie trzy duże i dwa mniejsze pokoje, oraz na II piętrze przeznaczyć trzy duże pokoje na pomieszczenie działu historii sztuki, tj. zbioru fotografii, darowanych przez hr. K. Lanckorońskiego, i podręcznej dla tego działu

biblioteki. Nadto rozporządza Stacja sześcioma pokojami mieszkalnymi (obok dwóch, zarezerwowanych przez M. W. R. i O. P.). Donajęcie jeszcze małego lokalu na III piętrze (co nastąpi prawdopodobnie w najbliższym czasie) umożliwi zamknięcie całego skrzydła Hospitium św. Stanisława jako oddzielnej całości, przeznaczonej na Stację Rzymską.

Biblioteka Stacji otwarta jest codziennie od 4 do 8-ej. Korzysta z niej 4—5 osób dziennie poza pracownikami Ekspedycji. Katalog kartkowy obejmuje 3/4 zasobu książek, który znacznie wzrósł w ub. roku.

Obok Ekspedycji Rzymskiej, o której pracy ob. wyżej str. 19—20, pracowała w dziale historii sztuki nad katalogowaniem zbioru fotografii także w tym roku bezinteresownie dr K. Lanckorońska przy pomocy przez niedługi czas dr St. Sawickiej a od listopada do kwietnia mgra J. Starzyńskiego. Skatalogowano dotąd fotografii 2030. Nadto prowadzono katalogowanie biblioteki podręcznej, którym zajmowała się głównie p. J. Rutkowska od stycznia 1931 r.

Z pokoiów w Stacji obok członków ekspedycji rzymskiej (prof. Abdona Kłodzińskiego i ks. M. Zywezyńskiego) korzystali pracownicy z działu historii sztuki (dr St. Sawicka, p. J. Starzyński, p. Rutkowska), nadto przez jakiś czas: dr Cz. Nanke, dr M. Brahmer, dr K. Bulas, dr Z. Konopka, dr R. Gostkowski, dr N. Nucci, czł. W. Tokarz, oraz stypendyści M. W. R. i O. P.: p. A. Kopeć i p. W. Wyhowska.

Z wstawionej w budżet Rzeczypospolitej na rok 1929/30 dotacji na Stację Rzymską w kwocie 77.000 zł

wypłacono tylko 49.000 zł. Wobec trudności budżetowych dotacja na rok 1931/2, zmniejszona do 72.000, prawdopodobnie również tylko w części będzie wypłacona. Trudności więc w utrzymywaniu Stacji Rzymskiej w pełnym toku prac bardzo są poważne, zwłaszcza gdy przyjdzie drukować kilka tomów kosztownych wydawnictw.

Fundusz naukowy śp. Władysława Fedorowicza. Na rok 1930 przeznaczył Zarząd z dochodów funduszu śp. Fedorowicza na cele naukowe 20.000 zł. Pobierali z niego stypendja (po 2.400 zł): August Jakubowski, student politechniki we Lwowie, Adam Bieniasz, student Uniwersytetu w Poznaniu, i Zbigniew Zuber, uczeń szkoły lasowej w Białokrynicy. Nagrodę konkursową w kwocie 3.000 zł z tego funduszu otrzymał dr Edward Ralski za pracę p. t. Łąki, polany i hale pasma babiogórskiego, którą też z tego funduszu się drukuje. Fundusz ten pokrył nadto koszty wydania Mapy odczynu gleb w Mydlnikach M. Wodzickiej oraz prac: dra M. Nowińskiego: Zespoły roślinne puszczy Sandomierskiej i dra E. Ralskiego: Hale i łąki Pilska.

Na konkurs, ogłoszony z tego funduszu z terminem 30 kwietnia 1931 r., wpłynęły dwie prace; wynik konkursu ogłoszony będzie na Publicznem Posiedzeniu Pol. Akad. Um. w dniu 13 czerwca 1931 r.

Fundusz naukowy śp. Pawła Tyszkowskiego. Wobec powstania Wydziału lekarskiego Walne Zgromadzenie P. A. U. w dniu 21 marca 1931 r. uchwaliło nowy statut tego funduszu, a Komitet funduszu na tej podstawie ułożył regulamin, dotyczący się posiedzeń, rozdawania subwencji i nagród.

Na rok 1931 Zarząd przeznaczył na cele naukowe z tego funduszu kwotę 40.000 zł., która powiększyła się do 70.000 zł. przez zwrot pożyczki, kilka lat temu z tego funduszu udzielonej na druk podręcznika Patologii śp. prof. K. Kleckiego. Komitet funduszu przyznał na rok 1931 subwencje na badania w kwocie łącznej 47.000 zł.; otrzymali je pp.: prof. L. Hirszfeld (1.500 zł), prof. dr W. Koskowski (2.000 zł), prof. J. Lenartowicz (3.000 zł), doc. dr T. Marchlewski (2.000 zł), dr. A. Opalski (2.000 zł), doc. dr A. Oszacki (6.000 zł), doc. dr T. Pawlas (1.500 zł), prof. K. Pelczar (1.000 zł), doc. dr B. Pieczenko (2.500 zł), czł. M. Rose (3.000 zł), dr H. Schusterówna (1.500 zł), doc. dr S. Sierakowski (1.500 zł), dr B. Skarżyński (1.500 zł), doc. dr S. Skowron (2.000 zł), doc. dr S. Sterling-Okuniewski (1.000 zł), prof. J. Supniewski (1.500 zł), czł. R. Weigl (10.000 zł), dr Z. Zakrzewski (2.000 zł), doc. dr J. Zweibaum (1.500 zł).

Stosunek do Union Académique i Conseil des Recherches. W lecie 1930 odbyły się zjazdy kilku unij. Obradowała komisja Conseil de Recherches, która przygotowywała tekst nowej konwencji; ze strony Akademji brał udział w niej prezes K. Kostanecki. Najdłużej trwał zjazd unji geodezyjno-geofizycznej w Sztokholmie i objął bardzo szeroki zakres spraw. W delegacji polskiej ze strony Akademji brali udział: czł. Władysław Gerczyński jako przewodniczący całej delegacji, czł. Kasper Weigel jako jego zastępca, prof. Henryk Artowski i prof. Edward Warchałowski; nadto w skład delegacji wchodzili delegaci Ministerstwa Robót

Publicznych, Wojskowego Instytutu Geograficznego i jeden delegat Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (dla spraw metereologicznych). Sprawozdanie z działalności geodezyjno-geofizycznej w Polsce ogłoszono drukiem jako całość, w którą weszły sprawozdania także Ministerstwa Robót Publicznych i Wojskowego Instytutu Geograficznego, pod redakcją czł. Władysława Gorczyńskiego (z wyjątkiem więc sprawozdania metereologicznego, nie nadesłanego Akademji i drukiem nie ogłoszonego). Po raz to pierwszy delegacja polska, dzięki porozumieniu, osiągniętemu z M. R. P. i W. I. G., na naradzie z inicjatywy ówczesnego ministra R. P. prof. Matakiewicza, łącznie wystąpiła. W kongresie Unji chemicznej wzięli udział jako delegaci czł. W. Świętosławski i czł. M. Centnerszwer, gdy dwaj inni delegaci z powodu przeszkód wyjechać nie mogli. Też nie mógł wziąć z powodu choroby udziału w kongresie of sex researches w Londynie czł. E. Godlewski. W kongresie botanicznym w Cambridge przedstawiał Akademię czł. Wł. Szafer. W styczniu 1931 obradowała w Paryżu w lokalu Biblioteki Polskiej komisja przez Union Académique wybrana dla wydawnictwa tłumaczeń średniowiecznych Arystotelesa; ze strony Akademji wziął w niej udział dr Aleksander Birkenmajer; w dorocznym majowym zjeździe Union Académique w Brukseli reprezentowali Akademię czł. ks. Konstanty Michalski i w miejsce czł. Jana Rozwadowskiego, który nie mógł jechać, czł. Stanisław Kot. Członkowie mogli przedłożyć na posiedzeniu już gotowy pierwszy polski zeszyt Corpus vasorum antiquorum, obejmujący reprodukcje i opis waz z Muzeum ks. Czartoryskich w Go-

łuchowie, w opracowaniu dr K. Bulasa pod ogólnym kierunkiem prof. Edmunda Bulandy. W sprawie przyjętego pod patronat Unji Akademickiej wydania dzieł Grzegorza z Nazjanzu wyjeżdżał czł. Leon Sternbach dla kolacjonowania rękopisów do Włoch; obiecuje w niedługim czasie oddać dalszy tekst do druku.

Katalogu literatury przyrodniczej polskiej, wydawanego w związku z przynależnością do Conseil de Recherches, wyszedł tom XVI za lata 1919—1922, w opracowaniu czł. H. Hoyer a.

Polska Akademia Umiejętności została zaproszona do udziału w przygotowaniu akcji Roku Polarne go 1933; wybrano też osobną komisję dla omówienia tej sprawy. Tymczasem przy Ministerstwie Rolnictwa powstał także polski komitet Roku Polarne go. By nie rozbić działalności, Polska Akademia Umiejętności zdecydowała nie prowadzić osobnej akcji, choć Komitet przy M. R. ograniczył się tylko do zagadnień meteorologicznych, gdy sprawa Roku Polarne go powinna mieć szerszy zakres. Następnie Akademia została zaproszoną do wyznaczenia do tego komitetu przy M. R. trzech znawców specjalnych działów; wobec jednak spóźnionego już terminu i ustalenia programu prac Komitetu, Akademia odmówiła w nim udziału.

Wydatki na unje międzynarodowe coraz to się zwiększają przez podnoszenie wkładek (np. b. znacznie w unji geod. geofiz.), przez nowe zobowiązania co do wydawnictw wspólnych, przez potrzebę liczniejszego obsylenia kongresów, unij itd. Tymczasem dotacja Rządu, na te cele przeznaczona, gdy Polska Akademia Umiejętności reprezentuje Państwo polskie w tych związkach

za rok budżetowy 1930/1 została wyplacona tylko w 40%, na rok 1931/2 obniżona. Utrudnia to ogromnie współpracę międzynarodową.

Reprezentacja. Akademia brała udział przez swoich reprezentantów w kongresach międzynarodowych, które tak liczne się stały obecnie, w razie gdy była specjalnie zaproszona, mimo iż znaczne nieraz powoduje to wydatki. W r. 1930 na kongresie historyczno-geograficznym w Brukseli przedstawiał Akademię czł. Wł. Semkowicz, na kongresie historyków sztuki w Brukseli czł. F. Kopera, na kongresie archeologów bałtyckich w Rydze czł. J. Kostrzewski (nadto umożliwiła Akademia udział w tym kongresie kustoszowi swego Muzeum archeologicznego dr T. Reymanowi). Z racji uroczystości wergiljańskich we Włoszech czł. L. Sternbach wręczył wydane przez Akademię *Commentationes Vergilianae* na uroczystem posiedzeniu wydziału humanistycznego Akademii Włoskiej. W r. 1931 na kongresie geologicznym w Palermo w imieniu Akademii występował czł. J. Morozewicz, na kongresie orientalistów w Lejdzie czł. T. Kowalski. W maju b. r. wyjeżdżał do Pragi na jubileusz *Matiče Českiej* czł. Lehr-Splawiński, na Zjazd słowiańskich filologów klasycznych czł. L. Sternbach i L. Œwikliński, do Pesztu na międzynarodowy zjazd historyczno-literacki czł. Wł. Folkierski i na komitet zjazdu geografów historycznych czł. Wł. Semkowicz. Nadto proponowała Akademia na zapytania Ministerstwa W. R. i O. P. uczonych, którzyby najlepiej mogli reprezentować Rząd Polski na niektórych zjazdach.

Wielkiej sali swej użyczyła Akademia na posie-

dzenia Międzynarodowego Zjazdu intelektualistów w jesieni 1930 r.; witał w Akademji zjazd prezes K. Kostanecki, na jednym z posiedzeń przewodniczył czł. Wł. Natanson.

W zjazdach i uroczystościach w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiał Akademję: prezes K. Kostanecki na jubileuszu Towarzystwa naukowego we Lwowie, sekretarz generalny St. Kutrzeba na zjeździe historyków polskich i na otwarciu Biblijoteki Narodowej w Warszawie, czł. J. Morozewicz na otwarciu nowej sali Biblijoteki ord. hr. Krasińskich, czł. J. Kostrzewski na otwarciu Muzeum w Toruniu, czł. Wł. Abraham brał udział jako delegat Akademji w uroczystości odnowienia dyplomu doktorskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie czł. Leonowi Pinińskiemu. Czł. J. Markowski zastępował Akademję podczas akademji we Lwowie ku czci czł. śp. B. Dybowskiego. Łącznie z Uniwersytetem krakowskim urządziła Akademia akademję z racji stuletniej rocznicy śmierci J. Śniadeckiego oraz ku czci śp. Emila Godlewskiego.

Na jubileuszu czterechsetnego istnienia Collège de France Akademję zastępować będzie czł. M. Zdziechowski, czł. St. Pieńkowski na uroczystościach w Londynie we wrześniu, organizowanych ku czci Faradaya i setnej rocznicy istnienia British Association; przygotowane zostały też dla doręczenia na tych obchodach adresy.

Do redakcji nowego Słownika Geograficznego wyznaczyła Akademia czł. E. Romera. Jako reprezentant Akademji wszedł (obok czł. St. Wróblewskiego) do Ku-

ratorjum Zakładów kurnickich w miejsce prof. Supniewskiego, który ustąpił, ks. biskup śląski St. Adamski.

Fundusze specjalne przedwojenne. Wobec zebrania się większej kwoty z funduszu im. Erazma i Anny Jerzmanowskich zarząd P. A. U. uchwalił w r. 1931 rozdać nagrodę w wysokości 10.000 zł.; nazwisko nagrodzonego ogłoszone będzie na publicznem posiedzeniu P. A. U. w dniu 13 czerwca 1931 r. — Z funduszu obrotowego wspólnego im. Wiktora Osławskiego przyznał Zarząd P. A. U. 1.000 zł. drowi O. Górcie na dokończenie inwentaryzacji poloników w bibliotece w Monachjum. — Z funduszu nieistniejącego już Tow. popierania wydawnictw Akademji przeznaczono narosłe za ostatnie lata procenty w kwocie 1.591·57 zł. na druk tomu III Archiwum Filomatów, z funduszu im. Nestora Bucewicza także procenty na Polski Słownik Biograficzny.

DODATEK DO SPRAWOZDANIA.

Bibliografja wydawnictw Polskiej Akademji Umiejętności

od 1 czerwca 1930 do końca maja 1931.

(Ceny w złotych).

I. Wydział filologiczny¹.

Anders H. p. Archiwum Neophilologicum t. I nr 1.

Archiwum do dziejów literatury polskiej. Serja II, tom 2 (ogólnego zbioru XVII). Kraków 1931, 8°, str. LXVI + 515 + 2 nlb.

 Treść: Dziennik podróży Stanisława Staszica 1789—1805 z rękopisu wydał Czesław Leśniewski 25.—

Archiwum filologiczne. Nr 10. Kraków 1930, 8°, str. 125 + 1 nlb.

 Treść: Kumaniecki C. F.: De consiliis personarum apud Euripidem agentium. 8.—

Archivum Neophilologicum. Tom I, zesz. 1. Kraków 1930, 8°, str. 192 + 4 tab.

 Treść: Kubica St.: Zur deutschen Sprache des Florianer Psalters, p. 1. — Morawski J.: Variétés parémiologiques: 1. „Ennuyeux comme la pluie“, p. 8. — Małecki M.: Prasłowiańskie *ě* w ikawsko-ekawskich dialektach Istrii środkowej, p. 13. — Małecki M.: Z geografji wyrazów serbsko-chorwackich, p. 26. — Miętkiewicz P.: Die Wenkerschen Sätze in der plattdeutschen Mundart von Mieczkowo a/d Netze, p. 30. — Bertoni G.: Bramimonda, p. 35. — Jarecki K.: Sur l'origine, la signification et l'ortographe du nom de Tartuffe, p. 38. —

¹ Bulletin I/II oznacza Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de philologie. Classe d'histoire et de philosophie.

Rozprawy I oznacza Rozprawy Wydziału filologicznego.

- Brahmer M.: Le baron de Crac et l'arbre de Cracovie, p. 42. —
Steinberg A.: Studien zum Problem des Schönheitsideals in
der deutschen Dichtung des Mittelalters. I. Die Darstellung der
Nacktheit, p. 46. — Weintraub W.: An English poetess in
Poland at the beginning of the XVII century, p. 60. — Dy-
boski R.: A Byron Autograph at Cracow, p. 61. — Damiani E.:
Gli studi slavi in Italia, p. 66. — Lednicki W.: Les sonnets
de Jean de la Jessée sur la Pologne et son Roi Henri de Valois,
p. 107. — Kleczkowski A.: Ein neues Fragment von Willirams
Paraphrase des Hohen Liedes, p. 127. — Anders H.:
Das Hurübel. Ein frühneuhochdeutscher Druck aus dem XVI
Jahrhundert, p. 154. — Brahmer M.: Appunti sulla fortuna
del Petrarca in Francia, p. 182. — Résumé français des articles
écrits en polonais, p. 191. 10—
- Bertoni G.** p. Archiwum Neophilologicum t. I, zes. 1.
- Biblioteka Pisarzy Polskich** nr 83. Kraków 1930, 8°, str. XXXV
+ 1 nlb + 574 + 2 nlb.
- Trésé: X. Odymalski W.: Obleżenia Jasnej Góry Często-
chowskiej pieśni dwanaście. Z rękopisu wydał J. Czubek 15—
- Bochnak Adam.** Ze studjów nad rzeźbą lwowską w epoce rokoka.
Kraków 1931, 8°, str. 182 z 83 ryc. + 4 nlb. 12—
- Brahmer M.** p. Rozprawy I t. 63 nr 2.
— — p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
— — p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
- Chrzanowski Ign.** Jan Śniadecki jako nauczyciel narodu. Odczyt wy-
głoszony na publicznem posiedzeniu Pol. Ak. Um. 12 czerwca
1930 r. Kraków 1950, str. 25. 1—
- Commentationes Vergilianae.** Kraków 1930, 8°, str. 431 + 5 nlb.
- Trésé: Georgius Kowalski: De amicitia et amore in Ver-
gili Bucolicis, str. 1. — Georgius Schnayder: De portus
Lybici descriptione Vergiliana, str. 40. — Thaddaeus Sinko:
De Vergilii rebus bacchicis, str. 78. — Ioannes Smereka:
De dinosi Vergiliana, str. 93. — Leo Sternbach: Quae-
stiones apiariae Vergilianae, str. 150. — Casimirus F. Ku-
maniecki: De studiis Vergilianis in Universitate Iagellonica
priori parte s. XVI florentibus, str. 193. — Stanislaus Ski-
mina: De Bernardo Silvestri Vergilii interprete, str. 206. —

- Miecislaus Popławski: De Vergilii poemate prophetico (polon.)
str. 244. — Summarium dissertationis de Vergilii poemate
prophetico, str. 430. — 16.—
- Corpus antiquissimorum poetarum Poloniae latinorum usque ad Joannem Cochanovium. Volumen sextum, Cracoviae 1930, 8°, LXIII
+ 1 nlb. + 324.
- Treść: Clementis Ianicii poetae laureati Carmina
edidit, praefatione instruxit, adnotationibus illustravit Ludovicus
Cwikliński. 18.—
- Czubek J. p. Biblioteka Pisarzy Polskich nr 83.
- Ćwikliński L. p. Corpus antiquissimorum poetarum Poloniae t. VI.
- Damlani E. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
- Dyboski R. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
- Eckhardt J. p. Przegląd Historji Sztuki t. I zes. 4.
- Gąsiorowski St. J. p. Bulletin I/II 1930 nr 1—3.
- Grabowski T. p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6,
— — Krytyka literacka w Polsce w epoce romantyzmu (1831—1863)
Kraków 1931, 8°, str. IV + 252. 10.—
- Hirsberg J. W. Prace Komisji orientalistycznej nr. 13.
- Janów J. p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
- Jarecki K. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
- Kleczkowski A. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
— — Prace Komisji językowej nr 18 cz. I.
- Klinger W. p. Bulletin I/II 1930 nr 1—3, nr 4—6.
- Komornicki S. p. Prace Komisji historji sztuki t. V zes. 1.
- Kopernicki J. p. Prace Komisji orientalistycznej nr 7 a.
- Kostrzewski J. p. Bulletin I/II 1930 nr. 4—6.
- Kot St. p. Bulletin I/II 1930 nr. 4—6.
- Kowalski J. p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
— — p. Commentationes Vergilianae.
- Krzyżanowski M. p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
- Kubica St. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
- Kumaniecki K. F. p. Archiwum filologiczne nr 10.
— — Commentationes Vergilianae.
— — Bulletin I/II 1930 nr 1—3.
- Kuraszkiewicz Wł. p. Bulletin I/II 1929 nr. 7—10.
- Lednicki W. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.

- Lepszy L. Prace Komisji historii sztuki t. V zes. 1.
Leśniewski Cz. p. Archiwum do dziejów literatury polskiej: s. II t. 2.
Lipska H. p. Przegląd Historji Sztuki t. I zes. 4.
Łempicki Z. p. Bulletin I/II 1930 nr 1—3.
Małeckci M. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
— — p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
Mańkowski T. p. Przegląd Historji Sztuki t. I zes. 4.
— — Prace Komisji Historji sztuki t. V zes. 1.
Mojmir H. p. Prace Komisji językowej nr 18 cz. I.
Morawski J. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
Morełowski M. p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6.
— — p. Przegląd Historji Sztuki t. I zes. 4.
Miętkiewicz P. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.
Pigoń St. p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
Popławski M. p. Commentationes Wergilianae.
Prace Komisji historii sztuki. T. V, zes. 1. Kraków 1930, 4°, str.
116 + LVI + 4 nlb. ze 120 rycinami w tekście.
Treść. Tadeusz Mańkowski: Obrazy Rembrandta w galerji
Stanisława Augusta, str. 1. — Stanisław Tomkowicz: Modli-
tewnik królowej Bony w Wilanowie, str. 30. — Leonard Lepszy:
Studja nad obrazami krakowskiemi, str. 45. — Stefan Komor-
nicki: Dwory murowane w Małopolsce z czasów odrodzenia,
str. 62. — Leonard Lepszy: JerzyMycielski. Wspomnienie po-
śmiertne, str. I. — Sprawozdanie z posiedzeń z lat 1928 i 1929,
str. V. — 35.—
Indeks osób, miejscowości i rzeczy, zawartych w to-
mie IV Prac Komisji historii sztuki. Kraków 1930, 8°, str. 49
+ 1 nlb. 6.—
Prace Komisji językowej nr 18 cz. I. Kraków 1930, 8°, str. XXIII
+ 1 nlb. + 355 + 1 nlb.
Treść. Herman Mojmir: Wörterbuch der deutschen Mundart
von Wilanowice. Erster Teil A—R, bearbeitet von Adam Klecz-
kowski. 20.—
Prace Komisji orientalistycznej. Nr 7 a, Kraków 1930, 8°, str. 103—273
+ 1 nlb.
Treść. Matériaux pour servir à l'étude de la langue des Tsi-
ganes polonais. I. Izidor Kopernicki: Textes Tsiganes, contes

et poésies, avec traduction française. Second fascicule. Teksty cygańskie. Zeszyt drugi. 7.—

Nr 13. Kraków 1931, str. X + 85 + 1 nlb.

Treść: Joachim W. Hirschberg: Der Diwān des As-Samau'al Ibn 'Adijā' und die unter seinem Namen überlieferten Gedichtfragmente übersetzt und erläufert. — Dywan poety arabsko-żydowskiego As-Samau'al Ibn 'Adijā'. Przekład i komentarz 10.—

Przegląd Historji Sztuki. Rocznik I, zeszyt 4. Kraków 1929, 4°, Tablice XIII α, XXII—XXIV.

Treść: Marjan Morelowski: Nieznany karton do arasu serji „Potopu“ a Coxeyen i Tons, str. 104. — Joanna Eckhardt: Włoska „Pietà“ z XVI w. w kościele św. Wojciecha w Poznaniu, str. 111. — Tadeusz Mańkowski: Materiały do działalności Jana Regulskiego, str. 116. — Polskie instytucje naukowe, str. 119. — Sprawy muzealne, str. 122. — Recenzje i sprawozdania, str. 126. — H. Lipska: Biblijografia historji sztuki polskiej za czas 1919—1924, str. 132. 8.—

Rozprawy Wydziału filologicznego. T. LXIII, nr 2. Kraków 1930, 8°, str. 179 + 1 nlb.

Treść: Mieczysław Brahmer: Włochy w literaturze francuskiej okresu romantycznego, Cz. I. 7.—

Schnayder J. p. Commentationes Vergilianae.

Sinko T. p. Commentationes Vergilianae.

Skimina St. p. Commentationes Vergilianae.

Steinberg. A. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.

Sternbach L. p. Bulletin I/II 1930 nr 1—3, nr 4—6.

— — p. Commentationes Vergilianae.

Sulimirski T. p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6.

Szykowski M. p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6.

Szysko-Bohusz. p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6.

Tomkowicz St. p. Prace Komljsji historji sztuki t. V zes. 1.

— — p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.

Weintraub W. p. Archivum Neophilologicum t. I zes. 1.

Wilhelm A. p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6.

Żurowski J. p. Bulletin I/II 1930 nr 1—3.

II. Wydział historyczno-filozoficzny¹.

Archiwum Komisji do badania historii filozofji w Polsce, tom IV.
Kraków 1930, str. V + 120 + nlb.

Treść: Bohdan Chrzanowski: Podstawy logiczne „Analityki“ Trentowskiego. 5.—

Archiwum Komisji historycznej. S. 2, t. II (ogólnego zbioru t. XIV).
Kraków 1930, 8°, str. 629 + 3 nlb.

Treść: Instrukcja wydawnicza dla średniowiecznych źródeł historycznych, opracowała Komisja historyczna Polskiej Akademii Umiejętności przy współdziałaniu Towarzystw Naukowych we Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie, str. 1. — Polityka i ustroj Generalności Konfederacji barskiej, dwa nieznanne przyczynki, wydał Władysław Konopczyński, str. 41. — Wykaz polskich łóź wolnomularskich oraz ich członków w latach 1738—1821, poprzedzony zarysem historii wolnomularstwa polskiego i ustroju Wielkiego Wschodu narodowego polskiego, wydał Stanisław Małachowski - Łempicki, str. 112. — Diariusz Senatu z r. 1830—1831, wydał Stefan Pomarański, str. 431. 25.—

Chomicz P. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 2.

Chrzanowski B. p. Archiwum Komisji do badania historii filozofji w Polsce t. IV.

Cros Ad. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 4.

Dobrowolski K. p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.

Dryjski A. p. Kwartalnik filozoficzny t. IX zes. 1.

Galecki J. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zeszyt 2.

Godziszewski W. p. Rozprawy II, serja II t. 42 nr 6.

Gołąb St. p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6.

Gołemski Wł. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 3.

Gościłcki T. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 3.

Halecki O. p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.

¹ Bulletin I/II oznacza Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de philologie. Classe d'histoire et de philosophie.

Rozprawy II oznacza Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego.

- Handelsman M.** p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6.
- Heinrich Wł.** p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
- Inglot St.** p. Bulletin I/II 1930 nr 1—3.
- Kipa E.** p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
- Konopczyński Wł.** p. Archiwum Komisji historycznej s. II t. 2.
— p. Bulletin I/II 1929 nr 7—10.
- Kostanecki J.** Polityka dyskontowa Banku angielskiego w latach
1914—1930. Kraków 1930, 8°, str. 169 + 3 nłb. 10—
— p. Bulletin I/II 1930 nr 4—6.
- Krokiewicz A.** p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 4.
- Kukiel M.** p. Bulletin I/II 1930 nr 1—3.
- Kwartalnik filozoficzny** pod redakcją W. Heinricha przy udziale
Komitetu złożonego z ks. K. Michalskiego, J. M. Rozwa-
dowskiego, W. Rubczyńskiego.
- Tom VIII. 1930. Zeszyt II, Kraków 1930. 3·75
Treść: Gałęcki Jerzy: Pragmatyzm Simmla, str. 127. —
Chomicz P: Kategoria ilości, rozwinięta według Prawa Stwo-
rzenia Hoene-Wrońskiego, str. 176. — Ulwański Jarosław:
Filozofja G. S. Skoworody, str. 194. — Sprawozdania, str. 244.
- Tom VIII. 1930. Zeszyt III, Kraków 1930, 8°, str. 255—383. 3·75
Treść: Gołęmski Wł.: Krytyka reizmu, str. 255. — Goś-
cicki Tad.: Kant a Tomasz Reid, str. 275. — Rubczyński W.:
Metoda indukcyjna w świetle nowszych teoryj, str. 296. — Za-
wirski Z.: Hermana Weyla Filozofja Matematyki, str. 353. —
Sprawozdania, str. 370.
- Tom VIII. 1930. Zeszyt IV, Kraków 1930, 8°, str. 385—492. 3·75
Treść: Krokiewicz A.: Sextus, str. 385. — Cros Ed.: Fi-
lozofja ciągłości a zagadnienia ilości, str. 437. — Steinberg
W.: Leon Petrażycki, str. 464. — Sprawozdania, str. 477.
- Tom IX. 1931. Zeszyt I. Kraków 1931. 3·75
Treść: Szuman St.: O aktach i czynnościach myślenia i ich
stosunku do inteligencji, str. 1. — Dryjski A.: Współczesne
teorie podświadomości, str. 37. — Sprawozdania, str. 75.
- Małachowski-Lempicki St.** p. Archiwum Komisji historycznej s. II t. 2.
- Niwiński M.** p. Rozprawy II t. 68 nr 1,
- Plotrowicz L.** p. Tłumaczenia klasyków filozofji, Arystoteles t. XVI.
- Pomarański S.** p. Archiwum Komisji historycznej s. II t. 2.

Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego. Serja II t. 42 (og. zb. t. 67), nr 6. Kraków 1930, 8°, str. 72.

Treść: Godziszewski WL.: Polska a Moskwa za Władysława IV. 250

— Serja II, t. 42. Ogólnego zbioru t. 67, nr 7. Kraków 1930, 8°, str. 26.

Treść: Józef Siemieński: Drugi akt Konfederacji warszawskiej 1573 r. Przyczynek archiwalny do ustroju Polski. 1—

— Serja II t. 43. Ogólnego zbioru t. 68, nr 1. Kraków 1930, 8°, str. 164 + mapa.

Treść: Mieczysław Niwiński: Opactwo Cystersów w Wąchocku Fundacja i dzieje uposażenia do końca wieków średnich. 6—

Rubczyński W. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 3.

Rybarski R. p. Bulletin I/II 1930 nr 1—3.

Siemieński J. p. Rozprawy II t. 67 nr 7.

Steinberg W. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 4.

Szuman St. p. Kwartalnik filozoficzny t. IX zes. 1.

Tłumaczenia klasyków filozofji. Arystoteles. Tom XVI. Ustrój polityczny Aten. Przełożył, wstępem i objaśnieniami zaopatrzył Ludwik Piotrowicz. Kraków 1931, str. XXXIV + 116. 6—

Ulwański J. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 2.

Vetulański Adam. Lenno pruskie od traktatu krakowskiego do śmierci księcia Albrechta 1525—1568. Studium historyczno-prawne. Kraków 1930, 8°, str. VIII + 318 + 2 nlb. 12—

Zawirski Z. p. Kwartalnik filozoficzny t. VIII zes. 3.

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy¹.

Baraniecki Cz. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.

Bąkowski S. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.

Białobrzeski Cz. p. Bulletin III A 1931 nr. 1.

¹ Bulletin III A oznacza Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles. Série A: Sciences Mathématiques.

Bulletin III B I oznacza Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles, Série B: Sciences Naturelles I.

- Biczek J. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.
Bieda F. p. Bulletin III BI 1930 nr 7—10.
Bouligand G. p. Bulletin III A 1930 nr 8.
Chartampowiczówna B. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.
Chauvenet Ed. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.
Chroboczek E. p. Rozprawy III t. 70 B nr 3.
Cyge T. p. Mémoires III B nr 3.
Dawidowicz J. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.
Dębińska Z. p. Bulletin III A 1930 nr 9—10.
Dobrzyński D. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.
Dunajewski A. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Dziewoński K. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5, nr 6—7, nr 9—10.
— — p. Bulletin III A 1931 nr 1.
Ejsmont L. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
— — p. Rozprawy III t. 69 B nr 7.
Florkowski W. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Godlewski E. iun. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Gorczyński W. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5, nr 6—7.
Górski F. p. Bulletin III BI 1930 nr 1—6.
Grodziński Z. p. Bulletin III B II 1930 nr 3—4, nr 7—8.
Grünberg B. p. Bulletin III A 1930 nr 9—10.
Halber W. p. Bulletin III B II 1930 nr 3—4, nr 7—8.
Hirszfeld L. p. Bulletin III B II 1930 nr 3—4.
Jodłowski J. p. Bulletin III B II 1930 nr 9—10.
— — p. Rozprawy III t. 70 B nr 4.
Kaczyńska M. p. Bulletin III A 1931 nr 1.
Kapuściński Wł. p. Bulletin III A 1930 nr 9—10.
Katalog polskiej literatury matematyczno-przyrodniczej. Catalogue of
polish scientific literature. Tom XVI. Lata 1919—1922. Kra-
ków 1930, 8°, str. 238 + 2 nlb. 15—
Kleistówna K. p. Rozprawy III t. 69 B nr 5.
Kołodziejska Z. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.

Bulletin III B II oznacza Bulletin International de l'Académie
Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe des Sciences Mathéma-
tiques et Naturelles. Série B: Sciences Naturelles II.

Rozprawy III oznacza Rozprawy Wydziału matematyczno-
przyrodniczego.

- Kostanecki K. p. Bulletin III B II 1930 nr 3—4.
Kostowiecki M. p. Bulletin III B II 1930 nr 9—10.
Kozak J. p. Bulletin III A 1930 nr 8.
Kozik S. p. Bulletin III A 1930 nr 9—10.
Kozłowska A. p. Mémoires III B nr 4.
Kuhl J. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.
Kurzyniec E. p. Bulletin III A 1931 nr 1.
Lachs H. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.
Mačko S. p. Rozprawy III t. 69 B nr 4.
Marchlewski L. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.
Marchlewski T. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Marciniak T. p. Rozprawy III t. 68 B nr 7, nr 8.
Maziarski S. p. Bulletin III B II 1930 nr 9—10.
Monné L. p. Bulletin III B II 1930 nr 3—4.
Mrozowski S. p. Bulletin III A 1930 nr 9—10.
Musiał L. p. Bulletin III A 1930 nr 8.
Natanson Wł. p. Bulletin III A 1930 nr 8.
Nowak J. p. Bulletin III A 1930 nr 8.
Obtułowicz A. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.
Oszacki A. p. Bulletin III B II 1930 nr 5—6.
Pawlas T. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Penkacki Cz. p. Rozprawy III t. 69 B nr 6.
Ramułt M. p. Bulletin III B II 1930 nr 5—6.
Rogoziński F. p. Bulletin III B II 1930 nr 3—4.
Rosental S. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.

Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego. Tom 68. Dział B.
1928. (Serja III, tom. 28).

— Nr 7. Kraków 1930, 8°, str. 26.

Treść: Tadeusz Marciniak: O unerwieniu poprzecznego
mięśnia podbródka i o odmianach tego mięśnia u człowieka. 150

— Nr 8. Kraków 1930, 8°, str. 32.

Treść: Tadeusz Marciniak: O tak zwanem wstępowaniu rdzenia
kręgowego u płodów ludzkich. 2—

— Nr 9. Kraków 1930, 8°, str. 17 + 1 nlb. + 2 tab.

Treść: St. Śnieszko: Wpływ koncentracji jonów wodorowych
w pożywce na wzrost bakteryj brodawkowych z fasoli,
konieczu czerwonego, grochu ogrodowego i wyki simowej. 150

Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego. Tom 69. Dział B.
1929. (Serja III, tom 29).

- Nr 2. Kraków 1930, 8°, str. 24 + 5 tab.
Treść: Szantroch Z.: Histogeneza zwojów nerwowych serca. 4—

- Nr 3. Kraków 1930, 8°, str. 112 + 17 tab.
Treść: Wł. Szafer: Element górski we florze niżu polskiego. 10—

- Nr 4. Kraków 1930, 8°, str. 29 + 3 tab.
Treść: Stefan Macko: Badania nad geograficznym rozmieszczeniem i biologią azalji pontyjskiej w Polsce. 4—

- Nr 5. Kraków 1930, 8°, str. 46 + 4 tab.
Treść: Katarzyna Kleistówna: Badania nad zespołami roślinności torfowisk obszaru wydmowego prawego brzegu Wisły pod Warszawą. 5—

- Nr 6. Kraków 1930, 8°, str. 34.
Treść: Cz. Penkacki: Badania nad występowaniem robaków pasożytniczych w jelicie psa. 2—

- Nr 7. Kraków 1931, 8°, str. 6 + 2 nrb.
Treść: Leopold Ejsmont: O dwóch rodzajach *Schistosomatidae* z ptaków. 0·50

- Nr 8. Kraków 1931, 8°, str. 50.
Treść: Irena Turowska: Badania nad warunkami życia bakterij żelazistych. 2—

- Nr 9. Kraków 1931, 8°, str. 41.
Treść: Rudolf Wilczek: Spis mchów Czarnohory. 2—

Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego t. 70, dział B.
1930 (Serja III, tom 30).

- Nr 2. Kraków 1931, 8°, str. 155 + 1 tab.
Treść: Jan Zaćwilichowski. Unerwienie skrzydeł u owadów. 8—

- Nr 3. Kraków 1931, 8°, str. 49 + 4 tab.
Treść: Emil Chroboczek: Badania nad dziedziczeniem niektórych cech u pszenicy. 3·50

- Nr 4. Kraków 1931, 8°, str. 20 + 1 tab.
Treść: J. Jodłowski: O budowie histologicznej gruczołów przednych larw mrówek. 1·50

- Schnayder J. p. Bulletin III A 1930 nr 9—10.
Schoenówna J. p. Bulletin III A 1930 nr 9—10.
Sembrat K. p. Bulletin III B II 1930 nr 9—10.
Skąpski A. p. Bulletin III A 1931 nr 1.
Skowron H. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Skowron S. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Socha P. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Sprawozdania Komisji fizjograficznej, obejmujące pogląd na czynności dokonane w ciągu r. 1929 oraz materiały do fizjografji kraju. Tom sześćdziesiąty czwarty (LXIV). Kraków 1930, 8°, str. LI + 1 nlb. + 209 + 1 nlb. 10—
Starzewska M. p. Bulletin III B II 1930 nr 3—4.
Sternbach L. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.
— — p. Bulletin III A 1931 nr. 1.
Szafer Wł. p. Rozprawy III t. 69 B nr 2.
Szantoch Z. Rozprawy III t. 69 B nr. 2.
Szymonowicz Wł. p. Bulletin III B II 1930 nr 5—6.
Ścisłowski W. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.
Śliżyński B. p. Bulletin III B II 1930 nr 7—8.
Śnieżko St. p. Rozprawy III t. 68 B nr 9.
Świętosławski W. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5, nr 9—10.
Turowska I. p. Rozprawy III t. 69 B nr 8.
Ważewski T. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.
Wilczek R. p. Rozprawy III t. 69 B nr 9.
Wiśniewski L. W. p. Mémoires III B vol. II.
Wojtusiak R. J. p. Bulletin III B II 1930 nr 9—10.
Zaćwilichowski J. p. Rozprawy III t. 70 B nr 2.
Zakrzewska-Błaszowska H. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.
Zakrzewski K. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.
Zakrzewski Z. p. Bulletin III B II 1930 nr 3—4.
Zaremba S. K. p. Bulletin III A 1930 nr 4—5.
Zerndt J. p. Bulletin III B I 1930 nr 7—10.
Ziemecki St. p. Bulletin III A 1930 nr 6—7.

IV. Wydział lekarski¹.

- Ciechanowski St. p. Bulletin IV 1930 nr 1.
— — p. Rozprawy IV t. I nr 2.
- Cytronberg S. p. Bulletin IV 1930 nr 2.
- Floksztrumpf M. p. Bulletin IV 1931 nr 1—2.
- Goldman M. p. Bulletin IV 1930 nr 2.
- Gorecki Z. p. Bulletin IV 1930 nr 2.
- Grzybowski M. p. Bulletin IV 1930 nr 2.
— — p. Rozprawy IV t. I nr 4.
- Kawecki T. p. Bulletin IV 1931 nr 1—2.
— — p. Rozprawy IV t. I nr 7.
- Kołodziejski J. p. Bulletin IV 1931 nr 1—2.
- Lenartowicz J. p. Bulletin IV 1930 nr 1.
- Opalski A. p. Bulletin IV 1930 nr 3—4.
- Pęska Z. p. Bulletin IV 1930 nr 2.
— — p. Rozprawy IV t. I nr 6.
- Rozprawy Wydziału lekarskiego. Tom 1 (Serja I, tom 1). Kraków 1931, 8°.
- Nr 1, str. 23.
Treść: Rudolf Weigl: Sposoby czynnego uodpornienia przeciw durowi osutkowemu. 1:50
- Nr 2, str. 96 + 4 tabl.
Treść: Stanisław Ciechanowski i Kazimierz Ściesiński: Badania nowotworów smolnych (część I, II, III, IV i V) 6—
- Nr 3, str. 61 z 17 ryc. + 1 nlb.
Treść: Bożydar Szabuniewicz: Dodatnie spolaryzowanie mięśnia a skurcz mechaniczny 6—
- Nr 4, str. 26 z 1 ryc.
Treść: Marjan Grzybowski: Badania nad zachowaniem się lipaz w surowicy krwi u kiłowatych 2—
- Nr 5, str. 16 z 14 ryc.
Treść: Adam Straszyński: O zmianach histologicznych

¹ Bulletin IV oznacza Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Médecine.

Rozprawy IV oznacza Rozprawy Wydziału lekarskiego.

w skórze i tkance podskórnej u niemowląt w przypadkach daleko posuniętego samowyniszczenia. 1·50

— Nr 6, str. 4.

Treść: Stefan Sterling-Okuniewski i Zofja Pęska:
O wpływie emanacji radowej na pewne właściwości biologiczne surowic ludzkich. 0·30

— Nr 7, str. 6 + 1 nlb.

Treść: Stefan Sterling-Okuniewski i Tadeusz Kawecki:
O wpływie emanacji radowej na właściwości zlepne surowie wysoko-wartościowych. 0·50

Szabuniewicz B. p. Bulletin IV 1930 nr 2.

— — p. Rozprawy IV t. I nr. 3.

Skubiszewski F. p. Bulletin IV 1930 nr 3—4

Sterling-Okuniewski S. p. Bulletin IV 1930 nr 2.

— — p. Bulletin IV 1931 nr 1—2.

— — p. Rozprawy IV t. I nr 6, nr 7.

Straszyński A. p. Bulletin IV 1930 nr 2.

— — p. Rozprawy IV t. I nr 5.

Ściesiński K. p. Bulletin IV 1930 nr 1.

— — p. Rozprawy IV t. I nr 2.

Weigl R. p. Bulletin IV 1930 nr 1.

— — p. Rozprawy IV t. I nr 1.

Wróblewski W. p. Bulletin IV 1930 nr 2.

V. Wydawnictwa Komisji wspólnych.

Pacewiczowa Z. p. Prace Komisji geograficznej nr 1.

Prace Komisji antropologii i prehistorji. Nr 4. Kraków 1930, 8°, str. 38 + 1 nlb. + 18 tab.

Treść: Tambor J.: Trwanie życia ludzkiego w Krakowie w okresie od r. 188—1925. 5·—

Prace Komisji geograficznej. Nr 1. Kraków 1931, 8°, str. XX + 508 + 99 rycin + 11 map.

Treść: Zofja Hołub-Pacewiczowa.: Osadnictwo pasterckie i wędrówki w Tatrach i na Podtatrzu. 40·—

Tambor J. p. Prace Komisji antropologii i prehistorji nr 4.

VI. Wydawnictwa osobnych funduszków.

- Atlas Flory Polskiej (Florae Polonicae Iconographia).** wydał Stanisław Kulczyński. Tom III, zeszyt 2, 141 tablic (*Cyperaceae Caricoideae*) (Pars 1) opracował Józef Mądalski. Kraków 1931, 4°, str. 21 + 41 tabl. 30.—
- Biblijografja polska** Karola Estreichera. Ogólneg zbioru tom XXVIII. Wydał Stanisław Estreicher. Kraków 1930, 8°, str. VI + 411 + 1 nlb. 60.—
- Estreicher St. p.** Biblijografja Polska.
- Katalog rękopisów Muzeum Adama Mickiewicza w Paryżu,** opracował A. Lewak, przedmową poprzedził Fr. Pułaski. Kraków 1931, 8°, str. XV + 1 nlb. + 244. 12.—
- Kulczyński St. p.** Atlas flory polskiej.
- Lewak A.** Katalog rękopisów Muzeum Adama Mickiewicza w Paryżu.
- Matuszkowa M. p.** Sztuka ludowa nr 1.
- Matuszkówna St. p.** Sztuka ludowa nr 1.
- Mądalski J. p.** Atlas flory polskiej t. III zes. 2.
- Nowiński M. p.** Prace rolniczo-leśne nr 3.
- Prace rolniczo-leśne.** Wydawnictwo funduszu im. ś. p. Wł. J. Fedorowicza.
- Nr 1. Kraków 1930, 8°, str. 156 + 4 nlb. + 2 tab.
Treść: E. Ralski: Hale i łąki Pilska w Beskidzie Zachodnim. 6.—
- Nr 2. Kraków 1930, 8°, str. 8 + mapa.
Treść: M. Wodzicka: Mapa odczynu gleb gospodarstwa doświadczalnego Uniw. Jagiell. w Mydlnikach. 3-50
- Nr 3. Kraków 1930, 8°, str. 89 + 1 nlb. + XVII tablic + XI tabeli.
Treść: Marjan Nowiński: Roślinność i znaczenie dla rolnictwa torfowisk niskich z okolic ujęcia Wisłoka do Sanu w południowo-wschodniej części dawnej puszczy Sandomierskiej (Zespoły roślinne Puszczy Sandomierskiej). 12.—
- Pułaski Fr. p.** Katalog rękopisów Muzeum A. Mickiewicza w Paryżu.
- Ralski E. p.** Prace rolniczo-leśne nr 1.
- Sztuka ludowa.** Nr 1. Kraków 1931, 4°, str. 32 + 67 rys.
Treść: Stanisława Matuszkówna: Zdobnictwo kobiecego stroju żywieckiego. Ze wstępem Marji Matuszkowej. 25.—

Wodzicka M. p. Prace rolniczo-leśne nr 2.

Zakrzewski K. O promieniotwórczości. Podręcznik dla słuchaczy szkół wyższych. Kraków 1930, 8°, str. 134 + 2 nlb. 8.—

VII. Rocznik, Sprawozdania, Bulletin, Comptes Rendus, Memoires.

Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. *Classe de Philologie, Classe d'Histoire et des Philologies*. N° 7—10. I—II. Juillet—Décembre 1929. Cracovie 1929, p. IV+201—264.

Contenu: Comptes rendus de l'Académie pour juillet—décembre 1929, p. 201. Bibliographie pour juillet—décembre 1929, p. 261.—Résumés, p. 203. — Bra hmer M.: L'Italia nella letteratura francese nel periodo del romanticismo. Parte I. p. 203. — Dobrowolski K.: Etudes sur l'ancienne civilisation populaire en Petite-Pologne, p. 212. — Halecki O.: Byzance et Venise à la veille de la guerre pour la possession de Ténédos, p. 214. — Heinrich W.: Les bases philosophiques des méthodes psychologiques, p. 216. — Janów J.: Les traductions ruthènes tirées de la Postille de Nicolas Rej dans les évangéliaires du XVIe et XVIIe s. destinés à l'édification des fidèles, p. 218. — Kipa E.: Études sur l'histoire de la franc-maçonnerie en Pologne, p. 222. — Kipa E.: Frédéric Gentz: Sa correspondance avec la comtesse Flore Wrba (1807—1823) et avec la princesse Thérèse Jabłowska (1807), p. 227. — Konopczyński Wl.: Casimir Pułaski et la guerre des Confédérés de Bar (1768—1772), p. 229. — Kowalski J.: Hydrographica antiqua, p. 231. — Krzyżanowski M.: Deux chapitres de l'histoire de l'ancienne nouvelle polonaise, p. 135. — Kuraszkiewicz Wl.: Études sur les voyelles nasales de la langue polonaise (résonance nasale), p. 240. — Małeckie M.: Revue des dialectes slaves de l'Istrie p. 249. — Pigoń St.: Les modèles dont s'inspire la „Żywila“ d'A. Mickiewicz p. 256. — Tomkowicz S.: Quadro della Madonna di Częstochowa, p. 259. 4.—

Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et de

Lettres. Classe de Philologie, Classe de Histoire et de Philosophie. No 1—3. I—II. Janvier—Mars 1930, Cracovie 1930, 8°, p. 1—52.

Contenu: Comptes-rendus de l'Académie pour janvier-mars 1930, p. 1. — Bibliographie pour janvier-mars 1930, p. 51. — Résumés: St. J. Gaźsiowski: Das Motiv des Lebensbaumes und die s. g. Kandelabermotive in der antiken Ornamentik, p. 3. — St. Inglot: Les collongers d'Alsace au moyen âge, p. 11. — W. Klinger: Trois légendes tirées de l'histoire d'Hérodote, p. 16. — M. Kukiel: Études sur l'armée de Jean Sobieski, p. 22. — F. K. Kumaniecki: De consiliis personarum apud Euripidem agentium, p. 25. — Z. Lempicki: Pindare jugé par les gens de lettres du XVII-e et du XVIII-e siècle, p. 28. — R. Rybarski: L'économie du Duché d'Oświęcim au XVI-e s., p. 39. — L. Sternbach: Parerga (Epicharmos 169), p. 42. — L. Sternbach: Contributions à l'étude d'Hégesias de Magnésie, p. 43. — J. Żurowski: Weitere Ergebnisse archäologischer Forschungen in der Nähe der St. Jacobskirche in Sandomierz, p. 44. 2.50

— N° 4—6. I—II. Avril—Juin 1930, Cracovie 1930, 8°, str. 53—147.

Contenu: Comptes-rendus de l'Académie pour avril-juin 1930, str. 53. — Séance publique de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, p. 55. Bibliographie pour avril-juin 1930, p. 146. — Gołęb St.: Entwurf einer Zivilprozeßordnung, p. 58. — Grabowski T.: La critique littéraire en Pologne à l'époque du réalisme, p. 66. — Handelsman M.: La question polonaise et la politique anglaise et française pendant la campagne de Crimée. I-re partie. L'année 1854 et l'initiative française, p. 71. — Klinger W.: Un fragment de l'élégie guerrière de Mimnerme. Son importance et l'époque où elle fut composée, p. 78. — Kostanecki J. T.: The Discount-Policy of the Bank of England 1914—1930, p. 83. — Kostrzewski J.: Die Ausgrabungen von Rzucewo in Pomerellen und die Rzucewoer Kultur, p. 97. — Kot St.: L'auteur des poésies attribuées au poète dit l'Anonyme-Protestant, p. 103. — Morelowski M.: La lance de saint Maurice et la couronne du XIII-e s. de l'époque des Piasts conservée à Płock, p. 107. — Sternbach L.: Vergiliana, p. 114. —

Sulimirski T.: Ergebnisse archäologischer Forschung im Dorfe Wysocko, Kr. Brody, Südostpolen, p. 114. — Szykowski M.: La part de la Pologne dans la renaissance tchèque. III. Les influences polonaises et l'oeuvre de Joseph Jungmann, p. 125. — Szyszko-Bohusz: Le château du Wawel au moyen âge, p. 138. — Wilhelm A.: ΔΑΙΤΩΝΔΑΣ, p. 139.

Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles. Série A: Sciences Mathématiques. N° 4—5 A Avril—Mai 1930, Cracovie 1930, 8° p. 145—248.

Contenu: Zaremba S. K.: Remarques sur les singularités des systèmes d'équations différentielles non résolus par rapport aux dérivées, p. 145. — Ścisłowski W.: Sur quelques nouvelles propriétés de cellules semi-conductrices, p. 151. — Gorczyński W.: Solar radiation measurements taken on board different ships over the Atlantic and India Oceans, p. 159. — Błaszowska-Zakrzewska H.: On the rate of evaporation of liquids from a heated metal surface, p. 188. — Świątosławski W. and Bąkowski S.: Remarks on the rate of evaporation of liquids from a heated platinum surface, p. 191. — Chauvenet D. et Dawidowicz J.: Sur les oxydures de zirconium, p. 195. — Dziewoński K., Baraniecki Cz. und Sternbach L.: Über eine neue Methode der Darstellung von Thioindigofarbstoffen. I. Synthesen in der Naphtalingroup, p. 198. — Kuhl J.: Beitrag zur Kenntnis der Trembowla-Sandsteine der Umgegend von Mogielnica (Östliches-Kleinpolen). (Planche IV), p. 203. — Rosental St.: Rectification de la note „Sur la constante diélectrique du soufre surfondu et de quelques solutions du soufre“, p. 247. 8—
— N° 6—7 A Juin—Juillet 1930. Cracovie 1930, 8°, p. 249—406 + 1 tabl. + 2 nlb.

Contenu: Ważewski T.: Sur les jacobiens asymptotiques et le changement de variables dans les intégrales multiples, p. 249. — Zakrzewski C. et Doborzyński D.: Quelques remarques au sujet de la polarisation diélectrique des corps simples, p. 300. — Ziemecki St.: Eine Anordnung zur Untersuchung des Raman-Effektes in organischen Verbindungen, p. 309.—

- Gorczyński Wł.: Degrees of Atmospheric Transparency for Solar Radiation over different Oceanic Surfaces and other Regions, p. 318. — Gorczyński Wł.: Highest Intensity Values of Solar Radiation observed over Oceanic Surfaces and in other Regions of the Earth, p. 342. — Lachs H. and Biczysk J.: The Elektrokinetic Potential, p. 360. — Charłampowiczówna B. and Marchlewski L.: The Absorption of Ultraviolet Light by some Organic Substances, p. 376. — Dziewoński K. and Obtułowicz A.: Zur Kenntnis des 2-Benzoylfluorens. Synthese des 2-(7)-Dibenzoylfluorens, p. 399. 12—
- N° 8. A. Octobre 1930. Cracovie 1930, 8°, p. 407—452.

- Contenu:** G. Bouligand: Sur quelques applications de la Théorie des ensembles à la Géométrie infinitésimale, p. 407. — Lad. Natanson: Theorems connected with Fermat's Principle, p. 421. — J. Kozak und L. Musiał: Über Kondensation des Hydantoin mit o-Nitrobenzaldehyd, p. 432. — J. Nowak: Zur Altersfrage der Intrusionsgesteine der Teschener Decken, p. 439. 3—
- N° 9—10 A. Novembre—Décembre 1930. Cracovie 1930, 8°, p. 453—545+IV.+2 pl.

- Contenu:** Wł. Kapuściński: Über die Fluoreszenz des Zinkdampfes, p. 453. — Z. Dębińska: Sur la structure cristalline des dépôts cathodiques, p. 460. — S. Mrozowski: Über die Hyperfeinstruktur der Quecksilberresonanzlinie 2537 Å. I (Planche V). p. 464. — W. Świątosławski: Sur un ébullioscope différentiel avec déflegmateur et ses applications, p. 504. — K. Dziewoński, B. Grünberg i J. Schoenówna: Studien über Acenaphthensulfosäuren. (I). Derivate der Acenaphthen-3-sulfosäure, p. 518. — K. Dziewoński i J. Schnayder: Weitere Studien in der Fluorensreihe. Synthesen zweier Ketone: des 2-Acetofluorens (Methyl-2-fluoryl-ketons) und des 2-7-Diacetofluorens (Dimethyl-2-7-fluoryl-diketons), p. 529. — S. Kozik: Über zwei gangartige Chlorite aus der Tatra. (Planche VI). p. 536. 6—

- N° 1 A. Janvier 1931. Cracovie 1931. 8°, p. 1—68+2 pl.

- Contenu:** Cz. Białobrzeski: Quatre aspects du mécanisme du rayonnement des étoiles, p. 1. — M. Kaczyńska: Lumi-

niscence retardée du bioxyde de carbone, p. 10. — A. Skąpski: Adsorption eines schwachen Elektrolyten aus Neutralsalzlösungen, p. 20. — A. Kurzyniec: Über das System Calcium-Wismut (Planches 1—2), p. 31. — K. Dziewoński und L. Sternbach: Weitere Studien über Ketone der Naphtalingruppe. Untersuchungen über drei isomere Brom-methyl-naphtyl-ketone, p. 60. 3:50

Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles. Série B: Sciences Naturelles (I), N° 1—6 B I Janvier—Juin 1930, Cracovie 1930, 8°, p. 1—38.

Contenu: F. Górski: Sur la précision de la méthode de la numération des bulles dans les recherches de photosynthèse, p. 1. 1:50
— N° 7—10 B I. Juillet—Décembre 1930, Cracovie 1930, 8°. p. 39—123+12 pl.

Contenu: J. Zerndt: Megasporen aus einem Flöz in Libiąż (Stéphanien) (Planches 1—8), p. 39. — J. Zerndt: Triletes giganteus, n. sp., eine riesige Megaspore aus dem Karbon (Planches 9—11), p. 71. — F. Bieda: Remarques sur la nomenclature et la classification de certaines espèces de Nummulines. I-ère partie, str. 81. — F. Bieda: Sur la faune des Nummulines trouvée dans les galets des conglomérats des Carpathes polonaises (Planches 12), p. 109. 8:00

Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classes des Sciences Mathématiques et Naturelles. Série B: Sciences Naturelles (II). N° 3—4 B II Mars—Avril 1930, Cracovie 1930, 8°, p. 147—309 Planches 6—15.

Contenu: Kostanecki K.: Le trajet des caecums de la grande Outarde (*Otis tarda*) (Planche 6), p. 147. — Rogoziński F. et Starzewska M.: Sur le rachitisme expérimental. I. L'influence des rayons ultraviolets sur le métabolisme minéral et sur la composition des os (Planche 7), p. 157. — Monné L.: Vergleichende Untersuchungen über den Golgi-Apparat und das Vacuome in Soma- und Geschlechtszellen einiger Gastropoden (*Helix*, *Paludina*, *Cerithium*) (Planches 8—11), p. 179. — Hirszfeld L. und Halber W.: Zur Frage der serologischen Einheit der Krebse, p. 239. — Grodziński Z.: Die Blutgefäß-

- entwicklung in der vorderen Extremität bei *Amblystoma mexicanum* Cope (Planch 12—15), p. 247. — Zakrzewski Z.: Über die Produktion von Wachstumsfaktoren durch Sarkomzellen in vitro, p. 267. — Hirszfeld L. und Halber W. Über Komplementbindungsreaktionen mit alkoholischen Krebsextrakten bei Krebskranken und Schwangeren, p. 283. 6—
- Nr 5—6 B II Mai—Juin 1930, Kraków 1930, 8°, p. 311—403, pl. 16—33.

- Contenu:** Ramułt M.: Untersuchungen über die Cladocerenfauna des polnischen Ostseeküstenlandes (Planche 16—29), p. 311. — Ramułt M.: Über einen Fall von Gynandromorphismus bei *Alona affinis* Leydig, p. 367. — Szymonowicz Wl.: Die Innervation der Sinushaare des Seehundes (*Phoca vitulina*) (Planches 30—33), p. 371. — Oszacki A.: Über den Sauerstoffgehalt des Blutes bei Sarkomgeschwülsten 10—
- Nr 7—8 B II. Juillet—Octobre 1930. Kraków 1930, 8°, p. 405—587 + 6 pl.

Contenu: L. Ejsmont: *Astiotrema emydis* n. sp., ein Trematode aus *Emys orbicularis* L., str. 405. — S. et H. Skowron: De l'action de la tripaflavine sur la division karyokinétique de la cellule, str. 419. — T. Pawlas et S. Skowron: De l'action des colorants dérivés de l'acridine sur les cellules sexuelles mâles et sur leur production, str. 433. — Z. Kołodziejska und W. Halber: Untersuchungen über die chemische Natur des Krebsantigene, str. 439. — W. Florkowski: Die Verteilung der Lymphgefäße im Kopfe des Aales (*Anguilla anguilla* L.) (Planches 34—35), str. 457. — A. Duajewski: Die Lymphgefäße im Rumpfe des Aales (*Anguilla anguilla* L.) (Planche 36), str. 467. — P. Socha: Die Entwicklung der Blutgefäße des Gehirns vom Grasfrosch (Planches 37—38), str. 479. — T. Marchlewski: Vorstudien zum Probleme der Milchvererbung beim Haurinde, str. 495. — T. Marchlewski: Craniology of the Domestic Dog, str. 511. — T. Marchlewski and B. Śliżyński: The Effect of Prolonged Selection upon the Development of a Rudimentary Organ. A. Breeding Experiment Concerning Evolution, str. 549. — E. Godlewski iun.: Über die Agglutinationserscheinungen der Echinidensamenfäden unter dem Ein-

fluß der aus fremdartigen Geschlechtselementen gewonnenen Substanzen und deren Fähigkeit die Sistierung des Entwicklungsganges herbeizuführen, Itr. 577. — Z. Grodziński: Die Blutgefäßentwicklung in der Vorderextremität bei *Emys orbicularis* (Planche 38), str. 583. 8—

— Nr. 9—10 B II. Novembre-Décembre 1930. Cracovie 1931, 8°, p. 589—764 + pl. 40—50.

Contenu: M. Kostowiecki: Über die Beziehung der Hassal'schen Körperchen zu den benachbarten Blutgefäßen in der Thymus menschlicher Phoeten (Planches 40—41), p. 589. — R. J. Wojtusiak: Weitere Untersuchungen über die Raumorientierung bei Kohlweißlingraupen, p. 629. — S. Maziarski: Sur le tissu musculaire des Insectes. III. Les réseaux musculaires (mysyndesmium) des gaines ovariennes des Coléoptères (Planches 42—43), p. 657. — K. Sembrat: Studies on the cytoplasmic structures in the gametogenesis of *Dendrocoelum lacteum* Müll. and *Planaria gonocephala* Dug. (Tricladidea), with special reference to the Golgi apparatus and Vacuome (Planches 44—49), p. 691. — J. Jodłowski: Über den histologischen Bau der Spinndrüsen bei Ameisenlarven (Planche 50), p. 745.

Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Médecine. Nr 1. Juillet 1930. Cracovie 1930, 8°, p. 194 + 34 pl.

Contenu: Weigl R.: Über das Wesen und die Form des Fleckfiebererregers (Planches 1—10), p. 1. — Weigl R.: Die Methoden der aktiven Fleckfieber-Immunsierung (Planches 11—20), p. 25. — Lenartowicz J.: Untersuchungen über experimentelle Syphilis (I. Teil) (Planches 21—30), p. 45. — Ciechanowski S. und Ścieszński K.: Untersuchungen über die Teergeschwülste (Planches 31—34), p. 99. — Ciechanowski S.: Untersuchungen über die Teergeschwülste. (I) Grundlagen, Fragestellung, Methodik, p. 99. — Ciechanowski S. und Ścieszński K.: Beobachtungen betreffs des Einflusses der Stärke des äußerlich angewandten Faktors auf die Entstehung der Teergeschwülste. (Untersuchungen über die Teergeschwülste II), p. 131. — Ciechanowski S.: Über den Einfluss des Baus der geteerten Hautteile auf die Entstehung und Entwicklung der

Teergeschwülste. (Untersuchungen über die Teergeschwülste III), p. 141. — Ściesiński K.: Der Einfluss der Haarfarbe und der Rasse auf die Entstehung und den Verlauf von Teergeschwülsten der Kaninchen. (Untersuchungen über die Teergeschwülste IV), p. 149. — Ciechanowski S. und Ściesiński K.: Schwangerschaft und Teergeschwülste. (Untersuchungen über die Teergeschwülste V), p. 157. 20—

— Nr 2. Octobre 1930, Cracovie 1930, 8°, p. 195—372, pl. 35—43.

Contenu: B. Szabuniewicz: Die positive Polarisation des Muskels bei den Tätigkeitszuständen, str. 195. — M. Grzybowski: Les lipases du serum dans la syphilis, str. 211. — A. Straszyński: Über histologische Veränderungen der Haut und des Unterhautfettgewebes bei Pädatrie (Planches 35—41), str. 247. — S. Sterling-Okuniewski et Z. Pęska: L'influence de l'émanation du radium sur certaines propriétés biologiques des sérums humains, str. 293. — W. Wróblewski: Die Morphologie des Peripneumonieerregers auf künstlichen Nährböden (Planches 42—43), str. 295. — Z. Gorecki: Recherches sur l'action de la caféine, de la strychnine, du cardiazol, de la coramine et de l'huile camphrée sur l'appareil circulatoire et respiratoire des cardiaques décompensés, str. 317. — S. Cytronberg: Recherches expérimentales sur les fonctions sécrétoires de l'intestin grêle, str. 323. — S. Cytronberg: Recherches expérimentales sur la résorption intestinale de la glucose et de la fructose, str. 351. — S. Cytronberg: Recherches sur la coopération de la muqueuse intestinale dans la régulation de l'équilibre acide-base de l'organisme, str. 357. — M. Goldman i S. Cytronberg: Recherches sur l'élimination du chlore et des substances azotées par la muqueuse intestinale dans l'azotémie expérimentale, str. 367. 14—

— Nr 3—4. Novembre-Décembre 1930. Cracovie 1920, 8°, p. IV + 373—448 + 5 pl.

Contenu: F. Skubiszewski: Lesions histopathologiques tardives du pancréas consécutives à la pancréatite aiguë. Régénération des îlots de Langerhans (Planches 44—47), p. 373. — B. Opalski: Beitrag zur Zytologie der Zerebrospinalflüssigkeit, p. 437. 4—

Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de médecine. Nr 1—2. Janvier-Février 1931. Kraków 1931, 8°, str. 1—14.

Contenu: S. Sterling-Okuniewski und T. Kawecki: Über die Abschwächung des Agglutinationstiter unter dem Einflusse der Radium-Emanation p. 1. — M. Floksz trum p f und J. Kołodziejski: Über die klinische Wertung der Komplembildungsreaktion mit alkoholischen Krebsextrakten, p. 5. 1.—

Comptes Rendus Mensuels des séances de la Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles 1930.

— Nr 6. Juin, 8°, str. 5 + 1 nlb.	0:60
— Nr 7. Juillet, 8°, str. 11 + 1 nlb.	0:60
— Nr 8. Octobre, 8°, str. 5 + 1 nlb.	0:60
— Nr 9. Novembre, 8°, str. 5 + 1 nlb.	0:60
— Nr 10. Décembre, 8°, str. 7 + 1 nlb.	0:60

Comptes Rendus Mensuels des séances de la Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles 1931.

— Nr 1. Janvier, 8°, str. 7 + 1 nlb.	0:60
— Nr 2. Février, 8°, str. 17 + 1 nlb.	0:60
— Nr 3. Mars, 8°, str. 11 + 1 nlb.	0:60
— Nr 4. Avril, 8°, str. 7 + 1 nlb.	0:60
— Nr 5. Mai, 8°, str. 5.	0:60

Comptes Rendus Mensuels des séances de la Classe de Médecine 1930

— Nr 1. Octobre, 8°, str. 8 + 2 nlb.	0:60
— Nr 2. Novembre, 8°, str. 1 + 3 nlb.	0:60
— Nr 3. Décembre, 8°, str. 1 + 3 nlb.*	0:60

Comptes Rendus Mensuels des séances de la Classe de Médecine 1931.

— N° 1—2, Janvier—Février, 8°, p. 4+2 nlb.	0:60
— N° 3, Mars, 8°, p. 8+2 nlb.	0:60
— N° 4, Avril, 8°, p. 7+1 nlb.	0:60

Mémoires de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles Série B: Sciences Naturelles. Vol. II. 1930. Cracovie 1930, 8°, p. 160+8 tab.

Contenu: L. W. Wiśniewski: Das Genus Archigetes R. Leuck. Eine Studie zur Anatomie, Histogenese, Systematik und Biologie. (Planches 1—8). 5.—

— N° 3, Cracovie 1930, 8° p. 73 + 6 pl.

Contenu: Cyge T.: Etudes anatomiques et écologiques sur les feuilles des Orchidées indigènes. 8—

— N° 4, Cracovie 1931, 8°, p. 110 + 10 pl.

Contenu: Kozłowska A.: The Genetic Elements and the Origin of the Steppe Flora in Poland. 8—

Rocznik Polskiej Akademji Umiejętności. Rok 1929/30, Kraków 1930, 8°, str. LXVIII + 174 + 2 nlb. 3—

Treść: Skład Polskiej Akademji Umiejętności, str. I. — Sprawozdanie z czynności i wydawnictw P. A. U. od czerwca 1929 do czerwca 1930, str. 1. — Posiedzenie Publiczne dnia 12 czerwca, 1930: Przemówienie Prezesa Kazimierza Kostaneckiego str. 87. — Sprawozdanie Sekretarza Generalnego Stanisława Kutrzeby, str. 92. — Ignacy Chrzanowski: Jan Śniadecki jako nauczyciel narodu, str. 106. — Nowi członkowie P. A. U., str. 131. — Sprawozdania i wnioski co do nagród z fundacji ś. p. Probusa Barczewskiego, F. Jasińskiego i W. Łozińskiego, str. 135. — Nagrody, str. 138. — Ważniejsze akty urzędowe: Zmiana Statutu P. A. U., str. 139. — Zmiana Regulaminu P. A. U., str. 142. — Regulamin Wydziału I i II P. A. U., str. 143. — Regulamin Biblioteki P. A. U., str. 145. — Regulamin porządkowy Biblioteki P. A. U., str. 149. — Konkurs z fund. im. ś. p. Pawła Tyszkowskiego, str. 154. — Konkurs z fund. ś. p. Władysława Józefa Fedorowicza, str. 155. — Wykaz stosunków Akademji z innymi instytucjami naukowymi, str. 157. — Zamknięcie sumaryczne rachunków za rok 1929, str. 161.

Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademji Umiejętności, tom XXXV, rok 1930.

— Nr 6, czerwiec 8°, str. 31 + 1 nlb. 0·50

— Nr 7, lipiec—wrzesień, 8°, str. 22. 0·50

— Nr 8, październik, 8°, str. 26. 0·50

— Nr 9, listopad, 8°, str. 26.

— Nr 10, grudzień, 8°, str. 27 + 1 nlb. i Spis rzeczy, str. 11 + nlb. 0·50

Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademji Umiejętności, tom XXXVI, rok 1931.

— Nr 1, styczeń, 8°, str. 20. 0·50

— Nr 2, luty, 8°, str. 30 + 1 nlb. 0·50

POSIEDZENIE PUBLICZNE
POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
DNIA 13 CZERWCA 1931 R.

POSIEDZENIE PUBLICZNE
POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI

DZIA 13 CZERWCA 1937 R.

PRZEMÓWIENIE PREZESA KAZIMIERZA KOSTANECKIEGO.

Zebraliśmy się na doroczne święto nauki polskiej, aby przedstawić plon i dorobek nasz społeczeństwu, które zawsze z żywym i życzliwym zainteresowaniem śledzi ruch i rozwój nauki polskiej.

Z obszernego sprawozdania Pana Sekretarza Generalnego, które jest w ręku obecnych, widocznem jest, iż rok ubiegły był plenny; przyniósł pokaźny szereg publikacyj, wyniki żmudnych nieraz prac i dociekań badaczy.

I rok obecny pod względem intensywności prac we wydziałach i komisjach, pod względem organizacji zbiorowych przedsięwzięć, planów nowych zadań, jakie nas czekają, przedstawia się nader obiecująco, z radością patrzymy, jak i nowy od roku istniejący wydział IV Akademji, Wydział lekarski, w pracy krzepnie i wzrasta.

Jedna tylko pojawia się troska: niewiadomo, czy napływające coraz obficie prace, czy przygotowane w zbiorowym wysiłku materiały będą mogły być wszystkie w roku bieżącym ogłoszone drukiem. Ogólne przesilenie gospodarcze, a szczególnie w zakresie leśnictwa, odbiło się ujemnie także i na budżecie Akademji, która z ziemi czerpie główne swe dochody. Niewiadomo więc, czy

w roku przysłym ilość publikacyj będzie mogła dać obraz istotnego dorobku naukowego, żywego tętna prądów naszego życia naukowego, w którym wszystkie nauki w spólrzędym kroczą szeregu. Zarówno Zarząd, jako też Wydziały i Komisje, dokładają starań, aby uchylić niebezpieczeństwo opóźnienia naszych publikacyj, które są głównym celem i objawem naszego życia, przestrzegając przede wszystkim, by autorowie zdążali do jaknajtreściwszego podawania wyników i ograniczyli się do koniecznej ilości rycin tak znacznie wydawnictwa podrażających. Wiemy bowiem dobrze, że i wobec swoich, a tem więcej wobec obcych, nie może wystarczyć tłumaczenie przyczyn choćby chwilowego zastoju, że tylko wedle planu przedstawionego sądzić będą, czy nauka polska dotrzymuje kroku w ogólnym wszechludzkim pochodzie naukowym. Mamy nadzieję i ufność, że chwilowe trudności przewyciężymy i że Akademia będzie mogła sprostać wzmożonym i zwiększonym swym obowiązkom — wzmożonym, bo w nowopowstałych lub do intensywniejszej działalności pobudzonych i ożywionych dawniej istniejących ogniskach nauki polskiej, praca badawcza coraz obfitsze wydaje plony i szuka drogi do rozpowszechnienia ich w publikacjach Akademii.

Żywy ruch w różnych ośrodkach naukowej wytwórczości i temsamem w istniejących towarzystwach naukowych wzbudził też uczucie potrzeby ściślejszego kontaktu i zacieśnienia stosunku z instytucjami naukowemi, by uniknąć rozbieżności, zapobiec trwonieniu trudu na podobne przedsięwzięcia, a zespolić pracę i siły ku jaknajwiększemu pożytkowi nauki. Potrzebę takiego stałego porozumienia bardzo silnie zaznaczało Towarzystwo naukowe warszaw-

skie. W tym celu mają się odbywać corocznie zebrania delegatów narazie Polskiej Akademji Umiejętności, Tow. Naukowego warszawskiego, Akademji Nauk Technicznych i Towarzystwa Naukowego lwowskiego, aby niektóre potrzeby nauki polskiej wspólnie omówić, plany wspólnych przedsięwzięć naukowych ustalić. Mamy nadzieję, że ta koleżańska wymiana myśli wytworzy i spójnię myśli, że wzmocni uczucie łączności i troski o dobro całości kształtu, jednolitości i spistości polskiej nauki, że wspólną miłością nauki ożywieni, w harmonijnem działaniu zjednoczeni, w szlachetnem współzawodnictwie trudem naukowym dzielić się będziemy.

Wspomniałem poprzednio, że z otuchą i ufnością rozpoczęliśmy rok nasz mimo trudności, które przewidujemy; tę wiarę w pomyślną przyszłość Akademji podtrzymuje w nas życzliwość, jaką społeczeństwo nasze Akademję otacza.

W bieżącym roku do szczególnej Akademja po-czuwa się wdzięczności wobec trzech wspaniałomyślnych ofiarodawców:

W roku 1927 p. Prezes Rozwadowski wspomniał o nowym zapisie majątku ziemskiego na rzecz Akademji z zastrzeżeniem dożywocia dla ofiarodawcy, który wówczas nie życzył sobie, aby nazwisko jego było wymienione. Obecnie, gby w Monitorze Polskim ogłoszone zostało z podaniem nazwiska ofiarodawcy Rozporządzenie Pana Prezydenta Rzeczypospolitej, uchylające dla tego majątku zastosowanie ustawy o reformie rolnej, godzi się wyrazić najgorętsze podziękowanie p. Stanisławowi Sozańskiemu za ten wielki dar, który w przyszłości zapewni w znacznej mierze byt Akademji.

Drugi ofiarodawca, a raczej ofiarodawcy, (bo małżeństwo, których nazwisko za życia niema być ujawnione), złożyli w Akademji papiery wartościowe na kwotę nominalną 34.450 zł; dochody po wygaśnięciu dożywocia przeznaczone są na cele Wydziału lekarskiego, który już w pierwszym roku swego istnienia otrzymuje tak wymowny dowód życzliwej opieki.

Wreszcie w ostatnich dniach aktem notarialnym p. Kajetan Mościcki z Ławska, w Łomżyńskim, przekazał już obecnie Akademji dorobek swego życia, bardzo znaczny majątek, bo składający się z akcji Banku Polskiego i listów zastaw. na łączną kwotę nomin. wartości przeszło 400.000 zł i dwóch kamienic w Warszawie jako fundusz imienia Janiny z Rychterów Mościckiej, z którego odsetki roczne przeznaczone są począwszy od r. 1934 na nagrodę za pracę naukową przez Polaka napisaną, z dziedziny matematyki i astronomji, albo fizyki, albo chemji, albo wreszcie biologji, przynoszącą wybitne odkrycie naukowe; o ile w którym roku nagroda nie będzie przyznana, przeważna część bardzo poważnej rocznej kwoty przeznaczona jest na wydawnictwa Wydziału matematyczno-przyrodniczego.

Z uczuciem wdzięczności dla ofiarodawców i słowami najgorętszej podziękii łączy się przeświadczenie, że te dowody życzliwości odbiera Akademia dzięki zaufaniu, jakie jej pierwsi twórcy i budowniczy i ich następcy w społeczeństwie dla niej zdobyli. W czasach niewoli zdołali oni zjednoczyć, złączyć i spoić w Akademji wysiłki pracy i myśli polskiej na wszystkich obszarach ziem polskich, dbali o to, aby nie zabrakło narodowi pokarmu duchowego, aby się rozwijało zdrowe

i jędrne ziarno nauki polskiej; z wiarą niezachwianą przodowali narodowi hartem ducha, pracą i trudem w poczuciu posłannictwa Akademji wobec narodu i zrozumieniu wielkich jej celów.

Dowody zaufania społeczeństwa, które my jako spuściznę po nich otrzymujemy, potęgują w nas poczucie obowiązku i odpowiedzialności, są dla nas bodźcem i podniętą, aby wyteżoną pracą dla nauki, a tem samem dla dobra Kraju węzeł łączący nas ze społeczeństwem zacieśnić, aby z tej świetnej tradycji nic nie uronić, ale raczej wzmocnioną i utrwaloną przekazać ją przyszłym pokoleniom.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

Sprawozdanie Sekretarza Generalnego Polskiej Akademji Umiejętności za czas od czerwca 1930 do czerwca 1931 r.

Sprawozdanie moje jako sekretarza generalnego rozpoczynam, jak niestety co roku, od wymienienia nazwisk tych, którzy byli częścią Akademji, jej siłą i dumą, a porzucili nas, zostawiając żal za ich postaciami, lukę często nie do zastąpienia.

Wydział filologiczny stracił jednego członka zagranicznego; Józef Zubaty zyskał imię naukowe przez znakomite prace w zakresie gramatyki porównawczej i sanskrytu; w ostatniej zwłaszcza dobie zajął się także językiem czeskim, wnosząc do nauki o nim głębokie i świeże ujęcie. Stanowił łącznik naszej Akademji z czeską, której był prezesem.

Najcięższe straty poniósł w ubiegłym roku Wydział historyczno-filozoficzny. Rozpoczął szereg zmarłych prawnik Władysław Leopold Jaworski. Pozostawił po sobie ogromną, bardzo różnorodną spuściznę naukową. Zaczął naukową pracę jako cywilista przed wojną; gdy po latach, poświęconych polityce, znów wrócił do badań prawniczych, rozszerzył je na prawo konstytucyjne, administracyjne, filozofję prawa, dając szereg tak głęboko

ujętych dzieł, jak projekt nowej konstytucji i niezwykle ciekawie pomyślany projekt kodeksu prawa agrarnego. Wyraz to ogromnej erudycji, niezwyklej wrażliwości i lotnej twórczości, sięgający do wnętrza zasadniczych problemów, szeroki w poglądach tak prawnych, społecznych i politycznych, jak etycznych i religijnych, na których chciał oprzeć budowę Rzeczypospolitej.

I na końcu szeregu członków Wydziału historyczno-filozoficznego, którzy odeszli, znowu prawnik, i to pierwszorzędnym; Leon Petrażycki — to jedno z najświetniejszych nazwisk wśród prawników, jakich Polska kiedykolwiek wydała. Już swojemi młodzieńczemi dziełami, o podziale owoców (1892) i o dochodzie (1893—1895), zdobył sobie rozgłos światowy, a to dzięki oświeceniu norm prawnych z nowego stanowiska t. zw. polityki prawa; dowodził, że podstawą naukowej oceny prawa powinno być przewidywanie oddziaływania przepisów obowiązujących na charakter i postępowanie ludzkie, w szczególności co do prawa cywilnego na postępowanie społeczne. Szczyt jego twórczości znaczyły „Wstęp do nauki prawa i moralności“ (1905) i dwutomowa „Teorja prawa“, w których zajmował się podstawami metodologicznymi i psychologicznymi teorji prawa. Stał się twórcą nowego poglądu na prawo, tak szeroko rozbudowanego, iż stanowi prosto samodzielny systemat filozoficzny.

Także z prawników członków zagranicznych stracił Wydział historyczno-filozoficzny jednego, bardzo wybitnego. Silvio Peruzzi — to jeden z najoryginalniejszych umysłów wśród włoskich romanistów starszej generacji. Najistotniejszą cechą jego był krytycyzm; co widział, widział samodzielnie, a pełen nieufności do wszelkiej tra-

dycji, szedł własnymi drogami. Te cechy charakteryzują też głównie jego dzieło: *Istituzioni di diritto romano* (1906—1908), które postawiło go w rzędzie pierwszorzędnych przedstawicieli europejskiej romanistyki.

Obok prawników stracił ten Wydział czterech historyków, dwóch zagranicznych członków, dwóch krajowych.

Ludwik Finkel znany jest jako autor *Bibliografji historii polskiej* każdemu, kto pracuje nad polską historją; podstawowe to dzieło, o benedyktyńskiej pracowistości autora świadczące, usunęło jakby w cień inne jego, cenne prace, o kronice Kromera, elekcji Zygmunta I i t. d.

Antoni Prochaska nie zmarnował chyba jednego dnia w życiu, odkąd poświęcić się mógł pracy naukowej; od rana do późnego wieczora stał przy swoim biurku w Archiwum t. zw. bernardyńskim we Lwowie, gdzie przez lat kilkadziesiąt zajmował skromną posadę adjunkta. Niczego nie żądał prócz możności pracy dla siebie. Obok dzieł konstrukcyjnych, tak z wieków średnich, jak nowszych, ogłosił przedewszystkiem szereg wydawnictw źródłowych, stanowiących trwałą dorobek polskiej nauki.

Maurycy Pro u, profesor dyplomatyki, a następnie dyrektor paryskiej *École des Chartes*, członek Instytutu francuskiego, był znakomitym numizmatykiem, pierwszorzędnym paleografem i dyplomatykiem, świetny wydawcą źródeł do historii papieża Honorjusza IV i króla francuskiego Filipa I. Jego doskonały podręcznik paleografji łacińskiej i francuskiej od VI do XVII wieku doczekał się czterech wydań; ogłoszona w r. 1928 rzecz o meto-

dzie wydawniczej tekstów źródłowych stanowi niejako testament jego doświadczenia wydawniczego.

Rosyjski historyk M. J. Karjewe w silnie związał się z nauką polską badaniami swojemi nad dziejami Polski. Pisał o reformacji w Polsce XVI wieku i o reakcji katolickiej, o sejmach polskich, reformach politycznych XVIII wieku, upadku dawnej Rzeczypospolitej, także po polsku i francusku. Jakkolwiek poglądy jego surowej poddał krytyce polski historyk T. Korzon, nie zaprzeczał mu nikt dobrej woli w tej jego pracy, co podkreślono wyborem jego na członka korespondenta Akademji.

Obok Wydziału historyczno-filozoficznego ciężko dotknięty został w roku ubiegłym Wydział matematyczno-przyrodniczy. Zmarł jeden z jego najwybitniejszych członków, jeden z największych uczonych polskich: Emil Godlewski. Wśród kilkudziesięciu jego prac, ogłoszonych drukiem, mają zasadnicze znaczenie zwłaszcza badania nad oddechem i wzrostem roślin oraz nad nitrifikacją i powstawaniem ciał białkowych w roślinach. Za te jego wybitne prace został on, w dobie przedwojennej, gdy imię Polaka nie ułatwiało zyskania uznania, jedyny z pośród Polaków, członkiem francuskiej Académie des Sciences. Uwieńczeniem niejako jego naukowej pracy są jego „Myśli przewodnie fizjologii roślin“; przedstawił w nich też niesłychanie ciekawie bieg myśli badawczej, prowadzącej do obserwacyj i doświadczeń, przez które zdobyte zostały naukowe rezultaty. Wzór to był pracy — w podeszłym jeszcze wieku prowadził ją jako kierownik Wydziału rolniczego w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiej-

skiego w Puławach. Wzór hartu ducha i stałości przekonania. Akademia uczciła jego zasługi przez podjęcie wydania zbiorowego jego dzieł, którego tom pierwszy ukazał się w poprzednim roku.

Jan Sleszyński, korespondent tegoż Wydziału, oddawał się głównie badaniom podstaw matematyki, nauce logiki matematycznej, teorii liczb i teorii funkcji analitycznych. Niezwykle sumienny w spełnianiu obowiązków, jak i w pracy naukowej, wielkie wymagania stawiał dziełom, nim je ogłosił; stąd nie są one tak liczne, nie odpowiadały jego szerokiej wiedzy, którą dzielił się zwłaszcza w wykładach, doskonałych pod względem treści, formy, ścisłości i jasności.

Z pośród członków zagranicznych tego Wydziału zmarł wybitny uczony francuski Albert Brachet, profesor Uniwersytetu w Brukseli. Polem jego pracy była embriologia ogólna i doświadczalna; ogłosił z jej zakresu kilkadziesiąt prac, nadto także cenny podręcznik embriologii.

Czterech członków ubyło młodemu naszemu Wydziałowi lekarskiemu.

Karol Klecki, wybitny znawca patologii, w pracach monograficznych zajmował się głównie patologją przewodu pokarmowego i otrzewnej, rolą nerek w zakażeniach, działaniem radu na ustrój, hodowlą tkanek poza ustrojem i rolą płytek krwi. Badaniami temi zyskał też sobie szerokie uznanie w nauce, także francuskiej. Ogromny zasób wiedzy w zakresie patologji i najbliższych jej przedmiotów zużytkował w syntetycznem dziele o patologji, którego tom pierwszy nasza Akademia

ogłosiła drukiem; drugi pozostawił w całości wykończony w rękopisie.

Władysław Bylicki, senior polskich ginekologów, prócz szeregu prac mniejszych, ogłosił obszerną, cenną monografię o aseptyce w położnictwie i doskonały na swój czas podręcznik p. t. Nauka o chorobach kobiecych. W uznaniu jego pracy Akademia nauk lekarskich zaliczyła go do pierwszych swoich członków. Wraz z jej członkami przeszedł w liczbę członków naszej Akademji, podobnie jak również niedawno zmarły Bronisław Sawicki, senior znowu chirurgów polskich. Bardzo płodny jako pisarz, poświęcił szereg rozpraw naukowych zwłaszcza zboczeniom w rozwoju kręgosłupa i jego chorobom i chirurgji układu nerwowego. Mając wielkie odczucie potrzeb społecznych, w licznych publikacjach omawiał kwestje higieny społecznej i szpitalnictwa.

Przed kilku wreszcie dniami odprowadziliśmy na wieczny odpoczynek seniora wszystkich lekarzy polskich — Augusta Kwaśnickiego. Wielki patriota, nieskazitelnego charakteru, budził cześć wśród tych, którzy go poznali; nauce zasłużył się zwłaszcza jako długoletni redaktor „Przeglądu lekarskiego“.

Cześć Ich pamięci!

* * *

Pod względem naukowym ubiegły rok bardzo pomysłne — jak to już zaznaczył pan prezes w swoim przemówieniu — dał rezultaty. Z szeregu wydawnictw, które wylicza szczegółowo sprawozdanie, znajdujące się w rękach Czcigodnych naszych gości, chcę wskazać tylko na niektóre obszerne prace i na nowe wydawnictwa, które Akademia podjęła.

Tak ukazał się w zeszłym roku obszerny tom, obejmujący wydanie wierszy Klemensa Janickiego, poety uwieńczonego, w wzorowym opracowaniu czł. *L. Cwiklińskiego*; w setną rocznicę śmierci Jana Śniadeckiego pierwszy tom jego korespondencji, tak ciekawej dla jego umysłowości i działalności, przygotowany do druku przez dra *L. Kamińskiego*. Obchodzoną we Włoszech przeszłego roku rocznicę Wergiljusza uczciła Akademia przez wydanie tomu prac uczonych polskich o tym poecie, który dla Polski tyle znaczył w smutnej dobie rozbiorów; uroczyście czł. *L. Sternbach* doręczył to wydawnictwo nowo powstałej Akademii włoskiej. Ukończony został druk pierwszego polskiego zeszytu w międzynarodowym wydawnictwie *Corpus vasorum antiquorum*, w opracowaniu dr *K. Bulasa* pod kierunkiem prof. *E. Bulandy*; objął ten zeszycik reprodukcje waz antycznych ze zbiorów ks. Czartoryskich w Gołuchowie; na wydanie dwóch dalszych, gotowych do druku zeszytów brak środków pieniężnych. Ukazał się w druku Katalog rękopisów Muzeum Mickiewicza w Bibliotece Polskiej w Paryżu, zestawiony przez p. *A. Lewaka*. W wielkim przedsięwzięciu opracowania Atlasu historycznego Polski wyszła duża mapa województwa krakowskiego z czasu po pierwszym rozbiorze, opracowana pod kierunkiem czł. *Wł. Semkowicza*. Gruby tom Biblioteki pisarzy polskich wypełniła nieznana epopeja ks. Walentego Odymskiego z XVIII w., opisująca obronę Częstochowy, wydana przez czł. *J. Czubka*. Z większych historycznych prac wymienię: dra *A. Vetulaniego*: Lenno pruskie, dające prawne ujęcie stosunku podporządko-

wania Prus Książęcych Polsce w latach 1525—1568, i czł. *Wł. Konopczyńskiego* obszerną monografię o Kazimierzu Pułaskim. Tylko wstępu już brakuje do I tomu komedyj Plauta w tłumaczeniu czł. *G. Przychockiego*. Kończy się drukować gramatyka sanskrycka śp. *J. Gawrońskiego*, oraz rozrosły do ogromnych rozmiarów pierwszy tom zbiorowo opracowywanej Historji Śląska do końca XIV w., obejmujący historję polityczną i ustroju. Dobiegł końca — indeksów tylko brak — druk Aktów unji Polski z Litwą i tomu pierwszego Aktów sejmikowych województwa krakowskiego z lat 1572—1620. Bardzo daleko posunął się druk Historji literatury greckiej czł. *T. Sinki*, obliczonej na trzy duże tomy.

Z nowo podjętych wydawnictw także szerszy inteligentny ogół zainteresują tłumaczenia klasyków filozofji; ukazały się już: Ustrój polityczny Aten Arystotelesa w przekładzie prof. *L. Piotrowicza* i Zarysy Pirrońskie Sextusa w przekładzie czł. *A. Krokiewicza*. Wyszły pierwsze zeszyty: Archiwum filologicznego, zeszyt obejmujący szereg prac w różnych językach pisanych z zakresu literatur i nauki języków nowożytnych, Archiwum Komisji wojskowości w Polsce, Prac Komisji geograficznej, tworzący duży tom, i Sztuki ludowej, z pięknymi reprodukcjami strojów żywieckich. Również ukazał się już pierwszy zeszyt Atlasu Flory Polskiej, wydawanego pod kierunkiem prof. *St. Kulczyńskiego*, zawierający obok tekstu 41 rysunków roślin, a zeszytów takich ma wyjść sto; dzięki pomocy, z którą Akademi przyszedł Bank Polski na wniosek prezesa

Banku dra Wł. Wróblewskiego, w tym roku ukaże się nie jeden, ale dwa zeszyty tego monumentalnego wydawnictwa, które bardzo zainteresowało zagranicę.

Po wielkiem przedsięwzięciu Zjazdu im. Kochanowskiego pozostanie uczestnikom jako trwała pamiątka: Pamiętnik, którego druk prawie już ukończony, i ogromna księga, obejmująca referaty o Kulturze staropolskiej, kończąca się powoli niestety z powodu niedostarczenia przez niektórych autorów na czas ich referatów. W sprawozdaniu z przeszłego roku już zawiadaniałem, iż Akademia podejmie wydanie Polskiego Słownika Biograficznego. W tym roku przygotowania do tego przedsięwzięcia znacznie naprzód się posunęły. Uchwalono regulamin, zorganizowano redakcję Słownika i radę, która będzie decydować o zasadach Słownika, złożoną także z przedstawicieli szeregu instytucyj i towarzystw naukowych; redaktor naczelny objechał Warszawę, Lwów, Poznań i Wilno, by tam na miejscu pracę zorganizować. Przy tych skromnych środkach, jakie narazie oddano do dyspozycji na ten cel — częścią z dotacji Funduszu Kultury Narodowej — można będzie w ciągu roku przygotować kartotekę nazwisk osób, które wejdą do Słownika. Rozpoczęcie druku Słownika zależeć będzie od tego, czy uda się uzyskać znaczne, na ten cel potrzebne fundusze.

Dzięki specjalnej dotacji Funduszu Kultury Narodowej można było i w ubiegłym roku kontynuować wykopalska w Staruni, gdzie — obok niektórych części odnalezionego poprzednio nosorożca — odkryto i przeniesiono do Krakowa szkielet jeszcze jednego nosorożca,

ważny dla ustalenia typu, gdy to już trzeci stamtąd pochodzący okaz.

Przejęła też Akademia od Ligi morskiej i rzecznej na propozycję Ministerstwa Przemysłu i Handlu sprawę przygotowania dalszego ciągu słownika terminologii morskiej.

W języku angielskim wydano z racji otwarcia nowego gmachu Akademji w Nowym Yorku krótki zarys historii i ustroju naszej Akademji.

W pełni pracy są obie stacje naukowe Akademji: w Rzymie, której lokal znacznie rozszerzono przez odnajęcie kilku pokoi, i w Paryżu; Biblioteka Polska w Paryżu doznająca specjalnej opieki ze strony Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Departamentu sztuki i Wydziału bibliotecznego M. W. R. i O. P., kończy katalogowanie ogromnego zbioru cennych sztychów, z których wybór będzie uprzyświecony publiczności na wystawie, urządzonej w Warszawie przez M. W. R. i O. P. Podjęła też stacja paryska na wzór rzymskiej sprawę skatalogowania źródeł rękopiśmiennych do dziejów Polski ze zbiorów francuskich, oraz wydawnictwa materiałów do stosunków dyplomatycznych Francji z Polską.

Z funduszu im. *Abrahamowiczostwa* zakupiła Akademia do zbiorów Zamku na Wawelu portret króla Stanisława Augusta, pendzla zdaje się *Lampiego*.

* * *

Rozwija się praca naukowa Akademji coraz silniej, coraz pomyślniej. Obok tych dużych cegieł, które tworzą prace wyżej wymienione, układa się szereg mniej-

szych; dokładniej o tem w szczegółach informuje drukowane sprawozdanie.

Ale jednak ciężka napęłnia nas troska, jak to już zaznaczył pan prezes, czy Akademia będzie w stanie dalej pracę tę kontynuować w tych rozmiarach, a to ze względu na trudności pieniężnej natury. Nie brak nowych darów i legatów; obok tych wielkich, o którym mówił pan prezes, zrealizowaliśmy dary mniejsze z zapisów śp. M. Sprzączkowskiego z Łodzi i śp. dra F. Sommera z Warszawy, a od hr. Stanisława Badeniego otrzymała Biblioteka Polska w Paryżu 6000 franków na dokończenie katalogowania rycin.

Ale zapisy te i dary mają przeważnie specjalne przeznaczenie. Tymczasem w zwyczajnych, najważniejszych dla Akademii dochodach tego roku zaznaczył się przerażający ubytek. Ciężkie położenie gospodarcze pomniejsza dochody z majątków Akademii; zwłaszcza katastrofalny spadek cen drzewa pozbawił Akademię jednego z głównych źródeł dochodów, obniżył te dochody o sumę przeszło dwustu tysięcy złotych. Zaś trudności finansowe skarbu państwa sprawiły, że z dotacyj rządowych dla Akademii, przeznaczonych głównie na cele reprezentacji nauki polskiej w związkach międzynarodowych oraz na placówki Akademii za granicą w Rzymie i Paryżu, nie dopłaciło Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z budżetu 1930/1 r. ogromną sumę 100.000 zł., a także już zawiadomiło Akademię, iż w roku budżetowym 1931/2 nie będzie mogło wypłacić sum, już ograniczonych jakie figurują na te cele w budżecie.

Rezultatem jest bardzo silne zmniejszenie budżetu

Akademji na rok bieżący; wskutek tego już w obecnej chwili niektóre Wydziały (jak np. Wydział filologiczny) i Komisje (jak: Komisja historii sztuki, filologiczna, geograficzna, historii wojskowości w Polsce, literacka) zupełnie wyczerpały przyznane im dotacje i musiały na ten rok zawiesić dalszą pracę wydawniczą.

Tak, niestety, bujnemu rozwojowi badań i prac staje w drodze brak środków. A czemu będziemy w rodzinie narodów, jeśli nas zabraknie w zakresie prac naukowych, tak świetnie na całym świecie rozwijających się, rozszerzających wiedzę ludzką czy to wgląd wieków przebytych o całe tysiąclecia, jak o tem także mówić będzie tegoroczny odczyt, czy to w najdalsze dziedziny budowy wszechświata, prac, finansowanych tak hojnie na Zachodzie Europy i przez Amerykę z państwowych funduszy lub przez prywatną ofiarność. Jakże będzie wyglądać nasz dorobek kulturalny, jeśli nawet te szczupłe dotychczasowe dotacje maleją?

Najstarsze kodeksy prawne świata

przez

Stanisława Estreichera

Odczyt, wygłoszony na publicznem posiedzeniu Polskiej Akademji
Umiejętności dnia 13 czerwca 1931 r.

I.

Problem, jakim pragnę zająć uwagę dzisiejszego zebrania, łączy się z podjętymi na wielką skalę poszukiwaniami archeologicznymi, których przedmiotem stały się w ostatnich kilkudziesięciu latach kraje Azji zachodniej, to jest Iran, Mezopotamja, Mała Azja, Syrja, na równi z drugą prastarą kolebką cywilizacji — Egiptem. Rezultaty tych poszukiwań rozszerzyły niezmiernie nasze wiadomości o początkach wszelkiej kultury, prowadząc coraz konsekwentniej ku wnioskowi, że kultura ta miała w III i II tysiącleciu przed naszą erą dwa wielkie swoje ogniska, jedno nad Nilem, drugie nad Eufratem, skąd promieniowała ku Europie i ku Azji, pobudzając do silnego postępu wszystkie zamieszkałe tam ludy różnych ras. Tem samym nasze teorie o rozwoju kultury światowej będą musiały doznać modyfikacji; a w szczególności rola, jaką odegrały w starożytności Grecja i Rzym — nie umniejszając w niczem jej doniosłości —

będzie musiała zostać inaczej określona. Starożytne określenie „Lux ex Oriente“, uznane od dawna za klucz do zrozumienia pochodzenia cywilizacji, nabiera też w naszych czasach nowej konkretnej treści.

W żadnej zaś dziedzinie dziejów kultury nie dokonała się — a raczej nie dokonywa dopiero — taka zmiana poglądów na jej początki, jak w dziedzinie rozwoju prawa i państwa. Jest to następstwem faktu, iż ziemia Azji zachodniej przechowała nam niesłychaną ilość pomników kultury prawnej, obejmujących okres paru tysięcy lat przed naszą erą, — zaś tak daleko wstecz sięgającymi pamiątkami życia prawnego nie może się żaden kraj poszczycić! Nawet Egipt, którego wykopaliska są naogół jeszcze starsze, posiada zabytki prawne dopiero z czasów znacznie późniejszych, bo nie wychodzących — z pewnemi wyjątkami — poza wiek VII przed Chr. Znamy obyczaje jego ludności, sztukę, religję, gospodarstwo, nawet literaturę z III i II tysiąclecia przed naszą erą; znamy dość dobrze jego życie polityczne, wojny i dynastje z tego czasu; — ale prawa egipskiego dokładniej przed wiekiem VII nie znamy. Tymczasem zabytki zachodnio-azjatyckie pozwalają nam odtworzyć życie prawne ludów tamtejszych nietylko w II ale nawet i w III tysiącleciu przed Chrystusem. Tysiące i tysiące tabliczek glinianych, zapisanych piśmem klinowem, składa się na nieporównany obraz ewolucji prawnej, odbywającej się tak dla nas wyraźnie i konkretnie w wszystkich swoich szczegółach przez trzydzieści wieków bez przerwy, jak go nakreślić dla żadnej innej kultury świata nie jesteśmy i nie będziemy nigdy w stanie.

II.

Brak pomników prawnych, odnoszących się do dawnego Egiptu, jest tem bardziej ze stanowiska nauki ubolewania godnym, że kultura staroegipska — łącząca się (choć dla nas dość jeszcze mglisto) z prastarą kulturą neolitu południowej Europy i północnej Afryki — jest kulturą od mezopotamskiej o wiele wieków starszą. Egipcjanie o wiele wcześniej przeszli z myśliwstwa do rolnictwa; wcześniej potworzyli osady klanowe i plemienne, różniące się między sobą kultami różnych bóstw, obwarowali te osady palisadami i stworzyli w nich stałe targi; wcześniej też potrafili te osady zjednoczyć najprzód w mniejsze, potem w dwa większe państwa terytorjalne (górnego i dolnego Egiptu) z faraonami — kapłanami i wodzami — na czele. O jakie tysiąc lub dwa tysiące lat później dokonano dopiero analogicznego dzieła nad dolnym Eufratem i Tygrysem, a następnie nad środkowym. Zachodzi wszelka możliwość, że rozwój stosunków prawnych w Mezopotamji pozostawał w jakimś związku z rozwojem najstarszej kultury prawnej nad Nilem, ale ten związek przedstawia się dla nas — wobec braku zabytków prawnych staroegipskich — jako tajemnica¹. Zasada sporządzania czynności prawnych na piśmie, to znaczy utrwalania ich na tabliczkach glinianych i na blokach kamiennych, jest w Mezopotamji praktykowaną od początku trzeciego tysiąclecia — a więc mniej więcej od roku 3000 — ale w Egipcie jest w tym czasie jeszcze nierozwinięta. Toteż podczas gdy ziemia Mezopotamji przechowała nam istne skarby w postaci tabliczek glinianych i bloków kamien-

nych, pokrytych napisami treści prawniczej, to dla Egiptu nie mamy przed wiekiem VII prawie żadnych analogicznych wykopalisk. Dopiero od w. VII zaczynają się tam mnożyć znaleziska papyrusów, odpowiadające tabliczkom babilońskim i assyryjskim. Nie znamy także z małemi wyjątkami dawniejszych, to jest przedptolomejskich ustaw egipskich, tem mniej kodeksów prawnych. Niewątpliwie ustawy takie istniały — nietylko bowiem donosi o nich Diodor, ale powołują się na ustawy dawnych faraonów późniejsze dokumenty. Jednak prawie że w zupełności zaginęły. W ostatnich latach udało się co prawda odszukać pewne fragmenty ustaw egipskich (najstarszy pochodzi z roku mniej więcej 1300 przed naszą erą)². Inne jednak nie sięgają czasów starszych, jak epoka egipsko-perska, poprzedzająca bezpośrednio Ptolomeuszów; kto wie nawet, czy jeden z tych późniejszych fragmentów nie jest szczątkiem jakiegoś kodeksu? Ale pomijając nawet, że to są zabytki względnie późne, to nawet te późne zabytki prawne są zbyt urywkowe, aby można z ich pomocą odbudowywać obraz rodzimego prawa egipskiego z przed epoki perskiej i ptolomejskiej, w której nastąpiła w Egipcie recepcja pojęć prawnych zachodnio-azjatyckich względnie greckich. Wobec tego dotkliwego braku tem większe jest znaczenie pomników prawnych zachodnio-azjatyckich z trzeciego i drugiego tysiąclecia.

III.

Pomniki prawne zachodniej Azji z trzeciego i drugiego tysiąclecia przed Chrystusem składają się po części z dokumentów, odnoszących się do czynności

prawno-publicznych, procesowych i prawno-prywatnych, a po części — co dla nas jest szczególnie ważnem — są one spisami ważniejszych zasad prawnych, starającemi się ująć w pewną całość zarówno ówczesne przepisy ustawowe, jak zwyczajowe. Spisy te — a więc „kodeksy“ w obszerniejszem tego słowa pojęciu — nie doszły do nas w całości, ale w każdym razie nawet w tym stanie, jak je dzisiaj znamy, pozwalają odtworzyć obraz kultury prawnej świata zachodnio-azjatyckiego na długi czas przed Chrystusem. Wyprzedzają one o wiele stuleci najdawniejsze znane dotychczas spisy prawa: a mianowicie prawa staro-izraelskiego, przechowane w Starym Testamencie, oraz dawne spisy prawa greckiego (z których najstarszym było odszukane dopiero przed pół wiekiem „Prawo Gortyńskie“); a wreszcie ten pomnik, który uchodził niesłusznie przez długie stulecia za najstarszy zbiór prawa t. j. rzymskie prawo XII tablic.

Odkrycie najważniejszego ze spisów prawnych zachodnio-azjatyckich, t. j. kodeksu Hamurabiego, przypada na rok 1902; w latach następnych odkryto fragmenty starszych od niego ustaw sumirskich i młodszych od niego spisów prawa assyryjskiego i hetyckiego. Dzięki tym odkryciom obraz kultury prawnej świata między r. 2000 a 1000 ery przedchrystusowej da się dzisiaj nakreślić w sposób względnie wierny i konkretny. Jakżeż ten obraz wygląda?

Przez cały okres trzeciego tysiąclecia kontynent Europy, Azji, Afryki zamieszkały jest przez mnóstwo ludów barbarzyńskich, oddanych myśliwstwu i pasterstwu, a koczujących wśród stepów i lasów po wszystkich częściach

świata. Co do kultury materialnej jest to kultura neolitu; co do kultury duchowej jest to epoka przewagi wierzeń magicznych czyli preanimizmu (wedle nomenklatury Frazera i R. R. Marett). W tym odmiecie ludów i kultur prymitywnych zjawiają się jednak dwie oazy cywilizacji: w Egipcie i Mezopotamji. Znane jest i tu i tam rolnictwo, jako główna gałąź gospodarcza — połączone z hodowlą przyswojonego bydła; a zarazem znaną jest stała osiadłość na ziemi, oraz podział pracy i handel. W zakresie religijnym zjawia się i tu i tam kult bóstw osobowych, pojętych jako siły przyrody, ale także jako personifikacja idej społecznych. A więc osiągnięty jest wysoki stopień kultury. Wedle wszelkiego prawdopodobieństwa — jak wspomniałem powyżej — najdawniejszym ogniskiem tej kultury była dolina Nilu, gdzie już około r. 6000 plemiona hamickie dokonały ważnego kroku, gdyż przeszły od myśliwstwa do pasterstwa i rolnictwa oraz zdołały wytworzyć małe państewka; a więc uczyniły to w czasie, gdy zachód Azji, podobnie jak i cała reszta świata, stał jeszcze na nader prymitywnym stopniu rozwoju, znanym nam z wykopalisk epoki neolitycznej — i to bez względu na to, o jakie ludy i rasy chodzi.

Zachodnią Azję — drugą obok Egiptu kolebkę naszej cywilizacji — tworzą rozległe przestrzenie od morza Czarnego do zatoki Perskiej i od morza Śródziemnego aż do krańców wyżyny irańskiej. Na tych to rozległych przestrzeniach powstawały i zaczęły się zjawiać, potężnieć i toczyć walki wzajemne z początkiem trzeciego tysiąclecia państewka, z których kilka urosło z czasem do ogromnego znaczenia w dziejach ludzkości.

Początkowo były to wszystko małe państewka, stworzone przez drobne plemiona lub może tylko klany. Ich ośrodkiem jest zawsze ufortyfikowany gród obronny, a rządzone są one przez króla-wodza, łączącego w swojej osobie także funkcje kapłana. Ludność takiego grodu zajmuje się rolnictwem i handlem; najwybitniejszym punktem osiedla bywa plac targowy, położony u bram miasta. Około r. 3000 jest takich drobnutkich grodów-państewek w Azji zachodniej ogromna ilość zarówno w Kanaanie i w dzisiejszej Syrii, jak na wybrzeżach Małej Azji i w Mezopotamji. Już wówczas zarysowują się wielkie różnice etnograficzne na tych rozległych terytorjach. Możemy bowiem rozróżnić co najmniej trzy wielkie masy etniczne, które krzyżują się i mieszają ze sobą. Na północy Małej Azji i na jej wybrzeżach zachodnich mieszkają liczne ludy rasy mało-azjatyckiej, dla której urobiono w nauce osobną nazwę rasy „azjańskiej“ (*homo tauricus*), spokrewnione ze sobą, posiadające odrębne cechy fizyczne, używające dość podobnych języków a należące do całości etnicznej, której resztki dochowały się jeszcze do dziś dnia w niedostępnych dolinach kaukaskich³. Ludom mało-azjatyckim tej rasy są wspólne przez długie jeszcze wieki pewne cechy antropologiczne (brachycefalizm, duży i zakrzywiony nos) oraz kulturalne. Zdaje się, że w najdawniejszych czasach miały one budowę rodziny, opartą na pokrewieństwie przez same tylko matki, a może znały i matriarchat⁴. Religja ich była oparta na kulcie Macierzy Bogów, na ubóstwianiu sił wegetacji, na sakralnej kastracji kapłanów i wysoko stojącej sztuce wróżenia (omina). W każdym razie zaczątki cywilizacji wśród

tej rasy sięgają początku trzeciego tysiąclecia, na co wskazują liczne wykopaliska archeologiczne dokonane obecnie w tych stronach. Być może, że kultura na Kreecie i kultura mykeńska, tak bujnie rozkwitająca w trzecim tysiącleciu, były również dziełem tej rasy, której głównym gniazdem jest jednakowoż Mała Azja.

Od południa mięsza się rasa „azjańska“ z rasą semicką, której właściwą ojczyzną była prawdopodobnie Arabja⁵, ale która już około r. 3000 zdobyła Kanaan i Syryję oraz wtargnęła w obszar Mezopotamji. Nie była to rasa jednolita; owszem dzieliła się już wówczas na liczne gałęzie, z których później urosły odrębne szczepy: amorycki, hebrajski, arabski, akkadzki, babiloński, assyryjski, aramejski. Rasa ta wytworzyła jeszcze w swojej wspólnej ojczyźnie pewien zasób odrębnych wyobrażeń i kultów religijnych, charakterystyczne obyczaje dostosowane do potrzeb pasterstwa, oraz posiadała pewne wspólne cechy psychiczne, między którymi na pierwszym planie stoją jej uzdolnienie religijne oraz talent wojowniczy. Około r. 3000 przechodzi rasa semicka (przynajmniej na terytorjum azjatyckiem) od życia pasterskiego do życia rolniczego i osiedla się stale na pewnych obszarach, porzucając dotychczasowy tryb życia koczowniczy. Wielką podniętą dla niej jest to, że w Mezopotamji styka się ona z wysoką stosunkowo kulturą narodu sumirskiego, nie należącego ani do rasy „azjańskiej“ ani do rasy semickiej. Naród ten osiedlił się u ujść Eufratu i Tygrysu do zatoki perskiej prawdopodobnie na kilka lub może kilkanaście stuleci przed r. 3000 i wytworzył tam — on pierwszy w Azji —

wysoką cywilizację, podobną pod niektórymi względami, ale jednak naogół niezależną od egipskiej.

IV.

Sumirowie są narodem tajemniczym, którego najdawniejszych siedzib nie znamy i którego przynależności etnograficznej i lingwistycznej nie udało się dotąd oznaczyć⁶. Do Mezopotamji przyszli Sumirowie niewątpliwie gdzieś z dalekich okolic; niektórzy uczeni szukają ich najdawniejszych siedzib w pobliżu ludów mongolskich, inni gdzieś w Indjach północnych, inni w pasmach górskich Iranu — ale są to wszystko hipotezy, niepoparte dostatecznymi dowodami. Około r. 3000 są już oni od dawna narodem rolniczym, znającym hodowlę zbóż i drzew owocowych, zwłaszcza palmy daktylowej, praktykującym sztukę budowania kanałów, użyźniających cały kraj, oraz handel i żeglugę. Mieszkają po miastach, z których każde tworzy osobną całość polityczną; miasta te nie są wówczas zjednoczone w jedno państwo, ale toczą ze sobą krwawe wojny. Początkowo zajmowali południową i środkową Mezopotamję⁷, później zostali przez Semitów ograniczeni do południowej. Ruiny ich miast, zburzonych w ciągu wieków i zagrzebanych w ziemi, są obecnie nader troskliwie badane przez wyprawy naukowe, a wykopaliska rosna z dnia na dzień. Sądząc wedle nich, Sumirowie był to naród wojowniczy, posiadający wysoko wyrobione pojęcia i urządzenia religijne, używający pisma obrazowego potem klinowego, znający początki sztuki i literatury poetycznej. Znamy ich bóstwa, noszące nazwę w każdym mieście inną. W środku

miasta budują oni dla swojego bóstwa świątynię podobną nieco do piramidy, na którą wchodzi się po stopniach. Król miasta jest zarazem kapłanem bóstwa i jego zastępcą na ziemi. Ofiary składane przez nich są krwawe; a zwłaszcza odkrycia dokonane w ostatnich latach (1929—1930) odsłoniły tajemnicę ich kultów grobowych, polegających na mordowaniu licznego orszaku sług na grobie zmarłego króla.

Ale przede wszystkim jest to naród handlowy i przemysłowy. Ich wyroby rękodzielnicze, ich rzeźba, ich wytwory jubilerskie i złote wskazują na wysoki stopień techniki. Prowadzą ożywiony handel z sąsiednimi narodami, sprzedając barbarzyńcom semickim i sąsiadom elamickim (Elam jest to kraj na wschód od nich położony) swoje płody i wyroby. O ich wysokiej kulturze świadczy fakt, że posiadali pismo obrazowe, od egipskich hieroglifów niezależne; te swoje prymitywne znaki zdołali nawet przetworzyć około r. 3000 w pismo klinowe, dostosowane do warunków swego języka. Znaleźli też sposób utrwalania pisma, polegający na tem, że rylcem metalowym lub bambusowym ryje się wyrazy na miękkiej glinie, którą potem wypala się na słońcu albo w ogniu. Bogactwa, jakie się z czasem nagromadzają w świątyniach ich bóstw, a także poziom ogólny ich dobrobytu, nie były mniejsze jak w ówczesnym Egipcie. Z Egiptem łączą kulturę sumirską pewne wspólne rysy. Ich gospodarstwo jest podobne; zbliża ich fakt używania pisma obrazowego, tak samo i pewne wspólne zwyczaje, jak np. używanie pieczęci i godeł, a wreszcie ustrój i podział na drobne państewka miej-

skie⁸. Ale nie brak także zasadniczych różnic w kulturze i o bezwzględnej zawisłości niema mowy.

Jak każda cywilizacja wyższa, tak samo i ta również nęci barbarzyńskie ludy, prowadzące życie myśliwsko-pasterskie w sąsiedztwie Sumirów. Bezustannie muszą też Sumirowie odpierać napady Beduinów semickich, mieszkających od nich na zachód oraz mieszkańców Elamu, mieszkających od nich na wschód⁹. Semici osiedlają się ostatecznie nad środkowym Eufratem i Tygrysem, a więc na północ od Sumirów i zaczynają tu tworzyć z początkiem III tysiąclecia coraz potężniejsze organizacje państwowe, pozostające z Sumirami w walce. Już w połowie III tysiąclecia walka ta jest rozstrzygnięta na korzyść rasy semickiej. Państewka sumirskie zostają podbite przez Semitów, a ludność semicka wdiera się coraz silniejszym strumieniem do krainy dolnego Eufratu i Tygrysu oraz zaczyna się coraz bardziej mieszać z ludnością pochodzenia sumirskiego. Kultura sumirska zostaje przez Semitów przejęta, aczkolwiek tylko w części. Semici przynoszą bowiem ze sobą własne bóstwa, od sumirskich odrębne, i własne obyczaje. Przez kilka wieków płyną te dwa strumienie: semicki i sumirski osobno, a dopiero z początkiem drugiego tysiąclecia nastaje ich zjednoczenie i wytwarza się pewna jednolitość w kulturze, przyczem Sumirowie, jako rasa kulturalniejsza ale mniej liczna, toną w rasie semickiej.

Już Sumirowie stworzyli wysoko stojącą kulturę prawną. Ilość tabliczek glinianych, zapisanych pismem sumirskim i odczytanych w ostatnich latach, jest tak znaczna, że możemy odtworzyć tę kulturę prawną starosumirską z trzeciego tysiąclecia przed Chrystusem

z jaką taką dokładnością. Posiadamy zaś nietylko dość liczne tabliczki, zawierające teksty umów prawnoprywatnych, zawieranych po miastach sumirskich, ale znamy i ustawy sumirskie.

O ile bowiem wiemy, to Sumirowie pierwsi zrozumieli pożytek, jaki życie prawne odnosi ze zwyczaju utrwalenia aktów prawnych na piśmie. Ważniejsze czynności prawne zaczęli już oni spisywać na tabliczkach glinianych, które zrazu służyły za dowód zawarcia czynności, ale których spisanie stało się później środkiem zawarcia czynności prawnej, a więc środkiem konstytutywnym. Dla każdego rodzaju czynności: dla kupna i sprzedaży, dla najmu, dla zastawu, dla adopcji, stworzyli oni pewne formuły, zaopatrywane w miarę potrzeby w odpowiednie klauzule, pozwalające nagiąć formułę do indywidualnych warunków, w jakich akt prawny przychodził do skutku¹⁰. Pisarze musieli się tych formuł trzymać, a byli nimi zrazu kapłani, potem świeccy zawodowcy. Dla użytku tych pisarzy zaczęto już wówczas sporządzać formularze, zawierające wzory ważniejszych aktów; wedle formularzy tych uczono też w szkołach, w których kształcili się pisarze¹¹. Formuły są zwięzłe i precyzyjne. Każdy wyraz ma tam swe znaczenie, zmieniać go dowolnie nie można. Wolno tylko zmieniać typy formuł w razie potrzeby, a zwłaszcza klauzule do nich dodawane. Formuły przypominają niekiedy niemal że rzymską dokładność w wyrażaniu myśli prawniczej. Świadczy to, że Sumirowie posiadali dobrze wyszkolonych prawników i że prawo ich osiągnęło już przed r. 2000 znaczny poziom wyrobienia.

Ale, co równie dla nas ważne, Sumirowie pierwsi

starają się ująć przepisy prawne w formę ustaw, wydawanych przez książąt względnie królów w poszczególnych miastach sumirskich za inspiracją bóstw. Bóstwa to bowiem zapomocą ustaw królewskich objawiają swoją wolę. O tych najstarszych ustawach sumirskich, a nawet kto wie, czy nie o najstarszym kodeksie sumirskim, starającym się ująć najważniejsze przepisy ustaw w jedną całość, posiadamy już z trzeciego tysiąclecia przed Chrystusem wprawdzie urywkowe, ale bądź co bądź pozytywne wiadomości.

Wiemy mianowicie z wielkiej inskrypcji, pochodzącej od króla sumirskiego Urukaginy¹², panującego około r. 2800 w mieście Lagasz, że król ten w drodze ustaw porządkował stosunki prawne; między innymi zabronił zwyczaju poliandrii. Także o innych najstarszych królach sumirskich przynoszą nam inskrypcje podobne wiadomości. Kilka fragmentów jakichś ustaw w języku sumirskim odszukano szczęśliwie w ostatnich latach bądź to jako osobne urywki, bądź to w postaci fragmentów, przytoczonych w tekście formuł¹³. Niestety, czasu z którego one pochodzą, nie jesteśmy w stanie oznaczyć. Ich język archaiczny, ich sposób kazuistycznego formułowania przepisów, a przedewszystkiem treść przepisów, odpowiadająca stosunkom pierwotniejszym, niż stosunki panujące w II tysiącleciu — wszystko to są względy przemawiające za przypuszczeniem, że fragmenty te powstały w czasie, kiedy jeszcze żywioł semicki nie przeważał w tym stopniu na południu państwa, jak to miało miejsce od początku II tysiąclecia (2000). Z tych to względów możemy przyjąć, że już Sumirowie w swoich małych państewkach miejskich nie tylko znali ustawy,

ale może nawet starali się przepisy prawne ująć w jednym kodeksie.

Znane nam dzisiaj fragmenty ustaw, czy też może nawet hipotetycznego kodeksu sumirskiego, odnoszą się głównie do uregulowania stosunków prawnych w obrębie rodziny. Przekład ich i zrozumienie treści nasuwają dużo wątpliwości, ale mimo to ich przewodnią myśl możemy uchwycić. Tendencja prawa sumirskiego polega na otoczeniu opieką rodziny jako takiej i usankcjonowaniu silnej władzy ojca nad dziećmi. Rodzina jest bowiem patriarchalna; synowie wyłamujący się z pod posłuszeństwa ojców mogą być wydziedziczeni, a nawet w pewnych warunkach zagrożeni są za to karą śmierci. Również stanowisko matki w stosunku do dzieci jest bardzo silne.

V.

Kwitnącym miastom sumirskim grozi stale, a zwłaszcza od połowy trzeciego tysiąclecia (2500), wielkie niebezpieczeństwo i to niemal naraz z dwóch stron. Z jednej strony od wschodu grożą im ataki ze strony różnych ludów, które obejmujemy nazwą Elamitów. Znęcone są one wieściami o bogactwach, jakie naród sumirski zdołał wytworzyć po swoich miastach. Bogactwa te stają się powodem dla rozbójniczych i barbarzyńskich napadów ze strony ludów pasterskich i myśliwskich, koczujących na terytorjum późniejszego Iranu. Ale jeszcze większe jest niebezpieczeństwo ze strony ludów rasy semickiej: Beduinowie semiccy zdołali się już z początkiem trzeciego tysiąclecia (a więc około

r. 3000) usadowić nad środkowym Eufratem i Tygrysem, przejść tamże do życia rolniczego, wytworzyć drobne państewka, a nawet połączyć się w większe państwa, jak np. państwo Akkadu, a potem Babelu. Pomiedzy Sumirami a Semitami trwa walka conajmniej tysiącoletnia, która kończy się zwycięstwem Semitów, o wiele liczniejszych a równie uzdolnionych w zakresie cywilizacyjnym jak Sumirowie. Królowie miast semickich zmuszają do posłuszeństwa królików sumirskich i starają się wytworzyć z południowej i środkowej Mezopotamji jedno wielkie imperjum, co im się ostatecznie około r. 2000 udaje.

Przebieg tej walki znamy dzisiaj dość dokładnie, gdyż został on utrwalony na piśmie w zabytkach, spisanych w języku sumirskim i semickim, odczytanych w ostatnich latach przez europejskich uczonych. Zwycięscy Semici, przejąwszy wraz z całą kulturą sumirską także i sztukę pisma klinowego, zaczęli się tem pismem wydatnie posługiwać. Dziesiątki inskrypcyj i tysiące dokumentów doszły wskutek tego do naszych czasów, a przeszłość tak odległa staje nieraz przed nami jak żywa. Wielkie postacie królów semickich, zrazu akkadzkich, potem babilońskich, między którymi błyszczy na pierwszym planie postać zdobywcy i organizatora króla Hamurabiego (z samego początku drugiego tysiąclecia), stają się nam niemal tak zrozumiałe i plastyczne, jak postacie Aleksandra, Cezara, Karola Wielkiego lub innego wielkiego władcy.

Już więc około r. 2800 występują Semici jako zdobywcy środkowej Mezopotamji i zakładają tam własne państewka. Pierwszym znanym nam zdobywcą jest król

Akkadu Sargon (Surukagin), który rozszerza granice swego państwa z jednej strony aż po Liban, a więc na dzisiejszą Syryję, z drugiej strony daleko na południe. Sukcesy Sargona i jego następców nie są trwałe, a nazwa „króla czterech stron świata“, jaką pierwszy się posługuje dla zaznaczenia swoich podbojów, skierowanych w cztery różne kierunki — jest przechodnią. Bywają bowiem okresy, w których Sumirowie zrzucają jarzmo semickie i bronią skutecznie swojej niezależności. Pod koniec II tysiąclecia znika nazwa państwa „Akkad“ a zastępuje ją nazwa państwa babilońskiego, obejmującego i środkowy i dolny bieg Eufratu i Tygrysu. Nazwa ta wywodzi się od semickiego miasta Babelu, do którego zostaje przeniesiona z Akkadu stolica państwa w dwudziestym trzecim wieku przed Chrystusem. Jest rzeczą prawdopodobną, że właśnie z miasta Babel wyszła dynastia, której udało się stworzyć imperjum, jednoczące zarówno Sunirów jak Semitów na przestrzeni od zatoki perskiej do Morza Śródziemnego. Tej to dynastji członkiem jest król Hamurabi, którego panowanie przypada mniej więcej na XX wiek przed naszą erą¹⁴. Jest on nie tylko wielkim zdobywcą ale i wielkim organizatorem państwa, który zaprowadza doniosłe reformy i stara się zcentralizować i ujednostajnić jego zarząd. W miejsce drobnych miasteczek, z których każde miało własną dynastję, własnych bogów i kapłanów, własne nawet prawa, stara się on stworzyć jednolite państwo, rządzone energicznie przez monarchę i zależnych od niego centralnych i lokalnych urzędników¹⁵.

Rozwój gospodarczy, a więc rolnictwo, handel, żegluga, przemysł, kredyt, staje w Babilonie za czasów

tego wielkiego monarchy na nieznaną przedtem i długo potem wyżynę; a setki dokumentów prawnych, dochowanych dotychczas, oświetlają stan prawny państwa równie dokładnie, jak owe tabliczki z hymnami, rapsodami epicznymi, psalmami, modlitwami, tekstami magicznymi i medycznymi, które świadczą o wysokim poziomie poezji i wiedzy ówczesnej¹⁶.

Najważniejszą zasługą króla Hamurabiego jest ułożony z jego rozkazu kodeks, mający obowiązywać zarówno w semickiej jak w sumirskiej części państwa¹⁷. Tekst jego, odszukany przed 30 laty przez Francuza Ojca Scheila, doszedł do nas niemal w całości; daje on nam przeto dokładny obraz stosunków prawnych, panujących w państwie Hamurabiego. Jest on spisany w języku semickim, ale opiera się niewątpliwie na dawniejszych ustawach, a może nawet na owym hipotetycznym kodeksie sumirskim, z którego doszły do nas tylko fragmenty. Hamurabi nie chciał bowiem wprowadzać zupełnie nowego prawa; porządkował tylko i poprawiał istniejące, co wynika z porównania jego kodeksu bądźto z ustawami sumirskimi, bądźto z dokumentami prawnymi, pochodzącymi z trzeciego tysiąclecia, a więc wyprzedzającymi kodeks¹⁸.

Jego dzieło jest urzędowym spisem prawa, mającego obowiązywać w rozległym państwie babilońskim. Nie wyczerpuje ono całego prawa, ale podaje ważniejsze tylko zasady z działów: prywatnego, karnego i procesowego. Układ spisu jest przejrzysty, a polega na tem, że idą po sobie przepisy o sędziach, wojownikach, rolnikach, lekarzach, budowniczych, pasterzach i niewolnikach — kodeks kolejno reguluje materje, pozostające

w związku z wykonywaniem tych zawodów¹⁹. Przepisy są ujęte przeważnie kazuistycznie, ale próbują wznieść się czasem do wyżyny norm ogólnych. Zdarzają się pewne antynomje, co nauka dzisiejsza próbuje wytłomaczyć jako ślad, że kompilowano przy jego układaniu przepisy, pochodzące z różnych źródeł. W każdym razie wysoka technika świadczy, że Hamurabi musiał się posługiwać pomocą zawodowych jurystów, umiejących myśleć po prawniczemu i ściśle formułować zasady prawne. Jest to jednym z dowodów, że kultura babilońska prawnicza odbiegła około r. 2000 bardzo daleko od stosunków pierwotnych i że raczej przypomina ona kulturę prawniczą Grecji lub Rzymu na kilka wieków przed naszą erą lub kulturę prawniczą Europy średniowiecznej w epoce Karolingów²⁰.

Istotnie także i treść przepisów kodeksu wniosek taki potwierdza.

Omnipotencja państwa jest rozwinięta, urządzenie jego jest biurokratyczne i eudajmonistyczne (państwo dba o dobrobyt poddanych). Panuje gospodarstwo pieniężne, to zn. wymiana odbywa się za pośrednictwem złota i srebra; handel ma wysokie znaczenie; gospodarstwo oparte jest na pojęciu własności prywatnej, a umowy zawiera się na piśmie. Pomoc własna i zemsta są z życia prawnego usunięte; sądy są po części w ręku kapłanów, po części w ręku urzędników królewskich; proces jest ściśle uregulowany. Kobiety są pod wielu względami równouprawnione z mężczyznami, cudzoziemcy otoczeni opieką prawną. Wszystko to są cechy wyższej cywilizacji, a bynajmniej nie znamionują stosunków pierwotnych. Widocznie więc państwo babilońskie mu-

siało conajmniej dorównywać poziomem swojej kultury ówczesnemu państwu egipskiemu, a górowało nad państwami innych ras, jakie w najbliższym jego sąsiedztwie istniały.

Jak zawsze w takich wypadkach, wysoka cywilizacja babilońska, przewyższająca najbliższych sąsiadów, musiała stać się ogniskiem, którego promienie rozchodziły się dookoła i dopomagały sąsiednim ludom do wydzwignięcia się na wyższy stopień kultury. Dokumenty, jakimi rozporządzamy, potwierdzają to niewątpliwie. Zasiąg wpływu kultury babilońskiej sięga w drugim tysiącleciu bardzo daleko i to zarówno za dni Hamurabiego, które są szczytem potęgi politycznej Babilonu, jak i później w połowie II tysiąclecia, kiedy państwo babilońskie, zaatakowane od wschodu przez barbarzyńskich Kassytów, ulega im na dłuższy okres i traci polityczną potęgę²¹. Wpływ kultury babilońskiej możemy śledzić zwłaszcza w Kanaanie i w Assyrii, czyli w dwóch krajach, zajętych również przez ludność pochodzenia semickiego, ale cywilizacyjnie młodszą od babilońskiej; a taksamo i wśród tych Beduinów semickich, którzy nomadyzują na pustyni arabskiej oraz na pustyni, dzielącej Kannan od Mezopotamji. Na tej ostatniej pustyni, leżącej na wschód od Jordanu, koczują właśnie w tym czasie (t. j. w drugim tysiącleciu) przodkowie późniejszego Izraela i Judy czyli plemiona hebrajskie, które znacznie później, bo między r. 1200 a 1000, zdobywają dla siebie Kanaan mlekiem i miodem płynący i tam dopiero przechodzą od życia koczowniczego i pasterskiego do życia osiadłego.

VI.

Na północy Mezopotamji usadowiła się jeszcze z początkiem III tysiąclecia inna gałąź Semitów, a mianowicie Semici, nazywani od głównego swojego miasta Assur Asyryjczykami; zaś kraj, jaki zamieszkali, nazywamy Asyrją. Asyrja dostała się bardzo wczesnie w obręb kultury babilońskiej i podlegała jej bezpośredniemu wpływowi, chociaż zdołała zachować pod wielu względami swoją samodzielność psychiczną i cywilizacyjną. Już około r. 2000 władcy asyryjscy wydawali własne ustawy; fragment jednej takiej starej ustawy asyryjskiej odkryto świeżo w r. 1928 pomiędzy tabliczkami glinianymi, przechowywanymi w Luwrze paryskim i w muzeum amerykańskiego Uniwersytetu w Filadelfji²². Ale znamy i obszerniejszy zbiór prawny z terytorjum asyryjskiego. Do większego znaczenia dochodzi mianowicie państwo asyryjskie w połowie drugiego tysiąclecia, a więc w chwili, gdy znaczenie polityczne Babilonu wskutek napadów Kassytów podupadło. Z tego to czasu, w którym znaczenie Asyrji nagle wzrosło, a ściślej mówiąc z okresu między r. 1450 a 1250, pochodzi niesłychanie ważna zdobycz naukowa, dokonana przed jedenastu laty na terytorjum asyryjskiem, a mianowicie fragmenty zводу prawa asyryjskiego²³. Jest on analogją do kodeksu Hamurabiego, ale tylko analogją, gdyż istnieją między temi zbiorami prawa zasadnicze różnice. Dotyczą one zarówno charakteru całego pomnika, jak stylizacji i treści poszczególnych przepisów. Zwłaszcza stylizacja przepisów jest nieco prymitywniejsza, aniżeli w kodeksie Hamurabiego. Redaktorowie

w o wiele mniejszym stopniu wnoszą się do reguł ogólnych, a przeważnie ograniczają się do kazuistycznego formułowania przepisów.

Dochowane fragmenty składają się z trzech tablic, z których każda ma inną treść²⁴. Na pierwszej z zachowanych tablic zgromadzone są przepisy, odnoszące się do kobiet, i to zarówno przepisy karne, normujące różne przestępstwa popełniane przez kobiety lub przeciw kobietom, jak i przepisy prawa majątkowego małżeńskiego. Na drugiej ze znanych nam tablic zgromadzone są przepisy, odnoszące się do obrotu nieruchomościami w obszerniejszym tego słowa pojęciu. Z trzeciej tablicy dochowały się tylko nieliczne przepisy, regulujące obrót ruchomościami (odpowiedzialność sprzedawcy). Niewątpliwie całość dzieła składała się z większej ilości tablic, ale reszta do nas nie doszła.

Są argumenty przemawiające przeciw temu, aby spis był dziełem oficjalnem, a natomiast za hipotezą, że jest on kodeksem, spisany przez redaktorów uczonych, zbierających materiał prawny dla użytku praktycznego i starających się go przytem komentować²⁵. Można dlatego mówić o redaktorach a nie o jednym redaktorze, ponieważ dochowane do naszych czasów fragmenty nie pochodzą z tego samego czasu, lecz odpowiadają conajmniej dwóm różnym redakcyom, z których jedna była starsza a druga znacznie młodsza. Za przypisaniem pracy charakteru prywatnego przemawiają mianowicie dwa względy: 1) Niektóre przepisy są nie dość ściśle i jednolite, gdyż są poprzerywane jakoby wtętami o charakterze objaśniającym, co pozwala przypuścić, że rozszerzono ich pierwotne brzmienie przez wciągnięcie

w ich tekst glossy. — 2) Jest kilka przepisów różniących się co do treści, choć regulujących podobny stan faktyczny (niby „leges geminatae“), a znajdują się one w różnych miejscach pomnika; przy redakcji oficjalnej należałoby oczekiwać, że byłyby ze sobą zespolone i pogodzone²⁶.

Z powyższych faktów zdawałoby się wynikać, że pomnik mógł powstać przez kompilację jakichś źródeł, które pochodziły z różnych czasów bądź z różnych terytorjów. Co do jednego z przepisów możemy sądzić, że regulował on niegdyś stosunki lokalne, panujące w mieście Assur, a dopiero przez redaktora został uogólniony, jako zasada obowiązująca w innych gminach. Prawdopodobnie nie ten jeden tylko przepis ale i niektóre inne artykuły zostały zaczerpane z prawa lokalnego miasta Assur. Nasuwa się przeto jako możliwość wniosek, że jest to, jak mówiono w wiekach średnich, „zwierciadło prawne“. Fachowych prawników nie brakowało w państwie asyryjskiem tak samo jak w babilońskiem, gdyż sam fakt pisemności, przyjętej jako zasada dla aktów prawnych, wywoływał potrzebę jurystów, którzyby układali formularze i ujmowali codzienne czynności prawne w formułki. Prawdopodobnie też autorami spisu byli tacy zawodowi znawcy formułek i przepisów, którzy zajmowali się zarazem pisaniem dokumentów. Wykopaliska z Asyrii dostarczyły nam ich w ogromnej ilości, przeważnie wprawdzie z I tysiąclecia, ale w pewnej mniejszej części także i z II tysiąclecia²⁷.

Wobec wielkiego konserwatyzmu, jakim odznaczał się ówczesny rozwój prawa na Wschodzie, jest rzeczą jasną, że przepisy prawa asyryjskiego są o wiele starsze,

aniżeli czas dokonania ich spisu. Przyjmujemy ten czas na w. XIV i XIII (t. j. między r. 1400 a 1200), ale same przepisy powstały zapewne o kilkaset lat wcześniej, a w takim razie nie byłyby o wiele młodsze niż kodeks Hamurabiego. Pomiedzy obu kodeksami, asyryjskim a babilońskim, są jednak pewne różnice w treści. Zwłaszcza prawo karne asyryjskie jest o wiele surowsze, bo przepelnione takimi karami jak kara śmierci, ucinanie rąk i palców lub chłosta. Odpowiada to znanemu faktowi, że Asyryjczycy byli ludem militarnym i okrutnym, podczas gdy Semici babilońscy mieli raczej w swojej naturze cechy psychiczne ludu handlowego i pokojowego.

VII.

Doniosłą niespodziankę dla całego świata uczonego — niespodzianką jeszcze większą, jak odszukanie „zwierciadła“ asyryjskiego — było dokonane w tym samym niemal roku odkrycie najstarszego pomnika prawa hetyckiego. Doniosłość niespodzianki polegała na tem, że Hetyci należą do zupełnie odmiennej rasy jak Sumirowie, Babilończycy, Asyryjczycy i Żydzi.

Ich przodkowie, którzy zwali się Hatti²⁸, byli spokrewnieni z licznymi ludami rasy t. zw. azjańskiej, zamieszkującymi Małą Azję a może i wyspy Egejskie (Kreta), kto wie nawet, czy i nie część późniejszej Helleny przed najściem jej przez Hellenów? Już w trzecim tysiącleciu (około r. 2500) istniały w Małej Azji państewka tych właśnie ludów, ale o tych państewkach brak nam bliższych wiadomości; z pomiędzy nich dość jest wymienić archaiczną Troję, zburzoną później przez

Greków. Na terenie północno-małoazjatyckim złączyły się ostatecznie te państewka w początkach II tysiąclecia w większe państwa, których dziejów i ustroju jednak nie znamy. W każdym razie były to wytwory rasy „azjańskiej“, zupełnie nie spokrewnionej z Semitami ni z Sumirami.

W pierwszej połowie drugiego tysiąclecia dokonywa się na ziemiach zamieszkałych przez te ludy „azjańskie“ jakiś najazd z zewnątrz, z zachodu czy północy. Mianowicie jakieś nowe, nieznanne dotąd w Małej Azji plemiona wtargnęły na terytorjum, położone na południu od morza Czarnego i założyły najprzód w Małej Azji, potem w Syrii, wreszcie i w Mezopotamji, szereg nowych, etnicznie mieszanych państw. Dokładniejsza odpowiedź na pytania, skąd przybyły te plemiona, które wystąpiły wówczas zdobywczco, nastęrcza wiele trudności. Udało się tylko ustalić, że temi obcemi, zdobywczami plemionami były — po raz pierwszy występujące na widownię — plemiona indoeuropejskie. Skąd one jednak nagle przyszły, tego na pewne nie wiemy²⁹. Zdaje się, że po części z stepu azjatycko-europejskiego przesmykami Kaukazu, a po części z południowo-wschodniej Europy (z obszaru dzisiejszej Rumunji i Bułgarji), a więc tą drogą, którą później wtargnęli do Małej Azji Tra-kowie. Przybyły więc jak się zdaje dwoma strumieniami, zachodnim i północnym, a być może, że z tego właśnie powodu jedne z tych drużyn należałoby zaliczyć do zachodniego odłamu indoeuropejskiego (języki „centum“), drugie do wschodniego (języki „satem“). Cała ta kwestja nie jest jeszcze należycie wyjaśniona. W każdym razie plemiona indoeuropejskie przyniosły z sobą

do Małej Azji i do Syrii swe własne imiona osób; po-
nadawały niektórym miejscowościom własne nazwy; nie-
które czciły już te same bóstwa, jakie o wiele później
występują u Indów nad Gangesem (Indra, Mitra, Va-
runa, Nasatya, Agni); znały drużyny „junaków“ zwa-
nych „marjanni“; hodowały konia i pielęgnowały oby-
czaj wyścigów konnych. Nie były to wcale plemiona
liczne i rychło zostały wchłonięte i zasymilowane przez
ludy „azjańskie“ względnie semickie, t. j. przez autochto-
nów. Ale na długo pozostawiły po sobie silne ślady w ję-
zyku, w nazwach a zapewne i w obyczaju ludów za-
chodnio-azjatyckich.

Najeźdźcy nie byli wcale pozbawionymi kultury,
owszem znali jej zaczątki — zaczątki takie istniały prze-
cież w epoce neolitu na całej przestrzeni, zajętej w III
tysiącleciu przez plemiona, mieszkające na stepie wschod-
nio-europejskim⁸⁰. Psychicznie były to plemiona wysoko
uzdolnione, co wyrażało się ubóstwieniem sił natury,
w ustroju wojennych drużyn, a zapewne i w pewnym
własnym zasobie pojęć prawnych, jaki z praojczyzny do
Azji przyniosły, dostosowanym do życia przeważnie pa-
stersko-myśliwskiego. Z dużem prawdopodobieństwem
można im już przypisać pewną umiejętność rolnictwa,
choć niewątpliwie tylko prymitywnego. Zetknąwszy się
z wyższą kulturą zachodnio-azjatycką, wchłonęli zdo-
bywcy indoeuropejscy jej pierwiastki, a przytem być
może — ten punkt nie jest dotąd jasny — zdołali utrzy-
mać pewne własne odrębności. Tak np. spotykamy odtąd
obyczaj urządzania przy uroczystych okazjach wyścigów
konnnych, w Azji przed najściem ich nieznanym. Zmiesz-
szanie się plemion indoeuropejskich z ludami azjańskimi

dało wyniki dla rozwoju kultury równie doniosłe, jak niemal współczesne najście Achajów na Helladę i zdobycie przez nich wysp egejskich. I tu i tam, na Bałkanie i w Małej Azji, rodzi się nowa a wysoka kultura — na Bałkanie grecka, w Małej Azji coprawda „azjańska“, gdyż domieszka krwi obcej nie była tu tak znaczna.

Tak jak później Germanowie, wkroczywszy na terytorjum państwa rzymskiego, dali początek nowym etnicznym skupieniom (Włochom, Francji, Hiszpanji), albo jak jeszcze później drużyny normańskie utworzyły państwa w Sycylii, w Anglii i w Kijowie, podobnie i drużyny indoeuropejskie, podbiwszy ludy rasy azjańskiej, dały początek mieszanym ludom i państwom Hetytów i Mitanów. I Hetyci i Mitani były to ludy mieszane, gdyż grunt ich pozostał „azjańskim“ a żywioł indoeuropejski był tylko ograniczony do dynastji i do szlachty wojskowej, odgrywającej przodującą rolę; to też po pewnym czasie roztopił się w ogólnej masie składnika „azjańskiego“ bez śladu.

Kultura hetycka, istniejąca między r. 2000 a 1000, została zbadana dopiero w ostatnich latach z jej pismem odrębnem, z jej budownictwem i oryginalną sztuką, z jej religją odmienną od semickiej — a wyciskającą swe silne piętno na dalszym rozwoju religji greckiej — a przede wszystkim z jej literaturą, złożoną z tekstów historycznych, prawnych i religijnych. Dalecy jednak jeszcze jesteśmy, aby wystarczająco ogarnąć znaczenie wkładu hetyckiego, a więc małoazjatyckiego, do dziejów ogólnej kultury ludzkiej.

To jedno tylko jest już jasne, że państwo hety-

ckie odgrywa wielką polityczną rolę. Rozszerzyło się ono w połowie II tysiąclecia na całą Małą Azję, włączyło pod swe panowanie obce ludy, zmusiło do posłuszeństwa miasta Syrii i Kanaanu, hołdujące dotąd Egiptowi, a nawet w wieku XIII doszło między niem a Egipsem do starcia orężnego: do wielkiej bitwy pod Kwadesz, pierwszej znanej nam dobrze w dziejach świata walki na większą skalę, z której Hetyci wyszli zwycięzcami. Z tych to czasów świetności państwa hetyckiego posiadamy za- bytki prawne, do niego się odnoszące. Brak nam co- prawda hetyckich dokumentów prawno-prywatnych, pły- nących tak obficie dla Babilonu i Asyrii — ale mamy za to teksty kilku traktatów, zawieranych z Egip- tem, kilka ustaw królewskich i, co dla nas najważniejsze, dość obszerny kodeks prawa (zwyczajowego?) w języku hetyckim, pochodzący mniej więcej z końca wieku XV lub początku XIV przed naszą erą³¹. Spis ten prawny, przetłomaczony równocześnie przez Czecha Hroznego na język francuski oraz przez uczonego niemieckiego Fried- richa na język niemiecki — obu tłumaczeń dokonano nie- zależnie od siebie — jest najstarszym pomnikiem praw- nym, pochodzącym z Małej Azji; a dla nas przez to szczególnie ciekawym, że odzwierciedla prawo, w którym także i pierwiastki indoeuropejskie odgrywają domnie- manie pewną rolę, aczkolwiek roli tej nie udało się jeszcze z dostateczną precyzją wyodrębnić.

Z kodeksu hetyckiego dochowały się do naszych czasów dwa fragmenty, z których pierwszy posiadamy nawet w dwóch redakcjach, wcześniejszej i znacznie późniejszej. Redakcja pierwsza przeznaczona była dla trzech prowincyj państwa hetyckiego a mianowicie dla

Hatti, Pala, Luja (dopiero w w. XIII weszła w skład państwa hetyckiego Syrja). Redakcja ta powstała, jak się zdaje, przed r. 1390. Redakcja druga, z której znamy dziś ledwie 22 artykuły, musiała powstać znacznie później, gdy zaszła potrzeba zreformowania prawa hetyckiego. Redakcja druga jest właśnie jego poprawą, czyli, jak mówiono w wiekach średnich, jest to „lex emendata“.

Redaktorowie nie mieli zamiaru unifikacji, tak jak ją przeprowadził np. w państwie babilońskim król Hamurabi, ale liczyli się z faktem, że poszczególne prowincje, zamieszkane przez różne ludy i rasy, używają różnego prawa. Starali się tylko spisać i uporządkować stosunki najważniejsze, bez których porządek publiczny nie mógł być utrzymany.

Układ kodeksu polega na tem, że rozdzielono materje prawne wedle dóbr, do których się odnoszą, A więc: życie ludzkie, niewolnicy, małżeństwo, lenna i inne specjalne kwestje; następują przepisy o bydłe, świniach, psach, pszczołach, o budynkach.

Przewodnią tendencją kodeksu jest opieka nad rolnictwem, podczas gdy o handlu i przemyśle mówią znane nam ustępy bardzo niewiele. Dużo miejsca poświęca kodeks represji tych zwłaszcza przestępstw, które zaburzają porządek publiczny.

Przepisy treści karnej zajmują w znanych nam fragmentach przeważne miejsce. Tylko za wyjątkowe zbrodnie są naznaczone kary okrutne; normalną jest kara kompozycyjna, polegająca na odpłacie w naturze lub pieniądzu. Pomnik przypomina czasami prawo salickie szczegółowem wyliczaniem taks karnych. Z pewnem prawdopodobieństwem możnaby przypuszczać, że tkwi

w tem wpływ pojęć, przyniesionych ze sobą przez plemiona indoeuropejskie, gdyż niewątpliwie w swojej praojczyźnie miały one prawo karne, oparte na idei kompozycji. Zwłaszcza druga redakcja stara się łagodzić przepisy, uchodzące za zbyt okrutne.

Bardzo dużo miejsca zajmują obowiązki i prawa wojowników, pomiędzy którymi wspomina pomnik o wojownikach, rekrutowanych z plemion Manda, a więc prawdopodobnie pochodzących od przodków późniejszych Medów (rzecz jest sporna). Przeciwno uroszczeniom obcych wojowników ludność widocznie protestowała, a monarcha na jakimś osobnem zgromadzeniu ludu czy możnych przedstawił tę sprawę do rozstrzygnięcia (art. 51).

Interpretacja poszczególnych przepisów natrafia jednak na ogromne trudności, zarówno z powodu zniszczenia pomnika, jakoteż i wskutek tego, że nie wszystko zdołano dotychczas przetłumaczyć, a tłumaczenia, jakimi rozporządzamy, są w niektórych ustępach ze sobą niezgodne.

W każdym razie treść prawa jest oryginalna, nie naśladowana, i to ani z prawa asyryjskiego ani babilońskiego. Zarówno w treści, jak i w układzie przepisów nie można dopatrzeć się jakiegokolwiek bezpośredniej zależności, pomimo że ogólny charakter kultury prawnej jest zbliżony.

VIII.

Aczkolwiek każdy z tych trzech spisów powstał u innego ludu z różnicą wielu lat i chociaż każdy posiada odrębny charakter, mimo to podobieństwo kultury prawnej, odzwierciedlonej w tych spisach, jest bardzo

znaczne. Jeśli nie wszystkie, to najważniejsze urządzenia i pojęcia prawne są im wspólne, co świadczy, że w II tysiącleciu cały Zachód Azji od morza Śródziemnego aż po wyżynę Iranu posiadał dość podobną cywilizację prawną, przewyższającą swoim poziomem wszystko, co istniało współcześnie poza Egiptem i poza Kretą. Zachodziły niewątpliwie różnice lokalne, które (mając dziś przed sobą tak obficie płynące zbiory przepisów i dokumentów prawnych z drugiego tysiąclecia) możemy coraz wierniej chwycić, ale nie przeczy to faktowi, że ważniejszymi od różnic są pewne zasadnicze podobieństwa. Jest to analogją do faktu, który się potem w dziejach prawa wielokrotnie powtarza, iż powstają wielkie terytoria, posiadające kulturę prawną, opartą na tych samych zasadach, ale dzielące się na pewne mniejsze prowincje, zróżniczkowane pod względem szczegółowych przepisów. Tak było w epoce hellenistycznej, gdy cały ówczesny Orient posiadał prawo podobne w głównych swoich zasadach. Tak było w epoce najwyższej potęgi Imperjum Rzymskiego, kiedy wszystkim krajom podwładnym starali się Rzymianie narzucić jednakowe przepisy, a jednak mimo to każda z prowincyj rzymskich utrzymała swoje prawo „ludowe“. Tak było we wczesnym średniowieczu (do r. 1000), kiedy cały świat chrześcijański posiadał podobną kulturę prawną, opartą do połowy na zasadach rzymskich a do połowy na zasadach, właściwych rodzimym prawom germańskim. I tak jest w wysokim stopniu dzisiaj, kiedy cały świat kulturalny zbliża się do siebie pod względem kultury prawnej, o ile chodzi o główne zasady prawa, ale równocześnie dzieli się na mniejsze prowincje prawne, posia-

dające własne ustawy, które różnią się między sobą w wielu ważnych szczegółach.

Jakżeż więc wyglądała ta wspólna zachodnio-azjatycka kultura prawnicza, przynajmniej w najważniejszych urządzeniach, w epoce II tysiąclecia? Spróbujmy ją scharakteryzować, kładąc główny nacisk na podobne do siebie rysy, a mniejszą wagę kładąc na lokalne różnice, których znaczenia dla rozwoju prawa bynajmniej nie należy przez to uszczuplać.

IX.

Wszystkie te spisy prawa, a taksamo i dokumenty, utrwalone na tabliczkach glinianych, nie dają nam bynajmniej obrazu jakiejś prymitywnej cywilizacji prawnej — lecz przeciwnie są zwierciadłem kultury wysokiej, nawet rafinowanej. Ma ona już za sobą, nim wydała kodeks Hamurabiego, setki a nawet i tysiące lat rozwoju, bo początków jej trzeba szukać około r. 4000. Dlatego napróżnoby w nich dopatrywać pierwotnej postaci takich zasadniczych urządzeń prawnych jak państwo, ród i rodzina, własność lub sądownictwo. Niema tam wcale „zaczątków“ tych instytucyj, lecz są już wysoko rozwinięte ich formy. Mimo to dla historyka, badającego z zacięciem genezę i rozwój tych zasadniczych urządzeń społecznych, są pomniki zachodnio-azjatyckie świadectwami nieocenionej doniosłości. Nie ulega bowiem wątpliwości, że na terytorjum zach. Azji, położonej między Iranem a morzem Śródziemnym, między morzem Czarnym a zatoką perską, dokonała się w ciągu III i II tysiąclecia ewolucja tych urządzeń

od ich form prymitywnych, właściwych ludom natury, ku ich postaciom dzisiejszym lub zbliżonym do dzisiejszych. Ta ewolucja dokonała się tu albo spontanicznie, albo może w niektórych szczegółach pod wpływem prawa staroegipskiego — co jednak nie jest dla nas jeszcze dość jasnym — a dokonawszy się na terytorjum azjatyckiem, oddziaływała na wszystkie ludy sąsiednie i dalsze. Ustrój państwa zachodnio-azjatyckiego, organizacja rodziny, forma własności gruntowej tu wyrobionej, są, ostrożnie mówiąc, precedensami dla rozwoju państwa, rodziny i własności na kontynencie europejskim, jak to coraz więcej oczom naszym się odsłania, choć wszystkich związków nie jesteśmy jeszcze w stanie wykazać.

W trzeciem tysiącleciu niema w Mezopotamji ani u Sumirów ani u Semitów śladów podziału na plemiona i rody, który to podział był tak bardzo charakterystyczny, a nawet jest nim do dziś dnia, dla ludów semickich, żyjących z pasterstwa³². Nie ulega wprawdzie wątpliwości, że plemiona semickie, które osiedliły się w Mezopotamji, musiały znać niegdyś ten podział z wszystkimi jego konsekwencjami, ale u Babilończyków i u Assyryjczyków został on bardzo wczesnie przewyciężony. Ród nie stanowi żadnej prawnej całości; w szczególności śladów wspólnej własności rodowej w kodeksie Hamurabiego i w prawie assyryjskiem nie mamy, a zemsta rodowa i pomoc rodu w procesie jest zupełnie nieznaną. Widocznie Semici, osiedliwszy się w Mezopotamji, dostosowali swoje urządzenia społeczne i gospodarcze do daleko wyżej rozwiniętych urządzeń Sumirów, a przedewszystkiem przejęli od nich osadnictwo miastami i porzucili pasterstwo, jako główną gałąź gospodarczą.

Wskutek tego najpierwotniejszą formą państwa, jaka dla Zachodniej Azji da się stwierdzić, nie są bynajmniej państwa plemienne takie, jakie występują w epoce przeddziejowej u ludów rasy indoeuropejskiej, rządzone przez wiece oraz wybieralnych królów. W zachodniej Azji, podobnie jak w Egipcie, najdawniejszą, dającą się historycznie uchwycić formą życia państwowego, jest miastogród³³ z przynależnym niewielkim okręgiem, w którym mieszka ludność pod protekcją własnego bóstwa, dla każdego miasta innego. Ziemia Sumirów rozpada się na kilkanaście takich drobnych miast; podobnie Semici, o władnawszy Mezopotamją, mieszkają w samodzielnych miastach; tak samo semicki Kanaan w połowie II tysiąclecia przed najściem plemion hebrajskich składa się z takich miast samodzielnych³⁴. Te miasta-grody pozostają w Mezopotamji pod zwierzchnictwem książąt; tytuł książąt brzmi w języku babilońskim „patesi“. Są to książęta-kapłani, słudzy bóstwa i rządzący w jego imieniu. Istnieją pewne ślady, pozwalające wnosić, że ludność, a mianowicie jej warstwa najwyższa (szlachta), w pewnej mierze miała niegdyś na rządy wpływ.

Można wyrazić przypuszczenie, że w jakiejś odległej epoce przeddziejowej powstały te osady-grody, zarówno w Egipcie jak Małej Azji, z osad rodowych lub klanowych (klanem nazywam związek kilku rodów), połączonych wspólnym kultem, którego ślad pozostał w odrębnym dla każdego miasta godle, tak dobrze nam znanym z pierwotnych dziejów egipskich i sumirskich³⁵.

Jeśliby więc nawet Sumirowie i Semici w epoce przeddziejowej, a więc w epoce swoich wędrówek, kiedy zdobywali siedziby w Mezopotamji, znali połączenie kla-

nów w większe plemiona — to w każdym razie śladów takiego podziału nie przechowali. Osiedlali się rodami, albo może klanami; osady takie przetworzyły się w odrębne jednostki polityczne z wodzami-kapłanami na czele, a państewku takiemu podporządkowaną bezpośrednio została rodzina, jako najniższa jednostka gospodarczo-społeczna.

Ponad taką rodziną wznosi się państewko-gród z absolutnym władcą na czele, jednoczącym w swojej osobie funkcje kapłana, wodza, ustawodawcy i sędziego. Przez jednoczenie kilku lub kilkunastu takich „grodów“ powstają w epoce historycznej, bo w przeciągu III tysiąclecia, pierwsze usiłowania stworzenia większych państw, dzielących się na mniejsze okręgi terytorjalne.

Małe państewka grodowe i mali ich władcy prowadzą bowiem wojny nie tylko między sobą, ale przede wszystkim z grożącym im bezprzestannie zalewem barbarzyńców od wschodu, północy i zachodu. Od czasu do czasu wpadają plemiona barbarzyńskie, zwabione możliwością miast sumirskich i semickich, i albo palą grody, uprowadzają trzody, niszczą sady daktylowe — albo też osiedlają się same na żyznym terytorjum Mezopotamji. Takim najazdem, prowadzącym do stałego osiedlenia się i do zjednoczenia z ludnością dawną, kulturalnie wyższą, był najazd Amorytów semickich na Mezopotamję około r. 3000 lub najazd pokoleń hebrajskich na żyzny Kanaan pod koniec II tysiąclecia. W wieku XVIII była takim najazdem inwazja Kassytów, wschodnich sąsiadów Babilonu, którzy ostatecznie osiedlili się w granicach babilońskich i powoli zjednoczyli się z Semitami. Również najazdy plemion indoeuropejskich na

Małą Azję (Hetyci), najazd Hyksosów i Filistynów, Greków i Traków — wszystko to są inwazje tego samego typu.

Otóż w tym celu, aby się przed takimi najazdami bronić, powstają przez połączenie małych państwek większe państwa terytorjalne. Połączenie takie nie bywa dobrowolne; nie bywa ono wcale „konfederacją“, ale podbojem i hegemonją. Już królowie sumirscy usiłują kilkakrotnie utworzyć takie przymusowe związki miast sumirskich pod rządami zdobywczej dynastji, pochodzącej z jakiegoś silniejszego od innych miasta. Z języka sumirskiego pochodzi też nazwa monarchy terytorjalnego („lu-gal“, czyli wielki człowiek — czemu odpowiada akkadzkie „sarru“). W jeszcze wyższym stopniu celują w sztuce zdobywania i łączenia państwek miejskich dynastje semickie: Szarukin czyli Sargon z Akkadu (w. XXIX) lub Naramsin (w. XXVIII). Największym jednak zdobywcą i organizatorem okazuje się ostatecznie Hamurabi, który zjednoczył około r. 2000 ogromne stosunkowo terytorjum, sięgające od wyżyny irańskiej aż po Liban, i urządził jako jednolite państwo terytorjalne. Jest to już państwo biurokratyczne i scentralizowane o wysokim poziomie urządzeń. Podzielone jest ono na prowincje a te znowu na miasta — a więc na jednostki terytorjalne. Węzeł krwi (plemiona, klany, rody) nie odgrywa już roli, zastąpił go węzeł terytorjalny. Władza administracyjna jest w ręku urzędników, nominowanych z góry, kontrolowanych i otrzymujących wskazówki rządzenia. Przy boku króla funkcjonują urzędnicy centralni. Dokonało się więc w ciągu II tysiąclecia przetworzenie grodowych państwek prymitywnych w monarchję biurokratyczną.

Jest to proces analogiczny do tego, który odbył się na mniejszą skalę w przeszło tysiąc lat później na ziemi Kanaanu, gdy Gedeon, Saul, Dawid i Salomon z luźnych miast-państw i pokoleń hebrajskich, dotąd nomadyzujących, tworzą terytorjalne państwo pod wspólną, silną, na wzorach zachodnio-azjatyckich opartą władzą monarszą.

Mimo powstania terytorjalnego państwa, spajającego w jedną całość pod władzą monarchy kilkadziesiąt miast, samodzielność miasta nie ginie³⁶. Miasto pozostaje jednostką gospodarczą z codziennym targiem, odbywanym u bram miast, ale przede wszystkim pozostaje jednostką religijną z kultem własnego bóstwa lokalnego i z własnym namiestnikiem-księciem. Tylko podczas gdy dawniej ów „patesi“ miał samodzielną władzę nad okręgiem, to obecnie jest holdownikiem i namiestnikiem terytorjalnego monarchy, odbierającym od niego upoważnienie do rządzenia, zobowiązującym się przez akt symboliczny do posłuchu i otrzymującym od monarchy nieustanne wskazówki. Dochowała się do naszych czasów obfita korespondencja, wysyłana do jednego z takich namiestników przez Hamurabiego, a przypominająca z wielu względów mandaty i kapitulacje, wysyłane do hrabiów frankońskich przez Karola Wielkiego.

X.

Władza takiego króla terytorjalnego, władającego — jak brzmi ówczesna formuła — „nad czterema stronami świata“, jest władzą absolutną, opartą na pojęciu teokracji. Podstawą tego absolutyzmu staje się bowiem

zarówno w państwie babilońskim, jak assyryjskiem II tysiąclecia idea Króla-Boga. Król jest Bogiem, bez względu na to, w jaki sposób doszedł do władzy, a więc czy przez dziedzictwo po ojcu, czy w jakikolwiek sposób rewolucyjny⁸⁷. W każdym z tych wypadków powołanie na tron jest dziełem bóstwa, opiekującego się danym państwem: w Babilonie Marduka, Samasza, Enlila, Sina, w Assyrii Istar. Już zresztą w państewkach sumirskich około r. 3000 musiał ten pogląd panować, gdyż mamy z tego czasu posągi królów, ozdobione symbolami, wskazującymi na ich ubóstwienie (król Lugal-Kisalsi z Ur). Z czasów późniejszych, to jest z całej epoki III tysiąclecia, płyną odpowiednie dowody, zarówno co do państewek Akkadu, jak i Sumiru, coraz obficie. Wedle źródeł z III i II tysiąclecia król, powołany przez bóstwo na tron, staje się synem bóstwa; on jeden może pośredniczyć w stosunkach z Najwyższą Mocą i on jeden może zapewnić podwładnemu mu ludowi opiekę bóstwa. Następtwem tak pojętego stosunku jest pogląd, że instytucja monarchiczna nietylko jest urządzeniem politycznym, ale religijnym. Królowi należy się cześć boska⁸⁸, ujęta w pewne symboliczne formy (upadanie do stóp), a rozkazy króla są przykazaniami Boga. W rozkazach tych odbija się sprawiedliwość boża, a w chwilach, gdy niema monarchy, niema i sprawiedliwości na świecie. Jest to zresztą pogląd, który w tym samym czasie występuje z równą siłą w Egipcie, a może nawet tam jeszcze silniej⁸⁹.

Prawo powstaje przeto pod panowaniem takiego pojmowania jego najwyższego źródła — z woli bożej, a ustawodawca, zarówno jak i sędzia, odgaduje tylko

i² zwiastuje tę wolę, ale arbitralnie prawa nie tworzy. Jest to pojmowanie prawa, poświadczone bardzo wyraźnie zwłaszcza dla II tysiąclecia. Już królowie miast sumirskich (Urukagina z Lagaszu, Sinidinam z Larsy) zaznaczają w swych inskrypcjach, że ich zarządzenia wypływają z woli bóstw, opiekujących się temi miastami. W jeszcze wyższym stopniu mamy podkreślony ten pogląd w ustawodawstwie Hamurabiego. We wstępie do tego pomnika powtarza monarcha kilkakrotnie, że zesłał go bóg Marduk, aby ogłosił takie prawo, które jedynie zapewnia ludziom pomyślność. W formule końcowej ustawy wylicza liczny poczet bogów, którzy staną w obrobie ustawy, gdyby ją ktoś z jego następców chciał naruszyć, lub gdyby poddani nie chcieli się do niej teraz lub w przyszłości stosować; między innymi powołuje się na Samasza „wielkiego sędziego nieba i ziemi“, patrona sprawiedliwości. Ta formuła końcowa, urastająca do znaczenia jednego z najstarszych przykładów owych klątw i gróźb karnych, dodawanych czy to przez władze, czy to przez prywatne strony na końcu aktów prawnych, jako ich wzmocnienie — jest konsekwencją zapatrywania, że bóstwa mają obowiązek bronić stosunku prawnego, zgodnego z wolą bożą, środkami swej wszechmocy, o ile akt prawny zostanie w pewien widoczny sposób (przysięga i klątwa) oddany ich opiece.

A zwłaszcza prawo regulujące stosunki międzynarodowe, oparte bądźto na zwyczajach, bądźto na traktatach, jest „porządkiem bożym“. Traktaty hetyckie nazywają je wyrażeniem akkadzkim (a więc semickim) „parsu ša šarrani — co odpowiada naszemu „porządek boży“.

XI.

Z tej zasady naczelnej płyną dalsze konsekwencje, które wywołują cały szereg charakterystycznych zjawisk prawnych, właściwych kulturze zachodnio-azjatyckiej drugiego tysiąclecia. Skoro prawo jest wynikiem woli bóstw, a porządek prawny pokrywa się z porządkiem religijnym, przeto treść przepisów prawnych musi się pokrywać z treścią zasad religijno-etycznych, mających kurs w społeczeństwie. W miarę jak religje zachodnio-azjatyckie wykształcają, obok przepisów odnoszących się do kultu — nakazy natury moralnej, w miarę tego monarcha staje się powołanym, aby te nakazy etyczne wcielić w życie. Monarchja z epoki Hamurabiego ma już poczucie tego obowiązku: monarcha nie ma tylko czuwać nad gospodarczym i policyjnym porządkiem, ale ma także dbać o realizację pewnych etycznych idei, a przede wszystkim o ochronę słabych i biednych⁴⁰. Cały kodeks Hamurabiego, tak samo jak wszystkie listy jego, rozsyłane do namiestników po różnych prowincjach państwa, są przesiąknięte zasadą, że król jest opiekunem całej ludności. Jest to niewątpliwa analogja do tych idei, któremi są przesiąknięte kapitularze Karola Wielkiego i bezpośrednich jego następców, występujące nieustannie w obronie warstw gospodarczo słabszych. Ta sama tendencja humanitarna przebija z niektórych ustępów prawa assyryjskiego i prawa hetyckiego, aczkolwiek nie w tak wybitnym stopniu, jak z ustawodawstwa Hamurabiego. Natomiast w jakie 1000 lat po Hamurabim pojawia się ona z jeszcze większą energją w państwie izraelskiem, którego pomniki prawne (poczynając od naj-

starszej księgi prawnej, zwanej „Księgą przymierza“) przewyższają pod względem etycznego i humanitarnego nastroju wszystko to, co starożytność wydała, a w szczególności nawet tak bardzo moralizujące pomniki kultury staroperskiej i hinduskiej.

Inną konsekwencją z pojęcia prawa jako miru bożego na ziemi jest przekonanie, że wymiar sprawiedliwości musi być wykonywany w imię bóstwa, przy pomocy środków, umożliwiających objawianie jego woli, i pod grozą kary ze strony bóstwa. Jest to odmienny przeto pogląd, jak ten, który nakazuje szukać źródła władzy sądowej w auctoritas populi, znany nam tak dobrze z najpierwotniejszych stosunków niektórych ludów indoeuropejskich. U Sumirów i u Semitów nie wiecie i nie starsi ludu, ale monarcha jako wyobraziciel bóstwa koncentruje w III tysiącleciu władzę sądową, a wyręcza się przy jej wymiarze zrazu kapłanami, znającymi sztukę odgadywania woli bóstwa. Wymiar ten odbywa się w III tysiącleciu po świątyniach, a głównymi środkami dowodowymi są sądy boże, znane w kilku postaciach — i przysięga. Egzekucja wyroków jest zapewniona przez zaprzysiężenie przez strony posłuszeństwa wobec wyroku; kary przeciwko krnąbrnym są sakralne — oto bynajmniej nie archaiczne, ale o długotrwałej kulturze religijnej świadczące rysy, jakie są wspólne całej Zachodniej Azji. Już u Sumirów był wymiar sprawiedliwości na tych zasadach oparty. Podobnie i dla państwa akkadzko-babilońskiego w III tysiącleciu można stwierdzić, że miało ono tego rodzaju wymiar sprawiedliwości. Sędziami są tam w epoce przedhamurabiowskiej kapłani. Dopiero od czasów króla Hamurabiego zaczął ten wymiar prze-

chodzić do rąk świeckich urzędników królewskich. Sekularyzacja sądownictwa nie odbywa się oczywiście szybko, a tem mniej naraz, lecz w drodze długo trwającej ewolucji, polegającej na tem, że monarcha stara się ująć coraz więcej spraw społecznych w swoje ręce, a raczej przekazać je w ręce hierarchji urzędniczej⁴¹. O konfliktach między władzą świecką a kapłańską mamy już pierwsze niejasne wiadomości z dawnych miast sumirskich. Dynastia Hamurabiego kontynuuje tylko rozpoczętą wówczas reformę wymiaru sprawiedliwości. W szczególności stara się uporządkować świeckie sądownictwo królewskie i uczynić jedynym organem wymierzającym sprawiedliwość⁴². Kodeks Hamurabiego stoi w zasadzie na gruncie jurysdykcji sądów królewskich; cały jego proces jest na tem oparty, ale ślady sądownictwa kapłańskiego są jeszcze za jego czasów bardzo wyraźne.

Tego rodzaju poglądy o sakralnem pochodzeniu prawa były wspólną własnością Egipcjan, Sumirów i Semitów; ślady jego — co do prawa międzynarodowego — istnieją jednak także w prawie hetyckiem. Ale poza tem są tam słabsze. Królowie hetyccy, na których powołanie na tron mieli w połowie II tysiąclecia silny wpływ wojowie-szlachta (lennicy), nazywają się „ulubieńcami boga“ i tytułują się „słońcem“ na wzór egipski, ale, jak się zdaje, nie byli uważani za królów-bogów i nie odbierali czci boskiej⁴³. Nie mamy w żadnym razie dostatecznych na to dowodów. Ich stanowisko zdaje się raczej przypominać tego rodzaju stosunki, jakie panowały w Grecji archaicznej około początku I tysiąclecia, lub u Germanów w tysiąc lat później. Jeśliby tak było,

byłby to rys wniesiony do ustroju orientalnego przez ludy rasy indoeuropejskiej; ale z takimi uogólnieniami należy jeszcze w obecnym stanie naszej wiedzy być ostrożnym.

XII.

Państwo terytorjalne, jakim jest już państwo Hamurabiego, powstało z zjednoczenia drobnych państwerek miejskich, stojących pod rządami dynastów-kapłanów. Hamurabi, idąc zapewne śladem swoich poprzedników, przeprowadza jego organizację jako całości jednolitej i scentralizowanej. Kodeks swój wydaje przecież w tym celu, aby w całym państwie zunifikować prawo i zatrzeć różnice między Sumirem i Akkadem. W Babilonie ustanawia na dworze swoim sąd, prawdopodobnie jako wyższą instancję. Tak samo na jego dworze funkcjonują różne wyższe urzędy, których nazw jednakowoż z tych czasów dobrze nie znamy⁴⁴. W miastach spotykamy książąt „patesi“, ale już od króla zależnych, prawdopodobnie mianowanych z pośród członków zmedjatygowanych dynastyj (a więc namiestników). Naogół można ustrój ten określić jako zbliżony do ustroju lennego. Urzędnikom państwowym rozdaje monarcha grunty jako lenna, a oni wypuszczają je dalej na prawie czynszowem. Tak samo wojownicy królewscy (częściowo łucznicy, częściowo włócznicy), tworzący stałą armję, otrzymują dziedziczne beneficja, a wzamian za nie muszą służbę swą pełnić osobiście. Oprócz tego jest cała ludność zobowiązana do pospolitego ruszenia, a nadto obciążona przez różne „daniny“ i „robocizny“.

Podobnie jest w państwie asyryjskiem pod ko-

niec II drugiego tysiąclecia. I tutaj widzimy rozwiniętą hierarchję urzędników centralnych o różnych zadaniach i nazwach (tych nazwy znamy doskonale z epoki pierwszego tysiąclecia), oraz scentralizowanie władzy nad prowincjami.

Nieco inaczej jest w państwie hetyckiem. Na podstawie tego, co o niem obecnie wiemy, nie jest to państwo scentralizowane, ale raczej federalistyczne. Hetyci zjednoczyli w chwilach najwyższej swej potęgi kilka narodów mówiących odrębnymi językami (proto-chattyjski, palajski, mitański czyli hurrycki, hetycki i luwijski); nie mówiąc o terytorjum syryjskiem, gdzie prze-ważali Semici (Amoryci i Hebrejowie), i o kolonjach asyryjskich, rozprószonych w późniejszej Kapadocji. Stąd to jest rzeczą naturalną, że w państwie hetyckiem tendencje partykularystyczne grają większą rolę, jak w państwach Mezopotamji. O ustroju państwa hetyckiego mamy nieco wiadomości z epoki amarneńskiej.

Nie jest wykluczonem, że w monarchji hetyckiej w pierwszej połowie II tysiąclecia posiadała szlachta wojskowa wielki wpływ na wybór monarchy, podobnie jak u niektórych ludów indoeuropejskich w ich początkach dziejowych⁴⁵. W każdym razie nie jest to monarchja centralistyczna, ale zdecentralizowana. Widzimy, że ówczesni monarchowie hetyccy, organizując nowo zdobyte kraje, ustanawiają na czele ich książąt z dynastyj miejscowych, wiążą ich z sobą małżeństwami, zawierają umowy lenne, dotyczące dostawy określonych z góry kontyngentów wojskowych — ale na wewnątrz zostawiają im dużą swobodę rządów. Jest to przeciwieństwo do systemu organizowania państwa, przyjętego przez

władców babilońskich i przypomina raczej stosunek Egiptu do państw wasalczych⁴⁶. Jest rzeczą interesującą, że jeden z królów hetyckich (Murszilisz 1350—1320) wymienia między swoimi wasalami króla Achchijawa, co niektórzy tłumaczą jako dowód, że już wówczas Achajowie kolonizują zachodnie wybrzeże M. Azji.

W każdym razie królestwo hetyckie miało również ustrój lenny, choć nie scentralizowany. I dla niego jest nader charakterystycznym rozdawnictwo gruntów przez monarchę wojownikom, służącym bądźto konno, bądź na wozach wojennych, nadto urzędnikom, kapłanom, rzemieślnikom. Przepisy regulujące prawa i obowiązki lenników zajmują w spisie prawnym hetyckim dużo miejsca. Są w nich podobieństwa, ale są i pewne różnice (art. 40) w stosunku do prawa babilońskiego i asyryjskiego. Brak dotychczas dokładniejszego porównawczego opracowania prawa lennego zachodnio-azjatyckiego⁴⁷; rzuciłoby ono zwłaszcza pewne światło na nie dość jasną dotąd rolę, jaką w tym całym ustroju odgrywali „marjanni“ (junacy), pojawiający się w państwie Mitanni (Hurri), a noszący nazwę aryjską.

XIII.

Prawdopodobnie już ze swojej praojczyzny semickiej wyniosły plemiona osiedlone w III tysiącleciu w Mezopotamji pojęcie rodziny patryarchalnej, której głową jest ojciec, posiadający władzę (manus) nad żoną i dziećmi. Z podobnym pojęciem rodziny spotkały się te plemiona semickie u narodu sumirskiego, to też z wszelką łatwością przejęły z prawa sumirskiego cały

szereg wyrobionych tam prawideł, odnoszących się do powstawania i trwania rodziny. Widzimy też uporządkowane życie rodzinne w sposób jednakowy zarówno u Babilończyków, jak u Asyryjczyków. U obu tych ludów nie spotykamy już ani małżeństwa przez porwanie, ani zawarcia małżeństwa przez wysługę, przy którym mężczyzna odsluguje pewien czas u przyszłego teścia wzamian za otrzymanie jego córki. Forma ta (znana plemionom hebrajskim, jak świadczy opowieść o Labanie i Jakóbie) była niewątpliwie niegdyś powszechną u Semitów, ale w Babilonie i Asyrji zastąpiono ją przez kupno. Zawarcie małżeństwa dzieli się tam na dwa akty, oba uroczyste i oba publiczne. Pierwszym aktem są zaręczyny, od których zawarcia zależy właściwie powstanie małżeństwa. Zaręczyny polegają na jakimś symbolicznym akcie bliżej nam nieznanym, mocą którego dziewczyna przechodzi na własność męża, a ojciec jej otrzymuje cenę kupna od swojego zięcia. Cena ta wedle kodeksu Hamurabiego wynosi normalnie jedną minę srebra i staje się własnością ojca. Zaręczyn dopełniano zwykle, gdy jeszcze kobieta nie była dorosłą, to też często się zdarzało, że pozostawała ona i nadal pod władzą ojca, a oddawano ją mężowi dopiero za jakiś czas przez obrzęd zaślubin. Opisu tego obrzędu dla społeczeństwa babilońskiego nie mamy; wiemy tylko, że już w końcu trzeciego tysiąclecia weszło w zwyczaj sporządzanie kontraktu zaślubin na piśmie. Znaczna liczba takich kontraktów dochowała się do naszych czasów. W późniejszych są wzmianki, że obok ceny kupna wręczonej ojcu ofiarowywał mąż także przyszłej żonie pewne podarunki, a ojciec ustanawiał dla żony osobne uposaże-

nie, które pozostawało jej własnością, podczas gdy mąż był tylko użytkowcą⁴⁸.

Spis prawa asyryjskiego wspomina o osobliwej formie zaręczyn (wylanie oliwy na głowę zaręczonej oraz ofiarowanie jej ciasta) i o podarunkach składanych jej i ojcu. Reguluje też troskliwie, co się dzieje z majątkiem żony w razie rozwodu lub śmierci męża.

Małżeństwo jest monogamiczne, ale tylko gdy chodzi o zasadę; albowiem wyjątkowo, mianowicie gdy pierwsza żona nie ma dzieci, można przybrać sobie drugą żonę. Obok żony lub żon posiada mężczyzna na własność niewolnice, z którymi pan domu może utrzymywać stosunek płciowy.

Małżeństwo jest łatwo rozwiązalne, przynajmniej po stronie męża. Musi on jednak, rozłączając się z żoną, wypłacić jej pewne sumy jako karę za złamanie umowy. Wszystkie trzy kodeksy regulują ten jego obowiązek szczegółowo. Natomiast jest prawo niesłuchanie srogię w wypadku, gdyby żona chciała męża opuścić. Grozi jej bowiem za to kara śmierci.

Mąż ma nad żoną i dziećmi patriam potestatem⁴⁹ z tą jednak różnicą od starorzymskiej i starogermańskiej, że nie może dowolnie rozporządzać ich życiem. Ma natomiast możność sprzedaży i zastawienia dzieci w razie, gdy grozi mu nędza, a prawo szczegółowo reguluje wynikające stąd prawne konsekwencje. Niewierność żony uprawnia męża do surowych, szczegółowo uregulowanych kar (zwłaszcza w spisie prawa asyryjskiego).

Prawo stoi na straży czystości obyczajów, karząc zarówno cudzołżnicę, jak i jej współnika. Zwłaszcza

spis prawa asyryjskiego celuje w zwalczaniu cudzołóstwa, stręczenia do nierządu, spędzania płodu i innych przestępstw, naruszających instytucję rodziny. Przepisy o stroju mężatek, wdów, panien, niewolnic, kobiet złego prowadzenia, zawarte w prawie asyryjskiem i hetyckiem, mają na celu umożliwić nadzór nad enotliwym prowadzeniem się kobiety. Prawo hetyckie zajmuje się obszerniej kwestją nierządu przeciw naturze (homoseksualizm, sodomja), co wskazuje na częste nadużycia w tym kierunku. W niektórych wypadkach, bo nie we wszystkich, grozi za to kara śmierci.

Wysoko rozwiniętą jest instytucja adopcji, która już w najstarszych przepisach sumirskich jest uregulowana. Adoptowany dziedziczy narówni z synami rzeczywistymi i nie może się jednostronnie wyrzec adoptujących rodziców. Już prawo sumirskie zawiera pod tym względem bardzo surowe przepisy, a przepisy te oddziały na kodeks Hamurabiego.

Kobieta, która weszła w drodze kupna do domu męża, nie wychodzi z niego nawet wraz z śmiercią swego męża. Zarówno w prawie babilońskiem jak asyryjskiem spotykamy się ze śladami snochactwa i lewiratu (snochactwo = uprawnienia płciowe teścia względem synów; lewirat = ewentualne uprawnienie dziewczery wobec owdowiałych żon, a nawet narzeczonych ich braci). Instytucję lewiratu znaleźliśmy z prawa żydowskiego (Ruth i Booz, Onan). Prawo asyryjskie i hetyckie przynosi co do niej dużo nowych szczegółów, świadcząc o jej ogromnym rozpowszechnieniu. Naodwrot prawo hetyckie zna prawa syna, po śmierci ojca, względem macochy⁵⁰.

XIV.

Doniosłem zagadnieniem naukowym jest pytanie, w jaki sposób w tej tak odległej od nas epoce rozwinęło się prawo własności indywidualnej, będącej jednym z filarów rzymskiej i naszej cywilizacji? Otóż ani epoka Hamurabiego, ani prawo asyryjskie, ani hetyckie nie uznają nieograniczonej własności jednostki na ziemi. Znają tylko przeciwstawienie własności publicznej (a mianowicie należącej do świątyń i do monarchów, a więc w gruncie rzeczy własności zbiorowej), oraz własności prywatnej, a mianowicie rodzinnej. Przeciwstawienie tych dwóch form własności, t. j. publicznej i prywatnej, utrzymuje się przez cały omawiany tu okres.

Co się tyczy najprzód własności królewskiej, to była ona bardzo rozległą, a być może — dużo za tem przemawia — starszą jej formą było pojęcie własności bóstwa plemiennego na ziemi⁵¹. Nie doszło jednak nigdy w Azji zachodniej, w żadnym z państw tam istniejących, ani w Babilonie, ani w Asyrji, ani u Hetytów do tak konsekwentnego wyrobienia się własności państwowej (królewskiej i plemiennej) na wszelkich gruntach, jak to widzimy w Egipcie i w państwach Arabji południowej. Ale są tego zadatki. Własność gruntowa królewska i świątyń obejmuje przeważną część kraju. Król rozdaje część tych gruntów wraz z domem i inwentarzem urzędnikom i wojom jako lenna, jak to powyżej zaznaczyłem.

Co się tyczy własności prywatnej, jest ona własnością zbiorową, mianowicie własnością rodzinną, bo należy do ojca i do jego potomstwa. To też stosunki własności najzupełniej przypominają początki własności

u ludów italskich, greckich, germańskich, celtyckich i słowiańskich. Podmiotem własności na ziemi jest cała rodzina, a dzieci muszą być przypoziwane do aktu pozbycia własności, gdyż inaczej służy im prawo odbioru ziemi. Aby się przeciw temu odbiorowi zabezpieczyć, obmyślili już prawnicy sumirsey pewne stałe formuły, zamieszczane w akcie pozbycia, polegające na uroczystem wyrzeczeniu się prawa odbioru. Takie klauzule zrzeczenia się, używane całemi wiekami, torują zwolna drogę pojęciu własności indywidualnej, co możemy w ciągu trzecztyśięczonego rozwoju prawa zachodnio-azjatyckiego daleko jeszcze dokładniej śledzić, niż w prawie rzymskiem, albo w prawach średniowiecznych.

Niema za to w źródłach epoki Hamurabiego własności rodowej, która widocznie musiała już oddawna zaniknąć, choć wedle wszelkiego prawdopodobieństwa istniała u tych ludów semickich, które około r. 3000 wtargnęły do Mezopotamji.

Natomiast okoliczne ludy barbarzyńskie, które niebawem po okresie Hamurabiego osiedliły się na terytorjum państwa babilońskiego i tam się na dłuższy okres czasu w w. XVIII utrzymały, przyniosły ze sobą taką właśnie formę zbiorowej własności, wskutek czego nastąpił w tej dziedzinie rozwój wsteczny. Byli to mianowicie Kassytowie albo Kossejowie, lud pod względem etnograficznym trudny dzisiaj do oznaczenia⁵². Dzieli się on na małe plemiona, a te znowu dzieliły się na rody i rodziny. Terytorjum, na jakim się Kassytowie osiedlili, dzielono między plemiona, a plemiona dzieliły je dalej pomiędzy mniejsze związki. Rodzina, któraby chciała grunt pozbyć, była przeto związana własnością

rodu i plemienia, ciężącą nad przydzielonym jej kawałkiem ziemi. Dało to początek w połowie drugiego tysiącolecia zjawieniu się niesłychanie ciekawych pomników prawnych, które mają na celu umożliwić obrót nieruchomościami pomimo owych zwierzchnich praw wyższych związków społecznych. A mianowicie doszło do nas z epoki wtargnięcia i panowania Kassytów kilkadziesiąt sztuk kamieni, jakie ustawiano na gruncie przy jego pozbyciu. Kamień taki (zwany „kudurru“) ma z jednej strony wyobrażenie bóstw, którym akt pozbycia oddaje się pod opiekę, a z drugiej strony napisy stwierdzające, że zabrania się rodom i plemionom, czyli większym okręgom, rewindykować raz pozbytą własność. Na przypadek, gdyby ktoś podniósł zarzuty przeciwko pozbyciu, miota się zgóry na niego klątwy⁵⁸. Kamień taki ustawia się na gruncie, a drugi jego egzemplarz przechowuje się w świątyni. Prawdopodobnie zrazu istniał tylko ten sakralny środek obrony aktu prawnego, ale później zjawia się formuła zawierająca sankcję cywilnoprawną, a mianowicie zapłatę dwunastokrotnej wartości gruntu, gdyby ktoś zechciał tak umocniony akt prawny wzruszać.

Obrót nieruchomościami jest publiczny, a uregulowany podobnie, jak w wiekach średnich. Charakterystyczną jest jego forma opisana w art. szóstym II tablicy spisu asyryjskiego, z którego wynika, że w mieście Assur („w mieście boga Assura“) pozbycie pola lub domu musi być trzykrotnie w ciągu miesiąca przez herolda publicznie zapowiedziane. Kto w przeciągu miesiąca nie złoży przed władzami dokumentów, uzasadniających swoje prawa do gruntu, traci prawo rewindykacji. Przy

czynnościach odnoszących się do gruntu byli przyzywani sąsiedzi.

XV.

Pomiędzy omówionemi trzema zbiorami praw zachodzą niewątpliwie pewne zbliżenia co do ukształtowania uregulowanych tam instytucyj prawnych. Ustrój rodziny jest podobny, przebieg rozwoju własności analogiczny, sposób dochodzenia sprawiedliwości przed sądem nader zbliżony, ustrój wojskowy lenny, a również pojęcia o istocie prawa, o zadaniach państwa i o władzy monarszej pokrywają się ze sobą.

Brak natomiast formalnego pokrewieństwa pomiędzy temi pomnikami. Układ i charakter każdego z nich jest inny, przynajmniej o ile chodzi o to sformułowanie, jakim my dzisiaj rozporządzamy. Zastrzeżenie takie jest potrzebne, gdyż należy pamiętać, że tylko kodeks Hamurabiego doszedł do nas w autentycznej postaci, a prawa sumirskie, spis asyryjski i spis hetycki znamy tylko w fragmentach, przeróbkach i wyciągach.

Dlatego też jest bardzo trudnem do odpowiedzi zarówno pytanie, jaki jest bliższy związek między ustawami sumirskimi a kodeksem Hamurabiego, jak również, jaki jest stosunek pomiędzy tymże kodeksem a oboma innemi spisami, o tyle od niego późniejszymi. W dzisiejszym stanie naszej wiedzy można raczej przypuszczać, że wpływu bezpośredniego niema, t. zn. że redaktorowie dwóch późniejszych spisów nie czerpali bezpośrednio z kodeksu Hamurabiego i nie odpisywali stamtąd nawet tych prawideł, które w podobny sposób podali. Jeśli go znali i jeśli z niego czerpali, to chyba

tylko wyjątkowo. Raczej należy przyjąć, że w zasadzie formułowali swoje spisy bądźto na podstawie wyroków sądowych, uogólniając kazuistyczne przypadki, bądźto na podstawie prawa ludowego, zwyczajowego, znanego im z praktyki.

Całe to pytanie komplikuje się jeszcze przez dalszą okoliczność, a mianowicie przez porównanie trzech powyższych spisów prawa z prawem staroizraelskim, zawartem w Starym Testamencie, a zwłaszcza z najstarszym zbiorem tego prawa zwanym „Księgą Przymierza“⁵⁴. „Księga Przymierza“ mieści się dzisiaj w drugiej księdze Mojżeszowej i tworzy w niej pewną osobną całość, niewątpliwie o wiele starszą, niż inne składniki ustawodawstwa Mojżeszowego. Zawiera ona po części przepisy treści prawnej, po części etycznej — ale obok nich mieści ona także przepisy odnoszące się do kultu. Z przepisów prawnych podaje normy o niewolnikach, o morderstwie i zabójstwie, o uszkodzeniu ciała, o ochronie własności, o zgwałceniu niewiasty i o walce z czarami. Przepisy te przypominają pod wielu względami niektóre z przepisów babilońskich, asyryjskich, hetyckich; ale bliżej istotę i powody tego podobieństwa wytłomaczyć jest rzeczą trudną.

Obok podobieństw są bowiem najprzód wielkie różnice. Prawo mojżeszowe od samego początku, od którego możemy jego rozwój śledzić, ma jedną wybitną cechę swoistą, do której analogji (ale i to niezupełnej) mogłyby dostarczać co najwyżej pomniki starego prawa perskiego i hinduskiego — a mianowicie, jestto prawo przepojone silnie domieszką nakazów i zaleceń etycznych. Każdą zasadę prawną, jaką ono głosi, ujmuje od

strony podbudowy etycznej, a zasady etyczne stara się celowo pomieszać z normami prawniczymi. Pomniki prawa staroizraelskiego w tej formie, jak je znamy, są też na pół traktatami etycznymi. Żaden naród nie wyłączając Persów ni Indów nie wykazuje w tych rozmiarach w swoich pomnikach literackich i prawnych powyższej supremacji etyki ponad prawem, a więc rysu tak wybitnie charakteryzującego naród wybrany; który to rys sprawił, że literatura jego jest dzisiaj podstawą naszego chrześcijańskiego rozwoju religijnego.

Ale pomijając nawet ten swoisty i oryginalny rys pomników prawnych Starego Testamentu, należy wskazać i inną jeszcze różnicę: nie należy mianowicie zapominać, że prawo staroizraelskie jest znacznie pierwotniejsze w najważniejszych swoich urządzeniach, aniżeli prawo babilońskie i asyryjskie. Te dwa ostatnie spisy prawne przyszły do skutku w państwach, opartych na silnej władzy królewskiej, rządzonych przez dobrze rozwiniętą biurokrację i scentralizowanych. Pomoc własna i zemsta prywatna są w nich nieznane. Wspólna własność rodowa oraz znaczenie klanów i plemion nie istnieje. Wprost przeciwnie w prawie staroizraelskiem. Jest to prawo narodu, znajdującego się dopiero na przejściu do życia osiadłego i do rolnictwa, przynajmniej o ile chodzi o najstarsze jego pomniki. Są tam ślady krwawej zemsty, są ślady walk rodowych i silne ślady wspólnej własności. Karalność przestępstw na dzieciach i wnukach jest w prawie staroizraelskiem w wyższym stopniu uznana, niż w kodeksie Hamurabiego. (Ten ostatni zna ją wprawdzie, ale stara się ograniczyć). Także i ustrój państwa izraelskiego jest w najstarszych pomnikach

prawnych o wiele bardziej prymitywny, jak u Semitów mezopotamskich. Władza królewska jest mało rozwinięta, rodzi się tam niemal dopiero w naszych oczach; uważana jest słusznie za coś obcego dawnym plemionom hebrajskim. Dopiero za Dawida i Salomona zjawia się terytorjalne państwo, urządzone na wzór Egiptu i Mezopotamji, ale najdawniejsze pomniki prawne nie są jeszcze z tą monarchją uzgodnione⁵⁵. Wszystko to sprawia, że ta gałąź rasy semickiej jest w swoich pomnikach prawnych, chociaż późniejszych o przeszło 1000 lat niż kodeks Hamurabiego, dużo bliższą starożytności semickiej, aniżeli jej wschodni i północni pobratymcy. Także sformułowanie przepisów jest bardziej kazuistyczne, odpowiada przeto niższemu stanowi techniki prawa.

Ale obok takich zasadniczych różnic uderzają i podobieństwa. Niektóre przepisy zawarte w „Księdze Przykazania”, a nawet w późniejszym od niej „Deuteronomion” posiadają istotnie analogje w spisach zachodnioazjatyckich II tysiąclecia. Pewną część tych analogij można wytłomaczyć hipotezą, że Semici już w epoce koczownictwa posiadali bardzo dużo wspólnych pojęć religijnych, etycznych i prawnych. Już z tych czasów mogli np. wynieść zasadę ścisłego taljonu: oko za oko, ząb za ząb — spotykana w tem samym niemal brzmieniu w prawie Starego Testamentu i w kodeksie Hamurabiego. Już w tych czasach mogli wytworzyć pojęcie silnej władzy ojcowskiej; wyzwolenie niewolnika przez adopcję; sposób zawierania małżeństwa przez wymianę podarunków z rodziną kobiety; lewirat i inne urządzenia, odnoszące się do małżeństwa zdają się być również pochodzenia prasemickiego. Tu także możnaby zaliczyć

przepisy o procesach przeciw zwierzętom, o czarach, o obcowaniu przeciw naturze, które to przepisy są w nader podobny sposób rozwinięte w trzech prawodawstwach semickich⁵⁶.

Nie jest również wykluczeniem co do niektórych przynajmniej przepisów, że redaktor „Księgi Przymierza“ i „Deuteronomion“ mógł znać i korzystać tu i ówdzie z przepisów kodeksu babilońskiego. Nie byłoby w tem nic dziwnego, skoro wykopaliska archeologiczne pouczają nas, że tabliczki gliniane, pokryte pismem klinowem a zawierające różne pomniki literatury babilońskiej, odpisywano i przechowywano w całej Zachodniej Azji; wszak między innymi mamy także fragmentaryczne odpisy kodeksu Hamurabiego, odszukane poza właściwem terytorjum babilońskiem. Ale przyczyną najważniejszej części podobieństw nie jest ani pochodzenie prasemickie ani bezpośrednio kopjowanie kodeksu Hamurabiego przez redaktorów innych pomników, tylko wyrównanie się kultury prawnej i gospodarczej zachodnio-azjatyckiej; czyli istnieje wzajemna recepcja ogólnych zasad prawnych.

XVI.

Teologowie protestancy i żydowcy jak np. zmarły już przed laty Dawid Müller a obecnie Petersen, Alfred Jepsen i wielu innych, pragnąc wytłomaczyć podobieństwa istniejące między St. Testamentem a spisami z II tysiąclecia, bronią hipotezy, że „Księga Przymierza“ podobnie jak kodeks Hamurabiego, a także prawo asyryjskie, nie powstały samodzielnie, ale czerpały z jakiegoś wspólnego, nieznanego nam dzisiaj a starszego

o wiele od siebie spisu prawnego. Dawid Müller nazywa ten hipotetyczny spis „praustawą semicką“ i przypuszcza, że ta praustawa spisana została jeszcze za czasów koczowania plemion semickich w początku trzeciego tysiąclecia, a więc zanim Semici utworzyli swe najstarsze terytorjalne państwa. Jepsen postawił w roku zeszłym hipotezę, że owa praustawa powstała nie za czasu koczowania, ale w państwie semickim, już osiadłym i rolniczem, a mianowicie w państwie Amorytów; Amoryci istotnie w początku trzeciego tysiąclecia utworzyli w Syrii jakieś większe skupienie polityczne później zburzone, którego rozwój historyczny nie jest nam dotąd znany.

Hipotezy o takiej „praustawie semickiej“ nie da się jednak niczem pozytywnem poprzeć: śladów takiej „praustawy“ nie mamy, a podobieństwa zachodzące między kodeksem Hamurabiego, spisem asyryjskim i hebrajskim oraz „Księgą Przymierza“ (o ile nie pochodzą z epoki przedziejowej, prasemickiej) można i bez tego przypuszczenia prościej wytłomaczyć. Kultura prawnicza szerzy się od narodu do narodu, od jednego ośrodka kulturalnego do drugiego, od sądu do sądu, zapomocą powolnej i dobrowolnej recepcji. Podobnie szerzą się wątki legendarne, wierzenia religijne, motywy literackie, wpływy językowe, technika gospodarcza, wogóle cała kultura. Nie potrzeba odpisywania przepisów prawnych, wystarczy ich naśladowanie i oddziaływanie nieustanne na siebie w drodze zwyczaju. Nie wyklucza to faktu — jak jeszcze raz podnoszę — że niektóre przepisy zawarte w spisach zachodnio-azjatyckich mogą mieć swój początek w prawie zwyczajowem prasemickim. Pewne

pojęcia prawne mogli istotnie Semici wynieść z epoki przeddziejowej, z czasów, gdy wszystkie ich pleniona koczowały w wspólnej praojczyźnie i trudniły się wyłącznie pasterstwem. Ale nie nas nie zmusza do przyjęcia hipotezy, że były to przepisy ujęte wówczas na piśmie; daleko prawdopodobiejszem jest, że były to prawidła zwyczajowe, praktykowane z zabobonną skrupulatnością, przechowywane dokładnie w pamięci wielu pokoleń i utrzymane po części w mocy nawet wówczas, gdy się Semici przerwucili do kultury rolniczej i do życia osiadłego.

Wszak i co do ludów indoeuropejskich możemy nie bez podstaw przyjąć, że w tymże samym czasie t. zn. w trzecim tysiącleciu posiadały pewne wspólne pojęcia i urzędnia prawne, które pomimo rozejścia się po całym kontynencie europejskim i po znacznej części kontynentu azjatyckiego przechowywały nadal troskliwie, aczkolwiek przepisy te nie były nigdy spisane. Badając porównawczo najstarsze prawo rzymskie i greckie, słowiańskie, celtyckie i germańskie, perskie i hinduskie, odkrywa nauka w ostatnich latach coraz więcej podobnych pojęć i urzędzeń (a to podobnych nawet w drobnych szczegółach!). Nie są to homologje rozwinięte zupełnie od siebie niezależnie — a także nie można ich powstania wytłomaczyć samą tylko wędrówką i recypowaniem dobrowolnem pewnych pojęć w epokach historycznych — ale trzeba uciec się do hipotezy pochodzenia ich z epoki przeddziejowej⁵⁷. Jeżeli np. forma zaślubin, sposób zawierania umów, odpowiedzialność dłużnika, konieczność i odpowiedzialność rękojmi (bebajosis), poszukiwanie za śladem rzeczy skradzionej i windykacja

zapomocą uroczystej, na sakralnych motywach opartej rewizji domowej, system pokrewieństwa i władza ojca w rodzinie, dział zaduszny w spadku⁵⁸ — są u wszystkich tych ludów pomimo ogromnych różnic terytorjalnych i chronologicznych taksamo do siebie zbliżone, jak pewne ich pojęcia religijne lub pewne elementa językowe ogólnie indoeuropejskie — to nasuwa się z nieodpartą koniecznością hipoteza, że te elementy rozwoju powstały jeszcze w trzecim tysiącleciu, kiedy plemiona indoeuropejskie prowadziły życie koczowniczo-pasterskie gdzieś w nieznanym nam bliżej okolicach Azji czy Europy, prawdopodobnie na północ od morza Kaspijskiego i Czarnego.

A jednak nikt nie stawia hipotezy, że ten zasób wspólnych pojęć został już wówczas ustalony na piśmie; bo i bez takiej hipotezy (z góry wykluczonej) zbliżenie najstarszych pojęć prawnych da się doskonale wytłumaczyć.

Dlatego też przyjmuję, że większą rolę przy wytworzeniu się podobieństw między prawami zachodnio-azjatyckimi odgrywa bądź to wspólny punkt wyjścia w epoce przeddziejowej, bądź to w epoce historycznej powolne, dobrowolne naśladowanie pewnych zasadniczych pojęć i przepisów, niż recepcja „ustawy prase-mickiej“ lub bezpośrednio korzystanie z kodeksu Hamurabiego.

Specjalnie zaś niektóre podobieństwa, jakie zachodzą między prawem staroizraelskim i prawem hetyckim, a więc prawem ludu nie semickiego, można niewątpliwie tłumaczyć jako dowód takiego wyrównania w epoce historycznej. W tym wypadku bowiem nie może być mowy o wspólnej dla obu ras epoce archaicznej,

ale może być mowa tylko o wzajemnych związkach i wpływach w epoce historycznej. Decydującem dla wyjaśnienia wielu podobieństw może być okoliczność, że prawo hetyckie, tak jak cała kultura Hetytów, rozwijało się przez długi czas niewątpliwie pod wpływem prawa babilońskiego i asyryjskiego, a więc pod wpływem tych samych starszych prawodawstw, co i prawo staroizraelskie. Powtórę pomiędzy Hetytami a mieszkańcami Kanaanu zachodzi pod koniec drugiego tysiąclecia bezpośrednia styczność. Granice państwa hetyckiego posunęły się wówczas ku późniejszej Palestynie; przez pewien czas miasteczka syryjskie hołdowały królom hetyckim. O Hetytach wspominają księgi Starego Testamentu na różnych miejscach. Bardzo być może, że i prawo hetyckie oddziaływało w tym czasie bezpośrednio na rozwój prawa w Kanaanie, do którego niebawem wtargnęły i osiedliły się w charakterze zdobywców plemiona hebrajskie.

W każdym razie obok znacznych podobieństw są równie znaczne różnice pomiędzy prawem hetyckiem a staro-izraelskiem; do nich należy przedewszystkiem dominująca rola pierwiastka moralnego, którą odgrywa on w prawie mojżeszowem. O jakiejś dalej idącej zależności jednego pomnika od drugiego nie może być przeto mowy.

XVII.

Jeżeli to wszystko uwzględnimy, to musimy dojść do przekonania, że kultura prawnicza zachodnio-azjatycka, odzwierciedlona w znanych nam dzisiaj zbiorach prawnych oraz w szeregu ustaw i dokumentów, powstała

pracą kilku ras, pomiędzy któremi rasa semicka odegrała niewątpliwie najważniejszą rolę. Ale nie należy zapominać, że impuls i początek do utworzenia tej kultury dała nie ona, lecz rasa sumirska. Sumirowie byli bowiem właściwymi twórcami podstaw tej kultury, tak jak dziś przynajmniej przebieg procesu historycznego znamy. Oni to stworzyli pewne wyższe kulturalne urządzenia prawnicze, a przepisy prawa spróbowali pierwsi sformułować w ustawach. Być może, że korzystali oni z dorobku kulturalnego dawnego Egiptu, ale my o tem nie pozytywnego powiedzieć nie możemy. Semici, zetknąwszy się z Sumirami, rozbudowali tę kulturę prawniczą szerzej i wyżej, wnosząc do niej pewne oryginalne pierwiastki właściwe ich psychologii, ich pojęciom religijnym i potrzebom życia pasterskiego, jakie dotąd prowadzili. Trzecią rasą, która się do tej wspólnej pracy przyłączyła w ciągu drugiego tysiąclecia, była rasa „azjańska“. Jej rolę odegraną w ogólnej kulturze, zwłaszcza w dziedzinie sztuki, poznaliśmy w ostatnich latach głównie z wykopalisk na Krecie i na stałym lądzie Hellady — o ile nie jest błędem dopatrywać się w jej pramieszkańcach rasy „azjańskiej“ — ale dopiero odkrycie państwa i prawa hetyckiego, dokonane przed kilku laty, pozwala nam ocenić należycie jej twórczość i bogate uzdolnienie na polu życia prawnego. Jeśli do tego dodamy, że u dwóch narodów „azjańskich“, a mianowicie u ludu Mitanów oraz u Hetytów, istnieje już w pierwszej połowie drugiego tysiąclecia jakaś przymieszka pierwiastków etnicznych indoeuropejskich, której znaczenia nie możemy jeszcze bliżej sprecyzować, to mamy bardzo skomplikowany i bynajmniej do zanalizowania niełatwy

kompleks wpływów i pierwiastków etnicznych, które się razem złożyły na powstanie kultury prawniczej zachodnio-azjatyckiej w trzecim i w drugim tysiącleciu. Cóż dopiero, gdybyśmy do tego i tak już skomplikowanego obrazu chcieli wciągnąć możliwy wpływ państwa Hyksosów, bardzo potężnego w końcu II tysiąclecia ale dotąd bliżej nam nieznanego — lub wpływ innych późniejszych przybyszów do Małej Azji i Syrii (Greków, Filistynów, Traków).

Ten skomplikowany splot problemów i ta trudna ich analiza nasuwają dla nauki na każdym kroku nowe pytania, pobudzając do tworzenia coraz to nowych hipotez o początkach kultury prawniczej zarówno azjatyckiej jak europejskiej, a w szczególności o początkach cywilizacji prawniczej greckiej i rzymskiej. Nie czas jeszcze przerzucać zuchwale mosty między kulturą prawniczą staroazjatycką a prawem miasta Gortynu albo prawem XII tablic w Rzymie⁵⁹. Wszystkie podobne próby zawiodły, gdyż brakuje nam znajomości ogniw pośrednich pomiędzy Wschodem a Zachodem w tych tak odległych czasach. Nie okazało się niem, jak dotąd, nawet uwzględnienie wpływów etruskich.

Etruskowie byli ludem, należącym wedle dzisiejszego stanu wiedzy do rasy „azjańskiej“, który na przełomie drugiego i pierwszego tysiąclecia wyparty z Małej Azji opuścił swoje stare siedziby i szukał gdzieś za morzem nowej ojczyzny; a znalazł ją na wybrzeżach półwyspu Apenińskiego i tam przeniósł główne zasady kultury małoazjatyckiej. Między innymi przeniósł zapewne bardzo wiele pojęć i urządzeń prawnych, podobnie jak przeniósł małoazjatycką magję religijną, za-

czątki sztuki i dużo innych swych właściwości. Gdybyśmy znali prawo etruskie, to niewątpliwie moglibyśmy odpowiedzieć na pytanie, czy może w prawie XII tablic, będących tak ważnym zjawiskiem w dziejach ludzkości, nie można poszukiwać donioślejszych śladów (bardzo zresztą prawdopodobnych) kultury prawniczej zachodnio-azjatyckiej? Ale prawa etruskiego znamy na to za mało. To, co o budowie państwów etruskich wiemy, świadczy, że jednak istniały pewne wpływy etruskie w budowie archaicznego państwa rzymskiego⁶⁰.

Zdawałoby się, że łatwiej przyjdzie określić wpływ kultury staroazjatyckiej na początki kultury prawnej greckiej. Grecy, przybywszy z początkiem II tysiąclecia do Hellady — równocześnie z przybyciem Hetytów do Małej Azji — zastali tu wysoką kulturę mikeńsko-kretyjską, spokrewnioną ze starą kulturą „azjańską“, a pozostającą pod wpływem Egiptu i Babilonu. Archaiczna kultura helleńska jest mieszaniną dwóch czynników: helleńskiego i orjentalnego, przyczem bynajmniej Hellenowie nie odgrywają wyłącznie roli receptywnej. Ale wobec braku pomników pisemnych mikeńskich a nieodeczytania pisma obrazowego kretyjskiego, wpływ zachodnio-azjatycki na początki prawa helleńskiego jest raczej dla nas zupełnie mglisty niż jasny.

Równie mglisto rysuje się, jak dotychczas, wpływ, jaki mogła wywierać przez ciąg III i II tysiąclecia kultura prawna zachodniej Azji na rozwój ludów indoeuropejskich, prowadzących żywot koczowniczy na północy od morza Czarnego lub szukających wówczas siedzib nad Dunajem, na północ od Alp za Renem i w Skandynawji. Wpływ taki mógł istnieć, a nawet musiał

istnieć, jeśli chodzi o przodków późniejszych Scytów, Medów, Persów i Indów. Ale w dzisiejszym stanie nauki byłoby przedwczesną próbą, aby go w jakimkolwiek kierunku bliżej określić. Przyszłe specjalne badania będą jednak musiały z tym problemem coraz więcej się zmagać.

Jaśniejszemi są natomiast późniejsze wpływy prawa orjentalnego na rozwój Europy, zwłaszcza w epoce hellenistycznej, rozpoczynającej się od Aleksandra Wielkiego. Dla tej epoki, rozwijającej się przed naszymi oczyma w pełnym świetle historii, możemy już te wpływy konkretnie i precyzyjnie analizować. *Lux ex Oriente!* Droga przez Egipt płyną w tym czasie z Persji, z Babilonu, z Syrii obfite strumienie pojęć prawnych, zwyczajów i przepisów ustawowych, wyrobionych na Wschodzie, ale i naodwrot z Grecji i z Rzymu płynie analogiczny strumień ku Egiptowi i Wschodowi⁶¹. Pierwiastki wschodnie i zachodnie mieszają się ze sobą; występują przytem przeciwieństwa prawa państwowego czyli rzymskiego i prawa ludowego czyli prowincjonalnego; a przeciwieństwa te harmonizują się wreszcie w jednej kulturze prawnej rzymsko-bizantyńsko-egipsko-orjentalnej, która stanowi podłoże dla dalszego rozwoju prawa w wiekach średnich.

XVIII.

Pod wpływem mnożących się coraz to więcej w naszej świadomości historycznej związków i podobieństw pomiędzy rozwojem prawnym Wschodu a Zachodu powstają dążenia do stworzenia osobnego działu nauki historyczno-prawnej, a mianowicie „historji starożytnego prawa“, jako osobnej całości⁶². Byłaby to nauka

pracująca metodą porównawczą, zestawiającą podobieństwa i różnice między rozwojem różnych krajów położonych nad morzem Śródziemnym i starająca się dojść, które z tych podobieństw powstały od siebie niezależnie jako owoc analogicznego rozwoju, a które są następstwem przejścia pewnych pojęć i urządzeń prawnych przez ludy młodsze od starszych. Takiemu uniwersalistycznemu, bo cały świat starożytny obejmującemu ujęciu historii, utworowało już drogę słynno dzieło Mitteis'a (Reichsrecht und Volksrecht 1891), który pierwszy odgadł trafnie wielką rolę praw prowincjonalnych w imperjum rzymskiem. Pewna grupa uczonych włoskich, francuskich i niemieckich, idąc o wiele jeszcze dalej, niż szedł Mitteis, i nie mając za sobą bynajmniej jego aprobaty — propaguje dzisiaj w nauce ideał jednolitej starożytnej historii prawa, która ma uzupełnić a może nawet zastąpić historję poszczególnych praw narodowych (rzymskiego nie wykluczając). Ich zasługą jest wykazanie niewątpliwej ciągłości rozwoju od czasu Hamurabiego do czasu Justyniana dla bardzo wielu pojęć i urządzeń prawnych i to zarówno w dziedzinie prawa prywatnego⁶³ jak publicznego, w którym to prawie publicznem pierwiastki orientalistyczne i hellenistyczne odgrywały za czasów późnego Rzymu i za czasów bizantyńskich decydującą rolę⁶⁴. Cały ten kierunek porównawczy nie tylko nie zwyciężył jeszcze w nauce, ale natrafił na bardzo wielką opozycję, broniącą samodzielności praw partykularnych, a zwłaszcza suwerennego stanowiska prawa rzymskiego. Ale chociaż ten kierunek nie wyszedł jeszcze z stadjum początkowego i walczy bardzo ciężko o swoje prawo do bytu, mimo to już zjawiają się pewne

usiłowania jeszcze dalej idące, bo pragnące nawiązać także i rozwój prawa średniowiecznego do rozwoju prawa starożytnego i wykazać, że prawo narodów średniowiecznych jest tylko nieustanną przeróbką pierwiastków prawnych starożytnych. I to przeróbką, która niekiedy okazuje się udoskonaleniem, ale daleko częściej barbaryzacją pojęć starożytnych.

Na takie zaś uroszczenia historyków starożytności, jakoby główny zrąb naszych pojęć i urządzeń prawnych wyrobił się nie w Europie, ale przybył gotowy ze Wschodu — odpowiadają mediewiści, zaprzeczając zgoła temu faktowi lub też bardzo jego znaczenie obniżając. Wedle przeważającej u mediewistów opinii wieki średnie działały twórczo i samodzielnie na polu prawa, podobnie jak na każdym innym polu kultury: przeważna część istniejących podobieństw w rozwoju prawnym to nie owoc recepcji z starożytności, ale rezultat powtórzenia się podobnego procesu twórczego⁶⁵. Pewne (nawet zasadnicze) urządzenia mogły być stworzone dwukrotnie, od siebie niezależnie — raz w zamierzchłej przeszłości przez ludy semickie czy „azjańskie“, a drugi raz w początkach wieków średnich przez ludy rasy indoeuropejskiej, które znalazłszy się w podobnych warunkach kulturalnych, a przede wszystkim gospodarczych, po raz drugi i samodzielnie starały się rozwiązać analogiczne zadania analogicznymi sposobami.

Nauka historii prawa staje w ten sposób przed pytaniami zasadniczego znaczenia, których w ciągu XIX wieku nie można było z powodzeniem postawić dla braku materiałów i zupełnej nieznanomości faktów. Pytania te odnoszą się do ciągłości cywilizacji ludzkiej,

do wpływu jednych narodów na drugie, do uzdolnienia pewnych ras, do przechodzenia rozmaitych ludów świata przez te same szczeble cywilizacji w sposób niezależny od siebie, słowem do problemów o zasadniczem znaczeniu dla zrozumienia dziejów ludzkości i dla odtworzenia całego mechanizmu prawnego i społecznego rozwoju. Pytania takie stawiano niewątpliwie i dawniej; ale nie umiano na nie odpowiedzieć, bo dzieje ludzkości ograniczały się do dziejów kilku państw i nie sięgały tak daleko, jak obecnie, w przeszłość. Dopiero teraz otrzymaliśmy materiał pozytywny, mogący służyć za podstawę do odpowiedzi na te pytania w sposób bardziej ścisły, bo oparty na znajomości kilku tysięcy lat rozwoju prawa u ludów rozmaitych ras. Dawne i nierozwiązane pytania, dotyczące problemów dręczących ciekawość wielu pokoleń, zostały przeto postawione w pomysłniejszych warunków na nowo i stały się ośrodkiem gorączkowo prowadzonej pracy naukowej.

W ten sposób Drzewo Poznania — a używam tu porównania, zapożyczonego niewątpliwie, jak tyle innych szczegółów naszej cywilizacji, z wątków kulturalnych III tysiąclecia — zakwitło dla nas nowym, kuszącym naszą ciekawość kwiatem. Kwiat ten nie przetrworzył się jeszcze w owoc; potrzeba będzie na to długiego upływu czasu i cierpliwości wielu, wielu pokoleń naukowych. Ale każde nowe odkrycie archeologiczne, każde nowe opracowanie starych tekstów przybliży nas do chwili, gdy będziemy mogli powiedzieć: oto są drogi, na których ludzkość poszukiwała przez tysiące lat uporządkowania ładu na ziemi i uzgodnienia go z porządkiem bożym w górze.

Przypisy.

¹ Próby Revillouta nakreślenia obrazu prawa staroegipskiego, są dziś najzupełniej przestarzałe. Brak zresztą do tego i dzisiaj jeszcze prac przygotowawczych. Względnie najwierniejszym jest zarys w artykule „Law“ T. Eric Peet'a w Cambridge Ancient history tom II (1926) oraz szkic Erwina Seidla w Krit. Vierteljahresschrift 1930, str. 37—73.

² Najstarsza z znanych ustaw pochodzi z czasów faraona Harembaba (około r. 1300). — Fragmenty jakiegoś kodeksu przedptolomejskiego, odnalezione przez W. Spiegelberga w r. 1918, omawia Wenger w Sav. Zeit. (R. A.) XLIX (r. 1930) str. 477 i 536 oraz w Archiv für Papyrusforschung X (1931) str. 125 (tu podana literatura). Interpretacja w szczegółach niepewna. — Z epoki ptolomejskiej mamy zbiór luźnych przepisów, nazwany przez wydawców „Dikaionata“ (wydała „Graeca Halensis“ w Berlinie 1913), ale zawiera on recypowane prawo greckie (attyckie), używane przez przybyszów z Grecji, a nie rodzime prawo staroegipskie. A więc podobne prawo, jak to, z którym zapoznają nas papiirusy.

³ Używam nazwy „rasa azjańska“ mimo to, że nie jest ona ogólnie przyjętą. Ale ogólnie przyjętej niema. Inni mówią o rasie jafetyckiej, pontyjskiej, taurydzkiej, armenoidzkiej i t. p. Językowo można zaliczyć do tej grupy szczątki Gruzinów, Immeretyńców, Czerkiesów, Lesgów i ich pobratymców w dolinach Kaukazu. Ludy „azjańskie“, znane nam w starożytności dzieli Ungnad Die ältesten Völkerwanderungen Vorderasiens (1923), na dwie wielkie grupy. Jedną z nich nazywa subarejską (Subartu, zwani przez innych Mitanni); grupa ta zajmuje kraj Subartu, Urartu i Hurri. Była ta najstarsza ludność na wschodzie Małej Azji i w Syrii. Drugą grupę nazywa Proto Chatti (Pra-Hatti); ta siedzi na zachód od poprzedniej, a składa się również z kilku grup językowych. Być może, że i ludność kre-

tejską możnaby do tej grupy zaliczyć? Ale ponieważ jej języka nie znamy, pozostaje to hipotezą. — Literaturę odnoszącą się do tych ludów zestawiał i wyzyskał V. Christian w *Reallexicon der Assyriologie* I B. (1929), str. 76—88.

⁴ O prawie macierzystem u rasy „azjańskiej“ obacz Korne-
maun *Die Stellung der Frau in der vorgriechischen Mittelmeerkultur*
(Orient und Antike 1927). Zestawia wiadomości o Karach, Lidach,
Lykach, Etruskach (opracowane już przed laty przez Bachofena). —
O śladach prawa macierzystego w legendach St. Testam. ob. Ring
Israels Rechtsleben (1926) str. 16.

⁵ Praojczyzny semickiej szuka nauka od dawnych czasów
w Arabji. Wbrew temu Ungnad *Die ältesten Völkerwanderungen*
Vorderasiens (1923), stara się wykazać, że praojczyzna ta leżała
gdzieś w pobliżu praojczyzny ludów indoeuropejskich, a więc naj-
prawdopodobniej we wschodniej i środkowej Europie, skąd mieli
Semici wywędrować przez Małą Azję do Syrji. Ale przypuszczenie
to wydaje się za mało ugruntowane. Inni szukają tych najdawniej-
szych siedzib w Afryce (obok siedzib rasy hamickiej). Mimo wszystko
hipoteza arabska rozwiązuje w dzisiejszych warunkach najwięcej
trudności i dlatego uważam ją za najprawdopodobniejszą.

⁶ Nazwa Sumirów brzmi w hebrajskim języku Sinar, w egip-
skim Sngr. Oni sami nazywali się Kengir. Język ich jest aglutynu-
jący jak języki turskie. Postać ich mała, czoło niskie, nos prosty,
wymiary czaszki nie są ani wybitnie krótkogłowe ani długogłowe.
Imiona ich podobnie jak i semickie mają charakter religijny. Kul-
turę ich opracował Meyer w dziele: *Sumerier und Semiten in Ba-
bylonien* (Abh. Preuss. Akad. 1906), dzisiaj już — po odkryciach
w latach 1920—1930 [dokonanych — niewystarczającym. W osta-
tnich latach wysunęły się na czoło zainteresowania naukowego od-
krycia, dokonane w mieście Ur, prowadzone przez archeologa Wool-
leya. Mają one rzekomo pochodzić z drugiej połowy IV-go tysiąco-
lecia, a składają się razem na cmentarzysko królewskie, zawierające
dużo złotych przedmiotów, świadczących o wysokim stanie meta-
lurgji. Są także ślady bardzo okrutnych obrzędów pogrzebowych
(mordowanie kobiet i mężczyzn, należących do dworu monarszego).
Naukowo nie są jeszcze wyniki tych odkryć opracowane.

⁷ Ślady osadnictwa i panowania Sumirów z epoki przed naj-

ściami Semitów dadzą się wskazać w całej Mezopotamji, aż do północnych granic Asyrji. Ale w epoce historycznej mieszkają już tylko na południu. Z epoki histor. znamy miasta sumirskie w liczbie 22 (które wylicza Unger w Eberta Reallex. der Vorg. VIII, str. 155).

⁸ Najdawniejsze stosunki kulturalne między Mezopotamją a Egiptem zestawia Opitz w Reallexicon der Assyriologie I (1928), str. 45—51. O podobieństwach między kulturą egipską a sumirską ob. bliżej Roeder w Eberta Reallex. der Vorg. I. 314.

⁹ Badania ostatnich lat (Langdon Pictographic Inscriptions from Jemdet Nasr 1928; Waddel The Indosumerians seals deciphered 1928) starają się wykazać, że zachodzi jakiś związek między najstarszą kulturą Sumirów a prakulturą kraju Elam. Tak np. początki pisma obrazowego są tu i tam zbliżone. Być może nawet, że jest związek między temi kulturami a przedhistoryczną cywilizacją terytorjum położonego nad Indusem. Nasuwałoby to możliwość, że Sumirowie należą do rasy, zajmującej pierwotnie półn. Indje, Iran i Mezopotamję. Ale cały ten problem, tak ważny dla początku kultury, nie jest jeszcze dojrzały do naukowego rozstrzygnięcia, gdyż chronologia znalezisk nie jest dostatecznie ustalona.

¹⁰ Dokumenty prawne sumirskie nie są dotąd razem zebrane. — Zapowiedziane w r. 1923 wydawnictwo Koschakera i Landsbergera (w Hamm. Gesetz, Band VI, 1923) nie doszło do skutku. — Trzeba ich więc szukać bądź to w różnych wydawnictwach amerykańskich, angielskich, niemieckich i francuskich, bądź też są rozproszone po czasopismach (zwłaszcza w Revue d'Assyriologie). Niektóre z nich i to najstarsze, pisane jeszcze pismem obrazowym, nie są wcale odcyfrowane (reprodukcje ich w Univ. of Pens. Publication of the Babil. Section, tom IX). Dokumentów w języku sumirskim dostarczyły głównie wykopaliska z Nippur, Lagasz, Umma, Ur, Szuruppak, Uruk, Tello.

¹¹ Zbiór formuł prawnych sumirskich i babilońskich (dwujęzyczny), przeznaczony dla wyćwiczenia pisarzy a zwany „ana ittisu“, pochodzi z czasów III dynastji z Ur (o. 2294—2187). Zbiór ten ogłosił Langdon. Ob. o nim San Nicolò w Sav. Zeit. (R. A.) tom XLIX (r. 1929) str. 35; tenże Beiträge zur Rechtsgeschichte im Bereiche der Keilschrift. Rechtsquellen (1931) str. 112 oraz David Die Adoption im altbab. Rechte (1927) str. 3.

¹² Napis króla Urukaginy (około 2750 r.) w dziele Thureau Dangin: *Sumerische und Akkadische Königsinschriften* 1907 (w *Vorderas. Bibl.* I, str. 52—4). Również i inni królowie sumirscy wspominają w inskrypcjach o swoich ustawach.

¹³ Znany następujące fragmenty przepisów w języku sumirskim:

- I) A) Fragment, ogłoszony przez Clay'a *Misc. inscriptions in the Yale Bab. Coll.* I (1915) nr 28; pochodzi z Uruk. Przekład na język niem. w dziele Meissnera *Babylonien und Assyrien* I (1920), str. 150—1, z wyjątkiem §§ 8 i 9.
- B) W związku z powyższym fragm. Clay'a stoi fragment zwany „sumirskie prawa rodzinne“, znany już oddawna (ogłosił go Rawlison oraz i Haupt *Die sum. Familiengesetze* 1879), tłumaczony wielokrotnie na różne języki; ob. np. Kohler-Peiser *Hamm. Gesetz* I (1904), str. 132—6. Stosunek tego fragm. do poprzedniego nie jest jasny. Tylko częściowo pokrywają się ze sobą, a częściowo różnią.
- II) Fragmenty ogłoszone w r. 1919 przez Lutza (*Selected Sum. and Babyl. Texts*, Philad. 1919), przełożone na język niem. przez Ungnada w *Sav. Zeit. (R. A.)* tom XLI (1920) str. 286 i skomentowane tamże (str. 280) przez Koschakera.
- III) Fragment ogłoszony i skomentowany przez Koschakera l. c. str. 286, a wydobyty przezeń z formularza zw. „ana ittiszu“.
- IV) Fragment odkryty przez Boissiera w r. 1926 (*San Nicolò Beiträge zur Rgesch.* 1931 str. 67). Na język francuski przełożył niektóre z tych fragmentów Scheil w *Revue d'Assyr.* XVII str. 35, a na język angielski Langdon *The Sumerian Law Code compared with the code of Ham.* (1920); przekład ten nie był mi dostępny.

W wydawnictwie Gressmana *Altorientalische Texte* (wyd. II z r. 1926) są na str. 410—411 podane wyciągi z fragmentów sum. w przekładzie Ebelinga nieco odmiennym jak przekłady Ungnada, Peisera, Wincklera i innych. — Jest rzeczą ostatecznie nierozstrzygniętą, czy fragmenty powyższe są przeróbkami na język sumirski jakichś przepisów Hamurabiego, czy też odwrotnie: Hamurabi czerpał materiał do swego kodeksu z dawnych ustaw sumirskich? Sądzę, że druga ewentualność jest prawdopodobniejsza ze względu,

że przepisy zachowane w tekście sumirskim są na ogół pod względem treści i formy starożytniejsze. Nie podzielam też zdania Schorra *Zur Frage der sumer. und semitischen Elemente* (*Revue sémitique* XX. 1912) jakoby „sumirskie prawa famil.“ były skrótami, dokonanymi przez autorów formularzy, a wpływ pierwiastków sumirskich na prawo babil. był słaby. — Za tą drugą ewentualnością oświadcza się (zmieniwszy swe poprzednie zdanie) Koschaker w *Sav. Zeit.* (R. A.) tom XL (1920) str. 280 i n.

Nie znam prac poświęconych temu przedmiotowi, a wydanych czasu wojny, a mianowicie: 1) *Clay Sumerian Prototype of the Ham. Code...* — 2) *Langdon The sum. Law code compared with the Code of Ham.* (w *Journal of the Royal Asiatic Society* 1920). — 3) *Jastrow Older and later elements in the Code of Hamm.* (w *Journal of the Amer. Oriental Society* 1916. tom XXXVI).

¹⁴ *Panowanie Ham. kładzie Meyer Gesch. des Alterth. I² (1926) str. 627* na czas od r. 2123—2081. W ostatnich latach *Condamin kładzie panowanie Ham. na lata 1947—1905.* Zdaje się, że ta data jest bliższa prawdy.

¹⁵ *Reformy Hamurabiego* znamy dokładniej z korespondencji (dochowanej obficie do naszych czasów), jaką prowadzi z jednym z swoich namiestników. W języku polskim opracował ten temat Schorr w wyczerpującej pracy *pt. Państwo i społeczeństwo babilońskie* (1906).

¹⁶ *Dokumenty babilońskie z epoki Hamm., ogłoszone po różnych mało dostępnych wydawnictwach, zebrane są obecnie w czterech tomach wydawnictwa „Hammurabis Gesetz“ Lipsk 1909—1923 (tom III. IV, V przełożył Ungnad a skomentował Kohler; tom VI przełożył Ungnad a komentarzem prawniczym opatrzył Koschaker).* Ale i to wydawnictwo (obejmujące razem 1993 aktów) nie wyczerpało całego zasobu znanych nam dokumentów tej epoki; choćby dla tego, że po r. 1923 pojawiły się nowo odkryte dokumenty, np. w zbiorze *Boyera: Contribution à l'hist. juridique de la prem. dynastie babil.* Paris 1928.

¹⁷ *Kodeks Ham. odnaleziony został w r. 1901 i wydany w następnym roku przez Scheila (Délégation en Perse IV).* Stał się punktem wyjścia dla niezliczonej ilości prac naukowych oraz został przetłumaczony na wszystkie światowe języki. Tłumaczenie polskie wydał prof. D. Müller *pt. Ustawy Ham. i ich stosunek do ustawodaw-*

stwa Mojżeszowego jako też do XII tablic (1905). Tłumaczenia francuskiego dokonał odkrywca Scheil; niemieckiego dokonali Winckler (1904), Peiser, Ungnad, Müller, Ebeling. Tłum. angielskiego Harper, Edwards, Johns. Tekst włoski zawarty jest w dziele Furlani'ego *Leggi dell' Asia anteriore antica* (1929), gdzie podana jest niemal w komplecie literatura przedmiotu.

Tekst pierwotnie odnaleziony wykazywał dużą lukę, ale w latach dalszych odszukano fragmenty licznych odpisów pomnika, które tę lukę w znacznej mierze — choć nie zupełnie — wypełniają.

O później odkrytych fragmentach kod. Ham. ob. Schorr w *Roczn. orient. I.* (1915), str. 123; San Nicolò *Beiträge zur Rechtsg.* (1931), str. 70 i 80; Cuq *Études sur le droit babyl.* (1929) str. 7 i nast., str. 235 i nast.

Studja o Kodeksie Ham. ogłosili w języku polskim Stan. Estreicher (1905) oraz Mojżesz Schorr pt. *Państwo i społeczeństwo babilońskie* (1906). Ten ostatni wzbogacił nadto naukę wydaniem kilku przyczynków, posiadających pierwszorzędną wartość dla zrozumienia kodeksu — oraz wydaniem, przetłumaczeniem i objaśnieniem licznego zasobu dokumentów babilońskich z epoki przed Ham. i z czasu Hamurabiego: *Altbabyl. Rechtsurkunden aus der Zeit der I bab. Dynastie 1907—1910*; *Kodeks Ham. a praktyka sądowa w Rozp. Akad. (filol.) tom L*; *Urkunden des altbab. Zivil und Process Rechtes w Vorderas. Bibl. tom V* (1913).

¹⁸ Tak np. art. 127 Kod. Ham. zdaje się być przerobiony z jakiegoś starszego pomnika, jak to uprawdopodobnił Koschaker *Rechtsvergl. Studien*, str. 212.

¹⁹ W systematykę kod. Ham. stara się wniknąć David w *Revue d'Assyr.* XX, str. 13. Inaczej rozumie ją Kohler *Ham. Gesetz I* str. 137 i n. oraz inaczej Estreicher *Kodeks Ham.* (1905), str. 9. Utrzymuję i dzisiaj mimo upływu ćwierć wieku moje zdanie.

²⁰ Analogję między prawem Ham. a kulturą prawną z epoki *Lex Salica* przeprowadza w szczególach dzieło Fehra: *Hammurabi und das Salische Recht* (1910). Odrzuca ono jednak możliwość bezpośredniej recepcji, a przypisuje podobieństwa faktowi, że istnieje prawo natury (w rozumieniu Stammlera), oparte na podobieństwie natury ludzkiej u wszystkich ras i ludów. — Dodać należy, że pomimo podobieństwa luźnych przepisów na ogół kultura prawnicza

Ham. stoi wyżej od epoki „Lex Salica“ i że raczej zbliża się do okresu Karola W. lub kultury miast wczesnego średniowiecza.

²¹ Epoka panowania Kassytów (o których ob. niżej uwagę nr 52) oznacza cofnięcie się kultury prawnej. Tak np. zamiast własności indywidualnej na ziemi zjawia się własność zbiorowa i złączone z nią prawo retraktu. Przedmiot ten rozbiera między innymi Cuq w *Études sur le droit babyl.* (1929) str. 81. Nie posiadamy również z tej epoki większych zasobów dokumentów, co nie jest przypadkiem, ale wynikiem upadku cywilizacji (analogja do znanego zbarbaryzowania Europy w okresie wielkiej wędrówki ludów). Dopiero w epoce neobabilońskiej (od w. VII w dół) mnoży się zasób dokumentów, zebranych obecnie w znacznej ilości w wydawnictwie Kohlera-Peisera *Aus dem bab. Rechtsleben* (4 zeszyty) i w kilku pracach Peisera (1889—1896), a przedewszystkiem w świeżo rozpoczętym wydawnictwie Ungnada i San Nicolò *Neubab. Rechts und Verwaltungsurkunden* Bd. I. (1929).

²² O odkrytym w r. 1928 fragmencie najdawniejszej ustawy asyr. ob. Eisser w *Sav. Zeit.* (R. A.) XLVIII (1928) str. 579 (referat z pracy Levy'ego). Ustawa ta regulowała obowiązki pisarza sądowego i świadczy o wielkiej jego roli w sądownictwie. Tłumaczenie włoskie w Furlani'ego *Leggi dell' Asia ant. ant.* (1929) str. 90—1.

²³ Tekst spisu prawa assyryjskiego ogłosił Schroeder w roku 1920 w „*Keilschrifttexte versch. Inh.*“ (B. XXXV). Natychmiast pojawił się szereg przekładów. I tak: 1) na język angielski przekłady Jastrowa (1921), Tallquista (1921) i Maynarda (1922). — 2) Na język niemiecki Eheloffa-Koschackera (1922), oraz Ebelinga (w *Gressmann Texte und Bilder*). — 3) Na język francuski tłumaczenie Scheila 1921 (wydane po raz drugi z licznymi poprawkami przez Cruveilhiera; zeszyt I. 1926, zeszyt II. 1927). — 4) Na język włoski tłum. Furlani'ego (*Leggi dell' Asia ant. ant.* 1929, str. 92—113). — 5) Na język polski przełożył Schorr i ogłosił w wydaniu „synoptycznym (z oryginałem w transkrypcji i z tłum. hebraj. J. Benjakoba) wraz z opracowaniem treści (Lwów 1923, stron 67).

Między powyższymi przekładami są dość znaczne różnice. Schorr w przypiskach uwzględnia różnice między jego tłumaczeniem a Eheloffa (często, jak np. w art. 41 z I tablicy, jest Schorr bliższy *Rocznik Akademji 1930*|31.

Jastrowa i Tallquista). Cruveilhier wydając drugą, poprawniejszą edycję przekładu Scheila uwzględnił pewne wersje innych tłumaczy.

²⁴ Tablica I liczy art. 57; tablica II składa się z 21; tablica III z 9, przeważnie uszkodzonych.

²⁵ Między r. 1921 a 1923 ukazały się nader liczne monografie, opracowujące zarówno charakter formalny pomnika, jak i wchodzące w jego treści. Ważniejsze zestawia San Nicolò Beiträge zur Rechts G. (1931), str. 88—94. Charakter prawno-prywatny zwołu odgadł pierwszy trafnie już w r. 1921 Koschaker Quellenkritische Untersuchungen (w Mitteil. der V. Aeg. Ges. 1921, rok XXVI) — aczkolwiek dużo jego konjektur i hipotez jest bardzo spornych.

²⁶ Tak np. artykuły 12 lub 47 z I tablicy są sformułowane jakoby rozstrzygnięcia pewnych konkretnych przypadków. — Artykuły 41 i 54 I tablicy są, być może, interpolowane, o ile wyjdziemy z założenia, że ich pierwotne brzmienie było precyzyjne i logiczne, a obecne ich niejasności zostały wprowadzone dopiero przez wciągnięcie parafrazującej lub egzegetycznej glossy. — Leges geminatae są zawarte np. w art. 39 i 48 i częściej (ale są tylko nieco zbliżone, a nie identyczne). — Przepisem, zaczerpniętym z prawa lokalnego miasta Assur jest przepis z art. 6 tablicy II, regulujący przenoszenie własności na nieruchomościach (zasada publiczności). Cytuję wedle liczbowania przyjętego u Schorra.

²⁷ Dokumenty prawne asyryjskie mamy zebrane obecnie (przynajmniej w przeważnej części) w następujących wydawnictwach: 1) Kohler-Ungnad Assyrische Rechtsturkunden (1913); — 2) David i Ebeling w Zeit. f. vgl. RW. 1929 (z połowy drugiego tysiąclecia); — 3) Eisser-Levy Die altassyrischen Rechtsturkunden aus Kültepe (1930); — 4) Koschaker Neue keilschriftl. Urkunden aus der El Amarna Zeit (w Abhandlungen sächs. Akad. Ph. hist. Kl. Band XXXIX 1928). Opracowane tu dokumenty pochodzą z XIII wieku.

²⁸ O początkowych i dalszych dziejach hetyckich ob. Götze Das Hethiter Reich (w Der Alte Orient XXVII, 2) 1929. — Meyer w Gesch. des Alterthums II Band² (1928) str. 334—528. — Bilabel Geschichte Vorderasiens und Ägypt. 1927. (Tu na str. 244—269 próba obrazu etnograficznych stosunków w państwie Hatti).

²⁹ Literaturę odnoszącą się do tej kwestji zestawia i omawia krytycznie J. Friedrich w Reallex. der Assyrisch. I (1929) str. 145—8.

Jest on skłonny uważać wszystkie plemiona indoeurop. za spokrewnione z Indami, może nawet za Pra-Arjów (przed ich podziałem). Inni rozróżniają Hetytów i Mitanów. Hetytów wywodzą z Europy Takie stanowisko zajął i broni go argumentami z archeologii Stefan Przeworski w swojej cennej pracy: *Studja nad osadnictwem i rolą Hetytów środkowej Anatolji*. Warszawa 1929. — Również i Bilabel *Gesch. Vorderasiens* (1927) na str. 135 i 244 przyjmuje, iż około r. 2000 przybyły do Małej Azji z dwóch przeciwnych stron plemiona indoeuropejskie: jedno z Bałkanu, drugie od Wschodu (aryjskie). Na str. 252 mówi o t. zw. Marjanni, to jest o „junakach“ (drużynach). Są oni analogją do drużyn germańskich, a może i spartańskich?

³⁰ O kulturze tej, zwanej „trypolską“, ob. Stern w *Eberta Reallex*. XIII, str. 34—50; Antoniewicz *Archeologia Polski* (1928), str. 49—72 — oraz Meyer *Gesch. des Alterth.* 1², (1926), str. 825—832. Zdaje się, że z dużym prawdopodobieństwem można tę kulturę przypisać zachodnim Indoeuropejczykom III tysiąclecia. Centrem jej jest Podole i Ukraina oraz Besarabja. Rozkwita ona przed r. 2000, poczem nagle się urywa.

³¹ Spis prawa hetyckiego został odszukany w słynnym Boghazkői (ruiny stolicy hetyckiej). Spis ten został ogłoszony w tekście oryg. przez Hrozny'ego w *Keilschrifttexte aus Boghazkői*, 1922 (Heft VI) oraz w transkrypcji i w tłum. franc. również przez Hrozny'ego w „*Hethitica*“ t. I, Paris 1922, str. 159 (oraz 26 tablic z podobiznami). Równocześnie z przekładem franc. Hrozny'ego pojawił się w roku 1922 przekład niem. Friedricha i Zimmerna (*Der Alte Orient*, XXIII, 2 Heft). Zapoznawszy się z tłum. Hrozny'ego, zmienił tłumacze niem. w wielu punktach swój przekład („*Nachträge*“). — Fragment innego (ulepszono) przekładu niem. w Friedricha *Aus dem heth. Schrifttum* (*Der Alte Orient* XXIV). — Przekład Furlani'ego w *Leggi dell' Asia anter. antica* (1929), str. 68—88. — Tekst hetycki okazał się do przekładu bardzo trudnym; wiele miejsc jest dotąd nadzwyczaj spornych i niejasnych. Dość obficie płynąca literatura przedmiotu (Meissner, Furlani, Goetze, Aubert, Ring, Cuq, San Nicolò) stara się te niejasności usunąć. Z opracowań najważniejszą może praca Cuq'a w *Études sur le droit babyl.* 1929, str. 457—507. — System pierwszej części spisu stara się objaśnić Korošec w *Sistematika prve heticke pravne zbirke* (w „*Zborniku znan. rozprav*“ Ljubljana 1930, VII).

Teksty traktatów państwowych hetyckich wydał Friedrich Staatsverträge des Hatti Reiches in hethitischer Sprache I i II (w Mitth. der vorder. aegypt. Ges. 1926 i 1930).

Świeżo ukazała się obszerniejsza praca Wiktora Korošeca pt. Hethitische Staatsverträge (w Leipziger rechtswissenschaftliche Studien, Heft 60, 1931). Dzieli on umowy hetyckie na dwa typy: a) umowa z Ramzesem II z r. 1292; b) umowy królów hetyckich z książętami-wasalami — i obszerniej rozbiera ich stronę prawną, a zwłaszcza stosunek książąt-wasalów do monarchii hetyckiego.

²² Podział na plemiona (pokolenia), klany (zwane „berło“), i rody (mispachot) występuje bardzo wyraźnie u Hebrajczyków i Arabów. Najcharakterystyczniejszym miejscem w Biblii jest pod tym względem Jos. 7, 16 (kradzież Achana). Wujek używa tu nomenklatury: pokolenie, familja, dom, mąż.

²³ Państwo egipskie powstało w V lub IV tysiącleciu ze zjednoczenia okręgów zwanych później „hesep“, które zapewne kiedyś w odległej przeszłości były osadami klanów, różniących się pomiędzy sobą odrębnymi kultami. W epoce historycznej okręgi te są już podporządkowane państwu i mają na czele urzędników nominowanych przez faraona.

²⁴ Istnienie małych grodów-miast w Kanaanie w epoce Amarnańskiej jest, być może, objawem uwstecznienia rozwoju; na tem samem terytorjum istniało bowiem w III tysiącleciu jakieś amoryckie państwo terytorjalne, które zostało przez Hyksosów rozbite na mniejsze części składowe. W każdym razie plemiona hebrajskie zastały już tylko małe państewka kanaańskie i dlatego mogły zawładnąć Kanaanem. — O owem najstarszem z pośród semickich państwie Amorytów (epoka brązowa, w. XXV) zestawili wiadomości Karge Rephaim² (1925), str. 150 i 631. — Nazwa Kanaanu pojawia się dopiero od w. XV jako nazwa terytorjum, a nie ludu. Składało się ono wtedy z blisko 100 miast odrębnych, z książętami na czele, stojącymi pod zwierzchnością lenną Egiptu. Ob. o tem Alt w Eberta Reallexicon der Vorg. X str. 24 oraz Meyer Gesch. des Alt. II² 1 (1925), str. 84.

²⁵ O najstarszych godłach osad egipskich ob. Roeder w Eberta Reallex. der Vorg. III 274; o analogicznych godłach miast sumirskich ob. l. c. I. 23 i XIV. 252. Motywem najstarszych godeł miast

sumirskich np. Lagaszu, Umy itp. bywa orzeł (już w latach 3300—2600) albo lew.

³⁶ Zarządu takiego miasta dobrze nie znamy. Jakiś samorząd istniał (rady starszych, rządy szlachty). Zapewne nie wszędzie były stosunki jednakowe. Zdaje się np., że w Assyrii niektóre gminy miejskie w połowie II tysiąclecia miały pewne elementy ustroju demokratycznego; w żadnym jednak razie nie w tych rozmiarach, co w późniejszych miastach greckich. O samorządzie miast asyr. (kârum) ob. Meyer *Gesch. des Alt. II*² (1928), str. 16 i n. oraz Levy w *Zeit. für Assyriol.* (1925), str. 19 i 139.

³⁷ Wszystkie nasze wiadomości o charakterze dawnej monarchji zach. azjatyckiej stwierdzają zgodnie ten teokratyczny charakter. Monograficzne opracowanie tej kwestji ob. Christlieb Jeremias *Die Vergöttlichung der babyl. assyr. Könige* (*Der Alte Orient XIX.* 1929), która niepotrzebnie łączy to ze sprawą kultu gwiazd. O Egipcie ob. L. Wenger (*Allg. Verf. G. w Kultur der Gegenwart* 1911, str. 20), który przypomina fakt, że pogląd ten przeszedł w epoce ptolomejskiej z Egiptu do Rzymu i tu przez pewien czas próbowano go zasześcić.

³⁸ Oddawanie kultu boskiego monarsze jeszcze za życia mamy stwierdzone tylko dla niektórych królów (częściej dopiero po śmierci), ale jest ono prawdopodobne jako ogólna reguła. Insigniami boskości jest nakrycie głowy ozdobne dwoma rogami i odpowiedni determinatyw przed imieniem.

³⁹ Nadanie bóstwom charakteru potęg etycznych świadczy o osiągnięciu wysokiego stopnia rozwoju. U ludów natury (wyżsi myśliwcy) bóstwa karzą wprawdzie złe czyny (zbrodnie i grzechy) w drodze czarodziejskiej, ale za życia sprawcy. W ostatnich czasach opracował ten problem Steinmetz *Kleine Schriften* (1928) I. 306—321. Od takich pojęć do pojmowania prawa (nietylko ustawowego ale i zwyczajowego) jako porządku ustanowionego przez bogów jest droga długa. U ludów indoeuropejskich spotykamy to pojęcie w epoce historycznej (Grecy, Germanowie, Persowie) — ale czy nie wpływem Azji? Obacz o tem Weiss *Gr. Privatrecht I*, str. 17, 64, 71 oraz Schwerin w *Hoopsa Reallex.* III. 466. — O pojmowaniu prawa jako „porządku bożego“ u Hetytów (zwłaszcza prawa międzynarodowego) obacz Korošec *Heth. Staatsverträge* 1931, str. 47.

⁴⁰ Socjalne i etyczne idee (obrona słabych) przebijają zarówno z kodeksu Ham. jak zwłaszcza z rozporządzenia z w. XVIII (1722—01) dotyczącego odpuszczenia długów. Rozporządzenie to rozumiał pierwszy i chronologicznie określił Schorr w *Roczn. Orjent.* I (1915) i w *SB. der heidelb. Akad.* 1915, str. 12 (*Eine bab. Seisachtie*).

⁴¹ Najprawdopodobniej początków sądownictwa semickiego trzeba (taksamo jak u ludów indoeuropej.) szukać w sądownictwie starszych ludu i zgromadzeń wiecowych, które u plomion hebrajskich da się jeszcze odtworzyć jako najstarsza faza. Takie sądy „starszych“ są często wspominane w najdawniejszych ustępach *Star. Test.* Dążenie do zmonopolizowania sądownictwa na rzecz króla-kapłana oraz kapłanów, znających sztukę wyroczni (*urim* i *tummim*), jest zjawiskiem późniejszym, odpowiadającym powstaniu sakralnego pojęcia prawa. Trzecim stopniem jest zjawienie się sądownictwa królewskiego-urzędniczego. W Babilonie zostaje osiągnięty ten stopień dopiero za czasów Hamurabiego. — O sądownictwie za czasów Ham. ob. Lautner w *Eberta Reallex.* IV. 269 oraz tenże *Die richt. Entscheidung* 1922.

⁴² Najbardziej archaiczne stadjum w rozwoju procesu babilońskiego polega na tem, że sędziowie nie wydawali wyroku lecz układali tylko propozycją dla stron, którą strony mogły przyjąć lub odrzucić. Jeśli ją przyjęły, musiały to zaprzysiądz (na króla), a wówczas król mógł karać jako zbrodnie, gdyby od wykonania wyroku się uchylano. Obacz Lautner *Die richt. Entscheidung im altb. Prozessrechte* (Lpz. *Rechtsw. Studien* 3) 1922 oraz *Cuq* l. c. str. 338—389 i 400.

⁴³ Nazwę i tytuł taki spotykamy np. w traktacie Murszilisz II z królem amoryckim (*Amarru*), odkrytym w *Boghasköi*, dwujęzycznym, a pochodzącym z drugiej połowy XIV w. *Chattuszilisz III* (1298—60) nazywa się również „wyniesionym na króla przez łaskę *Istar*“.

⁴⁴ O ustroju państwa babil. ob. Thurnwald w *Conrads Jahrbücher für Nat. Ökonomie* (1903—4) oraz Schorr *Państwo i społ. babil.* (1906), str. 17—31. Przedewszystkiem jednak Meissner *Babilonien und Assyrien I* (1920) str. 46. — O ustroju państwa asyr. ob. Kohler-Ungnad *Assyr. Rechtsurkunden* (1903), str. 444 i n., oraz Meissner l. c. I. str. 63.

⁴⁵ Być może, że Hetyci znali monarchję elekcyjną a wyboru

monarchy dokonywała szlachta hetycka. Być również może, że monarcha desygnował jednego z synów na następcę, a szlachta miała tylko możliwość zatwierdzenia tego aktu. Nazwą techniczną dla zgromadzeń szlachty jest „pankusuz“, ale ani składu tego zebrania ani jego atrybucyj dobrze nie znamy. Mówi o takim zebraniu dekret „tabarny“ (króla) Telepinusza (z wieku XVII). Dekret ten przetłumaczony jest u Friedricha Aus dem heth. Schrifttum I Heft (Der alte Orient XXIV) 1925, str. 23 — a omówiony w pracy Korošeca Heth. Staatsverträge 1931, str. 38—40 — oraz u Götzego Das Hethiter Reich (Der alte Orient XXVII) 1927, str. 17.

⁴⁶ O państwach lennych hetyckich ob. Meyer Gesch. des Alterthums² II. 1 (1928), str. 528 i n. — Schachmeyer w Festschrift für B. Meissner str. 180 i n. — A przedewszystkiem Korošec Die heth. Staatsverträge 1931, str. 51—90, gdzie obszernie rozebrano obowiązki wasali wobec monarchy i monarchy wobec wasali.

⁴⁷ O wojownikach hetyckich ob. Korošec l. c. str. 55 i nast.; Meyer Gesch. des Alt. II² 1, str. 445 i Przeworski w Kwart. klasycznym I (1927) str. 352 (Wóz wojenny u Het. i Ach.).

Nad przepisami lennymi zawartymi w spisie hetyckim najszczegółowiej zastanawia się Cuq l. c. str. 477—483 i 518. Dochodzi do rezultatu, że były co najmniej dwa rodzaje wasali wojskowych u Hetytów. Dwa rodzaje wasali niższych (wojownicy i rolnicy) skłonny jest też rozpoznać Korošec l. c. na podstawie kontraktów lennych pomiędzy książętami a monarchą. — Z Cuq'em polemizuje Fabricius w Acta Orient. VII (1929): The hittite system of land tenure in the II millenium — pracy tej nie znam.

⁴⁸ Wedle hipotezy Koschakera Rechtsvergl. Studien (1930), str. 153 i 180, małżeństwo u Sumirów wcześniej straciło charakter realnego kupna i sprzedaży na rzecz umowy konsensualnej, a cena kupna przekształciła się na podarunek dla panny młodej. Cuq l. c. (1929) str. 21—45, podobnie jak i Schorr, są zdania, że w okresie Hamurabiego również i małżeństwo babilońskie nie jest już ujmowane jako akt kupna. W prawie asyryjskiem etap kupna-sprzedaży jest już przewyciężony, podobnie w hetyckiem.

⁴⁹ Władzę ojca nad synem w prawie babil. omawia z okazji odszukanej w r. 1915 tabliczki z Uruk Cuq l. c. str. 316—9 (wykazując duże analogie do XII tablic).

⁵⁰ Ślady snochactwa można odszukać w historycznych czasach u Germanów i u Słowian, czemu niesłusznie niektórzy zaprzeczają. Lewirat istnieje do dziś dnia u ludów pasterskich środkowej Azji. Wobec wiadomości, przekazanych nam przez prawo hetyckie i asyr., trzeba poddać rewizji dotychczasowe poglądy na powody jego powstawania. Lewiratem semicko-hetyckim zajmuje się cała literatura poniżej w przypisku 55 podana, podkreślając pewne różnice między prawami.

⁵¹ O własności na ziemi bóstwa w państwach Arabji pld. w ciągu I tysiąclecia przed Chr. ob. artykuł Rhodokonakisa Das öff. Lebens in den alt arab. Staaten w zbiorowym dziele: *Handbuch der alt arab. Alterthumskunde* (Kopenhagen 1927, wydał Nielsen). Ustrój tych państw znamy dopiero z połowy I tysiąclecia. Jest on szczególnie interesującym ze względu na inne państwa semickie, które nie przechowały w tej pełni rysów sakralnego ustroju w epoce dającej się ująć historycznie.

⁵² Kassyci (Koszejowie, Kassu), lud nieznanego pochodzenia, siedzieli pierwotnie w górach Iranu (Zagros); około r. 1900 wpadli do Babilonu po raz pierwszy; od 1700—1146 r. byli osiedleni na stałe w środk. Mezopotamji. W ich języku są pewne ślady wpływów aryjskich. Oni to prawdopodobnie pierwsi zapoznali Babilończyków z koniem. — O Kassytach ob. Eberta *Reallex. der Vorgesch. V.* 233 (art. Schroedera). Obacz też wyżej uwagę nr 21.

⁵³ Problem owych „kudurru“ opracował obszerniej pod względem archeologicznym Steinmetzer *Über den Grundbesitz im Bab. zu Kassitenzeit* (1919), — a pod względem prawnym Cuq l. c. str. 77 i 160 i nast. — Ob. również San Nicolò *Beiträge zur Rechtsg.* (1931), str. 120. — Literaturę odnoszącą się do tego przedmiotu z lat 1914—1922 zestawił Weidner *Die Assyriologie* (1922), str. 142—3.

⁵⁴ Pomniki prawne w St. Test. zawarte są następujące:

1) Dekalog. (Najdawniejsza jego postać jest bardzo sporna, tak samo data powstania. Główne prace: Frazer *Folklore*; Meinhold 1926; Mowinkel 1927).

2) Księga przymierza (czyli Exod. 21—23). Ostatnia o niej praca (Jepsen 1927) dochodzi do rezultatu, że księga ta jest oparta na jakiejś prastarej „ustawie hebrajskiej“ z czasów przed mojszeszo-

wych (amoryckiej?), ale czas jej powstania jako całości kładzie on na okres Sędziów.

3) Księga Leviticus (czyli III Ks. Mojż.) i Numeri (czyli IV Ks. Mojż.), składające się z kilku większych kompleksów, zawierających przepisy o kulcie — z tych kompleksów najważniejszą jest t. zw. ustawa o świętości (holiness-code, Heiligkeitsgesetz); niektórzy uczeni uważają ją za część najstarszą z całego zbioru.

4) Księga Deuteronomion (czyli Ks. V Mojż.), odszukana w świątyni w wieku VII, o czym opowiadają II Ks. Król. 22—23. Problem pierwotnej postaci tego pomnika jest również bardzo sporny.

⁵⁵ O rozwoju urzędzeń państwowych izrael. ob. Desnoyer *Hist. du peuple hébreu I* (1922), str. 346—358. — Meyer *Israeliten und ihre Nachbarstämme* (1906), str. 208, 428, 496 i n. — oraz Galling *Die israelitische Staatsverfassung in ihrer vorderasiat. Umwelt (Der Alte Orient B. XXVIII, H. 3—4)* (1929).

⁵⁶ Podobieństwa między prawami semickimi omawiali już autorowie dawniejsi, piszący na podstawie odkrycia kodeksu Hamurabiego (zwłaszcza Müller, Schorr, Grimme, Jeremias, Oettli). Ale dopiero odkrycie spisów asyr. i hetyckiego dało tym badaniom nowy impuls. Zjawily się w ostatnich latach liczne prace poświęcone temu tematowi, a mianowicie:

1) Jirku *Das weltliche Recht im Alten Testamet* (1827). — 2) Puukko *Die altass. und heth. Gesetze und das Alte Testament w Studia Orient.* (Tallquist) (1925), str. 125—166. — 3) Jacob *Die altassyrischen Gesetze und ihr Verh. zu den Gesetzen des Pentateuch w Zeit. für vergl. Rechts Wiss. B. XLI* (1925). — 4) Cavaignac *Les lois hittit. et ass. et legisl. mosaïque w Revue hist. du droit franç.* (1926), str. 692—8. — 5) Ring *Israels Rechtsleben im Lichte der neuentd. assyr. und. heth. Gesetzesurkunden* (1926). — 6) Aubert *Le code hittite et l'Ancien Test. w Revue d'hist. et phil. relig. IV* (1924), str. 352—370. — 7) Jepsen *Untersuchungen zum Bundesbuch* (1927). — 8) Galling *Die israel. Staatsverfassung (cytow. wyżej)*. To ostatnie dzieło zestawia podobieństwa w rozwoju prawa publicznego między państwami wschodnimi (egipskiego nie wyłączając) a państwem izrael. w Palestynie.

Są to nowsze prace w tej dziedzinie, ale oprócz nich także i w wielu innych dziełach, zwłaszcza poświęconych kodeksowi Ha-

murabiego, nie brak rozważań, mających na celu ustalenie podobieństw i różnic między prawem izrael. a innymi prawami orientalnemi. — Nie znam pracy Schaeffera *The social legislation of the primitive Semites* (New Haven, Yale univ. 1915) oraz pracy Pedersena *Israel* (1927). Z tą ostatnią polemizuje Jepsen.

⁵⁷ Podobieństw tych nikt dotąd razem nie zestawił i nie opracował (prace Leista i Iheringa *Vorgeschichte* były już w chwili swego ukazania się przed 40 laty niezgodne ze stanem nauki). Dopiero w ostatnich kilkunastu latach zaczęły się ukazywać prace prawnicze monograficzne, poświęcone pewnym szczegółom rozwoju prawnego, które rzucają nieco pewniejsze światło na początki prawa u ludów indoeuropejskich. Z takich prac wymieniam dla przykładu:

Abraham *Zawarcie małżeństwa w pierw. prawie polskiem* (1925). — Bruck *Totentheil und Seelgerät* (1926). — Hirzel *Themis, Dike und Verwandtes* (1907). — Latte *Heiliges Recht* (1920). — Juncker *Haftung und Processbegründung* (*Gedächtnisschrift für Seckel* 1927); oraz tegoż: *Lance et lincio* (*Sav. Zeit. R. A. t. XLIII*). — Amira *Die germ. Todesstrafen* (1922). — Schwerin *Die Formen der Haussuchung* (1924) i liczna wywołana tą pracą literatura. — Havelin *Études sur le furtum I* (1915). — Goldman *Beiträge zur Gesch. des fränk. Rechts* (1925) (i inne jego prace). — Visscher (de) *Fernand Études de droit romain* (1931). — Weiss *Griechisches Privatrecht I* (1923). — Wenger *Hausgewalt und Staatsgewalt im röm. Alterthum* (*Miscellanea Ehrle, Roma 1924, tom II*). — Beckmann *Zauberei und Recht in Roms Frühzeit* (1928).

Zawiodła 2 tomowa praca Winogradowa (*Outlines of hist. jurisprudence 1920—22*), nie panującego nad całym materiałem.

Wszystkie te prace, starając się dotrzeć metodą historyczno-porównawczą do prymitywnych pojęć prawnych ludów indoeurop., rysują ich obraz dużo konkretniej, niż prace Schradera, Hirta, Feista, operujące głównie metodą lingwistyczną. Nie znam niestety, pracy Ipsena: *Der alte Orient und die Indogermanen* w *Festschrift für Streiberg* (1924).

⁵⁸ Żaden z dowodów, przytaczanych na poparcie hipotezy o prawie macierzystem u ludów indoeuropejskich, nie jest dość stanowczy. Jeśli ono było im kiedyś znane, to w żadnym razie w II tysiącleciu, lecz o wiele wcześniej. Ale i to wątpliwe.

⁵⁹ Stosunek najdawniejszego prawa rzymskiego, a specjalnie XII tablic, do prawa orzeczowego jest od czasu odkrycia kodeksu Ham. przedmiotem ciągłych badań. Nie ulega wątpliwości, że są liczne podobieństwa, a nawet w ostatnich latach liczbę tych podobieństw zdołano nowymi pomnożyć (in jus vocatio, znalezienie talionu i multy, odpowiedzialność ze ewikcję, władza ojca rodziny, rękojmia, rola klątwy jako środka prawnego i t. p.). Ale niema zgody na to, aby to były dowody, stwierdzające bezpośrednią recepcję. Hipotezę Müllera odrzucili wszyscy historycy z Mitteisem na czele. (Polemikę Müllera ze mną na ten temat obacz w *Czasop. prawn. i ekonom.* rok 1905). W ostatnich czasach Bonfante *Il codice di Ham. e le XII tavole* (w *Mélanges Cornil* 1926) starał się błędnie — jak sądzę — wskazać zasadniczą różnicę między obu ustawodawstwami, upatrując w prawie XII tablic elementy wolnościowe, a w kod. Ham. despocyjne(?). Trzeźwiej ujął rzecz Zocco-Rosa *Di alcuni raffronti tra il codice delle leggi d'Ham. e le Leges XII tab.* (Catania 1915), który zestawiał dziewięć punktów stycznych. Nie znam dotykającej także tego przedmiotu pracy Elemera Balogha *Studien aus dem Gebiete der Rechtsvergleichung und des intern. Rechtes.* Bd. I (1928).

⁶⁰ O tych wpływach etruskich najlepiej stosunkowo informują H. Stuart Jones w *The Cambridge Ancient History* Tom VIII (1928); de Francisci *Storia del diritto romano* I (1926) s. 144—154; Rosenberg *Der Staat der alten Italiker* (1913), str. 51—71 (*Die Magistrate der Etrusker*); wreszcie Wenger l. c. str. 52—55.

⁶¹ O recepcji prawa rzymskiego w Egipcie por. przedewszystkiem studja Taubenschlaga. Ten sam uczony przygotowuje pracę o recepcji prawa greckiego w Egipcie.

⁶² Najwybitniejszym przedstawicielem dążności do stworzenia osobnej nauki „prawa starożytnego“ jest w tej chwili Wenger, który w całym szeregu prac broni tej potrzeby, a przedewszystkiem w pracy: *Römische und antike Rechtsg.* (1905) oraz: *Der heutige Stand der röm. Rechtswissenschaft* (1927); wreszcie w *Wesen und Ziele der antiken RG.* (Studi Bonfante 1929). Inni, jak Ernest Levy w pracy: *Westen und Osten in der nachklass. Entw. des röm. Rechtes* (*Sav Zeit. R. A.* tom XLIX, 1929), podkreślają tylko analogje i wzajemne wpływy. — Nie znam jeszcze pracy M. San Nicolò *Zum Problem der antiken R. Gesch.* 1931.

Z historyków włoskich oświadczył się za tem Evaristo Carusi w pracy: *I rapporti tra diritto romano e diritto greco orientali ed il testamento di Mitteis* (Scritti della fac. giur. di Roma 1928) oraz w innych poprzednich swych pracach.

Zarówno na terenie włoskim jak i niemieckim zjawili się jednak liczni przeciwnicy ujmowania historii praw starożytnych jako jednolitej całości. W Niemczech sprzeciwił się temu Mitteis, zwłaszcza w ostatniej swej pracy (*Antike Rechtsgeschichte und röm. Rechtsstudium* 1918), który przyznaje, że są paralele w rozwoju Rzymu i Grecji oraz w rozwoju Rzymu i Orjentu, ale twierdzi, że niema jednolitego rozwoju prawnego krajów śródziemnomorskich i niema wspólnego ich prawa.

Z historyków prawa orjentalnego sprzeciwił się temu całemu pomysłowi Koschaker *Forsch. und Ergebnisse w Sav. Zeit. (R. A.) XLIX, 1929, str. 188—201*, który uznaje i propaguje metodę porównawczą; ale wedle niego trzeba porównywać prawo babilońskie i asyryjskie raczej z rozwojem germańskim jak rzymskim albo greckim. Nie przeczy on, że istnieją liczne paralele pomiędzy rozwojem prawa u Greków i w świecie orjentalnym. Nie każda paralela w rozwoju oznacza jednakże recepcję urzędzeń prawnych, to też chcąc stwierdzić fakt recepcji należy go w każdym wypadku konkretnie udowodniać, a nie można się powoływać na samo podobieństwo. Dla wyłumaczenia podobieństw prawnych daleko większe znaczenie ma fakt, że w podobnych warunkach zjawiają się podobne urządzenia oraz fakt, że ludność, która te urządzenia wytworzyła, doszła do nich samodzielnie (znany „*Elementargedanke*“ Bastiana).

Na podobnie krytycznem stanowisku zwłaszcza wobec Carusiego stanęli we Włoszech Francisci, *L'azione degli elementi stranieri sullo sviluppo* (w *Archivo giur.* 1925) i w innych swoich pracach z lat 1920—28 oraz Nallino (1921) i Riccobono (*Punti di vista critici* 1928), wszyscy na ogół dzielący sceptycyzm Mitteisa.

Na grunt francuski przeniósł tę sprawę Zulueta *L'histoire du droit de l'antiquité* (*Mélanges Fournier* 1929), który sądzi, że antyczna historia prawa może być uważana jako cel, którego realizacja jest jeszcze na razie bardzo daleka.

⁶³ Na przykładzie przepisów o zaginionym mężu (Kod. Ham. art. 133—5), zestawiając je z kod. asyr. i księgą syr. rzymską oraz

ze zwodem Jesubochta, starał się Levy unaocznić, jak głębokiem i trwałem było zakorzenienie instytucji zachodnio-azjatyckich, mimo wszystkie zmiany etniczne, przez które terytorjum przechodziło (*Verschollenheit und Ehe in antiken Rechten* w *Ged.-schrift für Seckel*, 1927, str. 182—193). — Innym tego rodzaju przykładem są przepisy o zawinionej i niezawinionej szkodzie przy depositum, trwające niemal bez zmian przez całe stulecia w terytorjach orjentalnych. — Ale najbardziej może zdumiewajacem zjawiskiem jest trwałość formuł, używanych w dokumentach, oraz formularzy, które na ogół posługują się przez kilkanaście wieków temi samemi zwrotami, wyrobionemi nieraz jeszcze w epoce sumirskiej (III tysiąclecie), a dziedzionemi kolejno przez społeczeństwa babilońskie, assyryjskie, palestyńskie, egipskie, koptyjskie, hellenistyczne, bizantyńskie, zachodnio-europejskie średniowieczne. Jestto jeden z najbardziej zastanawiających objawów ciągłości w rozwoju zasad prawnych, której to ciągłości nie jesteśmy wprawdzie w możności w całej pełni jeszcze odtworzyć, ale którą z dniem każdym coraz wyżej oceniamy.

⁶⁴ Ogromną literaturę lat ostatnich poświęconą kwestjom wpływów orjentalnych na prawo publ. Rzymu i średniowiecza (analogja do teorii Strzygowskiego o wpływach orjentalnych na rozwój sztuki) omawia Otto *Kulturgeschichte der Alterthums* (1925), str. 109 i n. Tu zestawiona cała nowsza literatura. — Nadto Wenger *Der heutige Stand* (1927), str. 76 i n.

⁶⁵ Był w nauce czas, kiedy panowała skłonność, przynajmniej u uczonych germańskich, do nieuznawania żadnych zapożyczeń z starożytności, o ile chodzi o wieki średnie. Na tem polegało m. i. przeciwieństwo poglądów między Sohmem a Fustelem de Coulanges. Dziś takie negatywne stanowisko można uważać za przecięzione, zwłaszcza po pracach Dopscha — a łączność rozwoju między wiekami śr. i starożytnością za uznaną w wielu zasadniczych punktach. Odnosi się to zwłaszcza do rozwoju prawa publicznego i stosunków gospodarczych. Bardziej sporną jest kwestja rozwoju prawa prywatnego i procesowego średniowiecznego, w zakresie którego mnożą się również prace wskazujące na ścisłą łączność z prawem starożytnem (rzymsko-bizantyńskiem, względnie orjentalnem). W nauce polskiej reprezentuje ten punkt widzenia prof. Taubenschlag.

Nowi członkowie Polskiej Akademji Umiejętności.

Po odczycie sekretarz generalny, prof. Stanisław Kutrzeba, ogłosił nazwiska nowych członków, wybranych na Walnem administracyjnem zgromadzeniu dnia 12 czerwca 1931 r.

Na Wydziale filologicznym wybrani zostali:

a) członkiem czynnym krajowym:

Roman Dyboski, prof. filologii angielskiej Uniwersytetu Jag.

b) członkiem korespondentem krajowym:

Jerzy Kuryłowicz, prof. gramatyki porównawczej Uniw. we Lwowie.

Na Wydziale historyczno-filozoficznym wybrani zostali:

a) członkami czynnymi krajowymi:

Stanisław Ptaszycki, nacz. dyrektor Archiwów państwowych.

Wacław Tokarz, prof. historii nowożytnej Uniw. w Warszawie.

b) członkami korespondentami krajowymi:

Ks. Bisk. Michał Godlewski, prof. hist. kościoła powszechnego Uniw. Jag.

Roman Longchamps de Berier, prof. prawa cywilnego Uniw. we Lwowie.

Na Wydziale matematyczno-przyrodniczym wybrani zostali:

a) *członkami czynnymi krajowymi*:

Mieczysław Centnerszwer, prof. chemji fizycz. Uniw. w Warszawie.

Jan Hirschler, prof. zoologii Uniw. we Lwowie.

Jan Nowak, prof. geologii Uniw. Jagiell.

Feliks Rogoziński, prof. fizjologii zwierz. Uniw. Jagiell.

Józef Siemiradzki, prof. geologii Uniw. we Lwowie.

b) *członkami korespondentami krajowymi*:

Wilhelm Friedberg, prof. paleontologii Uniw. Jagiell.

Seweryn Krzemieniewski, prof. fizjologii roślin Uniw. we Lwowie.

Wojciech Rubinowicz, prof. teoret. fizyki Politechniki we Lwowie.

Kazimierz Smoleński, prof. technologii chem. Politechn. w Warszawie.

Stanisław Sokołowski, prof. leśnictwa Uniw. Jagiell.

Na Wydziale lekarskim wybrani zostali:

a) *członkami czynnymi krajowymi*:

Juljan Nowak, prof. weter. i mikrobiologii Uniw. Jagiell.

Ksawery Lewkowicz, prof. pedjatrji Uniwer. Jagiell.

b) *członkami korespondentami krajowymi*:

Franciszek Groër, prof. pedjatrji Uniwersyt. we Lwowie.

Jan Olbrycht, prof. medycyny sądowej Uniw. Jagiell.

Leon Padlewski, prof. bakterjologii Uniw. w Poznaniu.

Jakób Parnas, prof. chemji lekarskiej Uniw. we Lwowie.

Hilary Schramm, prof. chirurgji Uniwersyt. we Lwowie,

Mściwoj Semerau-Siemianowski, profesor chorób. wewn. Uniw. w Warszawie.

Michalina Stefanowska, prof. fizjolog. układu nerw. Uniw. w Poznaniu.

Seweryn Sterling, dr. medycyny, ordynator szpitala w Łodzi.

Nadto wybrano jeszcze na członków zagranicznych kilkunastu uczonych zagranicznych, których nazwiska podane będą do publicznej wiadomości w roku przyszłym po zatwierdzeniu tych wyborów przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdził wybór następujących uczonych zagranicznych, wybranych na Walnych Zgromadzeniach w latach 1928, 1929 i 1930, na członków zagranicznych Polskiej Akademji Umiejętności.

Członkowie czynni zagraniczni Wydziału filologicznego:

Borys N. Lapunow, filolog słowiański, członek Akademji Nauk w Leningradzie.

Ferdynand Baldensperger, profesor literatury nowożytnej w Sorbonie.

Członkowie korespondenci zagraniczni **Wydziału filologicznego:**

Grzegorz Iljiński, prof. filologii słowiańskiej
Uniw. w Moskwie.

Giovanni M a v e r, prof. filologii polskiej Uniw.
w Rzymie.

Georg R a p a l l N o y e s, prof. filologii słowiańskiej
Uniw. w Berkeley.

Członek czynny zagraniczny **Wydziału historyczno-filozoficznego:**

Gioacchino V o l p e, prof. historii politycznej nowo-
żytnej Uniw. w Rzymie.

Członek korespondent zagraniczny **Wydziału historyczno-filozoficznego:**

Karol V ö l k e r, profesor historii kościoła Uniw.
w Wiedniu.

Członkowie czynni zagraniczni **Wydziału matematyczno-przyrodniczego:**

Mikołaj Ł u z i n, prof. matematyki Uniw. w Moskwie.

Bogumił N e m e c, prof. fizjologii roślin czeskiego
Uniw. w Pradze.

Karol D o m i n, prof. botaniki czeskiego Uniw.
w Pradze.

Członkowie korespondenci zagraniczni **Wydziału matematyczno-przyrodniczego:**

Bogumił B y d z o v s k ý, prof. matematyki czeskiego
Uniw. w Pradze.

Feliks M e s n i l, szef oddziału w Instytucie Pasteura
w Paryżu.

Michał P e t r o v i t s c h, prof. matematyki Uniw.
w Belgradzie.

SPRAWOZDANIA I WNIOSKI

w sprawie nagród z funduszu ś. p. Probusa Barczewskiego
oraz z funduszu Feliksa Jasieńskiego.

1. Nagroda za pracę historyczną z funduszu Probusa Barczewskiego.

Z dzieł treści historycznej, które ukazały się w druku w ciągu roku 1930, Komitet dla przyznania nagrody im. Barczewskiego uchwalił jednomyślnie przedstawić Walnemu Zgromadzeniu wniosek o przyznanie nagrody prof. Wacławowi Tokarzowi za dzieło p. t. *Wojna polsko-rosyjska 1830—1831, Warszawa 1930*. Praca ta stanowi pod względem bogactwa nowego materiału źródłowego, drukowanego i rękopiśmiennego, ogromny krok naprzód w porównaniu do całej dotychczasowej literatury o tej wojnie. Autor zużytkował w badaniach nie tylko nieznane lub małoznane relacje o działaniach wojennych, ale w stopniu bardzo silnym uwzględnił mapy współczesne i mapy dzisiejsze terenów, wprowadzając do badania nowe topograficzne momenty. Pod względem ujęcia przedmiotu dzieło prof. Tokarza charakteryzuje wydobyte i podkreślenie łączności pomiędzy stanem sił Polski i Rosji, warunkami życia politycznego, poprzedzającymi wybuch, i możliwościami działania na wszelkich polach w okresie wojny a samem rozwinięciem się

działań wojennych. W wykładzie przedmiotu bardzo ostrożny i oględny, prof. Tokarz nie lęka się stwierdzenia rzeczy najbardziej bolesnych, jeżeli do tego uprawnia uzasadnienie źródłowe. Obiektywny, spokojny, nie cofa się przed wnioskami, które wypływają ze stwierdzenia związku pomiędzy działaniami, a rolą osób działających. Stara się wytłumaczyć wysiłki naszej akcji w r. 1831 głębszemi względami natury moralno-politycznej, tkwiącemi w charakterach ludzi kierujących i mas. Choć dla zrozumienia istoty klęski 1830 przydałby się mogło wyjaśnienie łączności pomiędzy działaniami dyplomatycznymi a akcją wojenną, o czem autor mówi w swem dziele tylko ubocznie, wyniki przez niego osiągnięte stanowić będą podwalinę trwałą dla wszelkich dalszych badań nad okresem lat 1830—1 i zapewniają dziełu prof. Tokarza, nawet jeżeli uznać niektóre szczegóły za nadające się do dyskusji, znakomite miejsce w rozwoju naszej historjografji.

2. Nagroda z funduszu im. Feliksa Jasińskiego za dzieło z zakresu grafiki, rzeźby lub muzyki.

W r. 1929 na wystawie w Muzeum Przemysłowem, a w r. 1930 na wystawie Towarzystwa Przyjaciół sztuk pięknych wystąpił z bogatym i z różnorodnym zasobem prac z zakresu grafiki p. Stanisław Jakubowski. Na zasób ten składały się drzeworyty i miedzioryty w różnych rodzajach techniki jak: miedzioryty wykonane rylcem, suchą igłą, akwaforty, akwatinty, mez-

zotinty, verni mou, oraz prace miedziorytnicze, w których różne te techniki łączą się ze sobą. Z uznaniem należy podnieść dążenie artysty do ożywienia miedziorytu barwami, które to barwy odbija płytami, albo też po odbiciu koloruje ręcznie. Technikami temi, doprowadzonymi do wysokiego poziomu, stwarza różne fantazje, zwłaszcza na temat przeszłości dawnej słowiańszczyzny (tu głównie posługuje się drzeworytem), wykonywa liczne krajobrazy, architekturę itd.; kompozycje jego odznaczają się nadzwyczajną sumiennością w opracowaniu, dobrym rysunkiem i artyzmem. To też uwzględniając tę kilkuletnią działalność artysty Komitet nagrody im. F. Jasińskiego uchwalił jednomyślnie przedstawić do nagrody im. F. Jasińskiego za rok 1931 p. Stanisława Jakubowskiego.

Nagrody.

Walne Zgromadzenie członków czynnych P. A. U. na posiedzeniu dnia 12 czerwca 1931 r. przyznało następujące nagrody:

1. Nagrodę z funduszu im. Erazma i Anny Jerzmanowskich w kwocie zł. 10.000 otrzymał prof. dr Władysław Abraham za całą działalność naukową.

2. Nagrodę z funduszu im. Probusa Barczewskiego za pracę historyczną otrzymał prof. dr Wacław Tokarz za dzieło pt. *Wojna polsko-rosyjska 1830-31*.

3. Nagrodę z funduszu im. Feliksa Jasieńskiego za dzieło z zakresu grafiki, rzeźby lub muzyki otrzymał p. Stanisław Jakubowski za swoją działalność artystyczną.

4. Nagrodę konkursową z fund. im Wł. J. Federowicza otrzymał prof. dr Stanisław Sokołowski za pracę pt. *Prace biometryczne nad rasami sosny zwyczajnej (Pinus silvestris) na ziemiach polskich*.

5. Z funduszu Wydawnictw Ekonomicznych, oddanego do dyspozycji Polskiej Akademji Umiejętności przez Zrzeszenie Pracowników Banku Polskiego w Warszawie, otrzymali za pracę konkursową pt. *Stopa procentowa w Polsce w latach 1918—1930*: drugą nagrodę p. Marek Breit z Krakowa, trzecią nagrodę p. Marjan Safuta, urzędnik oddziału Banku Polskiego w Drohobyczu.

WAŻNIEJSZE AKTY URZĘDOWE

Regulamin Komisji Rewizyjnej P. A. U.

uchwalony przez Zarząd P. A. U. dnia 26 lutego 1931 r.

1. Komisja rewizyjna składa się z trzech członków, wybranych na lat trzy przez Walne Zgromadzenie P. A. U., i jednego zastępcy.

2. Na posiedzenie Komisji zapraszani są członkowie i zastępca, zastępca bierze jednak udział w głosowaniu tylko w razie, jeśli członkowie nie są w komplecie obecni. Do ważności uchwał wystarcza obecność dwóch z tych czterech osób.

3. Na pierwsze posiedzenie zwołuje nowo wybraną Komisję rewizyjną sekretarz generalny P. A. U.; Komisja wybiera przewodniczącego oraz sekretarza, którym może być zastępca. Następne posiedzenia Komisji zwołuje przewodniczący; obowiązany jest zwołać je na żądanie sekretarza generalnego Akademii.

4. Do zadań Komisji rewizyjnej należy:

1. przeprowadzanie rewizji Kasy;
2. przeprowadzanie rewizji papierów wartościowych;
3. badanie rocznych zamknięć rachunkowych, tak ogólnej dotacji jak i specjalnych funduszy;

4. przeprowadzanie rewizji dowodów kasowych;
5. ewentualnie, gdy Komisja uzna to za wskazane, przeprowadzanie rewizji dóbr i innych majątków Akademji.

5. Rewizję kasy, papierów wartościowych i zamknięć rocznych wraz z dowodami kasowymi przeprowadza Komisja rewizyjna przed terminem Walnego Zgromadzenia, któremu zamknięcie rachunkowe ma być przedstawione, i zdaje sprawę Walnemu Zgromadzeniu, które na jej wniosek orzeka o udzieleniu Zarządowi absolutorjum.

6. Rewizję kasy, walorów, dowodów kasowych, dóbr i innych majątków może Komisja rewizyjna przeprowadzać każdego czasu, o ile to zarządzi jej przewodniczący; powinna to uczynić na każde wezwanie sekretarza generalnego lub dwóch członków.

7. Komisja może dobrać sobie do pomocy przy badaniu ksiąg i rachunków odpowiedniego fachowca-buchaltera; fachowca rolnika, leśnika lub rybaka dobiera sobie w razie dokonywania rewizji stanu dóbr.

8. Komisja otrzymuje zwrot kosztów podróży oraz diety, których wysokość ustala Zarząd P. A. U.

Regulamin wydawnictwa Polskiego Słownika Biograficznego

(uchwalony przez Zarząd Polskiej Akademji Umiejętności 28 stycznia 1931 r.)

I. Czynności przygotowawcze, wydawnicze oraz redakcyjne spełniają:

- a) Komisja Wydawnicza Słownika Biograficznego,

- b) Rada Słownika,
- c) Komitet Redakcyjny,
- d) Redaktor główny z pomocą Biura.

II. Komisja wydawnicza składa się z sekretarza generalnego P. A. U. oraz sekretarzy czterech Wydziałów lub ich zastępców wyznaczonych przez Wydziały do Komisji. Komisja wybiera sobie sekretarza.

III. Komisja Wydawnicza zajmuje się stroną finansową publikacji; stanowi ona łącznik między Zarządem P. A. U. i Komitetem Redakcyjnym, stara się o środki wydawnicze i czuwa nad ich celowym spożytkowaniem. Do jej zadań należy:

- a) ustalanie kosztorysu wydawnictwa,
- b) układanie w ramach preliminarza budżetu Akademii specjalnego preliminarza Słownika,
- c) staranie się o środki z innych źródeł,
- d) przygotowanie umowy z Redaktorem głównym,
- e) oznaczanie remuneracyj i honorarjów dla pracowników Słownika.

IV. Rada Słownika ustala ogólne zasady wydawnictwa i udziela fachowych opinii Redaktorowi oraz Komisji Wydawniczej. Radę zwołuje w miarę potrzeby Prezes P. A. U. przynajmniej raz na 3 lata, pozatem członkowie jej przedstawiają opinie pojedynczo lub zbiorowo, ustnie lub piśmiennie, o wszystkich kwestjach, związanych z wydawnictwem, bądź z własnej inicjatywy, bądź na żądanie Redaktora. Przysługuje im prawo otrzymywania periodycznych komunikatów o postępie wydawnictwa, tudzież otrzymywania poszczególnych tomów Słownika w miarę ich ukazywania się.

V. Radę Słownika składają:

- a) członkowie Komisji Wydawniczej i Komitetu Redakcyjnego,
- b) osoby powołane przez Zarząd P. A. U.,
- c) trzech delegaci Polskiego Towarzystwa Historycznego,
- d) reprezentanci towarzystw i instytucyj, którym Zarząd P. A. U. przyzna prawo wyznaczania delegatów.

Sekretarzem Rady jest Redaktor główny.

VI. Komitet Redakcyjny składa się z Redaktora głównego i jego zastępcy oraz 12—18 członków, mianowanych przez Zarząd P. A. U. na lat trzy.

VII. Do Komitetu należy:

- a) ustalanie i przestrzeganie programu wydawnictwa,
- b) ustalanie spisu osób objętych Słownikiem,
- c) ustalanie wymiaru artykułów, o ile co do tego współpracownik zakwestjonuje decyzję Redaktora,
- d) rozstrzyganie innych wątpliwości oraz sporów, powstających między współpracownikami i Redaktorem,
- e) uchwalanie instrukcyj ogólnych dla współpracowników,
- f) uchwalanie na wnioski Redaktora, po wysłuchaniu zdania koreferenta wyznaczonego przez Komisję Wydawniczą, publikacji poszczególnych tomów.

VIII. Na posiedzeniach Komitetu przewodniczy Redaktor główny, protokół prowadzi Sekretarz Redakcji lub w jego zastępstwie inny członek Biura.

IX. Członkowie Komitetu polecają Redaktorowi współpracowników do pisania poszczególnych artykułów, tudzież kwalifikują artykuły do druku na życzenie Redaktora. Za tę pracę otrzymują honorarjum w procentowym stosunku do honorarjów autorskich za przejrane artykuły. Nadto za udział w posiedzeniach otrzymują zwrot kosztów podróży i djety.

X. Redaktor główny:

- a) kieruje pracami przygotowawczymi tj. ułożeniem kartoteki,
- b) wyszukuje z pomocą członków Komitetu autorów artykułów,
- c) aprobuje artykuły nadesłane lub przedkłada je do decyzji Komitetu,
- d) kieruje drukiem Słownika,
- e) kieruje Biurem Słownika i przyjmuje do niego siły pomocnicze w porozumieniu z Sekretarzem Komisji Wydawniczej.

Do zastępcy Redaktora należy zakres pracy, którym się z nim podzieli Redaktor główny.

Warunki wynagrodzenia Redaktora ustala umowa zawarta z Zarządem P. A. U.

STATUT

Funduszu na odnowienie Zamku Królewskiego na Wawelu zebranego w drodze centowych składek przez Aleksandrę z Borkowskich Ulanowską.

uchwalony przez Walne Zgromadzenie P. A. U. dnia 12 czerwca 1931 r.

Dnia 19 grudnia 1912 r. przesłał śp. prof. Bolesław Ulanowski następujący list do Akademji Umiejętności:

Szanowny Zarządzie! Stosownie do intencji mojej Matki upraszam Szanowny Zarząd o przyjęcie do depozytu Akademji zebrany w drodze składek centowych fundusz na odnowienie Zamku Królewskiego na Wawelu, a mianowicie tej jego części, w której mieścić się będzie Muzeum Narodowe.

Przyczem w duchu życzeń mojej Matki czynię następujące zastrzeżenia:

1) Kwota zebrana ma się narazie pomnażać corocznemi odsetkami, a wydaną ma być Wydziałowi Krajowemu dopiero, kiedy normalne dotychczasowe środki by nie wystarczyły na dokończenie restauracji Zamku.

2) Gdyby nie było koniecznem użyć zebranej przez moją Matkę kwoty na cele restauracji Zamku, to w chwili, w której okoliczność ta zostanie stwierdzona, ma depnowana suma wraz z narosłemi odsetkami utworzyć kapitał żelazny w depozycie Akademji Umiejętności w Krakowie pozostający, a odsetki od tego kapitału mają corocznie być używane na pomnożenie dotacji Muzeum Narodowego na Wawelu.

3) Na pokrycie kosztów administracyjnych z depozytem połączonych pobierać winna Akademja 1% od corocznych odsetek.

4) „Fundusz na odnowienie Zamku Królewskiego na Wawelu zebrany w drodze centowych składek przez Aleksandrę z Borkowskich Ulanowską“ będzie pod tą nazwą figurował w rachunkach i sprawozdaniach finansowych Akademji.

5) Gdyby do już zebranej sumy przybyły w dalszym ciągu prócz corocznych odsetek nowe kwoty, to

będą one na osobnej książeczce wkładkowej lokowane i w rachunkach Akademji uwidoczniane.

Kraków, dnia 19 grudnia 1912 r.

Bolesław Ulanowski m. p.

Składki, zebrane przez śp. Aleksandrę Ulanowską, a ulokowane na książeczkach Kasy Oszczędności miasta Krakowa, dosięgły z procentami sumy 133.985·58 mp., która została następnie zwaloryzowana na 38.886·14 zł.

Walne Zgromadzenie Polskiej Akademji Umiejętności z dnia 12 czerwca 1931 r., konstatując, iż nie jest rzeczą konieczną użyć tę kwotę na restaurację Zamku Królewskiego na Wawelu wobec objęcia go przez Państwo Polskie, które jego restaurację przeprowadza, uchwała następujący statut tego funduszu:

1. Fundusz zakładowy stanowi kwota 38.886·14 zł.
2. Procenty, z tego funduszu zakładowego płynące, będą corocznie przekazywane przez Polską Akademię Umiejętności Muzeum Narodowemu, gdy zostanie pomieszczone w Zamku Królewskim na Wawelu.

3. Dopóki to nie nastąpi, Zarząd Polskiej Akademji Umiejętności może przekazywać coroczne procenty na powiększanie lub konserwację zbiorów sztuki, znajdujących się na Zamku krakowskim na Wawelu, a to na podstawie wniosków ze strony władzy, zbiorami temi zarządzającej.

Statut funduszu wieczystego im. K. Olszewskiego
uchwalony przez Walne Zgromadzenie P. A. U. dnia 12 czerwca 1931 r.

Dnia 26 lipca 1908 r. złożył prof. dr Karol Olszewski w imieniu nienazwanego ofiarodawcy, do kasy Polskiej Akademji Umiejętności nominalną kwotę 140.000

koron w papierach wartościowych, oraz zapieczętowaną kopertę, mającą być otworzoną dopiero po jego śmierci, a zawierającą nazwisko ofiarodawcy oraz wskazówki co do wypłacenia sumy 40.000 koron w gotówce po śmierci ofiarodawcy. Pozostała reszta wraz z ewentualnie nagromadzonemi odsetkami miała stanowić fundusz wieczysty, z którego dochód miał być przeznaczony w 5% na koszt administrowania przez Akademię, w 20% na powiększanie funduszu, a 75% na studia laboratoryjne w zakresie: 1. fizyki doświadczalnej, 2. chemji fizycznej, 3. chemji nieorganicznej, 4. chemji organicznej i 5. mineralogji.

Zasiłki z tego funduszu miały być przyznawane przez Wydział III Akademji Umiejętności kandydatom, którzy się wykazą posiadaniem warunków, wyszczególnionych przez ofiarodawcę w akcie spisany przez Sekretarza Generalnego Akademji prof. dra B. Ulanowskiego pod liczbą 483/08 a podpisanym przez prof. K. Olszewskiego dn. 8 sierpnia 1908.

Dnia 29 września 1913 r. złożył prof. Olszewski Zarządowi Akademji pismo w zapieczętowanej kopercie, mającej być otworzoną po jego śmierci, w którym oznajmia, że ofiarodawcą funduszu jest on sam, wymienia legaty, jakie mają być wypłacone z zastrzeżonej poprzednio sumy 40.000 koron, a resztę w kwocie 1000 kor. przeznaczają na koszty skromnego pogrzebu, polecając z oszczędności na tej ostatniej pozycji, powiększonej w razie potrzeby o odsetki przez niego nie pobrane, utworzyć fundusz na utrzymanie jego grobu w porządku. Równocześnie składa dodatkowo w kasie Akademji Umiejętności sumę 45.000 kor. w papierach wartościowych,

z czego odsetki mają po śmierci ofiarodawcy służyć do wypłacenia dożywotniej renty p. Marji z Czyrniańskich Retingerowej, a po jej śmierci mają być zużywane na zasiłki naukowe według aktu N° 483/08.

Po śmierci prof. Olszewskiego w dn. 25 marca 1915 r. otwarto kopertę, a następnie wypłacono legaty zastrzeżone w piśmie z dn. 29 września 1913 r. oraz wyrównano koszty pogrzebu.

Stan funduszu wynosi obecnie po zwaloryzowaniu:

4 ⁰ / ₁₀₀ listy hipoteczne na sumę	zł 4.400·00
4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ " " "	" 950·00
4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ listy Banku Krajowego	" 10.815·30
4 ⁰ / ₁₀₀ " " "	" 2.028·40
5 ⁰ / ₁₀₀ oblig. poż. polskiej	" 390·00
	<hr/>
	razem złotych 18.583·70

Zgodnie z wolą ofiarodawcy Walne Zgromadzenie P. A. U. uchwała następujący statut tego funduszu:

§ 1. Kapitał, wynoszący w dniu 13 sierpnia 1931 r. sumę 18·583·70 zł, stanowi wraz z ewentualnie narosłymi odsetkami fundusz wieczysty imienia Karola Olszewskiego, i jako taki jest uwidoczniiony w rachunkach i księgach Polskiej Akad. Umiej.

§ 2. Z funduszu tego procenty od kwoty odpowiadającej 45.000 koron, a wynoszącej po zwaloryzowaniu zł 4132·90, są przeznaczone na wypłacanie dożywotniej renty w wysokości 85·18 zł półrocznie p. Marji z Czyrniańskich Retingerowej. Reszta funduszu, a po śmierci p. Marji Retingerowej całość jego, jest przeznaczona na cele naukowe oraz na utrzymanie grobu profesora Karola Olszewskiego.

§ 3. Z odsetek bieżących funduszu będzie P. A. U. dobierać corocznie 5% na koszty administracyjne, 20% będzie przyrastać do funduszu zakładowego, a 75% ma być używana na studia laboratoryjne — a to w zakresie:

1. fizyki doświadczalnej
2. chemji fizycznej
3. chemji nieorganicznej
4. chemji organicznej
5. mineralogji.

§ 4. Dochody te mają w pierwszym rzędzie być używane na studia nad niskimi temperaturami oraz popieranie i utrzymywanie pracowni niskich temperatur, istniejącej w Zakładzie Chemicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, następnie na zasiłki, zapewniające młodszemu pracownikom środki do prowadzenia badań doświadczalnych w zakresie nauk, wymienionych w § 3.

§ 5. Zasiłki na studia laboratoryjne przyznawać będzie Wydział matematyczno-Przyrodniczy P. A. U. kandydatom, którzy się wykażą:

1. że ukończyli Uniwersytet Jagielloński i na nim uzyskali stopień doktora filozofji,

2. że są narodowości polskiej, religji rzymsko-katolickiej, że pochodzą z b. Galicji Zachodniej lub b. W. Ks. Krakowskiego i że zajmują się studjami naukowemi w jednym z zakładów chemicznych, fizycznych lub mineralogicznych Wydziału filozoficznego Uniw. Jagiel. w charakterze sił pomocniczych, asystentów, adjunktów, docentów lub profesorów nadzwyczajnych.

§ 6. Zarząd Akademji, w którego ręku spoczywa administracja funduszem, oznacza każdorazowo kwotę, jaka jest do rozporządzenia w myśl woli ofiarodawcy.

§ 7. Zasiłków czyto na cele pracowni niskich temperatur w I Zakładzie Chemicznym U. J., czy też dla młodszych pracowników naukowych, udziela Wydział matematyczno-Przyrodniczy P. A. U. co lat pięć, decydując każdorazowo, czy zasiłek ma być udzielony na cel pierwszy czy drugi. W tym drugim wypadku P. A. U. rozpisuje konkurs, którego warunki ustala jej Wydział matematyczno-przyrodniczy.

§ 8. Gdyby odsetki powyższego funduszu nie mogły zostać w pewnym pięcioleciu zużyte z korzyścią dla nauki z powodu braku odpowiednich kandydatów lub nieprowadzenia w I Zakładzie Chemicznym U. J. badań nad niskimi temperaturami, mają być przyłączone do kapitału zakładowego.

I.

Konkurs na prace naukowe z zakresu badań raka i chorób wenerycznych z funduszu im. ś. p. Pawła Tyszkowskiego.

Na publicznem uroczystem posiedzeniu Polskiej Akademji Umiejętności dnia 13 czerwca 1931 r. ogłoszono następujące tematy konkursowe:

1) *Przemiana materji tkanki rakowej lub też innej pobudzonej do nadmierne go rozrostu.*

2) *Wpływ hormonów, soków z tkanki płodowej, z tkanki nowotworowej lub witaminów wzrostowych na powstawanie i rozwój nowotworów w różnych stanach ustroju, w szczególności u zwierząt ciężarnych.*

3) *Wpływ wzajemny morfologicznych składników tkankowych na powstawanie, rozwój i cofanie się nowotworów.*

4) *Praca doświadczalna z zakresu biologji krętka bladego.*

5) *Sprawa odporności w kile.*

6) *Wskazanie nowszych dróg w leczeniu kily.*

Za najlepsze prace z każdego tematu, odpowiadające naukowym wymaganiom i przynoszące nowe wyniki naukowe, będą udzielone nagrody z funduszu ś. p. Pawła Tyszkowskiego każda do wysokości 5.000 zł.

Prace należy nadsyłać do 31 grudnia 1932 r. do Polskiej Akademji Umiejętności (Kraków, ul. Sławkowska 17). Ogłoszenie i rozdanie nagród nastąpi na uroczystem publicznem posiedzeniu Akademji w czerwcu 1933 r.

II.

Konkurs na prace z zakresu rolnictwa i leśnictwa z funduszu ś. p. Władysława Józefa Fedorowicza.

Nr 1360/31.

Polska Akademia Umiejętności ogłasza konkurs z fund. im. Wł. J. Fedorowicza na następujące tematy:

1) *Opisać pod względem florystycznym i siedliskowym tudzież pod względem znaczenia gospodarczego typy leśne jakiejkolwiek jednostki fizjograficznej Polski.*

2) *Zbadać wpływ zespołów roślinnych na właściwości wytworzonej próchnicy danej gleby.*

Nagroda za najlepszą pracę na każdy temat, odpowiadającą naukowym wymaganiom i przynoszącą nowe naukowe wyniki, wynosić będzie do 3.000 zł. Prace w rękopisie, opatrzone nazwiskiem autora, lub też godłem i nazwiskiem autora w zamkniętej kopercie, należy nadsyłać do Kancelarji Polskiej Akademji Umiejętności do dnia 31 grudnia 1932 r.

Praca nagrodzona staje się własnością Polskiej Akademji Umiejętności. Ogłoszenie o przyznaniu nagród nastąpi na uroczystem publicznem posiedzeniu Polskiej Akademji Umiejętności w czerwcu 1933 r.

WYKAZ STOSUNKÓW AKADEMJI

z zagranicznymi instytucjami naukowymi.

WYKAZ STOSUNKÓW AKADEMII
z zagranicznymi instytucjami naukowymi

DODATEK DO WYKAZU INSTYTUCYJ
którym Polska Akademia Umiejętności przesyła swoje wydawnictwa¹.

AMERYKA.

Minneapolis. University of Minnesota B III.

Toronto. University of Toronto B III.

Washington. Department of Commerce Bureau of Comm. B III b.

AZJA

Tomsk. Université de Tomsk. B I/IV, 4, Ketn, Kj, Kor, Kapr, Khs, Kfil.

¹ Rocznik 1925/6 str. 111, Rocznik 1926/27 str. 89, Rocznik 1927/28 str. 123, Rocznik 1928/29 str. 161 i Rocznik 1929/30 str. 159.

Objaśnienia skrótów: W—oznacza, iż Akademia wysyła wszystkie swoje wydawnictwa z wyjątkiem podręczników; 1 — Rozprawy Wydziału filologicznego; 2 — Rozprawy Wydziału histor.-filozoficznego; 3. — Rozprawy Wydziału matem.-przyrodniczego; ANF. — Archivum Neophilologicum; B I/II — Bulletin Intern. Wydz. filolog. i Wydz. hist.-filozof.; B III — Bull. Wydz. matem.-przyrod. Serja A i B; B III a — tylko Serja A; B III b — tylko Serja B; B I/III — Bull. Intern. wszystkich trzech Wydziałów; CR — Comptes Rendus des séances de la Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles; Kah — Komisja atlasu historycznego Polski; Kapr — wydawnictwa Komisji antropologii i prehistorji; Kb — Katal. liter. naukowej; Ketn — K. etnograficznej; Kf — K. fizjograficznej; Kfil — K. filologicznej; Kfiz — K. filozoficznej; Kg — K. geograficznej; Kh — K. historycznej; Khs — K. historii sztuki; Kj — K. językowej; Kl — K. literackiej; Kor — K. orientalistycznej; Kp — K. prawniczej; Kw. filoz. — Kwartalnik filozoficzny; Phs — Przegląd, Historji Sztuki; PRL — Prace rolniczo-leśne; Spr. — Sprawozdania z posiedzeń; R — Rocznik.

Sprawozdania z posiedzeń i czynności przesyła się wszystkim średnim zakładom naukowym w Polsce.

EUROPA

Abo. Institut für Nordisk Etnologi Abo Ak. B I/II Ketn.

Athènes. Académie d'Athènes. B I/II.

Jassy. Séminaire de Slavistique. B I/II, Kj, Ketn, ANF.

Leipzig. Gesellschaft für Erdkunde. Kg.

Leningrad. Institute of Plant Industry. B III b.

— The Lenin Academy of Agricultural Sciences. Institute for
Plante Protection. B III b, Kf.

Madrid. Bibliothèque du Comité Hispano-Eslavo. Spr, B I/II, Kl,
1, 2, Kj, Ketn, Kah.

Moskwa. Institut Agricair International. PRL.

Praha. Deutsche Gesellschaft für slavistische Forschung. 1, 2, Kj,
Kl, Ketn.

— Ceskoslovenská Akademie Zemědělska. PRL. B III b.

— Adm. „Česky Lid“. Ketn.

Schaffhausen. Naturforschende Gesellschaft. B III b.

Tartu. Eesti Rügi Keskarchiv. Publikacje dotyczące Nuncjatur Apo-
stolskich w Polsce.

**Zestawienie sumaryczne rachunków
za rok 1930.**

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Restawienie samistyczne rachunków

24 rok 1930.

Zestawienie sumaryczne rachunków za rok 1930.

I. Fundusz obrotowy (wspólny).

PRZYCHÓD

Prelimi- nowano		Przedmiot	Dochody			
			Szczegó- łowo		Razem	
zł	gr		zł	gr	zł	gr
50000	—	Subwencja Min. W. R. i O. P.	—	—	32500	—
		Pozostałość z roku 1929				
413610	88	Z dóbr żywieckich			273126	22
117000	—	Z domu przy ul. św. Jana	—	—	151580	33
16000	—	Z odsetek i administracji funduszków spe- cjalnych oraz ze sprzedaży publikacyj	—	—	16000	—
596610	88	Pożyczka z funduszu żywieckiego	—	—		
					473206	55
					123404	33
596610	88	Niedobór w dochodach poniżej preliminarza			596610	88

ROZCHÓD

Prelimi- nowano		Przedmiot	Wydano		Przekro- czenie		Oszczęd- ność	
			Razem					
zł	gr		zł	gr	zł	gr	zł	gr
		I. Wydatki administra- cyjne.						
60000	—	Płace i wynagrodzenia	57825	85	—	—	4199	15
1800	— ¹							
225	— ²							
20000	—	Diety	21763	18	1763	18	—	—
28000	—	Wydatki rzeczowe Kance- larji i Ekspedycji	24047	73	—	—	3952	27
9000	—	Porządki domowe	9068	80	—	—	181	20
250	— ³							
10000	—	Opał i światło	10024	89	24	89	—	—
2000	—	Nieprzewidziane wydatki	3218	44	18	44	—	—
1200	— ⁴							
132475	—		125948	89	1806	51	8332	62

Prelimi- nowano		Przedmiot	Wydano		Przekro- czenie		Oszczęd- ność	
			Razem		zł	gr	zł	gr
zł	gr		z	gr	zł	gr	zł	gr
II. Wydatki naukowe.								
20000	—	Biblioteka	20044	02	44	02	—	—
12000	—	Rocznik i Sprawozdania .	15940	20	3940	20	—	—
12000	—	Muzeum archeologiczne .	16751	15	18	15	—	—
3000	— ⁵							
1733	— ⁶							
10000	—	Komisja antropolog. i pre- historji	11042	98	42	98	—	—
10000	—	Komisja etnograficzna . .	6336	—	—	—	3664	—
10000	02 ⁷	Komisja geograficzna . .	10348	92	348	90	—	—
1000	—	Encyklopedia Polska . .	—	—	—	—	1860	52
37	02 ⁸							
823	50 ⁹							
13000	—	Biblijografja Estreichera .	14235	22	1213	28	—	—
21	94 ¹⁰							
12610	88	Fundusz zapasowy Zarządu	17460	88	—	—	—	—
3850	— ¹¹							
1000	— ¹²							
8000	—	Komitet wydania korespon- dencji Śniadeckiego . .	9414	90	1414	90	—	—
1000	—	Kopernika Opera omnia .	137	—	—	—	863	—
3000	—	Komitet dla dziejów oświaty i szkolnictwa w Polsce .	1650	—	—	—	1350	—
15000	—	Zjazd Kochanowskiego . .	49280	19	—	—	16769	27
16000	— ¹³							
6000	— ¹⁴							
4000	— ¹⁵							
430	80 ¹⁶							
24618	66 ¹⁷							
189125	82		171641	46	7022	43	24506	79

¹ Zwrot kosztów kancelaryjnych za rok 1930 od funduszu Unij Międzynarodowych.
² Zwroty zaliczek udzielonych. ³ Za sprzedane schody żelazne. ⁴ Zwrot zaliczki na honorarium adw. dra Skąpskiego. ⁵ Subwencja M. W. R. i O. P. na płacę kustosa.
⁶ Dotacja z fund. zapasowego Zarządu. ⁷ Przeniesiono z fund. Atlasu Geologicznego.
⁸ Kupony od 4 1/2% listów zast. Banku krajowego. ⁹ Sprzedaż 4 1/2% listów zast. Banku krajowego.
¹⁰ Z funduszu Estreichera. ¹¹ Zwroty pożyczek. ¹² Subwencja M. W. R. i O. P. dla prof. Vetulaniego. ¹³ Subwencja M. W. R. i O. P. na wystawę zabytków XVI w.
¹⁴ Subwencja M. W. R. i O. P. na wydanie katalogu dzieł Kochanowskiego. ¹⁵ Subwencja M. W. R. i O. P. na koncert historyczny. ¹⁶ Ze sprzedaży kartek. ¹⁷ Wkłady uczestnictwa i za kwatery.

WYDZIAŁ I i II.

Prelimi- nowano			Wydano		Przekro- czenie		Oszczęd- ność	
zł	gr		zł	gr	zł	gr	zł	gr
16000	—	Wydział I	20731	35	4638	89	—	—
45	46 ¹							
47	— ²							
23800	—	Wydział II	24456	17	563	71	—	—
45	46 ¹							
47	— ²							
12000	—	Komisja historii sztuki .	12463	94	378	74	—	—
—	68 ³							
84	52 ⁴							
8000	—	Przegląd historii sztuki . .	7994	58	—	—	5	42
9000	—	Komisja literacka	10897	40	305	83	—	—
1591	57 ⁵							
9000	—	Komisja filologiczna . . .	17748	40	3679	51	—	—
5068	89 ⁶							
3600	—	Archiwum neofilolog. . .	5067	54	—	—	32	46
1500	— ⁷							
9000	—	Komisja językowa	9197	49	114	98	—	—
82	51 ⁸							
7000	—	Komisja orientalistyczna .	7343	50	343	50	—	—
4400	—	Słownik staropolski	3775	—	—	—	625	—
4000	—	Słownik polskiej łaciny śred- niowiecznej	4115	95	115	95	—	—
4000	—	Biblioteka pisarzy polskich	5906	85	1906	85	—	—
6000	—	Źródła do dziejów życia umysłowego Polaków . . .	1389	10	—	—	4610	90
13000	—	Komisja historyczna	14236	89	475	15	—	—
619	— ⁹							
28	74 ¹⁰							
114	— ¹¹							
7500	—	Komisja prawnicza	5075	—	—	—	2425	—
3200	—	Komisja historii filozofji w Polsce	5522	75	—	—	181	97
2504	72 ¹²							
12000	—	Atlas historyczny	12618	65	618	65	—	—
2000	—	Komisja dla badań dziejów wojskow. w Polsce . . .	2480	—	480	—	—	—
165279	55	Do przeniesienia	171020	56	13621	76	7880	75

Prelimi- nowano			Wydano		Przekro- czenie		Oszczęd- ność	
zł	gr		zł	gr	zł	gr	zł	gr
165279	55	Z przeniesienia . .	171020	56	13621	76	7880	75
6500	—	Kwartalnik filozoficzny . .	8420	90	60	90	—	—
750	— ¹³							
1110	— ¹⁴							
10000	—	Biuletyn Wydziału I i II .	10130	23	130	23	—	—
183639	55		189571	69	13812	89	7880	75

¹ Z funduszu Estreichera. ² Z funduszu Sobańskich. ³ Z funduszu Bersona.
⁴ Z funduszu Waltera. ⁵ Z funduszu tow. pop. wyd. Akademji.
⁶ Z funduszu zapasowego. ⁷ Zakłady Kórnickie, zwrot za dostarczone tablice.
⁸ Z fund. Tomkiewiczówien. ⁹ Zwrot zasilku dr Sochaniewicz z roku 1927.
¹⁰ Z funduszu Brodczakowej.
¹¹ Z funduszu Kmity. ¹² Dar prywatny.
¹³ Z administracji Kwartalnika filozoficznego za sprzedane egzemplarze.
¹⁴ Subwencja Senatu Uniw. Jag. z Drukarni Uniwersyteckiej.

WYDZIAŁ III.

Prelimi- nowano			Wydano		Przekro- czenie		Oszczęd- ność	
zł	gr		zł	gr	zł	gr	zł	gr
130300	—	Wydział III	130352	76	—	—	279	40
91	47 ¹							
240	69 ²							
18000	—	Komisja fizjograficzna . .	20555	69	555	69	—	—
2000	— ³							
14200	—	Muzeum fizjograficzne . .	14047	75	—	—	152	25
164832	16		164956	20	555	69	431	65

¹ Z funduszu Kostaneckiego. ² Z funduszu Spasowicza.
³ Subwencja M. W. R. i O. P. na Zjazd Fizjografów w Krakowie.

WYDZIAŁ IV.

Prelimi- nowano		Wydano	Przekro- czenie		Oszczęd- ność		
zł	gr		zł	gr	zł	gr	
7500	—	8536	71	277	97	—	—
758	74 ¹						
8258	74	8536	71	277	97	—	—

¹ Wpłata Akademii Nauk lekarskich w Warszawie.

ZESTAWIENIE

Przekroczenia z końcem roku 1930		zł	gr.
Niedobór w dochodach		123404	33
W wydatkach wspólnych administracyjnych		1806	51
" " naukowych		7022	43
" Wydziału I i II		13812	89
" Wydziału III		555	69
" Wydziału IV		277	97
Razem		146879	82

Oszczędności z końcem roku 1930		zł	gr.
W wydatkach wspólnych administracyjnych		8332	62
" " naukowych		24506	79
" Wydziału I i II		7880	75
" Wydziału III		431	65
		41151	81
przeło per saldo niedobór w dochodach		105728	01 ¹
Razem		146879	82

¹ Plus przekroczenia z r. 1924 i 1925 na zł 250000.—

Przedmiot	Przychód		Rozchód	
	zł	gr	zł	gr

II.

1. Fundusz „Żywiec“.

a) Fundusz zakładowy.

Pozostałość 1 stycznia 1930	184750	69	—	—
Za grunty sparcelowane w Białej-Lipniku	10939	25	—	—
„ „ „ w Sporyszu	51534	09	—	—
Zwrot reszty pożyczki prof. dra Zaremby	4000	—	—	—
„ z r-ku pożyczki p. Krzemienia	30	—	—	—
„ „ kosztów prawnych	700	—	—	—
„ „ will profesorskich w Zawoi	583	75	—	—
Za sprzedane zł 15.000 — 5 ^o / _o pożyczki konwers.	7500	—	—	—
Awans 31 grudnia	86462	38 ¹	—	—
Na poczet ceny kupna domu przy ul. św. Jana	—	—	178000	—
Odsetki od „ „ „ „ „ „ „ „	—	—	3560	—
Budowa i urządzenie will profesorskich w Zawoi	—	—	130356	90
Sprawy wodne	—	—	4760	—
Koszty parcelacji gruntów w Białej-Lipniku	—	—	2004	19
„ „ „ w Sporyszu	—	—	2226	82
Koszty prawne	—	—	692	25
Pożyczka p. Krzemieniowi	—	—	8900	—
„ na pokrycie niedoboru budżetu Akademji 1930 r.	—	—	16000	—
	346500	16	346500	16

¹ Z tego funduszu pożyczono nadto na pokrycie przekroczeń z roku 1924 i 1925 kwotę 250.000 zł.

b) Fundusz obrotowy. Folwarki.

Czynsze dzierżawne	110582	56	—	—
Za ziemiopłody i mleko	83409	87	—	—
„ ryby	79533	15	—	—
„ spirytus	75392	71	—	—
„ odsetki od sprzedanych gruntów	2376	20	—	—
Zwroty z rachunku kosztów prawnych	500	—	—	—
Do przeniesienia	351794	49	—	—

Przedmiot	Przychód		Rozchód	
	zł	gr	zł	gr
<i>Z przeniesienia</i>				
	351794	49		
Zwroty z rachunku asekuracji	3072	33	—	—
„ „ zaliczek	960	—	—	—
Remont gorzelni w Brzeszczach	—	—	1843	45
„ „ w Lipowej	—	—	1631	60
„ budynków w Skidniu	—	—	5466	15
Zakupno dla folwarków (nawozy, nasiona, pasze, narzędzia i węgiel)	—	—	56107	60
Wypłaty dla folwarków	—	—	78350	—
Wydatki na stawy	—	—	2355	—
Asekuracje	—	—	11248	43
Podatki i inne ciężary publiczne	—	—	19127	24
Koszty prawne	—	—	1571	28
Administracja centralna	—	—	26539	26
Zakład Ubezp. Prac. Um.	—	—	6758	—
Zaliczki na płace	—	—	2930	—
Przeniesiono do funduszu obrotowego P. A. U.	—	—	141898	81
	355826	82	355826	82

c) Fundusz obrotowy. Lasy.

Ze sprzedaży drzewa i artyk. ubocznych	485495	35	—	—
Za czynsze z polowań	2450	—	—	—
„ „ z budynków	500	—	—	—
„ „ z will profesorskich	4800	—	—	—
Zwroty z rachunku kosztów prawnych	1000	—	—	—
„ „ asekuracji	2711	61	—	—
Wypłaty dla nadleśnictwa	—	—	306000	—
Plany urządzenia gospodarstwa lasowego	—	—	20880	75
Wydatki na przetarcie drewna, zboże na ordynarję, na druki i potrzeby kancelaryjne	—	—	17662	78
Asekuracje	—	—	4661	31
Koszty prawne	—	—	495	55
Zakład Ubezp. Prac. Um.	—	—	5683	—
Administracja centralna	—	—	15966	91
Przeniesiono do funduszu obrotowego P. A. U.	—	—	75606	66
	446956	96	446956	96

Przedmiot	Przychód		Rozchód	
	zł	gr	zł	gr

2. Fundusz ś. p. Pawła Tyszkowskiego.

a) Fundusz zakładowy.

Ze sprzedaży gruntów	41628	47	—	—
Awans 31 grudnia	169229	—	—	—
Awans 1 stycznia	—	—	190624	75
Koszty prawne	—	—	1815	23
Splata legatów	—	—	1416	—
Przeniesiono do funduszu obrotowego za procenty od spłat parcelantów w Grabownicy	—	—	17001	49
	210857	47	210857	47

b) Fundusz obrotowy.

Pozostałość 1 stycznia	227110	37	—	—
Czynsze dzierżawne	96843	92	—	—
Ze sprzedaży drzewa	43998	50	—	—
Brutta naftowe i sążniowe	66201	77	—	—
Wpłata Zarządu dóbr w Huwnikach	2050	—	—	—
Odsetki od reszty ceny kupna gruntów w Grabownicy	17517	99	—	—
Zwroty wydatków gospodarczo-administr.	1470	60	—	—
Przeniesiono do funduszu naukowego	—	—	50000	—
Wydatki gospodarczo-administracyjne	—	—	91008	29
20% za administrację Akademji	—	—	28921	33
Pozostałość 31 grudnia 1930	—	—	285263	53
	455193	15	455193	15

c) Fundusz naukowy.

Pozostałość 1 stycznia	27028	30	—	—
Otrzymano z funduszu obrotowego	50000	—	—	—
Zwrot pożyczki z podręczników przyrodniczych	30000	—	—	—
Wyplacono subwencje:				
Prof. Ciechanowski	—	—	2000	—
Prof. Eiger	—	—	4004	50
Prof. Godlewski	—	—	2000	—
Do przeniesienia	107028	30	8004	50

Przedmiot	Przychód		Rozchód	
	zł	gr	zł	gr
Z przeniesienia.	107028	30	8004	50
Prof. Hirszfeld	—	—	2002	50
Prof. Klecki	—	—	3000	—
Prof. Lenartowicz	—	—	4038	37
Doc. Okuniewski	—	—	1501	50
Doc. Oszacki	—	—	6300	—
Prof. Rose	—	—	5004	—
Prof. Supniewski	—	—	3000	—
Prof. R. Weigl	—	—	11569	59
Prof. Witanowski	—	—	1000	—
Nagroda prof. R. Weigla	—	—	10000	—
Pozostałość 31 grudnia	—	—	51607	84
	107028	30	107028	30

3. Fundusz ś. p. Władysława Józefa Fedorowicza.

a) *Fundusz obrotowy.*

Pozostałość 1 stycznia	52976	37	—	—
Z gospodarstwa rolnego	15010	08	—	—
Z gospodarstwa lasowego	43045	—	—	—
Z pasieki	386	40	—	—
Zwroty wydatków gospodarczo-administr.	600	—	—	—
Przeniesiono do funduszu naukowego	—	—	2000	—
Wydatki gospodarczo-administracyjne	—	—	39057	42
Procent od legatu p. Janoszyny	—	—	8470	78
Nabożeństwo żałobne za ś. p. Fundatora	—	—	145	—
Zwrot pożyczki Bankowi Gosp. Kraj. Lwów	—	—	13179	—
10% do funduszu obrotowego Akademji	—	—	5733	25
Pozostałość 31 grudnia	—	—	25432	40
	112017	85	112017	85

b) *Fundusz naukowy.*

Pozostałość 1 stycznia	13710	88	—	—
Z funduszu obrotowego	2000	—	—	—
Zwrot raty stypendjum	200	—	—	—
Stypendja	—	—	8600	—
Druk i honorarjum	—	—	24589	67
Pozostałość 31 grudnia	—	—	721	21
	33910	88	33910	88

Przedmiot	Przychód		Rozchód	
	zł	gr	zł	gr

III. Ważniejsze fundusze osobne.

1. Fundusz na wydawnictwo podręczników humanistycznych.

Awans 1 stycznia	—	—	29499	85
Wydano na honorarja, druk i broszurowanie:				
Łoś, Pisownia (IX wydanie)	—	—	1780	—
Moszyński, Kultura Słowian t. I	—	—	148	50
Gramatyka sanskrycka	—	—	1452	—
Sinko, Literatura grecka	—	—	4574	—
Wróblewski, Zarys prawa rzymskiego	—	—	1000	—
Ze sprzedaży podręczników	9378	68	—	—
Subwencja Senatu Akad. Uniw. Jag.	15000	—	—	—
Awans 31 grudnia	14075	67	—	—
	38454	35	38454	35

2. Fundusz na wydawnictwo podręczników przyrodniczych.

Pozostałość 1 stycznia	5361	85	—	—
Ze sprzedaży podręczników	15967	36	—	—
Subwencja Senatu Akad. Uniw. Jag.	15000	—	—	—
Zwrot nadpłac. honor. prof. Ciechanowskiego	790	—	—	—
Wydano na honorarja, druk i broszurowanie:				
Zakrzewski, O promieniotwórczości	—	—	5695	70
Zwrot pożyczki do fund. Tyszkowskiego nauk.	—	—	30000	—
Pozostałość 31 grudnia	—	—	1423	51
	37119	21	37119	21

3. Fundusz podręczników lekarskich.

Pozostałość 31 grudnia	—	—	15077	79
Ze sprzedaży podręczników	4864	55	—	—
Wpłata p. Wł. Anczyca za Ginekologję ś. p. Rosnera	10213	24	—	—
	15077	79	15077	79 ¹

¹ Nadto 15000 zł, które winien p. Wł. Anczyca.

Przedmiot	Przychód		Rozchód	
	zł	gr	zł	gr

4. Fundusz obrotowy Biblioteki Polskiej w Paryżu.

Pozostałość 1 stycznia	3209	98	—	—
Subwencja zwyczajna M. W. R. i O. P. z budżetu 1929/30 r.	20000	—	—	—
Subwencja zwyczajna M. W. R. i O. P. z budżetu 1930/31	28000	—	—	—
Subwencja M. W. R. i O. P. na katalog rękopisów	3000	—	—	—
" " " inwentaryz. rycin	4500	—	—	—
" " " Konsulatu w Paryżu	2000	—	—	—
" " " M. S. Z. (reszta)	10000	—	—	—
Przeniesiono z funduszu Czartoryskich	205	80	—	—
" " " Estreichera	12	55	—	—
" " " Gadona	99	99	—	—
Przesłano do Biblioteki z Akademji	—	—	43730	45
Przekazano bezpośrednio przez Komitet paryski	—	—	2000	—
Przekazano bezpośrednio przez Komitet Wystawy polskiej w Paryżu	—	—	10000	—
Druk katalogu rękopisów Mickiewicza	—	—	4192	75
Pozostałość 31 grudnia	—	—	11105	12
	71028	32	71028	32

5. Fundusz Ekspedycji Rzymskiej.

Pozostałość 1 stycznia	13259	12	—	—
Zwroty pożyczki i subwencji	58	35	—	—
Subwencja M. W. R. i O. P. z budżetu 1929/30	2700	—	—	—
" " " " 1930/31	30000	—	—	—
Dotacja z funduszu " Wołodkowicza"	456	—	—	—
Awans 31 grudnia	11857	71	—	—
Wydatki rzeczowe Stacji, remont, nadzór i urządzenie oraz remuneracja bibliotekarza (12.000 lirów rocznie)	—	—	36165	14
Ekspedycja rzymska (koszty podróży, diety)	—	—	26049	79
Zakupy do biblioteki podręcznej i diety pracowników (historja sztuki)	—	—	20416	25
	82631	18	82631	18

Przedmiot	Przychód		Rozchód	
	zł	gr	zł	gr

6. Fundusz Rady Międzynarodowej badań naukowych.

Pozostałość 1 stycznia	41696	54	—	—
Ministerstwo Robót Publicznych za wydawnictwa na zjazd w Sztokholmie	3739	97	—	—
Subwencja M. W. R. i O. P. z budżetu 1929/30	15000	—	—	—
„ M. W. R. i O. P. z budżetu 1930/31	10000	—	—	—
Zwroty kosztów podróży	1601	80	—	—
Awans 31 grudnia	2099	45	—	—
Corpus Vasorum Antiquorum:				
Pozostałość 1 stycznia	9451	66	—	—
Odszkodowanie za 10 klisz	100	—	—	—
Wkładki do unij	—	—	13221	25
Podróże i diety za udział w zjazdach Unij i Komitetów narodowych	—	—	31586	42
Wydawnictwa	—	—	27530	09
Wydatki kancelaryjne	—	—	1800	—
Corpus Vasorum Antiquorum:				
Druk i klisze	—	—	6582	40
Tłumaczenie i korekta	—	—	21	—
Zaliczka na honorarjum	—	—	505	—
Pozostałość 31 grudnia	—	—	2443	26
	83689	42	83689	42

